

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Canvis, continuïtats i ruptures en la violència social vigatana en el trànsit de la Baixa Edat Mitjana a l'Època Moderna (Segle XV)

Elisenda Collelldemont Vives

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA
Departament d'Història i Arqueologia

Programa de Doctorat
SOCIETAT I CULTURA

Tesi Doctoral:
**CANVIS, CONTINUÏTATS I RUPTURES
EN LA VIOLÈNCIA SOCIAL VIGATANA EN EL TRÀNSIT
DE LA BAIXA EDAT MITJANA A L'ÈPOCA MODERNA.
(SEGLE XV)**

Elisenda Collelldemont Vives

Barcelona, setembre de 2018

Tesi Doctoral tutoritzada per:
Dr. Àngel Casals i Martínez

Tesi Doctoral dirigida per:
Dr. Àngel Casals i Martínez i Dra. Imma Ollich i Castanyer

Cal, doncs, que [els historiadors] cerquin l'home en les seves reaccions primigènies, i que esbrinin com ha organitzat i estructurat el seu espai mental; sobretot, com ha establert aquest ordit de relacions materials i espirituals amb la terra que el nodreix i els altres homes que li són consemblants, en una articulació social definida i categòrica.

Jaume Vicens Vives, Notícia de Catalunya.

Resum

Aquesta tesi doctoral es proposa analitzar les bandositats del segle XV a la ciutat de Vic per comprovar com l'ús de la violència, en forma de lluita de bàndols, podia ésser una de les vies d'accés a les estructures de poder municipal i, per tant, una via d'ascens social i econòmic per part d'una noblesa rural que havia vist entrar en crisi els seus patrimonis a partir de mitjan s. XIV. El segle XV va suposar un xoc entre les reminiscències de les estructures feudals i les noves fórmules de govern municipal, afavorint que sorgissin intenses lluites per defensar els interessos propis dels senyors jurisdiccionals versus l'oligarquia urbana. Un cop analitzada la imbricació entre poder i violència, el treball es divideix seguint dos aspectes principals d'anàlisi. En un primer lloc, es detalla l'evolució i la configuració de les estructures del poder municipal vigatanes, amb la particularitat de la divisió de la ciutat en dues partides sota dos senyors jurisdiccionals diferents. En segon lloc, segueix l'anàlisi dels diferents episodis de bandositats urbanes al llarg de tot el segle seguit de l'estudi de cas sobre una de les famílies vigatanes més vinculada en aquestes lluites —els Altarriba—, cosa que permet indagar sobre les motivacions i les maneres d'actuar de les faccions. Finalment, es comparen els períodes més intensos de les bandositats amb els moments de canvis en les estructures municipals. En conjunt, aquesta tesi vol comprovar si l'ascens social i econòmic per mitjà de la violència detectat en els senyors bandolers del s. XVI pot tenir un origen en el segle precedent.

Abstract

The aim of the current doctoral thesis is to analyse banditry groups in Vic in the fifteenth century to prove how the use of violence, in its form of struggle between the different sides, could represent one of the ways to access municipal power. Therefore, the use of violence also meant economic and social advancement for a part of the rural nobility who saw how its heritage entered a crisis period in the middle of the fourteenth century. The fifteenth century represented a great clash between the reminiscence of the feudal structures and the new forms of municipal government, enabling the emergence of intense struggles to defend the interests of jurisdictional lords versus the urban oligarchy. Once the imbrication between power and violence has been analysed, the project is divided into two main aspects of analysis. On the one hand, it details the evolution and configuration of the municipal power structures in Vic, a town characterised by its division into two parts under the two different jurisdictional lords in the area. On the other hand, the project continues with the analysis of the urban banditry groups throughout all the century and a case study focused on one of the main families in Vic in relation to these struggles, the Altarriba family, which has allowed us to enquire about the motivations and the ways in which the different sides proceeded. Finally, it compares the most intense periods of the banditry groups and the times of change in the municipal structures. Overall, this thesis aims at verifying if the process of obtaining economic and social advancements through violence, used by lords bandoliers in the sixteenth century, could have its origin in the preceding century.

Agraïments

Segurament, escriure els agraïments de la tesi doctoral és de les parts que més il·lusió fa, ja que això comporta estar al final d'una investigació que t'ha fet patir i t'ha enamorat en la mateixa mesura al llarg d'uns anys ben intensos. Tanmateix, et fa sentir un cert respecte perquè no voldries oblidar d'esmentar ningú de tots els qui t'han ajudat a aconseguir-ho. Ja per avançat, doncs, agraeixo des de la total sinceritat a tots aquells que en un moment o un altre m'han orientat, aconsellat, abraçat o tan sols escoltat els mals de cap que em portaven els "meus bandolers".

En primer lloc, vull donar profundament les gràcies als directors de tesi, el Dr. Àngel Casals i Martínez i a la Dra. Imma Ollich i Castanyer. A ells els dec tots aquests anys d'aprenentatge en què m'han acompanyat amb molt bons consells i orientacions pel sinuós camí de la investigació, ja des de molt abans de començar aquesta tesi doctoral. En aquells primers anys de facultat no m'hauria imaginat que qui em va introduir en el món del bandolerisme i qui ho va fer en el món de l'arqueologia i en el món medieval serien alhora els que em donarien gran part dels coneixements que han permès formular un treball que enllaça els dos períodes de la història que més m'han captivat sempre. No crec que m'hagués atrevit a entrar en un període de canvis com és el segle XV sense haver pouat dels coneixements de l'un i de l'altra.

No em vull oblidar tampoc d'agrair tot el que m'han ajudat i ensenyat els professors del Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, ja durant els anys de carrera o en els del Màster d'Estudis Històrics. Tots ells han tingut sempre la porta del despatx oberta per donar-me tot el temps que necessités per ordenar, corregir o esmenar totes les qüestions que els presentava. Però vull fer un recordatori especial a la Dra. Eva Serra, que ens ha deixat recentment. Ella va ser qui un cop a la setmana ens portava d'arxiu en arxiu per explicar-nos i ensenyar-nos tot el que ens caldria saber sobre els seus fons i la seva documentació, als quals ens hauríem d'acabar afrontant. Ens va ajudar a familiaritzar-nos amb el que serien els nostres espais habituals un cop entrats en el món de la investigació, sempre acompanyat d'aquell gran saber dissimulat amb un elevat grau d'humilitat.

També han estat molt importants les diferents edicions de les "Jornades Internacionals sobre violència social, bàndols i territori" dirigides i organitzades pel Dr. Àngel Casals. Aquestes jornades, que han aportat nous enfocaments per a tota de la Corona d'Aragó, han estat molt

útils per debatre i aprendre de tots els historiadors que hi participaven, i han nodrit molts dels coneixements que ara es presenten com a tesi doctoral.

Alhora és de justícia agrair aquí a en Lluís Obiols i Perearnau, arxiver municipal de la Seu d'Urgell, tota la paciència, la dedicació i l'ajuda que sempre m'ha donat. Segurament li ha tocat una de les tasques més desagradables d'una investigació, la dels dubtes i preguntes constants sobre les fonts, la paleografia o la bibliografia i les transcripcions, o sobre els bandolers de què tan llargament hem parlat fins a poder veure clares moltes de les idees que s'exposen en aquest treball. Però no em vull oblidar d'agrar-li també el suport que em va donar en els moments d'eufòria i també de desànim, presents sempre en una tasca a tan llarg termini. Estic segura que sense els seus "vas bé, continua així", possiblement ara no seria en el punt de concloure una feina a la qual he dedicat tant de temps.

Però l'altra part fonamental d'aquest treball han estat les fonts i els arxius consultats, que eren el primer dia uns grans desconeguts i presentaven grans dubtes. No hauria pogut estibar els fils que han desvelat la informació necessària sobre el món dels protagonistes d'aquest treball sense la paciència de tot el personal d'aquests arxius, que tan amablement m'ha ajudat a resoldre els entrebancs. Especialment vull donar les gràcies a en Rafel Ginebra, arxiver de l'Arxiu Episcopal de Vic i a en Francesc de Rocafiguera, arxiver de l'Arxiu Municipal de Vic, que malgrat haver rebut moltes consultes i interrogants per part meva, sempre m'han ofert la solució per continuar endinsant-me en el passat. Però entrar en el passat dels Altarriba o els Paratge de Bellfort tampoc no hauria estat fàcil sense poder entrar a casa seva. I tant la família Barniol del mas Altarriba de Calldetenes com la família Mundet del mas Bellfort de Manlleu m'han obert les portes de casa seva per permetre'm entendre el món en què vivien les dues famílies en el passat i oferir-me la informació de què disposaven. Van ser aquestes les primeres pistes per començar a investigar.

Vull agrair també a l'Ajuntament de Vic-OFIM (Oficina de Fires i Mercats) haver-me demanat l'assessorament d'una recreació històrica que volien introduir en el Mercat Medieval de Vic i de la qual se'n coneixia poc més que el nom: L'assalt de l'Altarriba. Va ser d'aquesta manera que em vaig introduir a les bandositats del segle XV de Vic, el tema que acabaria convertint-se en el meu tema d'especialització. La Marta Padró hi va tenir un paper clau, ja que va ser la persona que va veure clar que un fet històric podia convertir-se en un espectacle però que alhora necessitava l'assessorament històric per convertir-se no només en teatre sinó també en divulgació. Tant la Montse Rovira, regidora de Fires i Mercats, la Sílvia Badosa, en Pep Simon, director de l'espectacle, la Montse Albàs amb el seu guió i tota la resta d'equip va

aconseguir que es visqués amb emoció la història. Però també vull agrair especialment a l'Ajuntament de Calldetenes que en el seu moment creguessin que els estudis sobre la família Altarriba eren mereixedors de la 2a Edició de la Beca de Riudeperes. Gràcies a aquesta beca vaig poder esmerçar tots els esforços únicament a investigar la família. Així vaig poder recopilar tota la informació que es presenta en l'apartat de l'estudi de cas i que nodreix tot aquest treball. Així va ser com la investigació dels Altarriba va convertir-se, d'una feina a una investigació i, finalment, en una tesi doctoral.

No vull oblidar l'ajuda d'en Miquel Sitjar, que m'ha facilitat la traducció dels documents en llatí que m'anava trobant al llarg del camí i que en moltes ocasions m'impossibilitaven continuar entenent els consellers de la ciutat de Vic. Com també vull agrair les apreciacions sobre la família Altarriba aportades per Jaime Corderas, que no va dubtar a cedir-me totes les informacions que ell havia trobat des de ben jovenet dins l'Arxiu Episcopal de Vic. Sé que ho feia de molt bon grat, content de veure que els Altarriba eren interessants per fer una tesi. També vull agrair a l'Òscar Jané totes aquelles converses que em van ajudar a endreçar idees gràcies a les seves aportacions seguint la passió que ens desperta la història a tots dos. I a l'Albert Pratdesaba no puc deixar d'estar-li agraïda per com m'ha acompanyat en els anys de tesi, animant-me a continuar en el món de la investigació i engegant nous projectes arqueològics que s'han convertit en tant importants per mi com és la Torre de Campelles a la comarca del Ripollès.

Però a part de tots aquells que m'han ajudat en la part dels continguts i de la investigació hi ha una bona colla de família i amics que m'han acompanyat al llarg d'aquests cinc anys, que han entès que la tesi era sempre el condicionant de les nostres trobades. A tots ells els vull agrair els ànims que m'han donat en tot moment. Així, vull donar les gràcies a tota la meva família per com m'han animat sempre a tirar endavant amb aquest projecte. Malgrat que en moltes ocasions m'haurien dit que ho deixés estar per evitar-me de tenir més mal de caps, sempre m'han animat a continuar i a arribar fins al final. A la meva mare i a en Pere especialment, per la manera com els ha tocat viure de prop els "alts i baixos" d'una tesi; al meu pare i a la Montse per com m'han permès portar a terme la investigació davant del mar i a tots els meus germans que sempre han cregut més que jo mateixa que ho aconseguiria.

A tots els amics que segurament ja estan cansats de sentir-me a parlar de bandolers, els agraeixo tota la paciència que han tingut i com m'han sabut escoltar i animar en tot el procés. Als amics de sempre, a les Nenes, a l'Adrià Còs i a tota la colla de l'Esquerda, a "Los minyons atropellats", a la gent de Tavèrnoles, a l'Antònia Díaz i a la Montse

Rocafiguera per acabar “derrapant” juntes i sobretot a la Ceci i a la Carme que m’han donat totes les eines que necessitava per afrontar un època com ha estat la de la tesi. Sens dubte agraeixo molt a l’Escola Casals Gràcia, al seu director Marc Codina com també a tots els companys per l’ajuda que m’han ofert sempre que fes falta. I sobretot a l’Elena Borge, que sempre ha sigut al meu costat amb una compressió de tot el que em suposava aquest projecte personalment i laboral com pràcticament ningú més ha sabut fer-ho. I malgrat no poder enumerar tothom que ha estat present, no em vull oblidar de fer-los extensiu el meu agraïment.

I, per últim, vull agrair amb tot el cor a en Pep Garriga per tot el suport indispensable en aquest últim any de tesi. Des d’un bon inici m’ha entès, respectat i animat a acabar un projecte que per mi era molt important, malgrat que haguem hagut de posposar plans de futur per després de la tesi. Totes les seves xerrades en els moments en què tot semblava fosc són les que m’han donat la llum necessària per continuar. Però sobretot m’ha ajudat a mirar el futur que tenim en un moment on semblava que només podia estar mirant el passat.

Tavèrnoles, setembre 2018

Abreviatures i sigles utilitzades

ACA	=	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACAU	=	Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell
ACCE	=	Arxiu Comarcal de la Cerdanya
AEV	=	Arxiu Episcopal de Vic
AGS	=	Archivo General de Simancas
AHCB	=	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
AMVI	=	Arxiu Municipal de Vic
ANC	=	Arxiu Nacional de Catalunya

INDEX GENERAL

INTRODUCCIÓ	13
Objectius	19
Metodologia.....	20
CAPÍTOL 1. PODER I VIOLÈNCIA EN EL MÓN MUNICIPAL EN LA TRANSICIÓ AL MÓN MODERN	26
CAPÍTOL 2. LES ESTRUCTURES DE MUNICIPI A LA CIUTAT DE VIC. ELS PRECEDENTS	38
CAPÍTOL 3. L'EVOLUCIÓ DEL PODER MUNICIPAL AL LLARG DEL SEGLE XV.....	69
3.1. La convivència de les dues senyories dins la ciutat.....	81
3.2. El naixement del Consell municipal	105
3.3. La Guerra Civil. Canvis i continuïtats en el regiment de la ciutat	150
CAPÍTOL 4. LES BANDOSITATS URBANES DE LA CIUTAT DE VIC	171
4.1. La família Altarriba. Estudi de cas	201
4.1.1 Els orígens familiars a Sant Martí de Riudeperes.....	205
4.1.2. Introducció del llinatge a la ciutat de Vic	218
4.1.3. La Guerra Civil, una oportunitat?	224
4.1.4. Els Altarriba entorn del canvi de segle	238
CAPÍTOL 5. CONCLUSIONS	251
BIBLIOGRAFIA.....	269
ANNEXOS	294
Annex 1. Capítols per a la compra de la partida de Montcada.....	295
Annex 2. Capitulació de la ciutat de Vic a Joan II	301
Annex 3. Arbre Genealògic de la família Altarriba	301
Annex 4. Testament de Llorenç d'Altarriba	322

INTRODUCCIÓ

El que es presenta en aquesta tesi doctoral és el fruit que han generat cinc anys d'investigació en el camp de les bandositats, vinculats al Programa de Doctorat "Societat i Cultura" de la Universitat de Barcelona en el Departament d'Història Moderna —recentment rebatejat com a Departament d'Història i Arqueologia—. Tanmateix, les circumstàncies d'aquest treball no han estat les més idònies per poder dur a terme un treball de les exigències i característiques que es demanen per a l'obtenció del títol de Doctor. L'extinció del Programa de Doctorat "Societat i Cultura" per ordre ministerial ha obligat que el que es volia fer en condició de dedicació parcial en d'un termini de set anys es veiés reduït en dos anys menys dels projectats. Així, les expectatives i propòsits inicials s'han hagut de reajustar per complir amb un termini burocràtic que no s'atena a les necessitat de la investigació. Sense voler justificar amb això els possibles errors d'aquesta tesi, es fa necessari apuntar les dificultats que tantes vegades generen els marcs legals en què s'han d'emmarcar els treballs d'investigació avui dia. Alhora, deixar constància com l'estudi de les bandositats del segle XV a la ciutat de Vic han deixat encara moltes portes obertes per continuar fent recerca i poder-nos aproximar a una realitat històrica que pot oferir nous discursos historiogràfics per a l'edat baixmedieval i la primera edat moderna.

Aquesta tesi doctoral es va començar a plantejar a partir d'observar com en els estudis sobre bandolerisme, i malgrat que aquest camp d'anàlisi ha fet un gran avanç en els darrers vint anys, seguia havent-hi moltes preguntes sense resposta. Així doncs, la investigació que es presenta és el resultat de combinar dos camps de la historiografia que tradicionalment s'havien considerat allunyats: la història institucional i política d'una banda i, de l'altra, la història del bandolerisme.

En els estudis sobre el municipi, la seva evolució, la seva estructura i la seva definició també s'hi distingeixen dos camps de recerca. En un primer lloc hi havia totes aquelles investigacions dirigides purament al camp institucional i legal. Font i Rius, gràcies als seus coneixements jurídics, va mostrar amb tots els seus deixebles l'interès d'analitzar quina era l'evolució legal de la institució municipal. La seva obra sobre els orígens del règim municipal va establir les bases de coneixement sobre la mateixa institució i ha estat utilitzada des d'aleshores en gran part dels estudis que s'han fet sobre el món

municipal¹. Alhora, tot un seguit d'historiadors de la mateixa escola varen dedicar els seus esforços a investigar sobre aquest mateix aspecte centrant-se en els casos concrets. Un exemple és Max Turull, que amb les seves recerques per al cas de Cervera aportava informació destacable en aquest camp².

L'altre camp que s'havia analitzat quant als estudis del municipi era la relació entre el rei i el país observada des del municipi, que era l'espai legal on tenia lloc aquesta relació. Així doncs, Barcelona es va convertir en el centre d'aquest tipus d'estudis, perquè una de les vies de relació rei-Principat passava per la institució municipal més important del territori: el Consell de Cent. Jaume Vicens Vives havia dut a terme un treball molt rellevant sobre la capital de Catalunya centrat en aquesta institució. Aquest treball il·lustrava la relació existent entre aquesta institució i el rei i la política reial³. Així, s'anava un pas més enllà en els estudis sobre el municipi, analitzant no tan sols l'estructura legal d'aquesta institució sinó que, a partir d'observar-ne les relacions amb institucions majors com la Corona, es podien detectar un seguit d'inèrcies de tots els seus membres i l'anàlisi d'ells com a grup homogeni.

Una altra fita important en la historiografia del municipi va ser la tesi de J.M. Torras⁴. Ell aportava per primera vegada un estudi del municipi català que vinculava l'anàlisi de la institució municipal catalana amb els grups socials que la controlaven, i també la seva evolució des de mitjan segle XV fins a inicis del segle XIX. Així, es començava a entendre aquests grups socials com a elements inherents a l'evolució de la institució, i s'establí una base indispensable per als següents estudis sobre el municipi. En aquesta línia, els estudis de Pere Verdés aportaven una nova visió sobre una de les vies d'accés a la institució municipal barcelonina⁵. Així, la investigació sobre la hisenda municipal presentava com la

---

¹ FONT RIUS, J. (1945). Orígenes del régimen municipal de Cataluña. *Anuario de historia del derecho español*, n.16, p.389-529; MAS I SOLENCH, J. (2005). *Bibliografía del Dr. Josep M. Font i Rius*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.

² TURULL RIBINAT, M. (1990). *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera.

³ VICENS VIVES, J. (1936). *Ferran II i la ciutat de Barcelona. 1479-1516*. Barcelona: Universitat de Catalunya. Seminari d'Història de Catalunya. Monografies Històriques.

⁴ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). *Els municipis catalans de l'Antic Règim 1453-1808*. Barcelona: Curial.

⁵ VERDÉS, P. (2009-2010). La ciudad en el espejo: hacienda municipal e identidad urbana en la Cataluña bajomedieval. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 16., 137-173 o VERDÉS PIJUAN, P. (2011). Las elites urbanas de Cataluña en el umbral del s.XV: entre el discurso político y el mito

compra de deute era una de les opcions més importants que tenia la burgesia per poder accedir a les estructures del poder municipal.

Altres estudis en relació amb aquest aspecte foren els de Pere Ortí⁶, el mateix Max Turull⁷ o també Gaspar Feliu⁸. També els estudis en prosopografia varen demostrar com coneixent més bé un llinatge o un grup social concret permetia aproximar-se a les estratègies familiars, que, per estar moltes vegades relacionades amb l'accés al poder, aportaven nous enfocaments per als estudis dels municipis catalans⁹. En aquest sentit, els estudis de Carme Batlle¹⁰ varen ser d'especial rellevància com també els de Jaume Aurell¹¹ i, ja per a l'època moderna, els de Mariela Fargas sobre les elits barcelonines¹² o d'Antoni Simon per al cas de Pau Clarís¹³. Tots ells marcaven una línia d'anàlisi bàsica en l'estudi de les oligarquies¹⁴.

Altrament, hi ha una gran diversitat d'estudis locals que són molt necessaris per comprendre el municipi en les seves diverses formes. I, malgrat que el funcionament de tots els municipis respon en general a unes mateixes bases, cert és que aquests estudis locals permeten

---

hisotigráfico. En J. (. SESMA MUÑOZ, *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1410-1412: El Interregono y el compromiso de Caspe* (págs. p.147-164). Zaragoza: Gobierno de Aragón.

⁶ ORTI GOST, P. (2001). El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana. *Quaderns d'Història*, 4, p.21-48.

⁷ TURULL RUBINAT, M., & VERDÉS PIJUAN, P. (2001). Gobierno municipal y fiscalidad en Cataluña durante la baja edad media. *Anuario de Historia del Derecho Español*, 76, p. 221-236.

⁸ FELIU MONTFORT, G. (2016). Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV. *Catalan Historical Reviews*. Núm.9, , 129-146.

⁹ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1999). El método prosopográfico y el estudio de las élites de poder bajomedievales. En *El Estado en la Baja Edad Media: nuevas perspectivas metodológicas, V Seminario de Historia Medieval*. (págs. p.31-49). Zaragoza: Universidad de Zaragoza.

¹⁰ BATLLE GALLART, C. (1964). Una familia barcelonesa: los Deztorrent. *Anuario de Estudios Medievales*, 1, p.471-488 i BATLLE GALLART, C. (2007). *Els ciutadans honrats de Barcelona. L'exemple dels Gualbes (segle XV)*. Barcelona: Rafel Dalmau. Episodis de la història, núm.348.

¹¹ AURELL CARDONA, J. (1996). Els mercaders catalans al quatre-cents: mutació de valors i procés d'aristocratització a Barcelona, 1370- 1470. Lleida: Pagès.

¹² FARGAS PEÑARROCHA, M. (1997). *Família i poder a Catalunya, 1516-1626*. Barcelona: Fundació Noguera.

¹³ SIMON TARRÉS, A. (2008). *Pau Claris, líder d'una classe revolucionària*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¹⁴ Tot i no ser prosopografia, Flocel Sabaté ha contribuït clarament a marcar aquesta línia d'anàlisi per estudiar les oligarquies d'una forma evident. Són d'especial interès: SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores de la oligarquía urbana en Cataluña. *Revista d'Història Medieval*, 9, p. 127-153 I SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). Municipio y monarquía en la Cataluña bajomedieval. *Anales de la Universidad de Alicante, Historia Medieval*, 13, p.255-282.

observar-ne la casuística pròpia i entendre'n alhora l'evolució i la consolidació. Casos com els de Lleida¹⁵, Manresa¹⁶, Igualada¹⁷ o Montblanc¹⁸ van en aquest sentit.

En el cas de la ciutat de Vic i el seu territori, es gaudia d'una bibliografia molt important, essent el Dr. Junyent¹⁹, mossèn Gudiol²⁰, Ramon Ordeig²¹, mossèn Pladevall²² i Imma Ollich²³ els qui més informació havien aportat sobre la seva història. Tots ells, en la línia de conèixer la història, diguem-ne, general de la ciutat, havien presentat diversos estudis sobre la formació de la institució municipal i el que s'ha conegut tradicionalment com el "naixement de la ciutat". Tanmateix, la informació que oferien seguia partint de la base de la història local, i en destacava la gran quantitat de fonts documentals que treballaven, gràcies al coneixement profund que tenien dels arxius vigatans —uns arxius, d'altra banda, molt rics en fons—. Alhora, la llarga tradició del Patronat d'Estudis Osonencs ofería una publicació de prestigi com és *Ausa*²⁴. Aquesta revista és indispensable en qualsevol estudi de la ciutat o la

---

¹⁵ GRAS DE ESTEVA, R. (1911). La Pajería de Lérida. Notas sobre la antigua organización municipal de la ciudad (1149-1707). Lleida: Imprenta litografía Sol y Benet.

¹⁶ COLLS I CARRERAS, J. (1957). El Consejo de Ciento, institución singular del régimen municipal manresano. *Bages. Núm.57-58*, 8-10.

¹⁷ TORRAS RIBÉ, J. (1983). El procediment electoral per insaculació en el municipi d'Igualada (1483-1714). *Miscellanea Aqualatensis. Núm.3.*, 101-131.

¹⁸ SANS ITRAVÉ, J. (1975). Algunes reflexions sobre el règim municipal de Montblanc a l'Edat Mitjana (segles XII-XIV). Montblanc: Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca.

¹⁹ Per a qualsevol estudi centrat a la ciutat de Vic és imprescindible JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial i JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis de la ciutat de Vich*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

²⁰ L'obra de Josep Gudiol respecte a aspectes concrets de la ciutat de Vic la podem trobar majoritàriament publicada al *Butlletí del Centre Excursionista de Vic* i a la revista *Ausa* del Patronat d'Estudis Osonencs. La seva obra referent a la ciutat de Vic és molt dispersa i se'n fa detall al llarg de tot el cos d'aquesta tesi doctoral com també a la bibliografia.

²¹ ORDEIG I MATA, R. (1981). *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs. Altrament Ordeig té altres articles ben interessants per a l'estudi de la ciutat com ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV vigatà segons els acords del Consell municipal. *AUSA, Vol. 10, Núm.101*, 13-29.

²² L'obra d'Antoni Pladevall és d'un volum importantíssim, ja que la seva obra està formada per un elevat nombre d'articles sobre la història de la majoria de parròquies de la comarca d'Osona —i també de fora d'aquesta—. Tots ells es troben publicats a la revista *AUSA*.

²³ Imma Ollich, a través de les seves recerques en els arxius vigatans, caracteritzava plenament la situació socio-econòmica de la Plana de Vic, fent especial atenció a la relació entre la població urbana i la població rural. OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya de segle XIII*. Vic: Eumo Editorial.

²⁴ Per citar uns quants autors i articles a tall d'exemple: ARIMANY, J. (2014). Devoció i religiositat popular: auge i declivi dels diferents sants patrons de la ciutat de Vic (s.X-XX). *AUSA, Vol. 26, Núm.173*, 755-777; BAUTIER,

comarca. En el mateix sentit, el *Butlletí del Centre Excursionista de Vich* ofereix estudis sobretot de principis de segle dels historiadors més importants de la ciutat²⁵. I tampoc no es pot menystenir la *Revista de Vic*, en la qual s'hi han publicat també articles sobre la història de la ciutat²⁶. Molt necessària és també l'obra de conjunt sobre la comarca d'Osona de Joaquim Albareda, Jordi Figuerola, Miquel Molist i Imma Ollich²⁷ o els valuosos treballs fets per Xavier Torres sobre el bandolerisme a la ciutat de Vic i a la seva vegueria²⁸.

En el camp del bandolerisme, tal com s'ha dit, la recerca partia sobretot dels estudis iniciats a mitjan s. XX —amb algun precedent anterior—, però ha gaudit d'un gran avenç en els darrers temps. Els primers estudis de Julián Chia²⁹ a finals del s. XIX entenen el bandolerisme com una disfunció de la societat vinculada plenament a la delinqüència, ja fos duta a terme per nobles com per vassalls. Aquesta idea va estar ben present en una visió tradicional del bandolerisme, fins que altres estudis varen aportar més precisió en aquest camp.

R. (1990). Un nouvel ensemble documentaire pour l'histoire des pestes du XVI siècle: L'exemple de la ville de Vic en Catalogne. *AUSA, Vol. 14, Núm. 124*, 31-52; FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular en el Vic del segle XII. *AUSA, Vol.9, núm.93*, 1-6; GARCÍA, A. (1955). El "llibre del mustaçaf" de Vich. *AUSA, Vol. 2, Núm.11*, 18-24; LÓPEZ DE MENESES, A. (1971). Datos acerca de la Peste Negra en Vich. *AUSA, Vol.6, Núm.68*, 280-283; ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV ...*op.cit.*; PASSOLA, J. (1993). La moneda medieval de Vic i els orígens de la banca. El primer banc públic d'Europa. *AUSA, Vol.15, Núm. 130.*, 193-198; PUIGFERRAT OLIVA, C. (2000). Fam, guerra i pesta a la plana de Vic, 1374-1376. *Ausa, vol.19, n.144*, p.73-106. També és a l'AUSA on podem trobar la gran quantitat d'articles de Mossèn Antoni Pladevall sobre les diferents parròquies de la comarca d'Osona.

²⁵ Gudiol hi publicava habitualment: GUDIOL, J. (1915). Sobre la construcció de la muralla y torres de la riera. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol.II*, p.78-79.

GUDIOL, J. (1918). Dels ponts dels voltants de Vich. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol. III*, p.8-11. Però també ho feien Mossèn Segimon Cunill: CUNILL, S. (1915). La Plassa del Mercadal. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol. II*, p.140-141.

²⁶ GINEBRA, R. (1990). Les muralles medievals de Vic. Notícies referents a les portes i als ponts sobre el fossat. *Revista de Vic* o FONT I RIUS, J. (1990). El cerimonial dels Antics consellers de la ciutat de Vic. *Revista de Vic*.

²⁷ ALBAREDA, J., FIGUEROLA, J., MOLIST, M., & OLLICH, I. (1984). *Història d'Osona...op.cit.*

²⁸ TORRES SANS, X. (1993). Nyerros i cadells: bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640). Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Quaderns Crema i TORRES SANS, X. (2007). Cavallers i bandolers. Nyerros i cadells a la ciutat i vegueria de Vic (1580. Sant Vicenç de Castellet: Farell editors.

²⁹ CHIA, J. (1888-1890, 3 vols). Bandos y bandoleros en Gerona. Apuntes históricos desde el siglo XIV hasta mediados del XVII. Girona: Imp. Librería Paciano Torres.

Una altra de les idees arrelades en les investigacions sobre el bandolerisme era una limitació temporal concreta. De fet, es considerava que el bandolerisme era un fenomen històric estrictament limitat en el període comprès entre 1580 i 1640, que presentava unes característiques pròpies relacionades amb la participació de l'estament militar i l'existència de faccions teòricament ben delimitades sota la denominació general de nyerros i cadells. D'aquesta manera, tot el que s'hagués produït anteriorment sota la fórmula de lluita de bàndols es comprenia com un simple precedent sense dedicar-hi més matisos. Val a dir que encara avui en dia la idea que el bandolerisme s'acaba el 1640 no es pot considerar superada. En aquesta tendència s'hi han d'englobar tots els estudis des de Reglà fins a Xavier Torres³⁰. Cal destacar, però, les aportacions de Núria Sales quant a la cronologia, que apuntaven que seria totalment necessari retrocedir al segle XV per poder conèixer l'origen del bandolerisme, alhora que posaven en dubte que aquest fenomen històric s'acabés en el s. XVII³¹.

Aquest estat de la qüestió s'ha vist superat gràcies a diverses aportacions de diferents autors que han analitzat el bandolerisme des de noves òptiques. Rafael Narbona, gràcies als seus estudis del cas de València i partint del concepte que la institució municipal d'una banda i la seva oligarquia de l'altra s'havien d'analitzar de forma conjunta, va demostrar com la violència urbana de les elits valencianes era un mecanisme més dins l'estratègia d'aquestes elits per arribar i mantenir-se en el poder³². I en la mateixa direcció es situen els estudis de Pau Viciano, però en aquest cas per al cas de Castelló de la Plana³³.

Flocel Sabaté, en la mateixa línia, va vincular l'aparició de la violència social a les crisis del sistema estamental i gremial³⁴. Una violència social que es duia a terme mitjançant unes

---

³⁰ REGLÀ, J., & FUSTER, J. (1961). Joan Serrallonga. Vida i mite del famós bandoler. Amb un estudi sobre Serrallonga a la literatura. Barcelona: Aedos. i REGLÀ, J. (1966). El bandolerisme català del Barroc. Barcelona: Edicions 62; TORRES SANS, X. (1993). Nyerros i cadells...op.cit.

³¹ SALES, N. (1984). Senyors bandolers, miquelets i botiflers: estudis d'història de Catalunya (segles XVI al XVIII). Barcelona: Empúries i SALES, N. (2002). De Tuïr a Catarroja. Estudis sobre institucions catalanes i de la Cornua d'Aragó (segles XV-XVII). Barcelona: Afers.

³² NARBONA VIZCAÍNO, R. (1995). Valencia, municipio medieval: poder y luchas ciudadanas (1293-1418). Valencia: Ajuntament de Valencia.

³³ VICIANO, P. (2008). Regir la cosa pública: Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV-XV). València: Publicacions de la Universitat de València.

³⁴ SABATÉ CURULL, F. (1998). Els bàndols com a solidaritat en la societat urbana baixmedieval. *Afers: fulls de recerca i pensament*. Vol. 13, núm. 30, 457-472 i SABATÉ, F. (2015). Regnat de Martí I: el govern del territori

xarxes de solidaritat, aparegudes com una nova forma de protegir-se davant del poder i per la manca de protecció que comportava la mateixa crisi gremial. Alhora, Sabaté va ajudar a superar la idea d'un món urbà i un món rural com a dos espais estancs i separats. En aquest sentit, reclamava que el món urbà no es podria estudiar sense entendre'n la ruralia i les relacions contínues i bidireccionals que s'hi establien. Altrament, l'estudi sobre els mecanismes de venjança, desafiament i guerra privada van portar a veure aquests elements com a integrats a la realitat social i no com a elements disfuncionals o de crisi. Aquesta idea sobretot s'havia plantejat per part de l'antropologia jurídica i la història, amb Claudio Povolo com a exemple d'aquesta línia³⁵.

Objectius

Partint, doncs, d'aquesta base historiogràfica, ja s'havia pogut observar com dins la ciutat de Vic l'ús de la violència en el segle XV era un fet rellevant, sense que es pogués entendre tan sols com un element de crisi. Aquesta violència formava part del caràcter estructural del món municipal, sobretot tenint en compte que els grups dirigents de la ciutat de Vic responien a dos grups que no podien sinó col·lidir: la puixant burgesia d'una banda i la noblesa en crisi de l'altra. Tot plegat es veia reforçat per una situació política complexa com era la divisió de la ciutat en dues partides pertanyents a dos senyors diferents: la partida de Montcada, a mans de la casa de Foix, i la reial, a mans del rei.

Alhora, es podia observar com hi havia uns vincles camp-ciutat molt més estrets del que s'havia plantejat habitualment. Quan s'observava l'origen de les famílies protagonistes dels conflictes de la ciutat de Vic es comprovava com totes elles provenien de l'entorn rural. En efecte, formaven part d'una petita noblesa rural que tenien en aquest territori la base del seu poder i del seu patrimoni³⁶.

---

i els bàndols. *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (13396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp.* (pàgs. 69-119). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

³⁵ POVOLO, C. (2017). La pietra del bando. Vendetta e banditismo in Europa tra Cinque e Seicento. *Acta Historiae. Núm. 25. Vol.I*, 21-56 i POVOLO, C. (2014). Faida e vendetta tra consuetudini e riti processuali nell'Europa medievale e moderna. Un approccio antropologico-giuridico. En G. RAVANCIC (ed.), *Our daily crime. Collection of studies* (pàgs. 9-57). Zagreb: Croatian Institute of history.

³⁶ En aquest sentit, no només es treballa sobre la "urbanització" de la noblesa rural (FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1995). *Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona 1267-1533*. Barcelona: Ajuntament de Girona - Publicacions de l'Abadia de Montserrat.), sinó també els vincles creixents en l'àmbit d'integració de mercats (DANTÍ, J. (2005). *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm. 11 i DANTÍ, J. (2011). *La xarxa urbana als segles XVI-XVII: Un*

Així doncs, i partint de totes aquestes idees, aquesta tesi doctoral està fonamentada en dos nivells. En primer lloc, l'estudi de l'evolució institucional i dels fets esdevinguts a Vic durant el segle XV i, en segon lloc, l'estudi d'un cas concret —la família Altarriba— per treure a la llum els mecanisme de funcionament dels bàndols i el seu paper en l'estratègia d'una família concreta. És un exercici que pràcticament no s'havia fet fins avui dia, amb l'excepció —tot i ser una situació molt diferent— de Manel Güell amb el seu estudi dels Margarit³⁷. No es pretén fer un estudi exhaustiu sobre la composició de les bandositats vigatanes del s. XV, per tal com seria una tasca monumental que obligaria a analitzar amb detall les diverses famílies protagonistes de les lluites de bàndols, sinó que l'objectiu és conèixer com les bandositats s'utilitzaven com a mecanisme per entrar al poder municipal, gràcies a l'estudi d'un cas concret contextualitzat en les bandositats i l'estructura municipal del s. XV.

La cronologia escollida —el segle XV— respon al fet que és en aquest segle quan precisament es forma el Consell de Vic unificat (1450) i s'implanta definitivament. Per tant, ofereix no tan sols el moment de formació de la institució municipal, sinó que, pel fet d'haver-se establert després d'uns llargs i intensos anys de debats i tensions, ofereix l'escenari ideal per entendre les característiques del camí seguit fins a aconseguir-ho i sobre quines bases s'havia creat. I el fet d'allargar mig segle després d'aquesta data ofereix alhora poder observar com s'implantarà el nou sistema de regiment fins i tot en els primers anys del regnat de Ferran II. Aquest element ens ha de permetre comprovar si la seva política davant de la lluita de bàndols es distanciarà respecte als seus avantpassats. Al mateix temps, la família Altarriba havia estat present en la violència dels bàndols de la ciutat de Vic des de les últimes dècades del s. XIV fins al 1493. Per tant, el segle XV és una periodització vàlida per investigar sobre els dos nivells esmentats.

Metodologia

Un cop feta la recerca bibliogràfica comentada prèviament, s'ha centrat la investigació en les fonts documentals existents per al tema i l'àmbit territorial de la investigació. El primer que es va fer va ser el buidatge per a l'estudi de cas, és a dir, una recerca exhaustiva de la

---

sistema complementari. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm.18) i en la lluita jurisdiccional entre ciutats i nobles (SABATÉ CURULL, F. (2006). El somatén en la Catalunya Medieval. *Clio & Crímen*. Núm.3, 209-304.).

³⁷ GÜELL JUNKERT, M. (2011). Els Margarit de Castell d'Empordà: família, noblesa i patrimoni a l'edat modernaf. Barcelona: Fundació Noguera.

documentació que aportés informació per aproximar-nos al llinatge Altarriba³⁸. Per fer-ho, calia recórrer a la documentació notarial. Afortunadament, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conservava un fons molt íntegre sobre la família: el fons patrimonial Marquès de Sentmenat —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n—. En aquest fons hi trobem documentació referent a la família Altarriba i al seu patrimoni des del segle XII fins al segle XVI, ja que en el moment d'extinció del seu llinatge a mitjans segle XVI, el patrimoni va ser heretat per la família Clariana i, posteriorment, pels marquesos de Sentmenat, fent així que tota la documentació referent als béns que heretaven els Sentmenat també passessin a formar part del seu arxiu.

Concretament, el patrimoni dels Clariana s'uniria al de Sentmenat a partir de Francesc de Paula Gassol de Sentmenat i de Clariana (1764-1845). Després d'aquesta unió de patrimonis, el Marquès de Sentmenat va ordenar una organització i un inventari de tota la documentació de la seva propietat, que encara duraria el 1856. Així, avui dia trobem la documentació de Sentmenat organitzada, en gran part, segons els inventaris del s. XVIII-XIX. Aquests inventaris estan organitzats amb una entrada per a cada document on es dona la informació del tipus de document de què es tracta, la data, els signants i el notari, alhora que afegeix un número d'indexació propi que és el que ens permet localitzar el document dins l'arxiu.

Aquests inventaris estan organitzats i separats segons la zona de les propietats del Marquesat. Per a aquest treball, s'ha utilitzat l'inventari anomenat "Inventaris de Vic s/n", ja que la resta, a part d'alguna notícia escadussera, no aportava informació sobre els Altarriba. En aquest inventari s'inclou la documentació referent a la casa d'Altarriba, el castell i terme de Múnter, els delmes d'Oristà, de Sant Feliu de Planeses, de Roda i de les escrivanies públiques de Vic, d'entre altres patrimonis de menys importància de la família. Malauradament, no tots els documents es troben dins d'aquest fons degut a l'alienació d'alguns d'ells al llarg del temps —o bé perquè s'han dispersat o bé perquè en d'altres moments es va creure que s'havien d'integrar en altres fons, fent que es perdés el rastre del

---

³⁸ Aquesta línia metodològica ja es va iniciar amb els estudis portats a terme sobre la família Paratge de Bellfort de Manlleu, on es feia una aproximació al coneixement de la família per tal d'entendre la vinculació amb el bandolerisme per part d'un dels membres de la família: Segimon Paratge de Bellfort. COLLELDEMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge: Capítost bandoler a la vegueria de Vic. Família, relacions i economia entre 1566 i 1617*. Treball Final de Màster i COLLELDEMONT VIVES, E. (2014). *Segimon Paratge: capítost bandoler a la vegueria de Vic. Família, relacions i economia entre 1566 i 1617*. *Pedralbes*, n.31, p.387-397.

document en si—, però gràcies a la informació detallada d'aquest inventari s'ha pogut fer un anàlisi de la família en una cronologia molt àmplia.

Aquesta informació s'ha extret gràcies a l'anàlisi d'aproximadament 1.400 entrades de l'inventari. Cadascuna de les entrades que feien referència al patrimoni, a la successió, als matrimonis i a la gestió de la terra s'entraven en una base de dades on es categoritzava la informació disponible per posteriorment establir-ne relacions i poder traçar la història de la família. Alhora, es va consultar la documentació que encara existia dins el fons del Marquès de Sentmenat per obtenir una informació més gran que no tan sols la que oferia l'entrada del registre. La que mancava es va poder cercar en d'altres arxius catalans gràcies a l'esment del nom del notari que havia fet cadascun dels documents. Així, per complementar i ampliar la informació de què ja es disposava es varen fer les cerques necessàries a l'Arxiu Episcopal de Vic dins el seu fons de Notarials, com també a l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya, on també hi ha un fons amb els llibres dels notaris de Puigcerdà.

També va ser necessari consultar altra documentació, sobretot per resseguir moments concrets d'alguns membres de la família. Així, la consulta de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona —fons de cartes del Consell de Cent, Lletres Closes i Lletres reials originals— o altres fons de l'Arxiu de la Corona d'Aragó —el fons de Generalitat, Cancelleria, Diversorum i les Actes de Corts— varen completar tots aquells elements per als que el fons Marquès de Sentmenat no era suficient. A partir d'aquí ja s'havia pogut determinar la història del llinatge, des de les primeres notícies documentals que es conserven fins a l'extinció mateixa del llinatge. Aquesta documentació demostrava que la família Altarriba tenia una relació directa amb les bandositats de la ciutat de Vic del s. XV, així que es va procedir en el següent pas a fer el buidatge dels Llibres d'Acords de la ciutat de Vic —AMVI, Acords— per poder investigar sobre el marc institucional que contextualitzaria les lluites de bàndols de la família.

Els llibres d'Acords de la ciutat de Vic són la compilació dels registres de les deliberacions de les reunions del Consell de la ciutat. Cadascuna d'aquestes actes segueix sempre una mateixa estructura. En primer lloc es començava el registre amb la data —dia de la setmana, dia, mes i any³⁹—, els jurats presents a la reunió de consell —esmentant-hi també els absents i la causa de l'absència en el cas dels consellers— i la presentació per part dels

---

³⁹ Cal fer notar que els registres dels acords no es devien portar a terme en el mateix moment de la deliberació, sinó que es devien inscriure en els llibres posteriorment a la data. Aquest podria ser el motiu per entendre les errades de l'escrivà en anotar els dies de la setmana i el dia de mes, que en diverses ocasions no concorden amb la realitat.

consellers de l'aspecte que s'havia de debatre. En algunes ocasions s'indica explícitament quin conseller presentava el tema a tractar, el qual solia ser el conseller en cap, tot i que en alguns casos era proposat per altres membres del Consell, i en casos excepcionals era peticionat per algun singular de la ciutat. Continuava la deliberació en si o el mecanisme per mitjà del qual es prenia la decisió. En el cas que la deliberació no comportés cap gran debat i tothom hi estigués d'acord no se'n prenia registre. Però el que sí quedava plenament registrat eren els casos en que s'haguessin de prendre decisions mitjançant la votació de faves, com també en els casos d'insaculació. En aquests casos, tot el procediment s'anotava pas a pas seguint el formulisme redactat en el privilegi pertinent. Per últim, s'anotava l'acord pres, sempre iniciat per la fórmula "Et·m·per·amor·d'acó". A partir d'aquí es registrava amb màxima cura —al cap i a la fi era la part més important— quina decisió s'havia pres i com es procediria per tal de dur-la a terme. En els casos on la deliberació s'havia acordat amb algun jurat en contra—si bé no en la totalitat dels casos—, l'escrivà ho anotava al final mateix de l'acord. Aquesta font és de gran riquesa ja que, si els acords presos aporten una gran informació per si mateixos, en diverses ocasions, a més, l'escrivà hi transcrivía la documentació que el Consell creia necessària que quedés en registre. Així és com en diverses ocasions trobem cartes de la reina o de la cort reial transcrites dins l'acord.

Però el que més informació pot aportar són els memorials que es donaven als missatgers perquè poguessin dur a terme la seva tasca amb la màxima diligència i seguint les instruccions precises del consell. En aquests memorials és on s'explica detalladament el tema del missatge, que ens ofereix una informació valuosíssima per a comprendre tots els acords relacionats amb aquest aspecte. També és de gran rellevància tota la informació no explícita que es pot detectar mitjançant aquesta font. Gràcies al detall de tots els jurats presents en cada acta com en els processos d'insaculació podem localitzar l'oligarquia de la ciutat de Vic i observar quines dinàmiques i quines pervivències de llinatges hi havia dins el consell. Però també ens permet intuir els posicionaments de cadascun d'ells. Aquesta informació és més complicada de resseguir, però tanmateix les votacions, les discrepàncies entre jurats o les inhabilitacions ens poden ser molt útils per intuir les xarxes de solidaritat presents dins l'estructura de poder municipal. Les relacions amb les altres esferes de poder vigatanes —tan seculars com laiques—, la periodicitat de les reunions —que demostren una major o menor preocupació envers un tema—, la relació amb altres municipis, la protocol·lització del Consell mateix o el concepte que es tenia de la seva capitalitat enfront de la resta de vegueria són altres aspectes que es poden resseguir malgrat no se'n expliciti el contingut. Tanmateix, els temes a tractar dins el Consell eren amplis i variats i de menor o major gravetat. El que sí que és clar és que l'estudi dels Llibres d'Acords de la ciutat és la

manera de poder-se aproximar a la quotidianitat de la ciutat, alhora que també a la concepció que tenien del seu món els vigatans del moment.

Malauradament, aquest fons no ha estat utilitzat tant com les possibilitats que podria arribar a oferir farien recomanable. De fet, tant el Dr. Junyent com els historiadors de la ciutat de Vic han utilitzat aquest fons com a via de comprovació del que oferien altres fons. Només Ordeig havia publicat un article⁴⁰ on es presentava la ciutat de Vic del segle XV utilitzant el que oferia aquesta font per posar de relleu temes suculents que havia tractat el consell —la gestió mercantil del consell, els terratrèmols del període 1427-1448, la fabricació del rellotge de la catedral, les gramalles dels consellers, la compra de la partida de Montcada, la portada de les aigües o la celebració de les festes—. Tanmateix, el que restava inèdit era poder fer un buidatge exhaustiu d'aquesta font per a un període cronològic de més llarg abast.

Així, per a aquesta tesi doctoral s'han buidat els tres volums dels llibres d'Acords corresponents al segle XV. El primer volum correspon al període 1424-1451, el segon volum comprèn del 1451 al 1478, i el tercer, del 1479 fins al 1496. Aquest darrer volum també comprèn un plec d'actes corresponents als anys 1402 i 1403, que malauradament estan en un estat de conservació molt més deficient que no pas la resta de lligall, com també un plec d'actes i cartes d'inicis del segle XVI. Cadascun dels volums està relligat *a posteriori*, fet que permet datar l'enquadernació al s. XVIII. Un element que juga a favor de la comprensió d'aquesta font és que la major part dels registres estan redactats en català —tan sols una minoria estan escrits en llatí—, com també que al llarg de tot el segle hi va haver només dos escrivans, Jaume Vall —1424-1474— i Bernat de Prat —1475-1505—. Això ens ofereix una gran continuïtat paleogràfica alhora que els formulismes i el to de redacció segueixen sempre una mateixa tendència. Malauradament, per al segle XV no s'han conservat tots els anys, sinó que manca el període 1462-1474, tots dos inclosos; del 1487 al 1490, i del 1497 al 1501. Alhora, el buidatge exhaustiu s'ha dut a terme fent un petit regest de cadascun dels acords, cosa que ha permès obtenir no tan sols la informació explícita necessària per al tema d'estudi, sinó també poder impregnar la investigació dels funcionaments i de la quotidianitat del segle XV. Així és com s'han buidat un total de 1.098 acords de Consell per al període 1424-1496. Tot i la gran quantitat d'informació que s'ha acumulat gràcies a aquesta font, ha calgut complementar-la amb d'altres fonts, així que també s'ha treballat el fons de Privilegis i de Cartes tant enviades com rebudes del mateix Arxiu Municipal de Vic.

---

⁴⁰ ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV ...*op.cit.*

Tot aquest extens fons documental s'ha incorporat en determinats casos en el següents capítols com a exemple de les tesis formulades. Per aquest motiu s'han seguit les convencions habituals de transcripció de documentació: s'ha regularitzat l'accentuació, la puntuació, l'ús de les majúscules, l'apòstrof i el guionet. Tanmateix, s'ha respectat absolutament tant la sintaxi com l'ortografia del text original. Tot plegat introduït i finalitzat sempre entre cometes. Finalment, quan es reproduïxen transcripcions fetes per altres autors, també s'ha respectat completament la seva transcripció, tot i que en algun cas no seguissin les convencions que s'han seguit per a les transcripcions pròpies.

CAPÍTOL 1. PODER I VIOLÈNCIA EN EL MÓN MUNICIPAL EN LA TRANSICIÓ AL MÓN MODERN

Per establir el marc cronològic de la investigació que es presenta, es podria considerar que el concepte clau d'aquest treball és: transició entre món medieval i modern. Malgrat que en la definició de transició hi ha explícita el canvi, el pas d'una etapa envers una altra, són molt més els elements de continuïtat entre les dues etapes que no pas els de ruptura. Acceptar l'ús d'aquests termes respon més a les convencions acadèmiques que permeten organitzar les recerques en el temps, que no pas a la realitat històrica. Per tant, centrar-nos en el segle XV, entès com el segle de transició entre l'edat mitjana i l'època moderna, ens permet observar tots aquells elements de continuïtat que tan sovint han quedat difuminats en els treballs específics d'una o de l'altra etapa. Al cap i a la fi, en el pas de la baixa edat mitjana a l'època moderna, "L'interès està a veure, en unes realitats tant poc «modernes», com s'esdevé allò que Carme Batlle anomena «el llarg trànsit d'una societat feudal cap a una altra definida com a estatal sota un poder monàrquic ascendent»⁴¹.

L'estudi sobre l'origen del municipi català es remet als segles vuitcentistes, quan s'explicava seguint la teoria romanista. Aquesta afirmava que l'aparició del municipi suposava la continuïtat de les ciutats romanes tant en estructura i, fins i tot en alguns casos com Barcelona, en les seves institucions. No va ser fins a la meritòria aportació de Font i Rius que es va començar a partir de teories més fonamentades en els estudis documentals⁴². A mitjan s. XX s'acceptava que l'aparició del municipi anava lligada a les transformacions econòmiques del segle XI i XII, per extensió del que estava passant al sud de França. Tanmateix, Font i Rius precisava que aquesta influència, en el cas català, no devia ser més que una influència a mode de causa i que calia analitzar molt més els diferents casos catalans i les seves particularitats per tal de poder ser més exigents amb l'explicació. Així, l'autor afirmava el següent: "Digamos ya desde ahora, sin embargo, que el municipio catalán no és una mera persistencia o renovación del romano-visigótico ni una simple extensión o aplicación del consulado meridional francés, sino una formación natural, una institución autóctona enraizada en las mismas transformaciones y fenómenos que han ido configurando la evolución histórica de esta región"⁴³.

---

⁴¹ En el pròleg de Pierre Vilar dins a BATLLE GALLART, C. (1988). *L'expansió baixmedieval. Història de Catalunya, Vol.3*. Barcelona: Edicions 62, p.10.

⁴² FONT RIUS, J. (1945). Orígenes del régimen municipal ...*op.cit.*

⁴³ FONT RIUS, J. (1945). Orígenes del régimen municipal ...*op.cit.*, p.433.

Calia, a l'hora d'investigar sobre aquest fet, diferenciar entre l'origen del municipi i la seva adopció d'unes formes pel seu regiment, o sigui d'uns òrgans i d'unes magistratures. En aquest últim cas, es feia del tot essencial analitzar-ho conforme a cada cas concret i al context de cada ciutat. Tanmateix, estudis més recents discrepen en aquest sentit, perquè la comparativa de les coincidències i divergències existents entre les formules d'organització de ciutats i viles mostra que, malgrat que unes vagin per davant de les altres quant a estabilització d'aquest poder urbà, tenen totes un model polític, fiscal i jurisdiccional homogeni, si bé amb característiques pròpies. I encara seria més així quan, a partir del s. XIV i XV, la Corona opta per una política comuna en relació amb el municipi⁴⁴.

Avui en dia està acceptat que l'origen del municipi s'ha de buscar en el s. XIII. En aquest sentit, Josep M. Torras hi estava d'acord, acceptant la tesi de H. Pirenne: "El naixement i l'evolució de la institució municipal és la conseqüència directa d'una situació peculiar que es dona en les diverses zones geogràfiques en un moment determinat, situació que no té gairebé res a veure amb un fenomen nacional, sinó més aviat amb un estadi d'evolució general de l'economia i de la societat europea"⁴⁵.

Alhora, quan analitzava la història municipal europea, traçava tres períodes d'evolució anàlegs per a tot Europa. En primer lloc, una etapa constituent entorn del s. XIII, caracteritzada per ser el moment d'emancipació de les ciutats de la tutela del poder feudal. En aquesta etapa hi havia un element important com era la presa de consciència de la burgesia com a classe oposada a l'estructura feudal i conscient de ser la principal beneficiària de la institució municipal. De fet, aquests primers règims municipals, esdevinguts gràcies a les primeres concessions fetes per Alfons I i els seus successors a la primera meitat del s. XIII, presentaven unes característiques de poder municipal molt rudimentàries. Estaven sota l'autoritat del veguer o del batlle i la participació ciutadana es feia per mitjà de la representació dels caps de casa en format d'assemblees⁴⁶.

---

⁴⁴ NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). Cultura política y comunidad urbana:Valencia, siglos XIV-XV. *Edad Media: revista de historia*. Núm. 14, 174.

⁴⁵ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). *Els municipis catalans ...op.cit.*, p.51. Font i Rius també havia detectat aquesta idea, afirmant que el naixement del municipi havia d'anar precedit d'una progressiva coherència de la col·lectivitat urbana, actuant cada vegada més seguint la consciència de la seva personalitat moral. FONT RIUS, J. (1945). Orígenes del régimen ...*op.cit.*, p.433.

⁴⁶ BATLLE GALLART, C. (1988). *L'expansió baixmedieva...op.cit.*, p.10.

En una etapa següent, tal com s'interpretava a principi de s. XX, el municipi continuava reforçant les característiques anteriors però alhora s'anava convertint en el centre econòmic, cosa que comportava que la burgesia s'anés enriquint gràcies al comerç i a les diferents activitats econòmiques. Alhora, aquesta burgesia evolucionaria fins a controlar el poder municipal, el qual li permetia assegurar el benavenir dels seus negocis. Aquesta idea s'ha anat matisant, perquè cada vegada més es creu que no es pot identificar la burgesia com a classe contraposada o enfrontada a la noblesa rural. És així com es comença a configurar la idea d'una oligarquia. Això esdevenia fins a mitjan s. XV. També s'ha considerat la importància que va tenir la fiscalitat i la hisenda municipal en la consolidació del municipi. La idea en què es basen aquests estudis és com la necessitat de gestionar despeses comportaria la formació de la primera organització financera comunitària i el naixement del Consell⁴⁷.

A partir d'aquí començaria una etapa de consolidació del municipi que, en la majoria dels casos, passaria per la revolta. Una etapa de forta violència deguda a les tensions entre els que eren els representants i acaparaven el govern municipal i els que veien com l'accés a aquestes institucions els era limitat⁴⁸. L'exemple clar i àmpliament estudiat és la revolta entre la Busca i la Biga per a l'accés al Consell de Cent de Barcelona⁴⁹.

Així doncs, el món urbà era un espai definit on es donaven unes relacions econòmiques, institucionals i socials diferents a les que imperaven al camp. Resultat d'això era la creació d'uns elements identitaris diferenciats. Tanmateix, no es pot caure en la idea de dos mons —camp i ciutat— inconnexos, sinó ben al contrari, ja que el transvasament de persones entre l'un i l'altre era constant. Alhora, l'impuls del municipi envers la creació de les seves estructures que esdevenia dins els dominis reials també es donava en les poblacions sota domini senyorial. Eren dos móns estretament lligats. Flocel Sabaté ha posat de relleu precisament aquesta idea per al conjunt del Principat. Partint de la crítica que els estudis

---

⁴⁷ TURULL RUBINAT, M. (2002). Nuevas hipótesis sobre los orígenes de los Consejos municipales en Cataluña (siglos XII-XIII): Algunas reflexiones. *Anuario de Historia del Derecho Español*, 72, p. 661. Segons Turull, eren necessaris estudis de casos concrets per acabar de comprovar aquesta afirmació.. Anys després en presentava els resultats i la seva confirmació a TURULL RUBINAT, M. (2009). *El gobierno de la ciudad medieval: administración y finanzas en las ciudades medievales catalanas*. Barcelona: IMF-CSIC.

⁴⁸ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). *Els municipis catalans ...op.cit.*, p.51-52.

⁴⁹ VICENS VIVES, J. (1936). *Ferran II i la ciutat ...op.cit.* Carme Batlle ofería un estudi centrat en els motius, característiques i problemàtiques d'aquest conflicte a BATLLE GALLART, C. (1982). Retorn a la Busca i la Biga, els dos partits de la Barcelona medieval. *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 3, p.229-234.

han tendit massa sovint a compartimentar els mons rural i urbà, veu l'extrema necessitat de fer un esforç d'integració⁵⁰. La comprovació d'aquesta relació és evident, quan els mateixos burgesos eren els qui compraven propietats i tenien rendes fora del municipi⁵¹. Pel que fa a l'àmbit territorial que ens pertoca, ja Imma Ollich havia posat de relleu aquesta idea gràcies a l'anàlisi de les fonts notariales de Vic per al segle XIII. Era evident com la burgesia anava en direcció al camp per adquirir propietat rural, alhora que la noblesa venia propietats per entrar en una economia de base monetària⁵². Així, "les terres —o una part— passen a mans dels ciutadans, i el diner afluïx cap al camp"⁵³. En el cas de Vic, doncs, quedava comprovada aquesta interrelació camp-ciutat. Per aquest motiu, eren les mateixes ciutats les que reclamaven que el veguer apliqués la justícia que pertocava en l'àrea d'influència de la ciutat. La ciutat era conscient d'aquesta interdependència amb el món rural i, per tant, era també la que procurava pel manteniment de l'ordre. En aquest sentit, les tensions que podien sorgir entre jurisdiccions eren degudes al monarca, que era qui havia permès que el territori s'hagués dibuixat així⁵⁴. I és que cap i a la fi, "el mismo municipio que describe el monarca como un ser distante con objetivos divergentes y causante, mediante sus exigencias y gracias, de las diversas dificultades sufridas, a la vez se movilizará para tejer un espacio homogéneo bajo jurisdicción real, a fin de preservar los intereses socioeconómicos de sus habitantes"⁵⁵.

Tal com s'ha dit, la consciència comunitària dels habitants de la ciutat arrenca en el moment que es comencen a organitzar i a regular els municipis. Els *probi homines* en origen serien les persones que es trobarien en el poder municipal pel fet de ser considerades com a persones aptes i amb una capacitat suficient per procurar pel bé comú. Exercien la funció de delegats de la comunitat veïnal, davant la necessitat d'interrelacionar-se amb la Corona i amb els seus oficials. Però tal com assenyala Rafael Narbona, a partir de la meitat del s. XIII a València es transformen els consells oberts a tots els veïns en uns consells molt més

---

⁵⁰ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 129.

⁵¹ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 132.

⁵² Imma Ollich, examinant qui eren els qui compraven les terres va poder comprovar que, a part dels nobles i els eclesiàstics que ja ho feien des de temps enrere, en el segle XIII hi ha una gran quantitat de gent de la ciutat de Vic que inverteix en el camp. OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya...**op.cit.*, p.34.

⁵³ OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya ...op.cit.*, p.48.

⁵⁴ SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). Municipio y monarquía ...*op.cit.*, p.280.

⁵⁵ SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). Municipio y monarquía ...*op.cit.*, p.299.

restringits, controlats ja per un nombre limitat de *probi homines*⁵⁶. Alhora, aquest grup és el que es reservarà la potestat de proveir els llocs de govern.

En origen, tots ells conformaven un grup homogeni sense que hi hagués cap diferència jeràrquica dins del grup dirigent, sinó que simplement es diferenciaven de la resta de ciutadans pel fet d'estar o no capacitats per a regir⁵⁷. De fet, Torras indica que a partir sobretot de la crisi generalitzada de mitjan s. XIV, "l'interès públic entrà en conflicte amb l'interès particular dels membres del grup dominant, i es trencà l'aparent harmonia entre minoria governant i majoria governada"⁵⁸. Però aquest aspecte és el que va anar variant amb el temps, de manera que es va introduir la divisió d'aquesta oligarquia en tres mans: major, mitjana i menor. Pertànyer a una mà o l'altra venia condicionat segons el rang professional i la capacitat econòmica de cadascun dels membres. En aquest primer moment, era una divisió que corresponia més a les diferències econòmiques de cadascun dels seus integrants que no pas al fet que cadascuna d'aquestes mans pogués exercir unes magistratures o unes altres. Però precisament això és el que va anar evolucionant fins a marcar una jerarquitzaió dins els governs municipals i també en l'ocupació de les magistratures⁵⁹. A partir d'aleshores, cadascuna d'aquestes mans es va convertir en la cèl·lula de govern que defensava sobretot els interessos del grup social al que pertanyien.

Alhora, aquest grup de presones capacitades per regir era realment tancat a la resta de la població, tal i com es presenta per al cas Valencià⁶⁰ o per al de Castelló de la Plana⁶¹. Viciano ofereix les xifres de Castelló de la Plana, on a la segona meitat del s. XV els caps de família que complien els requisits per entrar al govern representaven la meitat dels homes cristians i entre un terç i un 40 % si es prenia el nombre total de contribuents i no tan sols els cristians. També presenta dades per a les ciutats angleses de característiques similars a

---

⁵⁶ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). Orígenes sociales de los tres estamentos ciudadanos en la Valencia medieval. *Estudis*,16, p.9.

⁵⁷ En el cas de Vic es veu clarament quan en el s. XII se'ls diferencia de la resta de població anomenant-los *mediocris*. FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*

⁵⁸ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). *Els municipis catalans ...op.cit.*, p.52.

⁵⁹ El treball de Rafael Narbona fa una valuosa anàlisi sobre l'evolució dels *probi homines* i l'oligarquia urbana en relació al seu origen social. És interessant com la institució evoluciona cap a una intensa estratificació dels seus membres, essent aquest el condicionant que marcaria l'accés a unes magistratures o a unes altres. NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). Orígenes sociales de los tres estamentos ...*op.cit.*, p.7-30.

⁶⁰ NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). *Cultura política y comunidad urbana...op.cit.* p.177.

⁶¹ VICIANO, P. (2008). *Regir la cosa pública...op.cit.*, p.31-34.

les de Castelló, on el percentatge també era similar, entre un 20-50 %. El cas més destacat dels que presenta en el seu treball és precisament el de Mallorca, on a mitjan s. XIV tan sols el 6 % dels veïns eren considerats aptes per regir el bé comú. Per tant, es fa evident que accedir al poder era una possibilitat que quedava reduïda tan sols a un nombre minoritari de la societat.

Aquesta exclusivitat del poder, reduït i tancat a una oligarquia, també s'ha explicat pel sistema d'elecció utilitzat en els règims municipals. Tradicionalment, es considerava que el sistema de cooptació reforçava el manteniment d'uns mateixos llinatges dins el poder, ja que s'entenia que, pel fet de ser els consellers cessants els que nomenaven d'entre ells mateixos els nous càrrecs, això comportava el manteniment i el reforç d'una oligarquització del poder. Aquesta tendència, segons l'explicació tradicional, canviaria quan a partir de la introducció de la insaculació —ja fos amb els casos més precoços d'introducció del sistema⁶² o amb el procés de generalització del sistema a partir de Ferran II— l'extracció mitjançant la sort hauria de permetre una obertura en les institucions de govern. Precisament la seva introducció acostumava a coincidir amb conflictes sobre l'accés al govern municipal, perquè el sistema de cooptació “creava inevitablement fortes tensions al sí de les oligarquies locals, tradicionals i/o ascendents, i acabava per desembocar tot sovint en la formació de faccions urbanes i la guerra de bàndols subseqüent”⁶³.

Gràcies a diferents estudis s'ha comprovat, però, que la introducció de la insaculació no va comportar l'obertura del poder municipal a nous llinatges⁶⁴. Al contrari, el que es va derivar

---

⁶² La generalització del sistema d'elecció per insaculació és va portar a terme per part de Ferran II. Tanmateix, hi havia tot un seguit de casos que havien estat introduïts de forma precoç i abans de Casp: Ciutadella (1370), ciutat de Mallorca (1372) o Lleida (1386). Els Trastàmara van fer que el sistema es comencés a estendre, sobretot en el regnat d'Alfons el Magnànim. Aquest és el cas de Xàtiva (1427), Saragossa (1442), Castelló de la Plana (1446), Vic (1450) i Girona (1457) entre altres. TORRES SANS, X. (2011). El municipi de la casa d'Àustria. Insaculació i aristocratització (segles XV-XVII). En AAVV, *El govern de la ciutat (I). De la Gerunda romana (segle I a.C) a la Girona borbònica (segle XVIII)* (págs. p.115-132). Girona: Ajuntament de Girona. Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions. Cal destacar també l'anàlisi detallat pel cas de Vic a DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal de Vich anterior al Decreto de Nueva Planta 889-1716*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs o pel cas més tardà de Cervera a TORRAS RIBÉ, J. (1983). *El procediment electoral ...op.cit.*

⁶³ TORRES SANS, X. (2011). El municipi de la casa d'Àustria...*op.cit.*, p.120.

⁶⁴ En aquest sentit, cal matisar que per possibilitar aquesta obertura a nous estrats socials també s'havien portat a terme altres mesures. Una de les més importants era la de permetre l'accés de militars ja “urbanitzats” i fusionats familiarment amb la burgesia creant la figura de “ciudadà honrat”, tal com és el cas de Barcelona o de Perpinyà.

del nou sistema d'elecció fou que, a partir d'aleshores, els moviments per aconseguir que certs membres continuessin en el poder ja no es farien en el moment de l'elecció sinó en la creació de les matrícules de les persones insaculades. De manera que, si ja no es podia interferir en l'elecció d'un o d'un altre membre per a ocupar un càrrec determinat, la pugna per tal de mantenir l'oligarquia en el poder es va traslladar al moment en què s'havia de decidir qui entrava en les bosses de insaculació. Pau Viciano, gràcies a uns estudis quantitius molt detallats, demostra com la insaculació no va suposar una obertura a nous llinatges. Però alhora també apunta com amb el canvi de sistema electoral es varen mantenir alguns membres de l'oligarquia que ja hi eren presents prèviament a la reforma, i la concentració del poder cada vegada quedava en mans d'un nombre més reduïts de prohoms⁶⁵.

L'element de distinció i benefici que suposava ser a la cúpula dirigent, doncs, feia que fos altament atractiva per a les famílies burgeses de la ciutat, del que es derivà que prenguéssim importància l'estratègia a seguir per introduir-se al regiment de la ciutat. En aquest sentit, s'ha demostrat gràcies a l'exemple valencià com les finances i la hisenda municipal varen guanyar importància com a via d'accés i de consolidació de la burgesia dins el poder. Narbona comprovava com les famílies participants en el govern es sincronitzaven amb uns mateixos personatges i famílies que duïen a terme la gestió econòmica del municipi, es beneficiaven dels salaris derivats dels càrrecs, compraven el deute públic o arrendaven els impostos ciutadans. També en aquest cas concret, eren els mateixos que rebien subvencions per importar gra per abastir els ciutadans⁶⁶. En aquesta mateixa línia, la recent tesi doctoral de Sergi Reixach per al cas de Girona també observava aquesta mateixa tendència, amb un extens anàlisi de la cúpula dirigent que formava part del govern i que alhora era la principal compradora del deute públic⁶⁷. Però un cop obtinguda la posició desitjada dins el poder municipal, aquesta no era ni estàtica ni definitiva, sinó que sempre

---

⁶⁵ El capítol 1 del seu treball presenta una anàlisi ben detallada sobre totes aquestes dades quantitatives per veure com estava delimitat el grup de poder. VICIANO, P. (2008). *Regir la cosa pública...op.cit.*, p.31-63.

⁶⁶ NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). *Cultura política y comunidad urbana...op.cit.*

⁶⁷ REIXACH SALA, A. (2015). *Municipi, finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval: Girona (1345-1445)*. Universitat de Girona. Inèdita o a REIXACH SALA, A. (2013). "Con se degen los càrrechs supportar entre los ciutadans". *Administració municipal i identitat urbana a Girona (1350-1440)*. *Revista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea*, 10, p.293-245.

s'estava en constant equilibri entre els dos factors que donaven la solvència per mantenir-s'hi: la política matrimonial i l'estabilitat patrimonial⁶⁸.

Evidentment, aquest element generava un caràcter restrictiu i elitista. Alhora, també anava reforçant la pròpia consciència de grup dirigent. El treball de Jaume Aurell ho posa totalment de relleu per als comerciants barcelonins⁶⁹, el de Rafel Narbona per la classe dirigent de València⁷⁰, o el de Pere Verdés en la Cervera del s. XV⁷¹. També es podia veure aquest mateix element ja entrats en el s. XVI i XVII, tal com presentava Joan Lluís Palos⁷². Igualment, Fernández Trabal presentava l'evolució dels prohoms a ciutadans honrats, alhora que posava de relleu el *cursus honorum* que seguirien aquests grups restringits per mantenir-se en el poder. De fet, com ja hem esmentat, part d'aquesta carrera passava per enfortir la base econòmica de cadascun dels membres mitjançant la compra de terres i rendes senyorials. Això era el que els permetria perpetuar-se en el poder i anar escalant en les diferents magistratures dins del consell. Eren els membres d'aquest grup els qui es començarien a anomenar com a ciutadans i burgesos *honrats*⁷³.

En aquest sentit, és interessant com José María Imízcoz defensava que de l'anàlisi d'aquests sectors de la societat en conjunt se'n podia extreure alguna idea general de grup, sense que fos possible encara arribar a la realitat històrica del grup. Així defensava que calia anar molt més enllà de les categories socials tradicionals i baixar a la individualitat. S'havia d'observar els homes i les dones en les seves accions, tant en les relacions que els vinculaven com en les que els oposaven. Només així es podria construir configuracions col·lectives⁷⁴. Així, treballs com els de Carme Batlle⁷⁵, Fernández Trabal o Manuel Güell

---

⁶⁸ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 136.

⁶⁹ AURELL CARDONA, J. (1996). Els mercaders catalans al quatre-cents...*op.cit.*

⁷⁰ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1995). Valencia, municipio medieval...*op.cit.*

⁷¹ VERDÉS, P. (2011). "Atès que la utilitat de la Universitat deu precehir lo singular". Discurso fiscal e identidad política en Cervera durante el s.XV. *Hispania. Revista española de Historia. Vol. LXXI, núm. 238*, 409-436.

⁷² PALOS, J. (1994). Catalunya a l'imperi dels Àustria: la pràctica de govern (segles XVI i XVII). Lleida: Pagès.

⁷³ FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados: Aproximación al estudio de las elites urbanas de la sociedad catalana bajomedieval (s.XVI-XV). *Revista d'història medieval*, 10, p.331-370.

⁷⁴ IMÍZCOZ BEUNZA, J. M. (2009). Redes, grupos, clases. Una perspectiva desde el análisis relacional. En S. MOLINA PUCHE, & A. IRIGOYEN LÓPEZ, *Territorios distantes, comportamientos similares. Familias, redes y reproducción social en la Monarquía Hispánica (siglos XIV-XIX)* (págs. 45-87). Murcia: Edit.um y Universidad de Murcia.

aportaven aquesta individualitat que alhora contribuïa a donar explicació a la classe a la que pertanyien. Cadascun d'ells, amb les seves recerques en llinatges concrets membres d'una oligarquia, mostraven no tant sols aquesta consciència de classe, sinó també el *cursus honorum* de cadascun dels membres i les estratègies particulars de la família per accedir i mantenir-se en el poder.

La noblesa, per la seva banda, i reticent a perdre les cotes de poder a què estava acostumada gràcies a les estructures feudals, farà servir altres mètodes per accedir al poder. Així és com un grup social avesat a la violència per com aquesta formava part del seu caràcter, i en funció de la defensa de l'honor i del patrimoni, lluitaran també per aquest nou poder. Mostra d'aquesta tensió i de com les ciutats fan front a la delinqüència que la Corona no podia aturar és el sometent, l'acció armada que pren la comunitat veïnal per protegir-se⁷⁶. En el cas de Tarragona, també es veu clarament aquesta reticència de la noblesa, pel fet de tractar-se d'un domini compartit⁷⁷.

Jose Antonio Jara Fuente presenta les relacions polítiques entre noblesa i ciutat a Cuenca per al segle XV. Les relacions polítiques entre noblesa i ciutat a la Castella del segle XV eren generalment conflictives, bàsicament per com la noblesa utilitzava la violència per apropiar-se de la justícia i de les rendes reials i per ocupar termes propis de la ciutat⁷⁸. Tanmateix, en el cas de Cuenca, es pot veure com es va buscar una solució a la conflictivitat no només mitjançant la força sinó sobretot recorrent a discursos legitimadors. Així, va

---

⁷⁵ BATLLE GALLART, C. (1964). Una família barcelonesa ...*op.cit.*,p.471-488; BATLLE GALLART, C. (1986). La oligarquía de Barcelona a fines del siglo XV:el partido de Deztorrent. *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 7/8, p. 312-335 o BATLLE GALLART, C. (2007). *Els ciutadans honrats ...op.cit.*

⁷⁶ SABATÉ CURULL, F. (2006). El sometén ...*op.cit.*

⁷⁷ JUNCOSA BONET, E. (215). *Estructuras y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca.1118-1462)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Institució Milà i Fontanals. Altres exemples es poden trobar a AAVV. (2008). *Bandolerisme, bandolers i bandositats: Actes de la XXXVIII Jornades de Treball. Grup de Recerques de les Terres de Ponent*. . Barbens; RIQUER MORERA, M. (1998). *Quinze generacions d'una família catalana*. Barcelona: Quaderns Crema; QUEROL I COLL, E. (2005). Cristòfol Despuig i les bandositats tortosines de mitjan segle XVI. *Recerca*, 9, 19-38; CABRUJA, E. (2012). Bandolerisme a la sotsvegueria d'Igualada. En À. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol.I* (págs. 255-267). Cabrera de Mar: Galerada; ROIG VIDAL, J. (2011). El bandolerisme i altres problemes socials a Ulldecona durant l'edat moderna. *Rails, Núm.27*, 66-73 o FRIGOLA ARPA, J. (2010). El sometent de la Bisbal del segle XVI. *Estudis del Baix Empordà*, 29, 85-106.

⁷⁸ JARA FUENTE, J. (2001). Élités urbanas y sistemas concejiles: una propuesta teórico-metodológica para el análisis de los subsistemas de poder en los concejos castellanos de la Baja Edad Media. *Hispania: Revista española de historia*, LXI/1, n.207, p. 221-266.

minimitzar els conflictes amb la noblesa —sense aconseguir reduir-los completament— mitjançant tres nivells de discurs: en primer lloc, un discurs on remarcava la relació especial que lliga el noble a la ciutat, basada en la reciprocitat dels serveis. Com a cas concret, presenta com el 1469, la ciutat havia demanat a Àlvaro de Luna que acceptés la capitania de la milícia reclutada per la ciutat per defensar la seva jurisdicció i que aportés un contingent d'entre 30 i 40 genets. En recompensa, se li prometia estendre la protecció militar a les seves viles senyorials. En segon lloc, va procurar reafirmar la unitat política interna de la ciutat. I, per últim, utilitzava un model discursiu compartit el qual era més comprensible per les dues parts.

Aquest poder es mantenia també gràcies a l'entramat de relacions que es generaven sota una fórmula de solidaritat. Així, els lligams familiars i d'amistat —*amici et parenti*— eren la base sobre la qual s'establien unes relacions de protecció mútues per fer front als altres pols de poder. L'origen d'aquestes xarxes tindria lloc en època baixmedieval, quan les estructures gremials tradicionals entren en crisi i la comunitat queda més indefensa davant de les altres estructures de poder. En el moment que aquestes xarxes de solidaritat entraven a defensar els propis interessos, era el moment en què es començava a actuar com a bàndol o bandositat. Aquestes xarxes també s'utilitzaran per poder diversificar la presència dels seus membres en les diferents àrees del poder, ja que si en el regiment municipal ja hi havia membres de la xarxa de solidaritat, els altres membres podien lluitar per accedir en altres esferes de poder del territori. Al cap i a la fi, entre tots se'n beneficiarien. En aquest sentit, es veu com les solidaritats verticals prenen més força que les estrictament horitzontals. Per tant, la conjuntura de canvis polítics i d'estructures de regiment de l'època baixmedieval comportaria que s'establissin unes relacions estructurades entorn del bàndol⁷⁹.

La violència era ben present a la ciutat i també en el regiment de la ciutat gràcies a la legalitat de la guerra privada⁸⁰. La violència clarament formava part dels comportaments urbans, tan fora com dins de les seves muralles. De fet, Mª Teresa Ferrer ja va explicar com el Sagramental de Barcelona va esdevenir en el segle XIV un malson per a la noblesa, perquè la mobilització de les hosts urbanes era una amenaça per la jurisdicció senyorial i un

---

⁷⁹ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1995). *Valencia, municipio medieval...op.cit.* SABATÉ CURULL, F. (1998). Els bàndols com a solidaritat ...*op.cit.*

⁸⁰ CARRERAS CANDI, F. BOSCH, S. (1936). Desafiaments a Catalunya en el segle XVI. *Butlletí de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelons. Vol 16*, 39-64; CASALS, À. (2017). Legal and illegal forms of vendetta in the legal framework of catalonia (15th to 17th century). *Acta Historiae*, 25 (2), 219-234.

recurs efectiu contra la pròpia violència senyorial mateixa⁸¹. Aquesta activitat —de la qual Flocel Sabaté en detalla diferents exemples⁸²— també es pot veure en el recolzament que les ciutats donen al rei en la creació de les vegueries, tot i que ara sense ús de la violència⁸³. Dins les muralles, la violència no és una anomalia social. D'una banda, perquè hi ha una sòlida cultura de la venjança, com bé ha demostrat l'antropologia jurídica que en legitima socialment l'ús⁸⁴. També cal tenir present que la crisi medieval crearà formes de solidaritat vertical que fan que la violència es generalitzi i, fins a cert punt, s'eixampli a d'altres grups socials. Però no cal oblidar que, com explica Povolo, la reglamentació de la guerra privada no té com a finalitat facilitar-la, sinó limitar-la i crear els mecanismes per a la reconciliació⁸⁵. El cas de Vicent Ferrer és modèlic com a demostració d'això que diem: la signatura de la pau en acte públic.

Però aquesta barreja de greuges personals, conflictes de la noblesa amb la ciutat i, per últim, la creació de xarxes de solidaritat que traspassen les muralles, generalitzà la lluita de bàndols, esdevinguda també estructural per al control del poder municipal. Aquesta violència, quotidiana i plenament acceptada a l'Edat Mitjana, s'utilitzarà com a recurs habitual per entrar o per mantenir-se al poder, i més en un sistema d'elecció que, tal com hem vist, permetia fer entrar noves famílies a partir de la insaculació. En el cas de Vic, aquesta pugna tingué diverses fases: la primera, el conflicte creat per la divisió jurisdiccional de la ciutat, que s'acabà resolent a favor del rei justament per la tendència que tingueren els grups urbans a recolzar-se en el rei contra els nobles. Una segona fase estaria relacionada amb la consolidació de Vic com a poder central de la plana de Vic amb l'ampliació de la seva jurisdicció i la creació del carreratge, que amenaçava les jurisdiccions nobiliàries. Aquesta fase culminaria en el moment de la Guerra Civil en què —hem de suposar, perquè no ho podem demostrar— els bàndols s'arregleraren amb la posició del seu cap, almenys de

---

⁸¹ FERRER MALLOL, M. T. (1995). El sacramental: Una milícia camperola dirigida per Barcelona. *Barcelona quaderns d'història*. Núm.1, 61-70.

⁸² SABATÉ CURULL, F. (2006). El somatén ...*op.cit.*

⁸³ SABATÉ CURULL, F. (1995). El veguer a Catalunya. Anàlisi del funcionament de la jurisdicció reial al segle XIV. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 6, p.147-159.

⁸⁴ GATRELL, V., LENMAN, B., & PARKER, G. (1980). *Crime and the law: the social history of crime in Western Europe since 1500*. London: Europa Publications Limited.

⁸⁵ POVOLO, C. (2014). Faida e vendetta tra consuetudini ...*op.cit.* En G. RAVANCIC (ed.), *Our daily crime. Collection of studies* (pàgs. 9-57). Zagreb: Croatian Institute of history I POVOLO, C. (2017). La pietra del bando....*op.cit.*

forma majoritària, i no pas per motius ideològics. La culminació d'aquestes fases seria l'assalt dels Altarriba.

Així, la violència dins la ciutat, afavorida, protegida o patrocinada pels nobles, té clarament la finalitat de controlar del govern municipal. Davant d'aquesta violència, la resposta municipal és ferma: controlar la justícia dins la ciutat —com a forma de solucionar internament els seus conflictes— i l'ús de la justícia reial per solucionar els conflictes amb la noblesa. Tot plegat, cal insistir, en una lògica sistèmica que no vol criminalitzar la violència, que es considera "legítima", sinó regular-la per la via d'acords entre les faccions enfrontades.

CAPÍTOL 2. LES ESTRUCTURES DE MUNICIPI A LA CIUTAT DE VIC. ELS PRECEDENTS

Dins la Catalunya Central i, en temps remots, dins la Catalunya Vella, hi trobem l'actual comarca d'Osona, coneguda per acollir la Plana de Vic. Tot sovint s'han emprat els dos noms com a sinònims, però la Plana de Vic només engloba la fondalada de la comarca amb la seva característica plana i amb la major part dels conreus. La resta de comarca està formada per terreny abrupte i no sempre de fàcil accés, com són les Guillerries, el Collsacabra, el Congost, limítrof amb la comarca del Vallès Oriental, i l'altiplà del Lluçanès per la banda de ponent. Així, aquest territori es localitza just en el pas del mar a la muntanya, amb els Pirineus al nord i amb el Montseny al sud, essent històricament la via de comunicació dels importants comtats de Barcelona i de Cerdanya. Aquest és el motiu pel qual tantes vegades ha estat una via afectada per la inestabilitat política i fins i tot de les invasions provinents de nord, tant sovintejades al llarg de la història.

La capitalitat d'aquest territori sempre ha recaigut a la ciutat de Vic, essent la més poblada, la més activa econòmicament i detentora del poder —n'és exemple l'existència de Bisbat des del s. IV—. La població, majoritàriament pagesa, en el segle XIII es distribuïa dins la Plana amb una densitat de 8'9 hab/km², una alta densitat si es té en compte la mitjana de les terres d'interior de 6 habitants/km²⁸⁶. A finals del segle XIV podíem trobar la ciutat de Vic entre les 18 ciutats més importants del Principat: en primer lloc hi havia Barcelona amb uns 35.000 habitants, seguida de Perpinyà amb els seus 18.000, Lleida entorn els 11.000, Tortosa amb 8.000 i Girona que no hi arribava, Tarragona amb poc més de 6.000 i Cervera amb 5.000 habitants, les quals eren les ciutats amb més població. Seguidament hi havia totes aquelles que tenien entre 2.500 i 4.500 habitants com Puigcerdà, Vilafranca del Penedès, Manresa, Montblanc, Vic, Berga i Valls, i vora els 2.000 ja només hi havia Elna, Tàrrrega, Camprodon i la Selva del Camp. Per sota d'aquestes ciutats hi havia una trentena de viles amb poc més de 1.000 habitants⁸⁷.

---

⁸⁶ OLLICH CASTANYER, I. (1988). Camp i ciutat a la Catalunya ...*op.cit.*, p.23-24.

⁸⁷ BATLLE GALLART, C. (1988). L'expansió baixmedieval ...*op.cit.*, p.255. És interessant observar com la importància de la ciutat de Vic en el conjunt del Principat variarà en el pas del període baixmedieval a l'època moderna, situant-se el 1553 com a setena població i ja en el segle XVIII gaudint del tercer lloc. Jaume Dantí observa que això s'explica no tant per un fort creixement de la ciutat de Vic —més aviat va ser moderat— sinó per un decreixement important de la resta de ciutats. Posa l'exemple que, si a mitjan segle XVI Barcelona tenia un pes demogràfic de 10,7 vegades el de Vic, als primers anys del XVIII era de només 4,5 vegades més. DANTÍ, J. (2005). Barcelona i la xarxa urbana catalana als segles XVI-XVII. En J. DANTÍ (Coord.),

Així doncs, observant la població d'aquestes ciutats, no és d'estranyar que la influència de la ciutat de Vic arribés no tant sols a la seva vegueria, sinó que l'exercia també per l'actual Ripollès, la Garrotxa, el Bages i fins i tot al Vallès⁸⁸. Aquesta influència, però, s'ha d'entendre també per les xarxes de comunicació existents. Jaume Font, tot reprenent la idea de Braudel, recordava que la malla de ciutats i camins d'un territori és l'element estructurador a partir del qual s'articulen i es vertebraven, històricament, els territoris d'antiga urbanització com és Catalunya⁸⁹. No és estrany que a l'edat medieval tingui lloc el reaprofitament i el desenvolupament de les vies romanes per unir els principals centres comercials. Una xarxa de camins més rudimentària que la romana, però cert és que més densa de traçats supralocals per connectar nuclis de poblament de diferents comarques i d'altres intralocals per traslladar-se d'una parròquia a l'altra⁹⁰.

A l'edat mitjana, les vies de comunicació de la Vegueria de Vic seguien principalment els cursos naturals dels rius. Però la via més important era la que seguia la via romana de nord a sud i que s'havia convertit en el camí ral. Aquesta via venia del Coll d'Ares i travessava el Collsacabra pel Coll de Bracons fins arribar a Vic havent passat per Roda. De la ciutat en direcció sud es dirigia cap a Tona per enfilar-se cap a Collsuspina i, per Caldes de Montbui i el Vallès Oriental, arribar a Barcelona⁹¹. Aquesta és la via que els documents esmenten com a Strata Francisca. Amb tot això, cal tenir en compte com la xarxa de camins osonenca tenia una disposició radial, per la situació de la capital just al mig del territori. Les comunicacions viàries eren més bones amb les grans ciutats de Barcelona i Girona, alhora que amb la vila de Ripoll, com també, però amb menor grau, amb Manresa i Olot.⁹²

Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna (pàgs. 9-39). Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm. 11, p.18-19.

⁸⁸ Víctor Hurtado presenta un mapa on indica les lluites per les capitalitats en diferents zones de Catalunya. En aquest cas presenta Vic i Ripoll en certa rivalitat per exercir aquesta capitalitat, que amb mirada històrica podem afirmar que la va obtenir la ciutat de Vic. HURTADO, V. (2016). *Atles manual d'història de Catalunya. Dels comtes reis al Tractat dels Pirineus*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, p.128.

⁸⁹ FONT I GAROLERA, J. (2005). El sistema de transports preindustrial i la vertebració històrica del territori català. En J. DANTÍ (Coord.), *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna* (pàgs. 229-259). Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm.11, p.231.

⁹⁰ LÓPEZ, M. (2015). El comercio interno. Ferias y mercados. La redistribución a través de los caminos terrestres, fluviales y el tráfico de cabotaje. *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (1339-1410). L'interregne i el Compromís de Casp*. (pàgs. 501-517). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p.510.

⁹¹ OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya ...op.cit.*

⁹² Gregorio Perán va fer un estudi sobre la xarxa viària preindustrial, tot observant quins camins sortien en cadascun dels mapes i amb quin grau de detall. El resultat és un mapa del Principat on es marquen els

Les ciutats-mercat sorgeixen sobretot en les cruïlles de camins —com el cas de Girona—, en la confluència de valls fluvials —seria el cas de Ripoll o la Seu d’Urgell— o al centre de les planes agrícoles —com Vic, Granollers o Vilafranca del Penedès—⁹³. Per tant, és clara la importància i la relació del mercat de Vic amb la xarxa viària del Principat i amb la resta de ciutats catalanes. De fet, segons els estudis fets per als segles moderns, s’ha pogut determinar clarament una xarxa principal, que tenia Barcelona com a centre, però s’han observat altres ciutats o viles que haurien esdevingut nodes de la seva pròpia xarxa, vinculades, alhora, amb la de Barcelona: aquest seria el cas de Vic⁹⁴. La importància dels seus mercats, de fet, vindria marcat totalment per la seva àrea d’influència, de manera que Vic, conjuntament amb Barcelona, la Seu d’Urgell, Girona, Tarragona, Vilafranca del Penedès, Perpinyà i Lleida es situaren entre els mercats més importants del Principat⁹⁵. És conegut també que, a part de poder vendre productes de qualitats diverses i de producció pròpia del territori, també es venien mercaderies de luxe⁹⁶. De fet, la importància comercial de Vic no només rau en el seus dos mercats setmanals, sinó també en les fires —la de maig i la de Santa Creu de Setembre— que per privilegi reial havia obtingut i que la convertien en nucli aglutinador d’un territori més vast. La fira era un moment important en unes dates concretes per a les transaccions comercials. Tanmateix, la seva importància firal no era internacional —com el cas de Barcelona, de Vilafranca del Penedès o de Lleida— com tampoc no era una fira especialitzada. Més aviat era el moment on es trobaven els negociants i el punt de referència per als qui havien de pagar una renda, un cens o un deute, determinant-los un lloc i una data fixa.

---

camins dibuixats amb més matís i més detall, concloent que la major importància dels camins en els mapes devia tenir una correlació amb la seva major funcionalitat. Aquest mapa i el seu comentari el podem trobar a FONT I GAROLERA, J. (2005). El sistema de ...*op.cit.*, p. 246-249.

⁹³ FONT I GAROLERA, J. (2005). El sistema de transports ...*op.cit.*, p. 243.

⁹⁴ DANTÍ, J. (2011). La xarxa urbana als segles XVI-XVII...*op.cit.*, p.14. Jaume Dantí afirma que Vic és un paradigma de doble xarxa urbana. Una com a centre-mercat de la seva àrea, però que també arribava al Vallès i al Bages, alhora que la presència barcelonina a Vic i a l’inversa també era una realitat. DANTÍ, J. (2005). Barcelona i la xarxa ...*op.cit.*, p.20.

⁹⁵ Aquestes ciutats s’haurien convertit en mercat dels seus mercats rurals i nexes d’unió entre el comerç regional i l’internacional. SALRACH, J. (2001). Sociedad rural y mercados en la Cataluña medieval. Edad Media: Revista de Historia, núm.4, p.90.

⁹⁶ LÓPEZ, M. (2015). El comercio interno...*op.cit.*, p. 505.

La ciutat de Vic es troba situada al bell mig d'aquesta Plana, en un terreny planer i propera a la confluència de dos afluents del Ter: el Gurri i el Mèder. Aquest darrer és el riu que travessa tota la ciutat d'oest a est fins que aporta les seves aigües al riu Gurri, el qual vessa les seves aigües al Ter prop de Roda. L'orografia de la ciutat es caracteritza per un desnivell important des d'una cota inferior a les proximitats del riu Mèder —zona on es situava la Catedral i el Palau Episcopal— per anar augmentat d'alçada en direcció nord de la ciutat amb el Mercadal i el Castell dels Montcada com a punts més elevats.

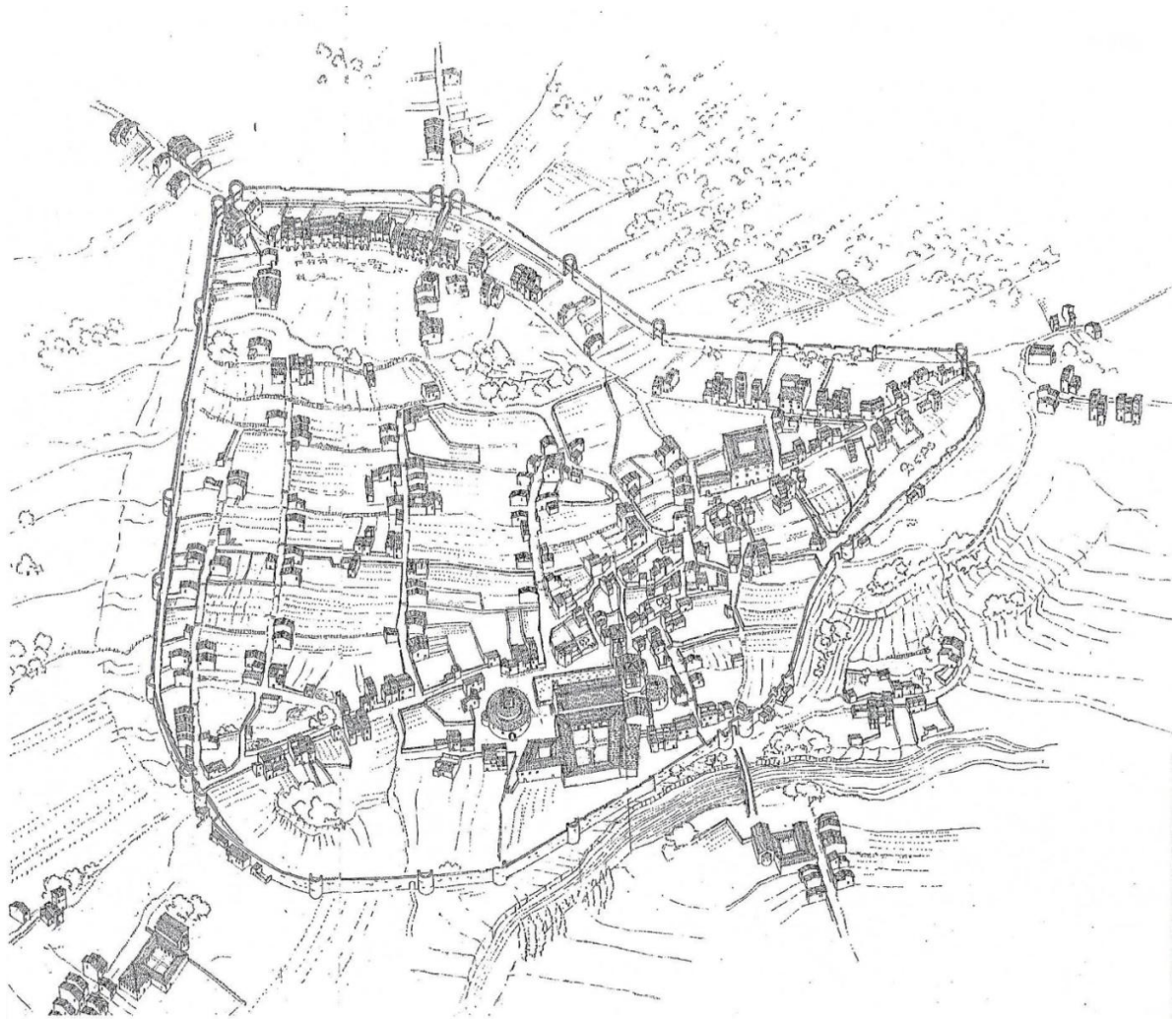

Fig.1. Recreació de la ciutat de Vic al segle XIII⁹⁷

---

⁹⁷ La recreació de la ciutat de Vic al s. XIII és obra de Miquel Surinyach. Està realitzada a partir de les dades notarials recollides per Imma Ollich a l'Arxiu Episcopal de Vic en la investigació de la seva Tesi Doctoral. Aquesta recreació a part de trobar-se dins a OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya ...op.cit.*, p.28-29 també està publicada a PLADEVALL, A. (. (1984-1998). *Catalunya Romànica, III, Osona, Vol. 2*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p.667.

La fisonomia de la ciutat de Vic es va anar formant al llarg del s. XII, moment en què la ciutat ja es trobava emmurallada. Però l'aspecte que es podia observar d'aquesta obra al segle XV es devia a les reformes importants fetes durant el s. XIV sota les ordres del rei Pere III el Cerimoniós. És en aquest moment que Vic va haver de fer un gran esforç econòmic i social per poder seguir les ordres del rei Pere pel que fa a la refortificació de tot el Principat decretada davant les amenaces en el seu regnat. Concretament, a la ciutat de Vic aquesta refortificació s'esperona a partir de les notícies que companyies de mercenaris francesos volen entrar des de l'altra banda dels Pirineus en el context de l'enfrontament amb el rei Jaume de Mallorca. Així és que el 20 de setembre de 1368 se'n troba una primera notícia amb l'ordre que rep el veguer de la ciutat perquè es refaci el mur de la ciutat, ja que es trobava envellit i presentava poca defensa degut a les obertures i a les cases annexades que s'hi havien anat construint.

Així doncs, davant d'un atac imminent calia fer una gran obra de rehabilitació, que es duria a terme en dues fases: una primera per fer les obres urgents i necessàries perquè la muralla tornés a defensar la ciutat —i que s'havia de dur a terme abans de Pasqua de l'any següent—, i una segona fase que havia de dotar de nous elements de fortificació tot el clos emmurallat. S'establia⁹⁸ que tota la muralla —d'unes 900 canes de perímetre— havia de tenir unes 40 torres a 20 canes de distància una de l'altra i amb un mur d'una cana de gruix i coronada amb merlets i un pas per darrere de tot el parament de muralla. Aquesta havia de presentar 7 portals, uns de majors i altres de menors, amb la diferència que els principals portals tindrien doble torre —una a banda i banda de l'entrada— i amb pont d'accés de pedra. Aquests serien el portal de Malloles, el de Queralt, el de Santa Eulàlia i el de Manlleu. Mentre que els altres portals —el de Gibraltar⁹⁹, Montcada i Gurb— tan sols tindrien una torre a l'entrada i el pont d'accés s'hi mantindria de fusta. Aquests ponts havien de salvar un fossat que també s'havia de rehabilitar i havia de complir els 40 pams d'amplada per uns 24 de profunditat —uns 8 metres per uns 4,65 metres de fondària—. Semblaria que aquestes disposicions comportarien haver d'enderrocar diferents cases de l'exterior de la muralla per

---

⁹⁸ El conveni de 27 d'octubre de 1368 que estableix la intervenció que s'ha de fer de la muralla es presenta transcrit a JUNYENT, E. (1956). La fortificación de Vich en 1368. AUSA. Vol.2. Núm.18, p. 349-353.

⁹⁹ El nom de Gibraltar venia de l'evolució que havia patit el nom del carrer de darrera l'altar de Santa Maria la Rodona, passant de *sub altaris* a Jubaltar per acabar arrelant el nom de Gibraltar. Ja en el segle XV aquest portal se'l coneix com el portal d'en Teixidor.

a les obres del fossat¹⁰⁰, però també de l'interior, ja que el conveni manava que s'hi deixés un corredor interior de 17 pams en tot el volt del clos.

L'obra, tal com s'ha esmentat, va suposar un gran esforç als vigatans. Per això es va demanar permís al rei per poder vendre censals i violaris fins a 14.000 sous, que més endavant s'ampliarien fins a 30.000 sous¹⁰¹. L'aportació humana era d'un total de 60 obrers per a la partida reial i 40 per a la de Montcada, amb el Bisbe Ramon de Bellera i el noble Arnau Guillem de Besora com a capità de la ciutat, per procurar que es complís el conveni.

Tot i que sembla que la construcció avançava, ho feu de manera lenta. En el moment en què es temia que l'entrada de les tropes franceses era immediata —a mitjan 1374—, el rei creia que les obres estaven tan endarrerides que seria necessari desallotjar la ciutat¹⁰². Tanmateix, no es va haver de desallotjar cap ciutadà, per la qual cosa s'entén que l'obra avançava malgrat no estar acabada en el moment que les tropes franceses van passar per la vegueria —entre finals de novembre i inicis de desembre de 1374—. Seria cap a principis del 1392 que tota l'obra de refortificació estaria ja acabada¹⁰³ i ja només quedarien les obres dels ponts d'accés que es portarien a terme en els primers anys de la centúria següent¹⁰⁴.

Aquesta serà doncs la muralla que tindrà la ciutat de Vic durant el segle XV, tot i que serà necessari fer-hi diferents obres de manteniment, com també algunes noves aportacions com

---

¹⁰⁰ Sembla que aquestes expropiacions també van generar conflictes. SABATÉ CURULL, F. (1997). L'augment de l'exigència fiscal en els municipis catalans al s.XIV. Elements de pressió i de resposta. Col·loqui Corona, Municipis i Fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana (págs. 423-466). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p.438.

¹⁰¹ En un memorial del s. XVII s'esmenta que el cost total de l'obra va ser de 40.000 lliures. JUNYENT, E. (1956). La fortificación...op.cit. p.356.

¹⁰² A l'exhaustiu article de PUIGFERRAT OLIVA, C. (2000). Fam, guerra i pesta ...op.cit., p.73-106 trobem una carta enviada el 17 de juliol de 1374 pel rei Pere al seu conseller Hug de Santapau on diu: "E con entre los altres lochs quis deuen buydar e desemparar sien la ciutat de Vich per so com los murs e vals d'aquela no són acabats ne deffensables e açò s'és esdevengut per negligència, culpa e no curar dels habitants de la dita ciutat".

¹⁰³ A l'any 1390 encara es trobaven treballant al mur de la riera prop dels claustres de la catedral i a les torres del Portal del Pont de Queralt, fent un conveni per continuar aquestes obres i transcrit a GUDIOL, J. (1915). Sobre la construcció ...op.cit., p.78-79.

¹⁰⁴ Rafel Ginebra fa un article com a continuació del d'Eduard Junyent, allargant la cronologia observada d'aquesta obra i fixant-se en altres elements com la construcció dels ponts d'accés. Per exemple, ens dona conèixer una època amb data de 24 de febrer de 1403 pel salari d'un manyà de Barcelona per haver fet set panys i set claus i cadenes de ferro pels portals i fet per ordre dels consellers. GINEBRA, R. (1990). Les muralles medievals de Vic...op.cit.

les noves capelles sobre els portals¹⁰⁵. De fet en els llibres d'Acords del Consell de Vic, aquestes obres hi són ben representades al llarg de tot el s. XV¹⁰⁶. Trobem la queixa reiterada que per manca de recursos de la ciutat i la magresa dels fons del Consell vigatà no es poden portar a terme les obres de reparació tan necessàries¹⁰⁷. Per aquest motiu, al llarg de tot el segle, es pot observar com el Consell buscà diferents solucions perquè la fortificació de la ciutat donés la protecció necessària. Així és com en diverses ocasions es feren rehabilitacions organitzades per denes de ciutadans i dels habitants dels llocs units donant un jorn a dita obra¹⁰⁸ —sempre oferint l'opció que si no es volia o no es podia donar el jorn es podia commutar per una quantitat fixa de diners— o bé en alguna ocasió de més urgència, van ser els singulars presents en el Consell mateix els qui es feren càrrec de l'obra, deixant establert que posteriorment ho podrien cobrar mitjançant els béns de la ciutat¹⁰⁹. En altres ocasions, aprofitaren algunes de les penes que imposava la ciutat per

---

¹⁰⁵ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.157. Gairebé totes les capelles van ser dedicades a imatges de la Mare de Déu, menys la capella del portal de Manlleu que estava dedicada a Sant Cristòfol. La resta eren a la Mare de Déu de la Guia, al portal de Malloles, a la Mare de Déu de la Llet, al portal de Gurb, a la Mare de Déu de Gràcia, al portal de Santa Eulàlia, a la Mare de Déu dels Àngels, al portal de Montcada, a la Mare de Déu de la Visitació, al portal del Pont de Queralt i a la Mare de Déu al portal d'en Teixidor.

¹⁰⁶ AMVI, Acords, volums 1, 2 i 3. Per tot el segle XV trobem un mínim de 25 acords on es posa de relleu la necessitat d'obres a la muralla o en alguna part concreta d'aquesta. Amb els Acords, però, no podem saber si s'acaben duent a terme o no aquestes obres. Per això caldria contrastar-ho amb el fons d'Obreries o clavaries de l'Arxiu Municipal de Vic.

¹⁰⁷ Ja el 23 de març de 1426 esmenta que les teulades de la muralla estan enderrocades en algunes parts, i com que la ciutat no té manera de fer-se'n càrrec organitzen els ciutadans per via de denes (AMVI, Acords, Vol. 1, f. 32v). El manteniment dels valls també devia ser costós, ja que el 8 de juny del 1433 estableixen una pena a qui hi tiri palla (AMVI, Acords, Vol. 1, f. 123r) o també els pontets d'accés als portals que el 30 de desembre de 1435 es troben molt malmesos, essent necessari destinar-hi el dret de barra (AMVI, Acords, Vol. 1, f. 156v). El problema del manteniment de la muralla es va agreujant, ja quan el 14 de setembre de 1447 el que necessita reparació són els fonaments. En aquesta ocasió assignen als consellers i altres membres del Consell com a responsables de fer una valoració econòmica del que comportaria fer la reparació de la muralla i dels camins i atorgar-hi altra vegada el dret de barra (AMVI, Acords, Vol. 1, f.271r - 271v).

¹⁰⁸ Tal com hem vist aquesta situació es dona el 23 de març de 1426 (AMVI, Acords, Vol. 1, f. 32v), però la tornem a trobar el 22 de desembre de 1435 (AMVI, Acords, Vol.1, f.155v) o el 18 de juny del 1436 (AMVI, Acords, Vol.1, f.165v). És interessant d'observar com la quantitat fixada de diners pel cas que no es doni el jorn, va disminuint en cada ocasió que s'utilitza aquesta mesura. Si a l'any 1426 s'havien de pagar 12 diners, trobem que a l'any 1435 es fixa a 8 diners i un any més tard a 6 diners. Podria fer pensar que aquesta mesura no devia tenir el seguiment que creien els consellers en el moment d'establir-la, de manera que han d'anar reduint la quantitat fixada per tal que els ciutadans ho compleixin.

¹⁰⁹ Aquest és el cas concret del 14 d'octubre de 1438 quan s'acorda crear una nova talla per comprar la jurisdicció de la partida de Montcada al comte de Foix i per reparar la muralla (AMVI, Acords, Vol. 1, f.187v).

destinar-ne una part a les obres de la muralla¹¹⁰, o bé per via impositiva creant una talla de malles o destinant gran part del dret de barra a les obres¹¹¹.

Però no sembla que aquestes solucions fossin suficients per mantenir la muralla en condicions òptimes durant llargues temporades. En un acord de l'any 1485 es troba la queixa dels consellers sobre la nul·la defensa que havia ofert la muralla durant la Guerra Civil, com tampoc no havia estat útil la mesura d'elegir-hi obrers encarregats ja que no havien fet les obres pertinents al llarg del temps. Per aquest motiu proven una nova solució com és la de donar el manteniment de la muralla en condret a un mestre de cases¹¹². De fet, s'atorga el condret a Miquel de Plantalamor, el qual rebria 6 lliures i 5 sous a canvi de mantenir la teulada, el mur i les torres, com també els passatges, les escales i els sostres de les torres, a més de tot el que s'hagués de conservar de fusta, teules, claus, pedres i cabirons. Aquesta és l'última notícia que es té sobre reparacions necessàries a la muralla en el segle XV. Es pot entendre, per tant, que gràcies aquest sistema es va aconseguir un manteniment més acurat de la muralla del que s'havia aconseguit fins aleshores.

Fora d'aquestes muralles i, majoritàriament seguint les principals vies d'accés a la ciutat, es van anar formant diferents ravals que concentraven una petita part de la població de Vic. El raval de Sant Francesc era el més antic, i s'havia construït seguint el principal camí que venia de Barcelona i que, al seu torn, seguia el mateix traçat de l'antiga via romana. Aquest camí tenia accés a la ciutat pel Pont de Queralt, construït ja al s. XI, i pel portal del mateix nom. Segurament el raval s'havia creat ja al s. XII, però va ser sobretot en el segle següent quan es va desenvolupar gràcies a la construcció de l'església de Sant Bartomeu —el 1206— i a l'annexió de la construcció de l'hospital d'en Cloquer pocs anys després —el 1217—. Però la seva importància disminuï quan el 1274, el rei Jaume I ordenà que es desviés l'antic camí de Barcelona cap a l'actual Carrer Sant Pere. Aquest canvi de traçat va

---

Però tot s'accelera quan el 4 de novembre del mateix any arriba a oïdes del Consell que al Rosselló hi han entrat companyies (AMVI, Acords, Vol. 1, f.188r). Per tant, es fa molt més urgent la reparació de la muralla. Segurament que la ciutat no se'n pot fer càrrec, i per aquest motiu en l'acta del 12 de novembre del 1438 la major part dels jurats presents en el Consell es comprometen a pagar les obres de reparació de la muralla i l'escombrada dels valls i contravalls, de manera que ho puguin cobrar més endavant dels béns de la ciutat (AMVI, Acords, Vol. 1, f.189v)

¹¹⁰ Se'n pot veure l'exemple el 21 d'abril de 1438 (AMVI, Acords, Vol. 1, f.185r) i el 14 d'abril de 1447 (AMVI, Acords, Vol. 1, f.266v).

¹¹¹ Vegeu nota 8.

¹¹² AMVI, Acords, Vol. 3, f.102r.

comportar també que l'any 1289 es construís el Pont Pedrís per salvar el riu Mèder, un pont que posteriorment, ja el 1324, es remodelaria per donar forma al Pont del Remei que avui dia encara podem observar¹¹³. Amb tot això, es va originar un dels ravals més importants de la ciutat fora murs que accedia a la ciutat pel portal de Malloles¹¹⁴.

Proper a aquest raval, i també accedint a la ciutat pel mateix portal, hi havia el raval de Sant Joan. Aquest era més antic, perquè seguia el camí antigament anomenat de Cardona, però va restar com un raval secundari i sense la concentració de població que oferien els dos nuclis anteriors¹¹⁵. Altres barris existents serien el de Gurb, que tal com indica el seu nom era el que es situava davant del portal del mateix nom i que seguiria un camí que marxaria cap a Gurb; el de Manlleu, que es trobaria situat davant el portal de Manlleu seguint el traçat del camí que portava a aquesta població passant pel Coll, i el de Santa Eulàlia, també situat davant el portal de Santa Eulàlia¹¹⁶ i al voltant de l'església del mateix nom. En aquest cas, el camí que seguia era l'antiga *Strata Francisca*, que girava també per anar cap a Roda i passar el Ter. I, sense seguir una via d'accés, hi havia també el barri de les Clotes, situat fora muralles i prop del riu, ja que és on es varen situar els calciners i pellaires, amb els seus nocs i assecadors¹¹⁷.

Tots aquests ravals tenen en comú que sobretot es desenvoluparen a partir del s. XIII, i que en segles posteriors serien l'origen de l'expansió de la ciutat fora muralles. Molt sovint també, hem de pensar que eren carrers irregulars que seguien el camí d'accés a la ciutat, però que no tenien un entramat urbanístic planificat¹¹⁸, com alhora segurament només

---

¹¹³ Per conèixer informació històrica sobre els ponts dels voltants de la ciutat de Vic veure GUDIOL, J. (1918). *Dels ponts ...op.cit.*, p.8-11.

¹¹⁴ JUNYENT, E. (1953.). *La puerta de Malloles*. AUSA.Vol.1. Núm. 6, 257-263.

¹¹⁵ En les recents excavacions de finals de 2016 i principis 2017 realitzades en el jardí de l'hospital de la Santa Creu, com a pas previ per construir-hi un nou edifici, es varen localitzar en el subsòl les estructures de cases, tallers i habitatges que podien correspondre a l'antic barri de San Joan. Els resultats es varen presentar el passat 1 de juny de 2018 en la Tribuna d'Arqueologia. La conferència va estar presentada pels responsables de la intervenció arqueològica Marta Ramon, Tatiana Piza i Adrià Cubo, amb Imma Ollich com a moderadora. Els resultats es troben en curs de publicació.

¹¹⁶ Sobre aquest portal i la seva construcció Josep Gudiol abstracta un document de 1336 per concloure que en aquest moment s'està construint aquest portal. GUDIOL, J. (1912). *El Portal de Santa Teresa*. Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol. I, p.124.

¹¹⁷ PLADEVALL, A. (1972). *Una familia de mercaderes de pieles en Vich a finales del siglo XIV*. Vic: Editorial Colomer Munmany.

¹¹⁸ SURINYACH, M. (1985). *Pla especial de protecció del patrimoni arquitectònic i natural de Vic, sector fora muralles*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

s'acostumava a construir en un costat del camí, deixant les altres terres hàbils per treballar-les. Malgrat tot, s'han de contemplar aquests barris de població, ja que formaven part de la universitat vigatana alhora que moltes vegades van ser els qui més van patir les conseqüències de la violència dels segles medievals, pel fet de no quedar protegits per la muralla de la ciutat.

Entre el raval de Sant Pere i el de Sant Joan cal remarcar la creació d'una institució cabdal com va ser l'hospital de la Santa Creu o d'en Terrades¹¹⁹ —el nom del seu impulsor i amb el que es conegué la institució en origen—. Aquest hospital va ser una fundació privada feta per un mercader vigatà instal·lat a Mallorca, en Ramon de Terrades, que per testament va deixar un llegat per construir un hospital per als pobres. Això passava el 1348¹²⁰. Aquest hospital havia de tenir dues cases, una per als homes i l'altra per a les dones i devia ésser administrat pel Consell de la ciutat. Malgrat la voluntat del donador, però, les obres sembla que van quedar aturades per la Pesta Negra i es van allargar uns trenta anys. Tanmateix, l'hospital d'en Terrades va arrelar molt a la ciutat, i ja al s. XV era ben habitual fer-li deixes testamentàries. Això va comportar que al llarg del temps s'anés ampliant i mantingués el seu caràcter assistencial que encara conserva en els nostres dies.

L'entramat urbà dins de les muralles va seguir un desenvolupament diferent, i el seu origen es remunta a cronologies anteriors. Diferents autors¹²¹ afirmen que la ciutat es crearia a

---

¹¹⁹ Per conèixer la història de l'hospital de la Santa Creu vegeu ORDEIG I MATA, R. (1993). Vic i els seus monuments. Vic: Estudis Històrics. Monografia 2, p.50-52; JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.124 o l'article més recent ROCA I CASAS, J., & YLLA-CATALÀ I GENÍS, M. (2016). L'hospital de la Santa Creu de Vic fidelitat a un ideari. Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència. Vol. 65, 43-54.

¹²⁰ És interessant fer notar l'any de fundació coincident amb l'entrada de la gran epidèmia de Pesta Negra en territori català.

¹²¹ L'obra de Junyent encara avui dia és l'obra de referència per conèixer la història de Vic. L'autor hi fa un repàs des dels primers pobladors de la comarca d'Osona fins al s. XX: JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic i ...*op.cit.*, p.39-42. També Ramon Ordeig i Mata, en la seva petita obra de caire històrico-turístic fa una síntesi de la història de la ciutat, que malgrat ser molt resumida no prescindeix de cap dels detalls remarcables de la història de Vic: ORDEIG I MATA, R. (1993). Vic i els seus monuments...*op.cit.*, p. 6-7. Això és gràcies al gran coneixement que tenia de la història de la ciutat i que es pot trobar a ORDEIG I MATA, R. (1981). Els orígens històrics de Vic ...*op.cit.* També cal destacar SURINYACH, M. (1985). Pla especial de protecció ...*op.cit.*, p.16-26. Barcelona: Generalitat de Catalunya. En aquest cas l'arquitecte Miquel Surinyach té un concepte de l'arquitectura i el patrimoni totalment lligat amb la seva història. No és d'estranyar, doncs, que a l'hora de fer el Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic de fora muralles, abans que res faci una revisió de tots els autors que han estudiat la història de la ciutat per tal de determinar els usos, les funcions i les possibilitats de rehabilitació i restauració dels elements patrimonials

partir del 879, en el marc de la reorganització que Guifré el Pelós feu de l'antic comtat d'Osona¹²², durant la qual fundà la ciutat com un simple barri, fet que donaria explicació al seu nom alt medieval de *Vicus Ausonensis*¹²³. A partir d'aquest segle IX, el cert és que es va anar formant un nucli poblacional que aniria prenent importància a mida que avançaven els segles per arribar al segle XIII ja amb la consideració de ciutat. Però aquest desenvolupament urbà va tenir lloc sobretot fins al s. XII, moment en què la xarxa de carrers i places quedà definida, envoltada de les muralles primigènies. Aquesta xarxa no canviaria substancialment fins al s. XVIII, quan patí una sèrie de reformes que canviaren en certa manera la fisonomia de la ciutat medieval¹²⁴.

El creixement es va originar a partir de tres nuclis principals, com eren la Catedral, el castell dels Montcada¹²⁵ i el Mercadal. En un primer moment, sembla que es construïren una sèrie

---

de la ciutat. I malgrat ser una obra més antiga també és útil de consultar SALARICH, J. (1854). *Vich. Su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vic: Impremta de Soler Hermanos.

¹²² Cal remarcar que la ciutat de Vic té un origen romà remarcable, essent possible encara avui dia d'observar el Temple Romà existent a la ciutat. Es coneix també la importància de la ciutat durant la tardoantiguitat pel fet de ser seu episcopal al s. IV, i amb el primer bisbe conegut, Cinidi, qui va signar a les actes del Concili Provincial de Tarragona el 516. No ens estendrem més en aquest punt, ja que s'allunya del focus d'interès d'aquest treball més enllà de la necessitat d'apuntar-ho.

¹²³ Són ben meritoris els importants treballs d'arqueologia que s'han dut a terme a la ciutat de Vic en les darreres dècades. Totes aquestes intervencions han aportat un alt grau de coneixement sobre la configuració del Vic medieval —partint de l'evolució de l'Auso romana— que ens permet avui en dia oferir unes explicacions molt detallades. Alguns dels articles més rellevants: OLLICH, I. (1982). Dos exemples d'arqueologia medieval al nucli urbà de Vic: La casa de la Plaça de Dom Miquel de Clariana i la necròpolis del Cloquer. *AUSA*, 375-385; MOLAS I FONT, M., & OLLICH, I. (1985). L'aplicació d'un programa d'arqueologia urbana: la delimitació del Períbol del Temple romà de Vic. *Cypsela. V.*, 163-170; OLLICH, I. (2002). Orígens i evolució del Vic romà i medieval. Una visió des de l'arqueologia. *Ciència, didàctica i funció social dels estudis clàssics* (págs. 57-77). Vic: Secció Catalana de la Sociedad Española de Estudios Clássicos; CABALLÉ, A., MOLAS I FONT, M., & OLLICH, I. (2008). De l'Auso romana al Vicus Ausonensis medieval. *AUSA*, Núm. 23, 161-162, 719-722; OLLICH, I. (2010). Arqueologia de la Catalunya feudal i prefeudal: poblament i territori. El model teòric de la comarca d'Osona. En J. BOLÓS, *La caracterització del paisatge històric. Col·lecció Territori i Societat: el paisatge històric. Vol. V* (págs. 299-346). Lleida: Universitat de Lleida.

¹²⁴ És en aquest segle XVIII que hi ha canvis degut a la construcció de palaus i casals importants de noves nissagues familiars i que per tant donaran a la ciutat de Vic una estètica molt més abarrocada i que és el que sobretot ha arribat avui dia. Això comporta que quan es visita la ciutat de Vic, malgrat tenir aquesta un origen plenament medieval, no es pugui gaudir d'aquests testimonis sinó d'una ciutat totalment barroca.

¹²⁵ El castell es va construir a partir del s. XI tot aprofitant els murs del temple Romà. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.66-68; MOLAS I FONT, M., & OLLICH, I. (1985). L'aplicació d'un programa d'arqueologia urbana: la delimitació del Períbol del Temple romà de Vic. *Cypsela. V.*, p. 163-170; GÓMEZ BACH, A. (2017). El castell i palau dels Montcada a Vic: noves aportacions de la intervenció arqueològica del 2013. *AUSA. Vol. 28. Núm. 179*, p. 91-106.

d'edificis en l'eix que va de la Catedral al castell —a més del fet d'unir els dos grans nuclis de poder, segurament hi va influir el fet que hi havia molt menys desnivell entre aquests dos punts que en altres zones dins el clos emmurallat i, per tant, era una zona més fàcilment habitable—. Posteriorment, es va construir des del castell en direcció al Mercadal i, per últim, des d'aquest punt de comerç fins a la Catedral —essent el més complicat per l'important desnivell que presenta el relleu de la ciutat en aquesta zona—. Surinyach remarca que el fet d'estar dins de muralles va condicionar la manera de construir, perquè no s'havia de plantejar modes constructius que oferissin protecció per sí mateixos ni era tant necessari agrupar les diferents cases¹²⁶. Degut a això, en va resultar una trama formada per illes de cases molt irregulars que formaven carrers molt estrets, seguint la topografia del terreny, i que alhora es caracteritzaven per ser edificacions de planta baixa —amb funció d'obrador— i un pis superior com a habitatge¹²⁷. Al costat o a la part posterior hi hauria els horts, i a la part de façana estarien precedides per pòrtics i arcades. En el cas que hi hagués un segon pis, sembla que podria presentar una sèrie d'obertures arcuades, tal com ens n'ha arribat algun exemple fins als nostres dies¹²⁸.

A partir d'aquests tres nuclis originals del poblament dins de muralles, la ciutat va créixer sobretot seguint els passos de les vies de comunicació per dins la ciutat¹²⁹. Així, cal destacar com es va construir entorn del camí que entrava pel pont i portal de Queralt —seguint la via romana— i que sortia de la ciutat pel nord, possiblement pel portal de Manlleu. Pel cantó de ponent arribava pel portal de Malloles l'antic camí ramader i, posteriorment, el camí de Barcelona, tot seguint per dins la ciutat per l'actual carrer de la Ramada, i sortint per llevant pel portal de Santa Eulàlia convertit ja en la strata Francisca, el camí que menava cap a

---

¹²⁶ SURINYACH, M. (1985). Pla especial de protecció ...*op.cit.*, p.19.

¹²⁷ Precisament aquesta distribució queda demostrada amb la casa natal d'Andreu Febrer, agent reial, poeta i traductor de la *Divina Comèdia* de Dante al català. Aquest havia nascut a Vic i hi va heretar la casa familiar en el carrer de Sant Hipòlit —actual carrer Sant Miquel dels Sants—. En l'excavació del 1990 dirigida per Josep Pujades en aquest edifici es mostrava exactament aquesta distribució: planta baixa amb obrador i cuina i pis superior com a habitatge. OLLICH, I., & PUJADES, J. (2004). La casa natal del poeta Andreu Febrer. En AAVV, *Viure a palau a l'Edat Mitjana. Segles XII-XV* (pàgs. 71-80). Girona: Fundació Caixa de Girona.

¹²⁸ Aquests tipus d'edificis només canviarien a partir del s. XV, moment en que s'instal·len a la ciutat famílies ennoblides de la ruralia i que es farien construir casals amb elements arquitectònics més destacats com podien ser els finestrals de factura gòtica. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.364.

¹²⁹ Surinyach diu que “aquesta manera de créixer al llarg dels camins es produeix a Vic a partir del segle XII” SURINYACH, M. (1985). Pla especial de protecció ...*op.cit.*, p.19.

França¹³⁰. Una altra via seria la que passaria pel cantó nord del Mercadal. D'aquest pas se'n deriva el seu traçat totalment irregular amb voltes, ja que al voltant del camí s'hi van començar a establir parades més o menys ambulants fins a convertir-se en fixes i que més endavant es va ordenar que fossin cobertes per unes voltes que permetessin passar-hi a cavall¹³¹. Per tant, aquest seria l'origen d'un Mercadal tot cobert per voltes, però que no es construiria en un sol moment sinó que seria fruit de les construccions que es succeïrien en el temps.

És dins d'aquest mercadal, i ja en el s. XV, que es produeix una de les obres més importants dels segles medievals de Vic: la portada d'aigua dins la ciutat. Aquesta obra s'inicia el 26 d'abril del 1447, quan trobem queixes davant el Consell que a la ciutat no hi ha aigua i han de beure dels pous, cosa que resulta molt perjudicial i que causa malalties. L'aigua la faran arribar des de la font de Caulelles i la font del Güell, aprofitant que a la ciutat hi ha un mestre de fonts¹³² que ja n'havia estudiat la possibilitat i que veia que era factible fer arribar l'aigua a Vic per mitjà de canons¹³³. Els dies següents fan tràmits per engegar l'obra, tals com fer uns capítols definits de com s'ha de dirigir l'obra, escollir obrers i negociar amb el Capítol de la Catedral per fer front a les despeses de forma conjunta¹³⁴. Malauradament, aquest acord va

---

¹³⁰ BOLÒS, J., HURTADO, V. (2001). *Atlas del comtat d'Osona (798-993)*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, p.56, hi trobem una representació del traçat que les vies de comunicació feien per dins la ciutat a època carolíngia i que es reproduïen en la Figura 2.

¹³¹ SURINYACH, M. (1985). Pla especial de protecció ...*op.cit.*, p.20. També el 26 de març de 1227 hi ha una nova concessió feta pel Bisbe de Vic Guillem de Tavertet perquè es puguin construir pòrtics i edificis al Mercadal. CUNILL, S. (1915). *La Plassa del Mercadal...op.cit.*, p.140-141. És bonic remarcar també com en un document del 1411 es troba com al parlar del Mercadal en diu que és insigne i més bella que les places de les altres ciutats, viles i llocs de Catalunya.

¹³² Aquest mestre de fonts era el francès Joan Baudoner. ORDEIG I MATA, R. (1982). *Aspectes del segle XV...op.cit.*, p.25.

¹³³ Sabem que l'arribada d'aigua és a través de canons quan en un acord de 19 de desembre de 1456 (AMVI, Acords, Vol.2, f.119v) esmenta que l'aigua no arriba a la ciutat per falta de canons.

¹³⁴ En data de 12 de maig de 1446 el Capítol accedeix a fer aportació econòmica a l'obra de la font. Els primers 75 florins els aportarà quan la Font del Güell i la de Caulelles es trobin, 75 florins més quan es faci el tram de Caulelles fins a uns roures, 100 florins dels roures fins a Vic, i els últims 100 florins quan s'estigui obrant dins de Vic per portar l'aigua als llocs decidits. La ciutat hi aportaria el que costés obrar les cases de les fonts, que ho farien per via de talla. AMVI, Acords, Vol.1, f.254v. Aquests diners del Capítol no arribaran a mans del Consell fins el 22 de juny de 1459 (AMVI, Acords, Vol.2, fl.178v) i els utilitzaran per lluïcions de censals i de les pensions que en surtin seran destinades a les obres de la font.

ser la causa de diferents tensions entre ciutat i Capítol, perquè aquest darrer no accedia a fer el pagament malgrat les constants reclamacions que li feia la ciutat¹³⁵.

Les obres es devien emprendre amb bon ritme, perquè al febrer del 1447 s'esmenta que l'obra ja es troba dins la ciutat¹³⁶, però també és en aquest moment que comença el problema constant de manca d'erari per obrar i mantenir la font i les seves canalitzacions¹³⁷. Potser aquesta és la causa per la qual a partir d'aquest moment s'alenteix l'obra, i és que el 10 de juny de 1449 s'esmenta que encara es treballa amb la font, tot i recalcar la bona feina dels obrers¹³⁸, i el 1451, quan es parla de la font, es fa referència a les obres últimes de les cases de les fonts o del partidori de l'aigua. També és el moment en què s'escull un obrer com a càrrec anual amb sou per al manteniment de la font, alhora que segons el nou privilegi de la ciutat, s'han de destinar a la font 6 lliures de clàvia¹³⁹.

Entenem doncs que la ciutat de Vic ja disposava d'aigua dins la ciutat, de manera que l'aigua de Caulelles arribava fins la Mare de Déu de les Fonts, situada al bell mig del Mercadal¹⁴⁰, i des d'aquest punt es distribuïa per les quatre fonts restants situades en altres

---

¹³⁵ El 10 de juliol de 1446 sembla que ja havien començat les obres, i ja en aquest moment el Capítol no vol donar els diners que havien pactat. La ciutat davant la negativa del Capítol, però alhora, davant la necessitat de dita obra, acorda que si no fan el pagament que de totes maneres es tirarà endavant amb les obres tot doblant la talla fins a la quantitat de 200 lliures. AMVI, Acords, Vol.1, f. 258r.

¹³⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.264v

¹³⁷ En aquest moment ja s'esmenta que els diners destinats no han estat suficients (AMVI, Acords, Vol.1, f.264v), de manera que hauran de buscar noves solucions per poder finançar la font. Hem de recordar que també és en aquest moment que la partida reial està comprant la de Montcada; per tant, l'economia de la ciutat passa per un moment d'extrema complexitat.

¹³⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.287v. En aquest acord hi trobem a Jaume Paratge com a un dels obrers de la font, una les primeres ocasions que es localitza la família Paratge de Bellfort en la gestió de la ciutat de Vic. Vegeu COLLELDEMONT VIVES, E. (2014). *Segimon Paratge...op.cit.*

¹³⁹ Aquest acord és en data de 24 de maig de 1451. AMVI, Acords, Vol. 2, f.8v. En data de 7 de juny de 1453, trobem com el lapicida Nicolau Senmartí i el traginer Francesc Serrat, feien àpoca a l'obrer Jaume Paratge per a les obres de la font. El primer feia una àpoca de sis lliures i nou sous pels jornals dedicats a l'obra i el segon una de sis lliures, divuit sous i sis diners pel transport. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.275, núm. 679.

¹⁴⁰ Aquesta font era un edifici octogonal de factura gòtica coronat per Sant Miquel Arcàngel lluitant amb el drac. A les diferents parets hi havia rosasses calades, una de les quals es pot observar a la col·lecció de gòtic del Museu Episcopal de Vic. En aquesta mateixa col·lecció hi podem trobar la llinda de la porta de la font amb la inscripció "A XI de febrer any MCCCCXXXVII cintra la font en la ciutat de Vich" amb escuts caironats i essent obra de Nicolau Sentmartí. MEV 13802 i MEV 10666. Es pot visualitzar al link: <https://www.museuepiscopalvic.com/ca/colleccions/gotic/rosassa-i-llinda-de-la-mare-de-les-fonts-de-vic-mev-13802-10666>.

indrets de la ciutat¹⁴¹. Malauradament, la font no sempre devia gaudir d'un bon manteniment, perquè tot sovint era queixa dels consellers que a la font li mancava manteniment, o bé que havia quedat en part sense funcionar. El problema serà trobar les quantitats necessàries per poder-la reparar, per tant s'entén que hi va haver èpoques que es va poder gaudir d'aigua de la font però en d'altres no, alhora que s'ha d'entendre que les queixes dels consellers — sempre molt plenes de greuges— no sempre reflecteixen rigorosament la realitat, perquè algunes vegades tant sols devien ésser necessàries obres de manteniment, mentre que en altres ocasions sí que l'obra de la font es devia veure molt malmesa¹⁴². A partir del 1483 acorden posar un obrer i conservador de la font amb salari anual extret de l'ordinari i amb una certa quantitat fixa de diners destinada a les obres. Des d'aleshores i fins a final de segle no hi haurà més queixes sobre el mal estat de la font, entenent doncs que la solució adoptada serà el remei per poder gaudir d'aigua de forma estable a la ciutat de Vic¹⁴³.

El Mercadal, doncs, es va anar constituint com una zona de vitalitat urbana, no només per l'activitat del mercat que s'hi feia, sinó també perquè a les seves proximitats es construiria la Casa del Consell. De fet, ja el 1383, el Consell adquireix una casa i un pati a la Plaça Nova¹⁴⁴, i el 1388 s'hi construeix un edifici amb voltes als baixos destinat a vendre-hi carn i peix i amb una gran sala amb una columna al bell mig del primer pis destinada a les reunions del Consell¹⁴⁵. Aquesta edificació va ser ampliada amb la compra el 1403 d'una casa annexa i la construcció d'un pis superior sobre la Sala de la Columna. Aquest, doncs,

---

¹⁴¹ La resta de fonts, obra també de Nicolau Sentmartí, es trobaven una a la plaça Vella, a la plaça Nova, a la plaça de Santa Maria i al capdavant del carrer de la Riera. ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV...*op.cit.*, p.25.

¹⁴² El 28 de novembre de 1481 el conseller en cap proposa al Consell que seria molt útil per a la ciutat i d'embelliment per aquesta tornar a posar en funcionament la font tal i com havia estat en temps passats. Per aquest motiu acorden fer una talla de 260 lliures. AMVI, Acords, Vol.3, f. 23r. L'any 1483 diuen que la font ja està en funcionament a les diferents cases de les font, malgrat que en alguna part perd aigua. (AMVI, Acords, Vol.3, f.66r).

¹⁴³ AMVI, Acords, Vol.3, f.66r

¹⁴⁴ En aquests moments originaris de la casa de la Ciutat s'ha de tenir present que no tenia façana dins el Mercadal. De fet aquest edifici originari es trobava entre l'actual pl. Del Pes i la plaça Sant Felip Neri. No serà fins el segle XVII que es farà l'edifici en forma de torre que es presenta al Mercadal. ORDEIG I MATA, R. (1993). Vic i els seus monuments...*op.cit.*, p. 56-58.

¹⁴⁵ A la planta baixa és on es constituirà la Botiga del Blat creada i regulada pel mateix Consell. El primer moment en què es duu a terme serà el 10 d'agost de 1425 per por de carestia i de no poder gaudir d'aquest aliment bàsic dins la ciutat de Vic. No serà la única ocasió que la Botiga del Blat serà necessària, sinó que en els Acords de la ciutat ho trobem en diferents ocasions. ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV ...*op.cit.*, p.14-15.

era l'edifici de més importància del regiment municipal al s. XV, que regia ja una ciutat ben traçada amb carrers i places dins les muralles.

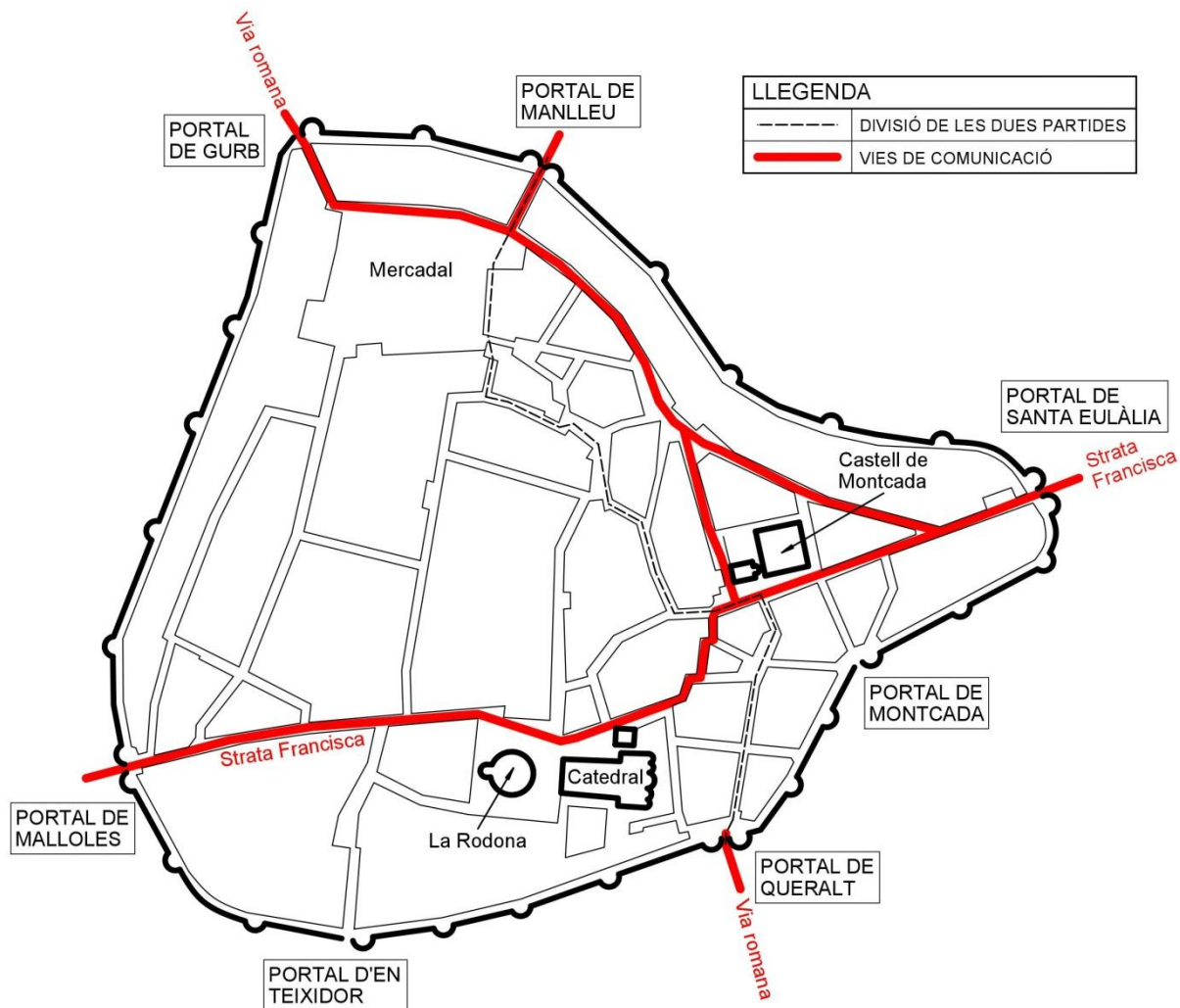

Fig.2. Plànol de la ciutat de Vic¹⁴⁶

¹⁴⁶ El plànol s'ha fet basat en el plànol que presentava Junyent amb els traçats dels carrers medievals —malgrat que no hi són tots— i els portals d'accés, però s'han regularitzat les torres dels portals, ja que en l'original tots els portals eren dibuixats amb dues torres i també s'ha canviat el nom d'El Portalet —nom amb què es coneix actualment— pel Portal de Montcada, nom original. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.437. Alhora s'hi han afegit els traçats de les vies de comunicació un cop dins muralles. BOLÒS, J., & HURTADO, V. (2001). Atlas del comtat d'Osona ...*op.cit.*, p.56. Plànol dibuixat per Pep Garriga.

Una de les principals característiques de la ciutat fins al 1450 era el fet d'estar dividida entre dues jurisdiccions pertanyents a dos senyors diferents. Aquesta realitat no només quedava reflectida en els aspectes jurisdiccionals dels seus habitants, sinó també visualment dins la ciutat, ja que la divisió havia de ser prou evident perquè cada habitant conegués clarament qui era el seu senyor. Per aquest motiu, hi havia dues torres que marcaven els límits jurisdiccionals. Una es trobava al Mercadal amb l'entrada de l'actual carrer dels Argenters¹⁴⁷, mentre que l'altra estava situada sortint de la Plaça Vella —l'actual Plaça de la Pietat— just on començava el carrer Sant Miquel Arcàngel —o antiga Plaça de la Codina¹⁴⁸—. De manera que la partida inferior —i posteriorment reial— comprenia la major part del Mercadal fins a la Catedral, comprant els dos terços de població, i la partida anomenada de Montcada abraçava tot el terreny nord-est de la ciutat i les voltes de llevant del Mercadal¹⁴⁹, amb el terç poblacional restant.

Les diferents obres i reformes de la ciutat no tan sols les podem observar en l'àmbit civil, sinó que en el món eclesiàstic hi va haver dos fets destacats: les reformes a l'interior de la catedral per adaptar al gòtic la construcció romànica que perdurava, i la construcció de l'església de la Mare de Déu de la Pietat¹⁵⁰.

Les obres de la catedral van començar al febrer del 1401, sobretot a causa del mal estat en què es trobava el creuer, i durant els sis anys següents en va quedar reformada l'estructura¹⁵¹. Tanmateix, les obres es van allargar amb el terraplenament de la cripta romànica, amb l'objectiu de fer-hi un nou presbiteri, presidit amb el retaule de Pere Oller —col·locat el 1420— i tancat amb una reixa forjada pel ferrer Joan de Puig l'any 1427. També

---

¹⁴⁷ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.369.

¹⁴⁸ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.396-397.

¹⁴⁹ La divisió jurisdiccional de les dues partides es tractarà més àmpliament en apartats següents, essent un dels factors determinants per entendre les bandositats urbanes de la ciutat de Vic. Però pel que fa la divisió física de les dues partides dins la ciutat és molt útil l'article de Segimon Cunill on descriu, gràcies a un document del s. XV i un altre del s. XVI, els carrers i places per on passen aquests límits. CUNILL, S. (1918). Rodalia de la part superior de la ciutat de Vich, vulgarment dita de Moncada. Butlletí del Centre Excursionista de la ciutat de Vich, vol.III, P.38-39.

¹⁵⁰ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.158-164.

¹⁵¹ En el segle anterior —a partir de 1318— ja s'havia decidit aixecar un claustre gòtic sobre el romànic. Aquestes obres, però, perduraren gran part del s. XIV. ORDEIG I MATA, R. (1993). Vic i els seus monuments...*op.cit.*, p.15. D'aquesta manera, la catedral de Vic disposava de doble claustre sobreposat, havent-se d'accedir al claustre gòtic mitjançant escales, ja que continuava funcionant el nivell de la catedral d'època romànica. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.128.

és el moment que es va construir el cor amb doble cadirat de fusta i la trona, situat al centre de la nau, amb dos corredors a banda i banda i donant una nova fisonomia a l'edifici. També va ser necessari fer reformes al cloquer, però en aquest cas va ser degut a les conseqüències del terratrèmol de 1428 i no pas per una qüestió estètica. Així, se'n van aparedar les obertures per aconseguir una solidesa estructural més gran. A partir, doncs, d'aquest moment, la catedral romànica s'anirà veient ocultada sota les noves tendències gòtiques.

L'altra construcció important va ser la que es va dur a terme al costat de l'església romànica de Sant Sadurní —capella associada al castell dels Montcada— per construir-hi la de la Pietat. Aquestes obres es van fer durant tretze anys a partir del 1454. A part de les diferents capelles construïdes, n'hi havia una d'especial, la dedicada a contenir l'urna dels sants màrtirs Llucià i Marcià, que fins aleshores es trobava a l'església de Sant Sadurní. Totes aquestes obres de remodelació van facilitar la presència de constructors, picapedrers i escultors francesos, els quals varen aplicar nous conceptes arquitectònics. Així, no és estrany que a partir d'aquest moment s'introduïssin elements arquitectònics com finestres partides per columnetes i amb capitells en els edificis de particulars, veient una certa renovació dins la ciutat.

Aquesta ciutat havia vist un creixement demogràfic constant des del segle X fins a mitjan segle XIV, però a partir d'aquest moment, com a tot Europa, la davallada demogràfica de les crisis baix medievals¹⁵² es va fer sentir amb molta virulència també a la vegueria i ciutat de Vic. S'ha escrit molt sobre la dificultat de conèixer concretament el nombre de morts que va comportar la Pesta Negra degut a la manca d'un fogatjament previ a l'epidèmia. Tanmateix, la ciutat de Vic ha estat objecte d'estudi en aquest aspecte en diverses ocasions, estudis

---

¹⁵² En les Jornades "Barcelona en crisi?: la ciutat al segle XV", organitzades pel CSIC en el marc dels projectes "La conyuntura econòmica y demogràfica en Cataluña a fines de la época medieval: análisis crítico de los indicadores fiscales y financieros" i "Crédito y mercado de la tierra en el mundo rural y en las pequeñas ciudades de la Cataluña nororiental de los siglos XIV-XV" amb la coordinació científica de Pere Ortí Gost, Ramon Pujades Bataller i Pere Verdés Pijuan, que es varen portar a terme el 18,19 i 20 de setembre de 2017 al MUHBA Plaça del Rei de Barcelona, es va concloure que les investigacions del segle XV estan prou avançades com per ser més precisos i parlar de crisis en plural, degut que no només es pot parlar d'una única crisi —representada sobretot per la Pesta Negra—, sinó més aviat es pot comprovar que són diferents crisis que comencen a mitjan i final s. XIV i que es desenvolupen, agreujades unes per les altres i que se'n veuran les conseqüències al llarg de tot el s. XV.

que han tingut com a resultat unes molt bones aproximacions¹⁵³. La Pesta Negra va entrar a la Plana de Vic al juliol de 1348, fent grans estralls a l'estiu i fins a final d'any, amb un total de 244 morts, sense comptar-hi els albats¹⁵⁴. Però les morts no van acabar aquí, sinó que l'any següent se'n comptabilitzen 281, i amb els diferents rebrots fins a final de segle, un total de 1228¹⁵⁵. Les mancances de les fonts però, dificulten conèixer el número d'habitants d'abans i després de l'epidèmia. Malgrat això, diferents autors han fet aproximacions sobre el nombre d'habitants de la ciutat. Imma Ollich, ofereix la xifra de 2000 habitants dins la ciutat de Vic per al segle XIII¹⁵⁶, mentre que Junyent observa que segons el fogatge de 1397, a la ciutat de Vic hi hauria 447 focs, 313 per la partida reial i 134 per la de Montcada,

---

¹⁵³ Pladevall va començar els estudis sobre les conseqüències demogràfiques de la Pesta Negra: PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament a la Plana de Vich a mitjans del segle XIV. AUSA. Vol. 4. Núm. 44, 361-373. Més tard, Cuivillier va analitzar el mateix aspecte però centrant-se concretament a Taradell: CUVILLIER, J. (1970). Una societat en crisi: la sagrera, la parròquia i el castell de Taradell després de la Pesta Negra (1352-1365). AUSA, vol. 6, Núm. 66-67, p. 223-241, seguit per l'estudi d'Amada López de Meneses, LÓPEZ DE MENESES, A. (1971). Datos acerca de la Peste Negra ...*op.cit.*. Però qui va aportar uns resultats molt més concrets perquè sobretot es va basar en l'Arxiu del Capbreu de Vic va ser Bautier. En aquest cas, va poder establir una cronologia més detallada dels diferents rebrots compresos del 1348 fins el 1371 amb una clara intenció de precisar-ne les conseqüències demogràfiques. BAUTIER, R. (1990). Un nouvel ensemble...*op.cit.* Carles Puigferrat, va fer un pas més enllà i, sense tenir la intenció de fer un article basat únicament en demografia, va elaborar un anàlisi de com els rebrots de pesta, la fam i la guerra van incidir a la ciutat de Vic en el període 1374-76, PUIGFERRAT OLIVA, C. (2000). Fam, guerra i pesta ...*op.cit.*, p.73-106.

¹⁵⁴ Aquesta xifra la dona Junyent a JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.110. Carles Puigferrat, també, posa de relleu una font molt important per investigar aquest aspecte. És l'Arxiu del Capbreu de Vic (ABEV). Aquesta font és un registre diari de tots els enterraments i altres cerimònies que es portaven a terme, ja que els preveres cobraven per assistir-hi i per tant era necessari dur-ne el registre. Aquesta font, doncs, ens permet tenir part de la informació que es va perdre amb la crema dels llibres parroquials l'any 1936. S'ha de tenir en compte, però, que no s'hi inclouen ni els enterraments fets al Convent de Sant Francesc, ni dels albats, ni tots els dels que van morir en hospitals o cases de beneficència ni dels jueus. Per tant, mai el podem utilitzar com a números totals d'enterraments de la ciutat de Vic. Aquest registre es va iniciar precisament l'any 1348 i perdura de forma pràcticament íntegra fins al s. XIX. PUIGFERRAT OLIVA, C. (2005). Els registres d'extremuncions i sepultures de l'Arxiu del Capbreu de Vic (ABEV), una font molt valuosa per a la demografia i la història de la medicina. Gimbernat: revista catalana d'història de la medicina i de la ciència, Vol.43, 65-80. Junyent ja va utilitzar aquesta font per la seva Història de Vic, continuat per Pladevall. Però qui sobretot el va treballar, tal i com ja hem indicat, va ser Bautier, veient clarament que permetia obtenir uns resultats molt més concrets.

¹⁵⁵ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.110. Els diferents rebrots amb les morts de cada any són els següents: 1362 (274), 1371 (213), 1374 (140), 1375 (170), 1384 (179), 1396 (151) i 1397 (101). L'autor també indica que la mitjana ordinària de defuncions anuals era de 40-50 morts.

¹⁵⁶ Imma Ollich va establir la xifra d'habitants segons els càlculs fets a partir dels testaments dels manuals notarials de l'Arxiu Episcopal de Vic. Aquesta xifra, doncs, és important pel fet de no dependre del càlcul dels focs, on el coeficient de multiplicació ha variat en el temps i no sempre s'indica explícitament quin coeficient s'ha utilitzat. OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya ...op.cit.*, p.142-149.

més 27 masos dins el terme de Vic¹⁵⁷. Amb això dona una xifra de 2.000 habitants, tot indicant que abans de la Pesta, Vic devia comptar amb una població de més del doble de la que hi havia a final del segle. Així, en el pas del segle XII al segle XIII hi hauria hagut un fort augment demogràfic que quedaria aturat per l'embat de la Pesta Negra. De fet, Pladevall afegeix que si és cert que en termes generals s'accepta que va morir un terç de la població, quan s'analitza a nivell local aquest percentatge es pot veure augmentat fins als dos terços de la població¹⁵⁸.

Però en aquestes xifres s'ha de tenir en compte, tal com precisa Gaspar Feliu, que com que es tracta de dades de finals de segle en la majoria de casos, s'hauria de parlar més de despoblació que no pas de morts per la Pesta Negra. Certament, la causa que motiva la davallada demogràfica serà aquesta malaltia, però la segueixen tot un seguit de conseqüències, com el moviment migratori, ja que qui havia quedat en vida va haver de buscar la situació més favorable possible per continuar endavant¹⁵⁹. És així que s'entenen les crides de poblament tant generalitzades a partir de mitjan s. XIV¹⁶⁰. La gent del territori

---

¹⁵⁷ Altres autors indiquen altres fogatges, però malauradament mai són del tot equiparables els uns amb els altres, perquè o bé no sempre comprenen el mateix territori o bé els autors no sempre han utilitzat els mateix coeficient de multiplicació per foc o han agrupar els focs de forma diferent. Pladevall dona per als dominis del Comte d'Osona el 1365 un total de 1508 focs. Tanmateix, no hi són compresos ni el Cabrèrès ni les Guillerries i els multiplica per 3,7, donant un total de 5.574 habitants. En aquest mateix fogatge apareix la ciutat de Vic amb un total de 592 focs, 395 per a la partida reial i 197 per a la de Montcada. PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*, p. 363. És interessant l'article de Gaspar Feliu on fa un estat de la qüestió sobre la demografia baix medieval, tot aportant molt aclariment de les dificultats que presenten els diferents fogatjaments. FELIU MONTFORT, G. (1999). La demografia baixmedieval catalana: estat de la qüestió i propòster de futur. *Revista d'Història Medieval*, Núm.10, 13-43.

¹⁵⁸ Pladevall analitza les conseqüències de la Pesta Negra per a sis parròquies: Gurb, Folgueroles, Taradell, Viladrau, Santa Eugènia de Berga i Vilalleons, permetent-li afirmar que el percentatge de morts és dels dos terços. Alhora, esmenta que seguint aquesta proporció, el cens aproximat d'habitants de la Plana de Vic abans de la pesta seria de 16.500 habitants, havent-ne mort per l'epidèmia uns 11.000. PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*, p.365. Gaspar Feliu, però, comenta per a aquestes xifres que la documentació que Pladevall presenta és sobretot de principis del segle XV, per tant més que de morts de pesta es tractaria de la despoblació a llarg termini. FELIU MONTFORT, G. (1999). La demografia baixmedieval ...*op.cit.*, p.32.

¹⁵⁹ Altres conseqüències prou conegudes i estudiades seran la pujada de salaris, la reducció de censos per disminució de terres treballades, tallers sense operaris, saquejos i encariment de la vida, amb un ressentiment a l'economia i un estancament del comerç.

¹⁶⁰ El senyor de Taradell, el dia 9 de novembre de 1452, fa una crida reclamant que tothom que tingués algun dret sobre els 11 masos de Viladrau, 4 de Vilalleons i 26 de Taradell, pugui reclamar-los, o en el cas contrari el senyor s'apropriaria dels masos. A Seva, del 1349 al 1351 hi ha 15 crides semblants. PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*, p.362.

rural acostumava a anar a les viles i ciutats, ja que els reis, amb intenció d'enfortir el seu poder sobre els nobles, oferien bones condicions. El 25 de novembre de 1388, Joan I dona un decret convidant els pagesos a marxar dels seus senyors per emparar-se a la ciutat, promentent que seran salvaguardats dels crims que hagin comès mentre aquests no hagin estat fets contra ciutadans de Vic mateix¹⁶¹. Al segle següent, però, la situació demogràfica no va millorar. La població venia d'un segle extremadament complicat, per afegir-hi tot el que el segle XV hi va aportar: rebrots de pesta¹⁶², caresties, bandositats i guerra¹⁶³. Així, Junyent indica que els efectes de la guerra ja es feien evidents el 1469, quan amb l'ocasió de la imposició d'un fogatge de 3 sous anuals, la ciutat protesta que s'hagués taxat a 400 focs, molt superior a la realitat, o el 1475, quan es farà necessari reduir el número de persones insaculades per als càrrecs del govern pel mateix motiu. També el 1476, per un altre fogatge de 10 sous per foc, només donava un total de 250 focs, i l'any següent es feia crida pública per atorgar franquesses a tothom qui volgués anar a viure a la ciutat¹⁶⁴. Així, malgrat que al final del s. XV va augmentar lleugerament la demografia, no va aconseguir, de ben segur, equilibrar la situació prèvia a l'epidèmia.

Malgrat, però, les dures conseqüències de la crisi demogràfica, Junyent veu una vitalitat ciutadana durant el segle XIV, caracteritzat per ser un període de progrés i benestar en els oficis de menestralia, els quals es van refer gràcies a la gent vinguda de fora i a les diferents ordenances que procuraren mantenir i beneficiar els interessos dels mestres i regularen els aprenentatges dels oficis¹⁶⁵. En aquest segle es coneix l'existència de diferents confraries que agrupaven els oficis més rellevants de la ciutat sota l'advocació d'un o més sants. Un exemple en són els oficis del metall —com ara coltellers, daguers, llancers, ferrers, argenters, etc.—, que s'agrupaven a la confraria de Sant Eloi i de Sant Honorat; els sastres i llancers, a la confraria de Sant Lluís i Santa Llúcia; sota el patrocini de Sant Gabriel s'hi trobaven els capellers, o els traginers sota Sant Antoni abat. I dins la confraria de Sant

---

¹⁶¹ PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*, p.367.

¹⁶² Pladevall indica en el seu article els rebrots del segle XV: 1410, 1429, 1439, 1448, 1465, 1476, 1483, 1486, 1493 i 1497. PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*, p.361.

¹⁶³ El Consell de Vic havia vist com l'economia, el comerç i els oficis s'havien ressentit d'aquesta situació. Per això al llarg del s. XV trobem diverses crides de franquesses de 6 anys a diferents menestrals que es volguessin establir a la ciutat. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.152.

¹⁶⁴ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.152.

¹⁶⁵ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.111.

Francesc i Sant Bartomeu, els sabaters i els pellaies —ofici molt important i de llarga tradició a Vic—.

Un altre moment important serà l'any 1381, quan Joan I dona la facultat als consellers per constituir —prèviament era potestat reial— i regular els gremis, donant més força al Consell a fi de permetre a la ciutat potenciar el comerç tant d'importació-exportació com el local. En aquest últim cas, no es pot oblidar la importància del mercat de Vic, arrelat ja des del s. IX¹⁶⁶ i celebrat, des dels seus orígens, els dissabtes al Mercadal. Ja al segle XIV, doncs, estaven ben arrelats aquest mercat i el del dimarts que es celebrava a la plaça de la Quintana —o plaça vella— dins la partida de Montcada. Però va ser el mercat del dissabte i l'espai del Mercadal en sí el que es va convertir en el punt neuràlgic de l'activitat econòmica de la ciutat¹⁶⁷. Va ser el rei Pere qui va veure la importància d'administrar el control sobre les transaccions comercials dels mercats i qui va generalitzar la creació de la figura del mostassaf a la Corona d'Aragó¹⁶⁸. No és d'estranyar, doncs, que a Vic es creés aquest càrrec el 28 d'agost de 1366 amb privilegi reial, malgrat que prèviament ja s'havia regulat el control dels pesos i mesures del mercat en la figura del veguer i batlle. Aquest càrrec seria dels més importants del Consell, i seguiria una forma d'elecció similar a la dels consellers —amb el sistema d'insaculació un cop aquest s'instauri a la ciutat¹⁶⁹—.

Els pagesos portaven a mercat els excedents de la seva producció agrícola, que permetia alimentar a la població de la ciutat que no treballava la terra, alhora que aquesta venia els

---

¹⁶⁶ Ordeig esmenta que ja parlen de “mercatus” els documents del s. IX, essent els més antics que es conserven. ORDEIG I MATA, R. (1993). Vic i els seus monuments...*op.cit.*, p.53-54.

¹⁶⁷ És també aquí en el Mercadal que l'any 1222 el rei Jaume I instal·là una Taula de Canvi de la moneda, amb l'intenció de guardar diners, crèdits i pagaments. Aquesta, però, només va durar quaranta dies, ja que la mateixa intenció del rei era crear una nova moneda —no tan sols a Vic— per tal de liquidar els seus deutes. La Taula de Canvi municipal de Vic, però, no es crearà fins al 1583. PASSOLA, J. (1993). La moneda medieval de Vic i ...*op.cit.*

¹⁶⁸ Article Arcadio García. Pere el Cerimoniós creà 1339 el càrrec de mostassaf a la ciutat de Barcelona per petició dels consellers, havent estat Mallorca el primer lloc del Regne a on s'havia creat aquesta figura. Per conèixer més sobre aquest càrrec i el seu funcionament a la ciutat de Vic, vegi's GARCÍA, A. (1955). El "llibre del mustaçaf...*op.cit.* i GARCÍA, A. (1956). La actuación procesal del mustaçaf. AUSA, Vol.2, Núm. 17, 301-310.

¹⁶⁹ En el seu origen s'estableix que el càrrec s'elegeixi el dia de sant Andreu a partir d'una terna formada pels consellers. ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV...*op.cit.* Ordeig també especifica que aquest funcionari municipal estava ajudat per dos saigs, havent de tenir cura dels pesos i mesures, de la sanció dels infractors, de la inspecció de la qualitat dels productes i els seus preus com també de fer complir les ordenances sobre els carrers i edificis.

productes manufacturats dels seus oficis. Tot això tenia lloc en diverses parades, anomenades taules, que es distribuïen tan en alguns dels pòrtics del Mercadal com al bell mig d'aquest. La gran majoria de les taules eren fixes i fins i tot podien tenir teulada, de fusta o altres materials i amb unes dimensions no pas gaire grans, per les quals pagaven un impost o cens al seu senyor¹⁷⁰. Sabem que aquesta fisonomia del Mercadal perdurà fins al 29 de febrer de 1620, moment en què el Consell fa enderrocar les taules, amb la fi d'ordenar el mercat d'unes taules que ja feia temps que eren construïdes i deixar la plaça ben neta, amb una indemnització per als propietaris de 2.803 lliures¹⁷¹.

Però l'activitat econòmica no quedava reduïda a l'activitat del mercat, sinó que Jaume II, el 5 de setembre de 1316, havia concedit la fira dels primers dies de setembre. Un moment important per a les activitats comercials per la gent d'arreu de la vegueria, i per a la qual trobem en diferents ocasions salvaguardes i guiatges per tal que pagesos i mercaders poguessin arribar-hi¹⁷², com també la concessió feta per Joan I el 1388 d'eximir de tota contribució i paga dels drets de passatge i de transports de qualsevol mercaderia pels seus dominis reials.

La societat vigatana del segle XV també va viure un moment de molta incertesa i por degut a les seqüències sísmiques que va viure el Principat de Catalunya¹⁷³. A la ciutat de Vic, els desperfectes no varen ser d'una extrema virulència, però sí que varen comportar un gran esparadipament a la població que es va reflectir en el patronatge de la ciutat¹⁷⁴. A la ciutat de

---

¹⁷⁰ Aquestes taules podien estar en alou del Bisbe o del Rei, depenent en quina partida es trobaven. En l'establiment d'una taula a Simon Oliveda, sastre de Vic fet el 26 d'agost de 1411, s'esmenta com se li estableix un terreny de 16 pams de llargada per 12 d'amplada per construir-hi una taula de fusta o d'algun altre material i amb bona i suficient coberta a canvi d'un cens de dos sous anuals a part dels 14 florins d'or d'Aragó per l'entrada de l'establiment. També és en aquest article que s'explica com en el mes d'agost del mateix any hi va haver un avalot que va destruir gran part de les taules, amb l'excusa que les taules estaven mal ordenades de manera que el Mercadal quedava totalment enlletgit. M.T. (1918). Les taules del Mercadal. Butlletí del Centre Excursionista de Vich, Vol.III, 126-127.

¹⁷¹ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.221. Aquest és el cas de Segimon Paratge, qui tenia una carnisseria al Mercadal i que es veié afectat per la mesura del Consell, essent necessari algunes reclamacions per tal de cobrar la indemnització. COLLELLDEMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge...op.cit.*

¹⁷² JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.113.

¹⁷³ Fem sobretot referència als que es van esdevenir entre el març i el juny de 1427, el febrer de 1428 i el maig de 1448.

¹⁷⁴ Joan Arimany (ARIMANY, J. (2014). Devoció i religiositat popular: ...*op.cit.*, p.762) esmenta com Olivera, Redondo, Lambert, Riera i Roca afirmen que "l'impacte social d'aquest terratrèmol va ser gran perquè hi va

Vic sempre s'havia venerat els sants Màrtirs, Lluçia i Marcià, les relíquies dels quals es trobaven custodiades a l'església de Sant Sadurní. Malauradament, el moviment sísmic del 2 de febrer de 1428 va afectar aquesta església i també la mateixa urna dels sants¹⁷⁵. Per aquest motiu, la devoció popular devia començar a qüestionar la protecció que els oferien els sants davant d'aquest nou perill que representaven els terratrèmols. Va ser amb el moviment sísmic de l'any 1448 que van acabar per decantar-se per la devoció de Sant Just. Al esdevenir-se el terratrèmol el dia 25 de maig, prop de la festivitat del sant —el 28 del mateix mes— la ciutat no va partir cap desperfecte, però observant com en espais propers a la ciutat hi va haver greus conseqüències —per exemple, l'ensorrament de l'església i part del monestir de Santa Maria de l'Estany— es va estendre la creença que Sant Just havia protegit la ciutat de Vic. De manera que, a partir d'aquest moment, aquest sant va passar a ser el protector de la ciutat davant dels terratrèmols i rebé una major veneració que en temps anteriors.

Si ens fixem més enllà de la ciutat, la vegueria d'Osona va ser establerta com a resultat d'unes noves demarcacions territorials a la segona meitat del s. XII, prenent forma definitiva durant les primeres dècades del s. XIII. De les deu primeres vegueries, doncs, una d'elles era la que englobava el territori osonenc¹⁷⁶. Junyent presenta un document del s. XIV on es descriuen els límits d'aquest territori: "La Vegueria d'Osona comença a ses Codines sobre Congost, e pujassen per la serra e comprèn Centelles, e ix al Coll de l'Espina, e passa per la serra d'aquí enllà, e torna tro sus en Luçanès e al Grau d'Estramils, e passa per la serra entro a Malany e comprèn Besora e Lers e Curull, e torna al Coll de sa Cabra e al pont de Roda, e partex ab Osor e Sant Hilari de Sacalm, e torna d'allà sobre Mastanès, e ix sobre Brull e a Tagamanent e torna al Congost."¹⁷⁷ Així, en aquest territori hi regia el veguer

---

haver víctimes a causa del sisme", fent referència al sisme del 15 de maig de 1427. OLIVERA, C., & et.alii. (2006). Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.

¹⁷⁵ El Consell de Vic ja es fa ressò del període sísmic de l'any 1427, moment en que la ciutat de Vic va rebre la vinguda de gent de tota la Plana de Vic per resguardar-se dins muralles i celebrar una gran processó de rogatives portant les relíquies dels sants Màrtirs Lluçia i Marcià, fent front a de les despeses dels aliments per a tota la gent. (AMVI, Acords, Vol.1, f.46r)

¹⁷⁶ La vegueria comprenia un territori molt similar al comtat d'Osona. L'últim moment que trobarem el títol de comte d'Osona serà quan Pere III va atorgar a Bernat de Cabrera aquest títol el 1356. Tanmateix, ja no seria amb el concepte de comte feudal, sinó més com a títol nobiliari. Un títol que li durà tan sols 10 anys, ja que el 1366 quan a Cabrera se li confisquen els béns, també se li aboleix el títol de comte. JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.28.

¹⁷⁷ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.45. Junyent indica que malgrat que en aquesta descripció quedi fora el Cabrerès amb el castell de Rupit, sempre havien figurat dins el territori d'Osona.

d'Osona, càrrec de nomenament reial amb durada triennal i de més grau dins el seu territori. La seva jurisdicció passava per sobre els batlles locals i els consells i tal com esmentava Flocel Sabaté:

“En entrar al segle XIV la posició jurisdiccional i representativa del veguer reial és ben nítida i consolidada, derivant-se'n una sèrie d'actuacions que l'imbriquen fortament amb la societat: regula la propietat i la jurisdicció reial; procedeix com a representant ordinari i extraordinari del monarca; vetlla pel respecte de les regalies; endreça els camins públics i les aigües corrents allà on li pertoca; protegeix els febles i menors, amb intervencions significatives com en les tutories; desenvolupa el registre d'esclaus on es practica; actua subsidiàriament en la regulació de l'exportació de productes i directament en les limitacions d'extreure productes de les vegueries, com també en altres intervencions extraordinàries en el sistema econòmic; autentica els documents; esdevé garant i regulador de la funció pública i dels diferents oficis segons els indrets; aplica, en els llocs on li correspon, els bans i execucions municipals; intervé com a garant dels drets i privilegis locals; presideix el sometent i la host reial; assumeix la defensa municipal fins que va essent relegat pel capità; endreça el deute; ordena empires, penyores i altres intervencions similars; indaga els delictes; imposa les constitucions de pau i treva; vigila, reprimeix i preveu les alteracions de l'ordre públic; gestiona les garanties de protecció sobre béns i persones; endega els mecanismes contra defalliments de justícia, com les marques; i desenvolupa les funcions processals”¹⁷⁸.

Els requisits per ocupar el lloc eren ser “una persona de caràcter actiu, prudent, no pas malaltissa i compromesa amb els interessos reials, procedent del món urbà, preferentment privilegiada —el 73 % dels oficials del segle XIV són cavallers i donzells— regulant-se que manqui d'antecedents penals (Corts de 1291) i que no pertanyi a cap dels bàndols existents a la zona on ha de regir (Corts de 1291 i 1333), per la qual cosa és encara més efectiu imposar que sigui foraster (Corts de 1333)”¹⁷⁹. Malgrat això, aquesta darrera disposició no sempre es complia i acostumava a ser una queixa aferrissada per part dels mateixos consellers¹⁸⁰. Al seu costat hi havia el sotsveguer, que restava subordinat al veguer però

També, a partir de la pàgina 47 de la mateixa obra, ofereix un llistat dels termes de la vegueria ja fossin reials o de barons, tot indicant qui en tenia la jurisdicció.

¹⁷⁸ SABATÉ CURULL, F. (1995). El veguer a Catalunya...*op.cit.*, p.149-150.

¹⁷⁹ SABATÉ CURULL, F. (1995). El veguer a Catalunya...*op.cit.*, p.150.

¹⁸⁰ Dins els Acords de la ciutat podem trobar diferents exemples de la queixa que el veguer no podia ser domiciliat dins la seva jurisdicció. Aquest és el cas del veguer Galceran de Vergós, que va ser nomenat el 1427, per ser rebutjat l'any següent. El Consell va apel·lar al rei diverses vegades per tal que de Vergós no

amb unes funcions concretes i pròpies. Quan el veguer, però, estava absent, aquest era qui actuava com a lloctinent seu. Aquesta situació també la podem observar de forma reiterada durant el s. XV, un element que també va provocar grans queixes al rei pel fet que si mancaven el veguer i el sotsveguer, la vegueria quedava buida de qui podia exercir justícia, una situació molt problemàtica en un segle on les tribulacions dins la ciutat eren tant freqüents¹⁸¹.

La Cort del veguer d'Osona, en origen, estava situada al carrer de Corretgers, passant al Mercadal a partir de 1333 i, a partir de la unificació de la ciutat l'any 1450, establint-se dins el castell de Montcada¹⁸². Tanmateix, al territori d'Osona, la figura del veguer tenia una particularitat deguda a la divisió de la ciutat en partides. El veguer d'Osona, tal i com hem comentat, tenia jurisdicció sobre el territori osonenc, però dins la ciutat no hi podia interferir, ja que aquesta tenia el seu propi veguer i batlle. El fet de presentar dues partides jurisdiccionals diferents va generar que cadascuna d'elles tingués el seu propi batlle, que s'ocupava de defensar el patrimoni de cadascun dels senyors: en aquest moment, per a la partida sobirana, els Montcada, i per a la jussana, el Bisbe. Però a mida que la població va augmentar i les funcions de control també creixien, es va generar un nou càrrec. Aquest era el veguer de l'Ardiaca de la Seu, nomenat per aquest darrer. En aquest cas se li atribuïen les funcions de manteniment de l'ordre i també d'examinar els mercats —pertanyents al Bisbe—. Per tant, dins la partida jussana es van duplicar els càrrecs, existint alhora el veguer i el batlle de Vic.

Al mateix temps, la partida de Montcada tenia el seu batlle que feia les funcions de govern i de conservació també de l'ordre, però sense tenir competència en la part administrativa de

---

ocupés el càrrec, ja que afirmaven que aquest estava vinculat en les bandositats de la ciutat. Semblaria que aquesta queixa no era suficient per tal que el rei hi intercedís. Per això, amb data de 8 de gener de 1428, aporten noves notícies sobre el veguer per tenir-hi més arguments en contra. Així que diuen que Galceran de Vergós és nebot d'Huguet ça Rovira i, per tant, per matrimoni és domiciliat a Vic. Aporten aquesta nova prova per tal de demanar novament al rei que no pugui tenir el càrrec de veguer ja que el veguer per constitució no pot ser domiciliat de la ciutat. AMVI, Acords, Vol. 1, f.57r.

¹⁸¹ Un exemple dels que es poden llegir dins els Acords de la ciutat és quan el 9 de maig de 1430, el Consell i els consellers es queixen que la ciutat no té ni veguer ni sotsveguer i l'únic que hi actua és el regent. Culpen d'aquesta situació que les bandositats estiguin dins la ciutat actuant de la manera violenta que ho estan fent. AMVI, Acords, Vol.1, f.85r. La queixa, en aquesta ocasió devia tenir efectivitat, ja que a final de més el veguer havia aconseguit una seguretat general per pacificar la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.85r.

¹⁸² A partir d'aquest moment, part del castell serà destinat a presó de la ciutat i també s'hi van establir l'escrivania reial i el consistori de les cúries reials. JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.42.

la partida, ja que aquesta tasca quedava encomanada al procurador designat directament per la casa de Montcada. Aquesta situació d'existència de càrrecs similars en funcions però en jurisdicció limitada sols en unes parts o altres de la ciutat va generar diversos conflictes, i va fer necessari que es reguessin concretament les funcions amb un conveni l'any 1225. Tanmateix, sembla que no va apaivagar del tot les tensions.

Serà a partir del 1315, amb la cessió del Bisbe al rei de la partida jussana, que aquests càrrecs variaran. Així, el batlle episcopal es va convertir en un càrrec que simplement administrava els interessos de la Mitra, mentre que el veguer de Vic l'assumia la Corona, exercint les funcions de veguer i batlle alhora, sempre però, tan sols dins els límits de la partida jussana. Semblaria lògic que el veguer de Vic hagués quedat inclòs dins la figura del veguer d'Osona perquè no existissin dos càrrecs similars en un territori tan acotat i depenent tots dos de la Corona. Però en el moment en què el rei va adquirir la partida jussana també va adquirir que el càrrec de batlle havia d'estat infeudat perpètuament a la família Malla, com era des de l'any 1298. De manera que el rei, volent-ho respectar o veient-s'hi obligat, va mantenir aquesta infeudació del càrrec de veguer i batlle de Vic, nom que s'utilitzaria a partir del 1315¹⁸³. Però també la batllia de Montcada, a finals del s. XIV, va recaure igualment a la mateixa família, els Malla. De manera que, malgrat que la ciutat tenia dos senyors diferents, n'exercien la jurisdicció una mateixa família, que veia, òbviament, molt potenciada la seva influència dins la ciutat. Això va ser causa de grans conflictes protagonitzats per les bandositats urbanes vigatanes, de manera que el rei va obligar el 1405 a redimir la infeudació del càrrec de veguer i batlle de Vic que tenien els Malla, per refundre'l amb el veguer d'Osona¹⁸⁴. Al cap de pocs anys, i veient que encara perduraven conflictes per aquesta causa, va fer el mateix en la batllia de Montcada, traient la família Malla i deixant uns simples batlles d'elecció simple.

Així doncs, la ciutat la conformaven diferents nuclis de poder, que no sempre van viure en pau. D'una banda, el rei i els seus oficials, amb l'objectiu clar de reforçar la Corona i el seu patrimoni; d'una altra banda, un senyor feudal que procurava pel manteniment de la seva

---

¹⁸³ Eduard Junyent presenta els llistats dels batlles de la partida inferior pel bisbe fins el 1315, els dels veguers i batlles de la partida reial a partir d'aquesta mateixa data, i dels lloctinents dels Malla en la vegueria de la partida reial. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.65-67.

¹⁸⁴ Serà a l'any 1421 quan es refon dins el veguer d'Osona. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.66. I és a partir d'aleshores que s'anomenà veguer de Vic i Osona i Batlle de la ciutat. D'aquí vindrà que hagi perdurat molt més el nom de vegueria de Vic i no pas d'Osona, ja que a partir d'aquest moment, el mateix funcionari s'encarregaria de tot el territori i de la ciutat de Vic.

jurisdicció —ja fossin la família Montcada, els Cabrera o els Foix dependent del moment—; pel seu cantó, el Bisbe i el Capítol de la Seu¹⁸⁵, exercint el poder espiritual però alhora també senyorial, i per últim, un poder municipal incipient que treballarà per trobar la seva forma definitiva de Consell de la ciutat unificat. Aquesta imbricació de poders, que a voltes s'interferien o lluitaven per uns mateixos interessos, van propiciar un context idoni per a les bandositats urbanes.

També cal destacar que la interferència de poders també era molt present dins dels límits més extensos de la vegueria, degut a les diferents jurisdiccions en mans de senyors i nobles poderosos¹⁸⁶. La vegueria estava repartida en diferents mans: el rei, el vescomte de Cabrera, el baró de Centelles, el successor de don Carles d'Oms i de Cruïlles, mossèn Sarriera, mossèn Antoni Vila, el bisbe de Vic, l'abat de l'Estany, mossèn Orís, dona Guiomar de Cruïlles, els consellers de Vic i la senyora Altarriba¹⁸⁷. Això generava un entramat de poders i de càrrecs amb funcions similars però amb límits territorials diferents que no feia més que complicar la gestió dels conflictes que sorgien dins el territori —ja fossin civils o criminals—¹⁸⁸. Aquests senyors, alhora, no només actuaran dins els seus límits

---

¹⁸⁵ Si per al s. XVI queda molt clar la confrontació Bisbe-Capítol i la seva implicació amb el bandolerisme —només cal recordar la figura del Bisbe Francesc Robuster—, per a aquest segle XV no observarem una implicació directa en les bandositats. Altrament no vol dir que a voltes trobem que mesures del Bisbe puguin portar conseqüències en les bandositats pel fet d'haver intercedit en els interessos d'alguna de les famílies relacionades en les parcialitats. Pel que fa a l'actuació del Bisbe Robuster, veure TORRES SANS, X. (1993). *Nyerros i cadells...op.cit.*, p.201.

¹⁸⁶ Segons Flocel Sabaté, el 1414 el rei acapara la jurisdicció sobre el 27,87 % del territori, cosa que implica tenir jurisdicció només sobre el 30 % de la població. La resta de territori pertany a un mosaic jurisdiccional divers. Aquest fet comporta la limitació de la justícia ordinària, ja que no podrà intervenir en jurisdiccions diferents a la reial. SABATÉ CURULL, F. (2013). Identitat i representativitat social a la Catalunya baixmedieval. En À. CASALS, *El compromís de Casp. Negociació o imposició?* (pàgs. 53-93). Cabrera de Mar: Galerada, p.72-74.

D'aquesta forma el país queda jurisdiccionalment dibuixat per espais impenetrables per part dels oficials reials. SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). *Municipio y monarquía ...op.cit.*, p.268-69.

¹⁸⁷ Junyent presenta un memorial dels termes de la Vegueria de Vic, tan reials com de barons, segons un document intercalat en el volum 4 de Cartes enviades pel Consell de la ciutat després d'una carta de 8 de setembre de 1576. Entenem, doncs, que aquesta no era la realitat exacta del segle anterior. Tanmateix, molts d'aquests senyors ja tenien la jurisdicció en el s. XV o bé estaven en el seu camí d'ascens social i jurisdiccional tal i com es pot veure en aquest treball. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i ...op.cit.*, p.46-48.

¹⁸⁸ Cal recordar, per exemple, que “el veguer exercia en nom del príncep una jurisdicció ordinària general, civil i criminal, en el seu districte: plena en les ciutats, viles i llocs reials, limitada a les regalies en terres de barons amb mer i mixt imperi, parcials —civil o criminal— allí on era dividida entre el Rei i el baró.” FERRO, V. (1987). *El dret públic català: les institucions a Catalunya fins el Decret de Nova Plana*. Vic: Eumo editorial, p.122.

jurisdiccionals, sinó, tal i com ja s'ha esmentat, es faran presents dins la ciutat per poder ocupar nous espais de poder.

Ara bé, la capitalitat de la ciutat de Vic dins la seva Vegueria venia d'antic gràcies a una tradició altmedieval ja heretada d'època romana. Tanmateix, el seu estatus de capital en temps medievals es veu confirmat en el període de repoblament quan s'instauen a la ciutat els tres poders feudals —poder eclesiàstic, poder militar i poder laic—. Alhora, ja en el segle XIII, Vic és el nucli urbà principal de la vegueria amb influència sobre la resta¹⁸⁹. Segons Imma Ollich, això és degut a diverses característiques de la ciutat: “Situació al centre geogràfic de la Plana, amb distàncies equidistants i equilibrades respecte els pobles veïns; centre de les rutes radials: per Vic passa la principal via de comunicació Nord a Sud, a més d'ésser l'origen d'una infraestructura de comunicacions radials amb els pobles del voltant; centre d'influència eclesiàstica, perquè és cap de bisbat (des del segle IV); existència de grups definits d'artesans, mercaders, comerciants, professionals, a més de nuclis de negocis, d'administració i de banca; centre principal de mercat a la Plana, que proporciona un lloc d'intercanvi de béns i de serveis entre els productes rurals i els procedents d'activitats urbanes”¹⁹⁰.

Aquesta preeminència de la ciutat estarà ben instaurada en la mentalitat de la gent dels segles medievals. Un bon exemple n'és el terratrèmol prèviament comentat. En un moment d'incertesa, la gent de la vegueria s'afanya a fer processó i a protegir-se a la ciutat, on hi ha més infraestructures —entenen que les muralles els podien donar protecció alhora que el Consell els podia proveir en l'aliment aquell dia— i on es troben també el poder eclesiàstic, l'únic que podia intervenir davant de Déu per aplacar la seva ira.¹⁹¹ Al mateix temps, la ciutat no desaprofitava l'ocasió per reforçar la seva posició capdavantera. Així ho veiem en la capitulació de la ciutat davant Joan II el 1472, quan, en negociar les condicions en què es rendeix la ciutat, i buscant que el rei els confirmi els seus privilegis i costums, la ciutat de Vic

---

¹⁸⁹ Serà sobretot en el segle XIII que es desenvoluparà una relació de camp-ciutat amb una xarxa de relacions socio-econòmiques ben estretes, amb Vic com a centre principal de negocis gràcies a l'intercanvi de béns amb el territori del seu voltant. OLLICH CASTANYER, I. (1988). Camp i ciutat a la Catalunya ...*op.cit.*, p.21. Flocel Sabaté també explica la importància del municipi amb relació a la seva regió, degut a a interacció econòmica de productes del camp-productes manufacturats, com també per la inversió burgesa en les terres i en crèdits. Alhora, no es descuida que aquesta preeminència també vindrà deguda per ser centre de serveis, tal com hem indicat, i assenyalant que serà el centre de notaria. SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 143-148.

¹⁹⁰ OLLICH CASTANYER, I. (1988). Camp i ciutat a la Catalunya ...*op.cit.*, p.24.

¹⁹¹ AMVI. Acords, Vol. 1, f.46r

demana que se li confirmin els mercats que té a la ciutat el dimarts i el dissabte com també les fires de maig i de setembre. És rellevant, a més a més, el detall amb què demanen que no es doni mercat a cap altra població de la vegueria en els mateixos dies. S'entén doncs, que la ciutat, conscient que el mercat era un dels elements que els aportava riquesa i alhora la seva posició avantatjosa enfront d'altres¹⁹², procura que aquesta posició no es vegi amenaçada en un moment tant delicat com era la fi de la guerra civil¹⁹³.

Aquesta posició preeminent també la veiem en els carreratges de la ciutat. Ja és des de finals del s. XII i sobretot durant el segle següent que la ciutat mostra un interès en ampliar el seu poder i la seva influència per la Plana, i això ho aconseguirà mitjançant el carreratge. Val a dir, però, que no sempre li serà del tot favorable, ja que en moltes ocasions generarà grans despeses a l'erari o múltiples plets per qüestions jurisdiccionals amb els antics senyors de les parròquies i termes incorporats com a carrers de Vic¹⁹⁴. Pere III va veure en la venda del seu patrimoni una molt bona opció per aconseguir finançament per continuar les empreses que portava a terme. Així va ser com el juliol de 1381 va vendre al ciutadà barceloní Ramon Llull els termes de les parròquies de Vilalleons i de Santa Eugènia per 600 florins. Tanmateix, a final del mateix mes, aquest va vendre pel mateix preu la seva recent compra al senyor de Taradell, Bernat de Vilademany. Però aquesta situació no es va prolongar en el temps, degut que el rei va decidir recuperar el territori sense destinar-hi diners el 1385. La solució adoptada va ser que la ciutat de Vic en fes el pagament de manera que Vilalleons i Santa Eugènia de Berga quedessin units a Vic com a carrers i que els seus habitants tinguessin les mateixes prerrogatives que els ciutadans de Vic, però amb un batlle propi elegit pel terme per encarregar-se de les tributacions.

---

¹⁹² Flocel Sabaté afirma que “sorgeixen àmbits específics de creixement urbà i demogràfic entorn mercadals.” Alhora, utilitzant les idees de Joan Vilà Valentí, amplia que el mercat afirma radis de capitalitat i en escenari de subtils passos de l'intercanvi rural a aspectes majors. SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 134-135

¹⁹³ AMVI. Privilegis, llibre XIX, f. 278r. “Ítem per augment de la cosa pública de la dita ciutat e per apartar tota disminució de aquella, la qual és cap de aquesta província, e consegüentment los altres la deuen regonèixer per tal no ocuparli les coses suas ans sustentarla e beneficiarla”.

Posem aquests dos exemples per fer més amena l'explicació i no com a exemples exhaustius del que s'està explicant, ja que es podrà anar veient al llarg d'aquest treball com en múltiples ocasions la ciutat gaudia i procurava per la seva posició de capitalitat.

¹⁹⁴ Junyent detalla els processos d'annexió d'aquests termes a JUNYENT JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.*, p.107-110.

El cas va ser similar per al terme del castell de Malla, que també havia estat venut per Pere III, però en aquest cas a Roger de Malla. La venda també incloïa el terme i castell de Curull, que fou heretat per Ponç de Malla. Aquesta família era molt controvertida dins la ciutat de Vic pel poder que hi exercia com a veguer i batlle per la partida reial, de manera que va comportar que el Consell de la ciutat fes gran queixa i desitgés redimir-ho. Així doncs, s'acabà firmant un conveni per tornar el castell i el terme de Malla a la jurisdicció reial i, una altra vegada, va ser la ciutat qui va pagar els 8.000 sous a Ponç de Malla per tal que el terme restés incorporat a Vic. Un altre dels termes que quedarà unit a la ciutat serà Gurb, però en aquest cas la venda va ser una mica diferent, ja que va ser l'últim senyor del castell i terme de Gurb, Berenguer de Queralt qui l'any 1248, l'havia venut a l'església de Vic i al seu Bisbe per 16.000 sous. El Bisbe, però, va traspasar la compra a Jaume I, quedant incorporat a la Corona. Malgrat això, el rei Alfons IV el va empenyorar a Bernat Joan de Cabrera, també família controvertida dins la ciutat de Vic pel poder que havien exercit dins la partida de Montcada, de manera que els problemes es van iniciar amb aquest empenyorament, i l'any següent Gurb quedava reincorporat a la Corona i perpètuament unit a Vic¹⁹⁵. Altres annexions a la ciutat serien Sant Martí de Riudeperes, i les quadres de Sant Joan del Galí, Golomers, Santa Maria de Folgueroles i Torrellebreta, tot conformant les Quadres Unides per privilegi reial a partir de 1393, quedant totes elles regides per un sol batlle i sota domini reial¹⁹⁶.

Així doncs, el Vic del segle XV, producte d'un gran desenvolupament al llarg dels darrers dos segles, es va veure obligat a fer front a les contrarietats que li presentava la nova centúria, heretades en major mesura de l'últim quart del segle XIV, alhora que s'havia d'adequar a una lluita de poders en un escenari molt complex. Aquest seria el context en què la ciutat de Vic veuria néixer el seu poder municipal unificat.

---

¹⁹⁵ Un cop acabada la Guerra Civil, el terme serà adjudicat a Llorenç d'Altarriba, però les queixes i protestes de la ciutat de Vic i dels habitants de Gurb faran que finalment el 1497 el rei Ferran el reincorpori a la Corona, però aquesta vegada unint-lo a la ciutat de Barcelona malgrat que la contribució es feia a la ciutat de Vic. JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.109. També es pot resseguir el fet de la incorporació de Gurb en els Acords de la ciutat ja que aquest fet va ser d'una rellevant preocupació pel Consell de la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1.

¹⁹⁶ VILAMALA SALVANS, J. (2002). De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes. Passat i present d'un poble viu. Tarragona: Edicions El Mèdol, p.57.

CAPÍTOL 3. L'EVOLUCIÓ DEL PODER MUNICIPAL AL LLARG DEL SEGLE XV

A la recent obra de Víctor Hurtado es presenta un mapa del Principal on s'assenyalen els principals governs municipals a inicis de segle XV, amb una explicació molt acotada però prou definitiva: “La relació entre la riquesa econòmica d'una vila i la seva autonomia municipal és evident, ja que aquesta pot facilitar a l'entorn un conjunt de serveis socials i econòmics. Les poblacions amb governs municipals constituïts estan situades al llarg de les principals vies de comunicació, en les localitats amb mercats i fires importants o en els ports amb un comerç marítim actiu. Els membres dels governs municipals són designats amb noms diversos (jurats, paers, consellers), sovint d'acord amb el nom adoptat per la capital propera més important, encara que les diferències en l'organització municipal són poc rellevants”¹⁹⁷.

Aquesta síntesi plasmada en un mapa és possible ara gràcies a l'ampli repertori historiogràfic centrat en el món municipal de què gaudim, tant pel que fa a les seves característiques com als factors que en varen condicionar l'evolució i la consolidació. Moltes són les obres que versen sobre el concepte municipal, i tantes altres les òptiques a partir de les quals es tracta el tema. A partir de mitjan s. XX, les investigacions de Josep Maria Font i Rius van establir les bases a partir de les quals els estudis sobre el municipi s'anirien multiplicant. L'autor es queixava que a Espanya no hi havia una literatura tan abundant com en d'altres països sobre l'origen del municipi, i amb una certa modèstia afirmava que no era la seva intenció arribar a una teoria final sobre aquest aspecte, però sí que s'havia aconseguit presentar ordenadament el procés històric i social de la gestació i el naixement de les institucions municipals¹⁹⁸. Alhora, presentava una estudi basat en una gran varietat de fonts —a part de les obres publicades que tractaven aspectes centrals del seu estudi, la seva font fonamental eren les col·leccions diplomàtiques, acompanyades de les fonts de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, d'arxius municipals com també d'arxius parroquials i eclesiàstics, sense oblidar les d'arxius nobiliaris—, motiu pel qual creia haver pogut arribar als resultats obtinguts. Presentava, doncs, l'evolució del “municipi rudimentari” al “municipi organitzat”¹⁹⁹.

---

¹⁹⁷ HURTADO, V. (2016). *Atlas manual d'història de Catalunya...op.cit.*, p.129.

¹⁹⁸ FONT RIUS, J. (1945). *Orígenes del règimen municipal ...op.cit.*, p.389-529.

¹⁹⁹ Feia referència a l'evolució dels primers parlaments de caps de família sobre qüestions del municipi fins a les estructures municipals ja ben definides. Sobre aquesta diferenciació, posteriorment s'hi han basat altres

També els treballs de J. Vicens Vives²⁰⁰ i Pierre Vilar²⁰¹ van contribuir a establir les bases d'aquests estudis, no tant amb la intenció de centrar-se exclusivament en l'evolució política i social dels grups dirigents, sinó sobretot definint el pas de la decadència baixmedieval a l'estat modern i assenyalant les característiques i les aspiracions comunes que s'observaven en aquests grups. Així, cercar els orígens de les institucions municipals esdevenia un dels principals aspectes en què es centraven els seus estudis.

Carme Batlle ofería una bona síntesi sobre l'origen i la consolidació de les institucions municipals a partir de conèixer profundament el cas barceloní²⁰², alhora que allargava la cronologia per entendre l'evolució de la institució fins a la nova fórmula que va suposar la introducció de la insaculació²⁰³.

Aquí també es fa necessari esmentar una obra destacada en el coneixement dels municipis catalans com és la de Josep M. Torras²⁰⁴. A la seva introducció afirma que l'objectiu de recerca era el municipi en una cronologia molt més moderna —“la realitat catalana a la vigília de la Guerra del Francès”—, però com el mateix autor accepta, les investigacions tot sovint són les que marquen la seva pròpia dinàmica interna, així que un cop endinsat en els documents va veure la necessitat de recular la cronologia fins al 1453 per poder completar la seva recerca amb “l'evolució històrica i institucional del municipi català dels segles XV, XVI i XVII”²⁰⁵, oferint, doncs, un marc cronològic més gran que les anteriors.

Tanmateix, endinsar-se a conèixer els orígens de les institucions municipals comportava comprendre aspectes concrets com ara l'oligarquia que la conformava, els diferents

---

estudis tot utilitzant els conceptes *universitat* per al que Font i Rius en deia *municipi rudimentari* i *consell* per al que es referia com a *municipi organitzat*. TURULL RUBINAT, M. (2002). Nuevas hipótesis sobre los orígenes ...*op.cit.*

²⁰⁰ VICENS VIVES, J. (1980). Notícia de Catalunya. Barcelona: Destino

²⁰¹ VILAR, P. (1986). Catalunya dins l'Espanya Moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals, I. Barcelona: Curial- Edicions 62.

²⁰² Per conèixer l'obra de Carme Batlle centrada en el municipi, vegis BATLLE GALLART, C. (1964). Una família barcelonesa...*op.cit.*; BATLLE GALLART, C. (1973). La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XIV. Barcelona: CSIC; BATLLE GALLART, C. (1982). Retorn a la Busca i la Biga...*op.cit.*; BATLLE GALLART, C. (1986). La oligarquía de Barcelona a fines del siglo XV...*op.cit.*; BATLLE GALLART, C. (1988). Esquema de l'evolució del municipi medieval a Catalunya. Estudis baleàrics, V/31, P.61-72, BATLLE GALLART, C. (2007). *Els ciutadans honrats...op.cit.*

²⁰³ BATLLE GALLART, C. (1988). L'expansió baixmedieval...*op.cit.*

²⁰⁴ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). Els municipis catalans ...*op.cit.*

²⁰⁵ TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). Els municipis catalans ...*op.cit.*, p.14

sistemes d'elecció o bé amb quins discursos es legitimava el poder municipal. A partir d'aquests coneixements, doncs, es varen anar investigant aquests diferents aspectes de les institucions municipals. Una de les corrents més sòlides per a l'àrea del Principat és la de l'anàlisi de l'evolució municipal en relació amb la hisenda i la nova pressió fiscal del s. XIII al XV. De manera que estudis com els de Pere Verdés han permès treure a la llum com els elements fiscals i financers són especialment rellevants per entendre l'estructuració dels municipis en els segles baixmedievals²⁰⁶.

També a partir d'aquestes anàlisis, Verdés s'ha pogut aproximar a la qüestió identitària de les ciutats d'aquests segles, ja que "también puede constatarse la importancia que tuvo — entre otros— el elemento hacendístico a la hora de configurar una conciencia comunitaria en las ciudades y villas del principado durante el periodo bajomedieval"²⁰⁷. La qüestió identitària permet ahora un nou focus d'anàlisi: com s'imbriquen les relacions entre els diferents pols de poder —monarquia, noblesa, Església i municipi— en un context que "exigeix que s'assegurin les bases de jurisdicció, les exaccions i la capacitat econòmica respectives, com també el desenvolupament dels corresponents discursos legitimadors per a cadascun dels participants en el joc del poder"²⁰⁸. I més en un moment en què els monarques intenten reafirmar la seva sobirania en un moment de debilitat de la Corona, i en què, a més a més, la noblesa lluita pel manteniment de la seva capacitat de regiment i els seus drets feudals²⁰⁹.

---

²⁰⁶ "La necesidad de responder, con una única voz, a las demandas de la Corona (o del señor) parece ser una de las primeras razones que obligó a la comunidad urbana a definirse como tal, esto es, como universitas durante el s.XIII. VERDÉS, P. (2011). "Atès que la utilitat ...*op.cit.*, p.410; VERDÉS, P. (2009-2010). La ciudad en el espejo...*op.cit.* La bibliografia d'aquest autor sobre aquest aspecte és molt més àmplia. Albert Reixach, a la seva recent tesi, fa un repàs molt minuciós de la bibliografia no tant sols de Pere Verdés, sinó de tota la historiografia que ha seguit l'estudi del poder municipal. REIXACH SALA, A. (2015). Municipi, finances i elits ...*op.cit.* En aquesta mateixa línia també cal destacar els treballs de Max Turull realitzats a partir de les investigacions del cas concret de Cervera TURULL RUBINAT, M. (2002). Nuevas hipótesis sobre los orígenes ...*op.cit.* i les de Pere Ortí ORTI GOST, P., SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M., & TURULL, M. (1996). La genesis de la fiscalidad municipal en Cataluña. Revista d'Història Medieval, 7, 115-134 o bé SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M., & ORTI GOST, P. (1997). La Corona en la genesis del sistema fiscal municipal en Cataluña (1300-1360). Col·loqui Corona, municipis i fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana (págs. 233-278). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

²⁰⁷ VERDÉS, P. (2011). "Atès que la utilitat ...*op.cit.*, p.410.

²⁰⁸ SABATÉ CURULL, F. (2013). Identitat i representativitat social ...*op.cit.*, p. 58.

²⁰⁹ Amb l'augment de població del s. XIII hi va haver una forta migració cap a les ciutats. Aquest element el va aprofitar la Corona, la qual volia enfortir el seu poder per sobre de la noblesa. D'aquesta manera, l'àrea urbana era la única capaç de subministrar els diners que la Corona necessitava. Així s'estableix una nova interrelació Corona-ciutat que s'aparta del vincles feudals i segueix més la línia de pacte. A partir d'aquest moment, el rei protegirà els pagesos escàpols, els exiliats, ex-presidaris i tothom qui es vulgui acollir a la

Al seu torn, l'emergència d'aquesta ciutat que acapara noves cotes de poder tot apel·lant al bé comú²¹⁰ davant dels seus opositors farà que les relacions jurisdiccionals es tensin i facilitarà que apareguin els conflictes²¹¹ i, en molts casos, les lluites de bàndols. En aquest sentit, els treballs de Flocel Sabaté han estat molt rellevants, ja que han abordat de forma exhaustiva el marc identitari de les ciutats des de les diferents relacions de poder. Gràcies als seus estudis podem conèixer el concepte que les ciutats tenien de la monarquia, un concepte basat en el rebuig, però alhora en la proximitat. Això és degut al fet que els municipis rebutgen les demandes econòmiques per part de la Corona alhora que la culpen de la fragmentació jurisdiccional existent. Són conscients, doncs, que el fet que el Rei no pugui aplicar la justícia ordinària en la seva regió propera d'influència només fa que dificultar el desenvolupament de la ciutat²¹². És en aquest sentit que parla d'una actitud de proximitat a la Corona des de la ciutat, perquè aquesta potenciarà que la jurisdicció reial s'apliqui en el seu entorn d'influència —ja sigui denunciant quan el veguer no aplica la justícia que li correspon o també per mitjà dels carreratges tal i com passa a la ciutat de Vic—²¹³. Així, “el

---

seva jurisdicció, mitjançant franqueses i cartes de poblament, i a canvi rebrà subsidis o impostos que li suposaran una gran font d'ingressos. És en aquest intercanvi que la ciutat aprofitarà per demanar i rebre drets d'autogovern i anar establint progressivament les estructures de regiment municipal. ALBAREDA, J., FIGUEROLA, J., MOLIST, M., & OLLICH, I. (1984). *Història d'Osona...op.cit.*, p.90.

²¹⁰ “El bé comú, en mans municipals, s'eleva com l'expressió d'una identitat comuna, la raó de ser de l'autonomia urbana”. SABATÉ CURULL, F. (2013). *Identitat i representativitat ...op.cit.*, p.62.

²¹¹ En estudis per altres zones de la Corona de Castella, com és el cas de Cuenca, s'ha pogut demostrar que malgrat la conflictivitat general que comportaven les relacions polítiques noblesa-ciutat en el s. XV, gràcies a l'ús de les pròpies mesures de força de la ciutat, però sobretot, gràcies als recursos de naturalesa més ideològica-discursiva, es va poder reduir la violència de la noblesa i fins i tot generar certs mecanismes de cooperació entre els dos pols de poder. JARA FUENTE, J. (2013). “Çercada de muchos contrarios”. *Dicáctica de las relaciones políticas ciudad-nobleza en la Cuenca del siglo XV. Edad Media. Revista de Historia. Universidad de Valladolid*, 105-127.

²¹² “Emergeix també l'influència del comerç i del mercat, amb referències documentals des dels primers anys del segle XII. Podríem parlar, doncs, d'una certa solidaritat ciutat-camp, perquè quan la conjuntura és expansiva, el progrés del món rural estimula els centres urbans, de la mateixa manera que el desenvolupament de la ciutat implica un benefici pels camps que l'envolten”. CUADRADA, C. (1991). *Sobre les relacions camp-ciutat a la baixa edat itjana: Barcelona i les comarques de l'entorn. Acta historica et archaeologica mediaevalia*. Núm. 11- 12, p.170

²¹³ Per aquestes múltiples òptiques en els treballs de Flocel Sabaté vegeu SABATÉ CURULL, F. (1996). *El poder reial entre el poder municipal i el poder baronial a la Catalunya del segle XIV*. En *El poder real de la Corona de Aragón: siglos XIV-XVI*, XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón (Jaca, 1993), vol. 2 (págs. P.327-342). Zaragoza: Gobierno de Aragón. SABATÉ CURULL, F. (1995). *El veguer a Catalunya...op.cit.* SABATÉ CURULL, F. (1998). *Ejes vertebradoras ...op.cit.*, p. 127-153. SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). *Municipio y monarquía ...op.cit.* SABATÉ CURULL, F. (2013). *Ciudad e identidad en la Cataluña bajomedieval*. En J. (. JARA

poder municipal incideix molt clarament en la direcció del país, amb interessos, no tan sols atent als aspectes locals, sinó també fixat en la política general”²¹⁴.

Malgrat haver arribat a aquest punt de coneixements, però, era encara important conèixer qui conformava la cúpula de poder del municipi. Segons Àngel Casals “coneixem relativament bé l’evolució de l’oligarquia urbana catalana del segle XV, però no tan bé com pensem. D’una banda, cal establir una valoració definitiva sobre la famosa crisi catalana i la seva existència”²¹⁵. D’altra banda, Flocel Sabaté exposava l’opinió que en “el último tercio del siglo XX, bajo órbita universitaria, ha mejorado muy notoriamente el conocimiento de la sociedad, la economía y las instituciones de las principales poblaciones catalanas. Al mismo tiempo, se ha colmado el tema con prosopografías particulares y deshilvanadamente repetitivas, excesivas disquisiciones entre espacio rural y espacio urbano, encantamientos ante la evidente relación entre los llamados campo y ciudad y, con todo ello, una remarcada fragmentación temàtica y espacial” per acabar fent la crítica que “se echa en falta un esfuerzo de conjuntación, claramente necesario a partir de la evidencia que la oligarquía medieval catalana actuaba con una común coincidencia y complementariedad”²¹⁶. El que sí que és evident és que en les darreres dècades, els treballs per conèixer aquesta oligarquia ha estat ingent.

Una de les primeres dificultats que trobem, però, té a veure amb la terminologia utilitzada per referir-nos al grup social que es troba al capdamunt de la cúpula de poder. Els diversos historiadors que han treballat aquest aspecte han utilitzat diferents termes com ara *oligarquia*, *classe dirigent*, *patriciat*, *ciudadans* o *elits urbanes*, sense acabar de posar-se

---

FUENTE, Ante su identidad: La ciudad hispànica en la Baja Edad Media (págs. p.177-214). Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla- La Mancha. SABATÉ CURULL, F. (2013). Identitat i representativitat ...*op.cit.*

²¹⁴ SABATÉ CURULL, F. (2013). Identitat i representativitat ...*op.cit.*, p76.

²¹⁵ L’autor es refereix que el coneixement de l’oligarquia catalana per al segle XV quedarà limitada si no es fa una revisió de les tesis de la decadència catalana baixmedieval de J. Vicens Vives, ja que això permetria entendre amb noves fórmules per què i com unes classes dirigents entren en el poder municipal. CASALS, À. (1998). El nebulós món d’una nebulosa classe dirigent. Revista d’Història Medieval. Universitat de València, núm. 9. Debat.Història urbana i història rural. A propòsit de l’obra de Josep Fernández Trabal. “Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona, 1267-1533”, p. 227. En aquesta línia també és important l’opinió de Gaspar Feliu sobre la necessitat de revisar les tesis de Pierre Vilar sobre la decadència de la Catalunya baixmedieval a FELIU MONTFORT, G. (2004). La crisis catalana de la Baja Edad Media: Estado de la cuestión. Hispania, LXIV/2, n. 127, p. 235-466 o les conclusions de les jornades “Barcelona en crisi?:la ciutat al segle XV” – vegeu nota 61-.

²¹⁶ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 129.

d'acord en quin d'ells és el més adequat per referir-se globalment a aquests grups de poder municipal²¹⁷. Tanmateix, on sembla que la historiografia sí que concorda és que aquest grup té un comportament coherent —sense oblidar les casuístiques personals de cadascuna de les persones que l'integren—. Per tant, l'anàlisi d'aquestes elits locals havia de seguir el camí de conèixer qui eren i de quina extracció social provenien.

Obres com les de Rafael Narbona, Pau Viciano i Sánchez Trabal varen desvelar coneixements molt importants en aquest sentit. Narbona fa un repàs a la figura dels *probi homines*²¹⁸, o prohoms en origen, el grup de persones que tenia la capacitat d'exercir el poder de representació de la universitat²¹⁹ —com també el poder econòmic— i a un nombre limitat dels quals es tancava el consell per controlar el govern municipal. En origen, aquests prohoms semblen formar un grup homogeni, on tots gaudien dels mateixos drets polítics²²⁰. Amb el temps, però, sembla que s'aniria jerarquitzant mitjançant l'establiment de les tres mans per proveir els càrrecs municipals, tot i que no es veu encara clarament que l'extracció social condicioni els càrrecs als quals accedeixen²²¹, cosa que ja sí que succeirà més avançat el temps quan la institució municipal estigui consolidada²²². Malgrat això, Narbona no deixa d'esmentar la dificultat que presenta —en el cas València estudiat però també en d'altres—, diferenciar i caracteritzar cadascun dels tres estaments²²³.

---

²¹⁷ Albert Reixach, després de fer una dissertació sobre els termes amb què la historiografia s'ha referit a aquests grups de dirigents i presentar els contres per a cadascun d'ells, acaba conclouent que el que ell troba més adequat és el d'*elits locals*. REIXACH SALA, A. (2015). *Municipi, finances i elits locals ...op.cit.*, p.4-8. També podem trobar aquesta mateixa reflexió a IMÍZCOZ BEUNZA, J. M. (2009). *Redes, grupos, clases...op.cit.*, p.48-49 i a FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.332-336.

²¹⁸ "Los *probi homines* son por tanto los receptores de la legislación premunicipal, el sujeto pasivo que por la ciudad recoge los primeros poderes por el rey. El mismo monarca los considera como los naturales representates de la villa, la personificación de las colectividades vecinales." NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.8.

²¹⁹ També en aquest treball s'atura un moment per analitzar i determinar la diferència entre Consell i universitat. NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.7.

²²⁰ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.14-15.

²²¹ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.16-17.

²²² NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.17-18. També és Flocel Sabaté qui analitza l'estratificació interna de la burgesia. SABATÉ CURULL, F. (1998). *Ejes vertebradores ...op.cit.*, p. 133.

²²³ NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). *Orígenes sociales de los tres estamentos ...op.cit.*, p.20.

Pau Viciano, amb els seus estudis sobre la vila de Castelló²²⁴, demostra com els llinatges que entren dins la cúpula de poder —malgrat que la societat en la seva majoria és rural, qui obté el poder és la minoria burgesa— aconseguiran concentrar i copar els càrrecs, de manera que el poder acostumarà a estar concentrat en unes mateixes famílies. Aquesta afirmació seguirà essent certa malgrat que els sistemes d'elecció de les magistratures canviïn. Així doncs, la introducció de la insaculació —un sistema que pel fet d'afegir un element d'atzar havia d'obrir els consells a altres grups socials i apartar-ne les solidaritats i xarxes clientelars— no va fer més que perpetuar uns mateixos llinatges dins el poder, i fins i tot va reduir el nombre de famílies. Si bé s'accepta que el sistema de cooptació permetia introduir membres d'una mateixa xarxa de solidaritat o bàndol al govern, és important comprovar com amb la insaculació es busquen noves estratègies per mantenir-se en el poder. Quan s'introdueixi aquest nou sistema, l'acte que facilitarà la introducció de determinats membres en el consell ja no serà l'elecció, sinó que el protagonisme recaurà en les matrícules. Serà quan s'elaborin els llistats de les persones habilitades per regir el comú que es procurarà que hi entrin uns llinatges o els seus propers per mantenir certes famílies en el regiment. De fet, Viciano diu que “Les diferents ordinacions que havien regit l'accés a les magistratures de la vila prohibien repetir dos anys seguits en un ofici major, però es podia passar a un dels altres o reintegrar-se al govern local com a simple conseller²²⁵, i de fet en algunes ordinacions es preveia que els oficials majors ixents entrassen automàticament en el Consell de l'any següent. Aquesta rotació, doncs, la practicaven els principals prohoms i explica com podien perpetuar-se durant la major part del a seua vida activa al si del municipi i acumular, d'aquesta manera, el nombre més elevat de càrrecs”²²⁶. Així doncs, els estudis de Viciano permetien conèixer l'elit urbana castellonenca alhora que donaven un bon coneixement de l'evolució del Consell i dels seus diferents sistemes de proveïment de magistratures, entenent que per conèixer les elits locals calia conèixer el

---

²²⁴ La seva obra es base en l'estudi del Consell de la Vila de Castelló des de 1375 al 1500.

²²⁵ En la composició dels consells trobem diferents termes per designar les magistratures, que en certes ocasions poden comportar confusió. En aquest cas, el que en la vila de Castelló s'anomena *conseller*, pel cas vigatà seria sinònim de *jurat*, essent els consellers les altes magistratures. Just a l'inversa que el cas estudiat per Viciano.

²²⁶ VICIANO, P. (2008). Regir la cosa pública...*op.cit.*, p.37. També Rafel Narbona, estudiant el cas valencià, afirma que “es la formación de una endogámica oligarquía de familias reproducidas en el ejercicio de las más relevantes competencias y cargos, a pesar de la celebración de elecciones y de la diversidad de funciones, de modo que miembros de un mismo linaje, perfectamente identificado con su apellido, siempre estaban presentes en las más importantes decisiones de gobierno”. NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). Cultura política y comunidad urbana...*op.cit.*, p.180.

marc legal i l'estructura de la institució municipal, ja que era el que donava les bases per entrar o no al poder.

La continuïtat cronològica en els estudis de les institucions municipals la podem observar sobretot en el treball de Fernández Trabal. En la introducció, afirma que "las diferentes jerarquías de la sociedad catalana, que tienen su origen en los tiempos de la feudalización y de la posterior revolución comercial y urbana, reglamentaron en este tiempo el acceso a las cuotas de poder de cada grupo, todo ello bajo el impulso y el control de la monarquía autoritaria de los Trastámara"²²⁷. Així que en aquell moment, els ciutadans honrats que formaven la classe dirigent van consolidar el seu paper preeminent dins del municipi i van obtenir legalment el reconeixement de pertinença al grup dominant dins la societat. Però alhora ens adverteix que caldria ja deixar de banda la generalització que aquestes elits locals tenien un origen exclusivament mercader i que, per contra, el seu naixement s'hauria de buscar tant en el comerç com en la terra²²⁸, ja que aquesta burgesia tenia un gran vincle amb l'agricultura, el crèdit i a la propietat²²⁹. És per això que ara ja sí que aquestes elits es designarien a si mateixes amb un terme propi, i es localitzen en els documents com a *ciudadans honrats*²³⁰. A partir d'aquí es podria observar un "cursus honorum", des dels primers càrrecs municipals de menys pes dins el municipi fins a accedir a les altes

---

²²⁷ Fernández Trabal també indica que els historiadors acostumen a situar amb Ferran el Catòlic la culminació del procés de definició i institucionalització dels diferents estaments de la societat urbana. FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.331. L'autor farà arribar així el seu estudi fins a l'edat moderna tot observant com aquests ciutadans honrats s'integren en el procés de creació de l'elit dirigent moderna. En aquesta línia, tal com esmenta Àngel Casals, hi ha hagut tot un seguit de modernistes que amb els seus destacats treballs han investigat sobre les classes dirigents per a l'època moderna: Reglà, Núria Sales, Xavier Torras, Eva Serra i el ja esmentat Josep M^o Torras. CASALS, À. (1998). El nebulós món ...*op.cit.*, p.227.

²²⁸ Coral Cuadrada ens presenta un estudi on demostra com la burgesia barcelonina a partir del s. XII tenia grans interessos en posseir territoris rurals, tot presentant una gran quantitat de casos concrets. També esmenta com l'alienació de patrimoni reial de mitjan s. XIV afavoreix aquesta tendència, que es veurà limitada ja a finals del mateix segle quan la Corona vulgui recuperar el territori. Flocel Sabaté també ens presenta aquesta oligarquia en el seu origen —s. XII— en relació amb el camp. Una burgesia que té terres al camp i, per tant, jurisdiccions, que alhora té comerç a la ciutat i que comprarà deute per començar a entrar el les esferes de poder local. Esmenta que l'activitat comercial acostuma a ser la llançadora de la majoria de les fortunes urbanes. Però alhora, la possessió de la terra és el primer indicador de posició social, per tant ben sovint totes aquestes fortunes procuren posseir patrimoni immobiliari rural i urbà explotat sota cens. SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 130-131.

²²⁹ FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.336.

²³⁰ FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.340.

magistratures²³¹. Segons Pau Viciano, això “confirma que els diferents oficis formaven part d’una mateixa carrera política, ja que en lloc de ser parcel·les reservades a veïns especialitzats, els diferents càrrecs municipals eren ocupats rotativament per un grup de poder bastant homogeni²³². Alhora també passaria per obtenir terres i rendes senyorials i per una introducció a l’estructura de propietat feudal²³³”.

Així doncs, ja hi havia la consciència que pertànyer a la cúpula de poder podia comportar beneficis propis i, per tant, hi haurà un gran interès a accedir-hi²³⁴. Duran transcrivia el privilegi de regiment de la ciutat de Vic unificada de 1450, tot indicant que ja hi trobava aquesta idea: “...Ítem considerant e etes que alguns regidors de ciutats e universitats en lo regiment de aquelles se mesclen e se ingerexen mes perque dels emolvents de aquelles se pusquen engrexar que per benavenir defendre ne augmentar aquelles, e per ço que lur apetit pus facilment e grassa pusquen saciar en imposar drets...”²³⁵ De fet, Trabal afegeix que “La estrategia política, social y econòmica de estas elites persigue insistentemente este modo de vida noble, ya sea por la vía del acaparamiento de las rentas de la tierra y la jurisdicción, de la obtención de privilegios, cargos honoríficos y oficios, o por el camino de la ostentación de un determinado tren de vida”²³⁶. Entenent doncs que una major riquesa facilita una aproximació a la Corona, i amb les dificultats d’aquesta a partir del s. XIV, dona peu que la burgesia pugui acaparar dominis territorials, no només amb drets senyorials sinó amb plena jurisdicció, gràcies al model pactista i estamental que es segueix a les Corts Generals. Paral·lelament, els censals i els violaris seran una altra de les fórmules d’inversió i d’enriquiment burgès.

---

²³¹ REIXACH SALA, A. (2015). Municipi, finances i elits locals ...*op.cit.*, p.554.

²³² L’autor observa en el cas de Castelló com la meitat dels veïns que havien superat el nivell de conseller només havien pogut accedir a la juraderia, mentre que els que havien completat el circuit de càrrecs — conseller, jurat, justícia i mostassaf— només eren poc més d’una desena part. Aquesta característica també s’observa en el cas de Gandia segons els estudis de José Luís Pastor. VICIANO, P. (2008). Regir la cosa pública...*op.cit.*, p. 44.

²³³ FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.342. L’autor pot observar aquestes conclusions clarament a partir de l’estudi de cas de la família Bell-lloc. FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1995). Una família catalana medieval...*op.cit.*

²³⁴ Parlant del patriciat urbà afirma que “no es excepcional encontrar fenómenos de promoción social entre esas familias y sus más destacados personajes, una vez analizado un siglo y medio de vida ciudadana (1306-1458). NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). Cultura política y comunidad urbana: ...*op.cit.*, p.180.

²³⁵ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal* ...*op.cit.*, p.51.

²³⁶ FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados...*op.cit.*, p.341.

Ho serà també el deute públic en el moment que es consolida la seva emissió com a una via interessant de finançament municipal. Així, la burgesia especularà amb els problemes del municipi en benefici propi²³⁷. Per tant, no és estrany que s'observi com l'oligarquia que participa en el govern coincideixi amb els mateixos personatges i famílies que controlen la gestió econòmica del municipi, ja sigui amb la compra de deute censal o bé amb l'arrendament d'impostos ciutadans²³⁸. En algun cas aïllat que els arrendadors no constessin en la gestió política, en el cas valencià, es pot comprovar com sí que algun membre de la seva família està ocupant càrrecs municipals. Per tant, la compra de deute i la gestió econòmica seria un bon mitjà d'entrada a la gestió política municipal²³⁹.

Aquest fet ja es pot comprovar també per a la ciutat de Vic. Els estudis sobre la introducció del censal i del violari a la ciutat en època medieval de Josep M. Passola demostren que malgrat que en origen es creen per encobrir els préstecs usuraris, a partir del s. XIII hi ha un canvi de mentalitat en relació amb el mercat de capitals i de rendes. Alhora, en el moment en què la burgesia observa com hi ha una davallada de la demanda al s. XIV, formar part de l'oligarquia municipal serà una bona solució per mantenir o veure créixer la seva riquesa. Igualment, la disminució del valor de les rendes de la terra produirà el canvi cap a l'administració de les rendes en diner, ja sigui mitjançant una o una altra fórmula —censal o violari—. I no només serà l'estament nobiliari i eclesiàstic qui es llançarà al mercat de la renda en diners, sinó que la burgesia ho veurà com la seva possibilitat d'ascens econòmic i, alhora, social²⁴⁰. Per aquest motiu, era molt atractiu per als llinatges intentar assolir un lloc en el regim municipal i gaudir de la possibilitat de l'ascens. Així, no és estrany que aquesta possibilitat d'ascens es situï al capdamunt de les motivacions dels llinatges i dels personatges que varen intentar entrar al règim municipal, sobretot a partir del s. XIV i XV.

---

²³⁷ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 131-132.

²³⁸ NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). Cultura política y comunidad urbana...*op.cit.* En aquest estudi, l'autor fa una interessant anàlisi de les famílies que estaven dins la cúpula de poder alhora que analitza quines són les que tenen la gestió econòmica del municipi, cosa que li permetent confirmar que hi ha una coincidència pràcticament total de famílies.

²³⁹ Aquest element també es pot comprovar amb la família Paratge de Bellfort. El primer moment que documentem un membre d'aquest llinatge en els Acords de la ciutat és a l'any 1444 com a obrer de les reparacions de l'obra de la muralla. Així doncs, un llinatge provinent d'Olot i que és nou a la ciutat, començarà la seva introducció en els càrrecs del Consell a través de la gestió econòmica. AMVI, Acords, Vol. 1, f.232v.

²⁴⁰ PASSOLA PALMADA, J. (1986). Introducció del censal i del violari en el Vic medieval. AUSA. Vol.12. Núm. 117, 113-123.

Però tampoc no es pot oblidar que, a més d'aquest objectiu principal d'ascens social, hi hauria tot un seguit d'altres intencions que dependrien de la casuística personal o de llinatge. Aquesta reflexió és important, perquè aquestes intencions ocultes condicionarien les estratègies a seguir per part de les elits locals, malgrat que es puguin observar unes estratègies similars a tot Catalunya. Això és el que fa tant important els estudis prosopogràfics que s'han dut a terme fins a avui²⁴¹. Aquests estudis, que per obtenir millors resultats s'han de fer en una llarga cronologia²⁴², permeten no tan sols confirmar o rebatre el funcionament general, sinó entreveure quins altres factors tenen un paper important a l'hora d'obtenir l'accés al regiment municipal. S'ha d'entendre, doncs, que malgrat que hi hagi comportaments similars en membres de grups socials comparables, hi haurà sempre condicionants particulars que faran que la via d'accés al poder municipal sigui una o altre, i en alguns casos poden ser especialment rellevants per conèixer aspectes socials d'època baixmedieval que no sempre s'han estudiat des de l'àmbit municipal. L'estudi de la família n'és un bon exemple. Un cop superat l'estudi estrictament genealògic, s'ha pogut observar que darrere matrimonis, dots, herències i tuteles hi pot haver una estratègia concreta per tal d'entrar en aquestes esferes de poder²⁴³. Són molts els estudis que ho comproven. De fet, Viciano dedica gran part del seu llibre a fixar-se en aquest element. Així doncs, l'equilibri entre factors com l'estabilitat patrimonial, la correcta política d'inversions i la política

---

²⁴¹ Treballs com els de FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1995). *Una família catalana medieval...op.cit.*; BATLLE GALLART, C. (1964). *Una família barcelonesa...op.cit.*; AURELL CARDONA, J. (1996). *Els mercaders catalans al quatre-cents...op.cit.* o GÜELL JUNKERT, M. (2011). *Els Margarit de Castell d'Empordà...op.cit.*

²⁴² Àngel Casals ho posava de relleu quan en un debat sobre l'obra de Fernández Trabal elogiava l'autor per haver escollit la data de 1533 per acabar el seu estudi, ja que comentava que en el cas d'haver-la restringit al s. XV, la visió que es tindria de la família Bell-lloc hauria estat la d'una família abocada a la ruïna, que s'hauria construït al llarg de dos segles i s'hauria ensorrat amb la guerra civil de 1462. CASALS, À. (1998). *El nebulós món ...op.cit.*, p.226.

²⁴³ Pau Viciano ha pogut identificar 107 matrimonis que vinculaven, com a sogres o gendres, almenys un llinatge de prohoms locals, el 80 % dels quals pertanyen al s. XV. Aquests casaments, a més, suposaven 98 llinatges dels 201 que van participar en el poder local en període estudiat per l'autor. VICIANO, P. (2008). *Regir la cosa pública...op.cit.*, p.154. Així, també "durant la segona meitat del segle XV, la vintena de llinatges oligàrquics es trobaven emparentats entre si, fins al punt que aquesta àmplia xarxa de lligams afins tendia a cohesionar el sector diferent enfront de la resta de veïnat". VICIANO, P. (2008). *Regir la cosa pública...op.cit.*, p.159. Aquest element també es pot observar en la família Paratge de Bellfort per al s. XV. En el moment que arriben a una nova ciutat per ells com és Vic, el camí que buscaran per fer-s'hi un lloc serà el d'entrar al regiment. Així, trobem diferents membres de la família que aniran ocupant magistratures, i en els moments en què ells no l'ocupen, s'ha pogut documentar com ocupen magistratures membres de la seva xarxa de solidaritat. COLLELDEMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge: ...op.cit.*; COLLELDEMONT VIVES, E. (2014). *Segimon Paratge...op.cit.*

matrimonial seria el que permetria a un llinatge situar-se en el regiment municipal²⁴⁴. Per tant, la família seria un element molt rellevant per entendre l'accés al poder. Alhora, guanyarien molta importància les solidaritats de bàndol, cosa que tindria com a resultat que la cúpula de poder estigués fortament emparentada.

Tampoc, però, no seria rigorós caure en la generalització que tothom qui accedeix al regiment segueix únicament una estratègia encaminada a l'ascens social i econòmic. Albert Reixach ens fa parar esment en aquest aspecte quan demostra que en certes ocasions entrar al regiment comporta aspectes negatius per als oficis i els negocis propis²⁴⁵. Això demostraria que hi ha tot un seguit de gent la motivació principal de la qual serà la de treballar per al bé comú, a l'empara d'un discurs molt arrelat a l'època com és el d'Eximenis²⁴⁶. Malgrat tot, a mesura que s'avança en els coneixement de les elits locals, no sembla que en general el bé comú sigui la motivació principal de la majoria de famílies.

En el cas de la ciutat de Vic, els estudis sobre el funcionament del regiment municipal han donat una preponderància total al Consell constituït a partir de 1450 gràcies el privilegi d'Alfons IV, ja que aquest suposa la constitució d'un consell regulat i estructurat amb unes fórmules d'ordenament i de proveïment de càrrecs a partir de la insaculació. Tanmateix, a partir de l'anàlisi de les fonts municipals es pot veure que tan sols per al s. XV es poden diferenciar tres etapes característiques d'aquesta institució²⁴⁷, amb unes particularitats i característiques que no tan sols condicionaran la manera com s'accedeix al poder, sinó que alhora afectaran les elits urbanes vigatanes i la vida quotidiana dels vigatans amb conflictes molt més que habituals.

---

²⁴⁴ SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores ...*op.cit.*, p. 136.

²⁴⁵ Ho demostra posant de relleu casos que es neguen a acceptar un càrrec, casos que afirmen haver hagut d'abandonar els negocis particulars pel fet d'ocupar un càrrec en el Consell, casos d'haver-se generat malestar amb els veïns a partir d'haver exercit en el regiment o bé els casos d'haver de respondre amb el patrimoni personal en el cas d'haver firmat crèdits que no s'havien pagat. REIXACH SALA, A. (2013). "Con se degen los càrrechs ...*op.cit.*, p.293-245.

²⁴⁶ REIXACH SALA, A. (2013). "Con se degen los càrrechs ...*op.cit.*, p.307. Veu en l'actitud de G. Sunyer l'encaix perfecte als postulats d'Eximenis, el qual reivindicava "que als regidors municipals només els corresponia cercar el "bé comú" i no pretendre aconseguir cap guany personal en l'exercici de les seves funcions".

²⁴⁷ No seria pertinent entendre que no hi ha estudis que parlin sobre el regiment de la ciutat en els diferents moments del segle XV. Tanmateix, ens referim que no hi ha estudis centrats en el funcionament del Consell estrictament fora del període ja esmentat. La bibliografia centrada en el Consell vigatà es veurà detallada en els següents subapartats.

El primer període es caracteritzarà per presentar dos consells dins la ciutat, degut que aquesta encara està dividida en dues jurisdiccions. Aquests consells, però, no són uns òrgans plenament estructurats, sinó que s'han d'entendre en el context que cada partida tenia un senyor jurisdiccional concret, el qual atribuïa en els seus ciutadans certes prerrogatives de regiment —en cada jurisdicció unes de concretes, i diferents a l'altra partida en la majoria dels casos—. El segon moment és el que més àmpliament coneixem: la unificació de la ciutat i la constitució del Consell municipal. Tanmateix, malgrat que s'ha analitzat profundament el privilegi concedit per Alfons IV, manquen estudis que ens desvelin qui són les elits de govern i el seu comportament. Per últim, hem establert com a últim període la guerra civil. En aquest cas, no s'atorga un nou privilegi de regiment, però ens trobem que el text de la capitulació de la ciutat davant Joan II, no deixa de ser una regulació del consell, jurant o establint de nou ordenament per a aquesta institució. Així doncs, la burgesia vigatana del s. XV, no tan sols va haver de traçar una única estratègia per accedir al regiment municipal, sinó que alhora va haver-la d'adaptar al context sociopolític tan canviant en un sol segle.

3.1. La convivència de les dues senyories dins la ciutat

En aquest punt es fa molt necessari aturar-se a analitzar la divisió de la ciutat en dues partides, perquè aquest element condicionarà tot el transcurs del període, a més del dia a dia de la ciutat²⁴⁸. Aquesta situació no només comportava que dins unes mateixes muralles els habitants gaudissin d'uns drets o d'uns altres depenent d'on visquessin, sinó que feia que la ciutat de Vic es veiés immersa en les conjuntures econòmiques i polítiques dels seus senyors al llarg del temps i que se'n traspassessin les conseqüències als seus habitants. La lectura en un llarg abast cronològic d'aquesta divisió de jurisdiccions ens permetrà entendre els canvis i els conflictes dels diferents senyors que en van posseir la jurisdicció, com també ens permetrà veure com cadascun dels moments convulsos es van aprofitar per obtenir nous drets sobre la ciutat i obtenir unes noves estructures de regiment de la ciutat. Podríem dir, doncs, que cal fixar-nos en aquestes cronologies per poder entendre els primers consells municipals que varen existir a la ciutat de Vic.

---

²⁴⁸ És ben interessant el treball d'Eduard Juncosa i Bonet per al cas de Tarragona, el qual també presentava ser un domini compartit jurisdiccionalment parlant. JUNCOSA BONET, E. (215). *Estructuras y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca.1118-1462)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Institució Milà i Fontanals.

En un origen, aquests drets eren reclamats només pels personatges nobles que volien establir-se com a senyors de les partides, però ja avançat el s. XIV, aprenent del transcurs del temps, els habitants de Vic feren les seves primeres reclamacions. Així doncs, abans no s'arribés a un Consell municipal ordenat i definit en el s. XV, van haver de passar uns quants segles tenyits de conflictes, bandositats i canvis de senyors que no sempre van permetre viure a la ciutat de Vic amb una pau més que desitjada i amb la instauració de protoconsells.

Per entendre-ho, cal que ens remuntem al s. XI. La ciutat de Vic estava en mans del bisbe, que es recolzava en l'Ardiaca i la Canònica per a administrar-la. Però el bisbe Berenguer Seniofred de Lluça²⁴⁹, en el moment de centrar el seu objectiu en les empreses de conquesta de Tarragona i, sobretot, amb la consolidació de la Seu Metropolitana, va començar a necessitar grans quantitats de diners. Així és com, l'any 1088²⁵⁰, va infeudar a Guillem Ramon II de Montcada els castells de Voltregà, d'Orís, de Solterra i, també, el palau anomenat Torre Comtal de Vic²⁵¹. Aquest palau, però, només se li podria infeudar en el cas que el bisbe el pogués obtenir del comte de Barcelona. Finalment, la infeudació de la Torre Comtal es va portar a terme i el palau va passar a mans de Guillem Ramon. D'aquesta manera, la família Montcada entrava a la ciutat de Vic obtenint en feu el castell de la ciutat. Guillem Ramon, un personatge important dins la cort comtal, va ser qui en va fer les reformes que encara avui perduren escadusserament. Així és com aquesta família, amb el pas del temps, va anar obtenint drets dins la ciutat i fent-s'hi un lloc ben destacat.

Va ser ja a inicis del s. XII que el bisbe Arnau de Malla²⁵² va lliurar a Guillem Ramon — segons Junyent, nebot de l'anterior— les rendes del mercat de la Quintana, les quals prèviament havien estat atorgades a la Canònica de la Seu. L'única condició era que només les podia tenir en vida seva. Aquesta condició, però, va ser l'única que no es va complir, fet que seria el motiu de l'inici de les males relacions entre el bisbe i els senyors de Montcada. El seu fill Guillem Ramon IV, dit el "gran senescal" va retenir, doncs, la percepció de les lleudes de la Quintana, alhora que la família anava agafant més importància a partir

---

²⁴⁹ Berenguer Seniofred de Lluça va exercir de bisbe de Vic del 1076 al 1099.

²⁵⁰ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.*, p.125, núm.16.

²⁵¹ Amb el temps serà el que es coneixerà com a Palau dels Montcada que tant utilitzarem dins el present treball.

²⁵² Arnau de Malla va tenir un curt episcopat del 1102 al 1109.

d'ampliar els seus territoris, alguns d'ells també a la Plana de Vic²⁵³. Vic no en restà pas al marge, així que el 1146 el comte cedí a Guillem Ramon les Clotes i, més important encara, renuncià a la jurisdicció civil dels homes que aquest hi establís, com de la resta d'habitants de Vic, i li'n traspasà la criminal, encara que aquesta l'hauria d'exercir en nom del comte²⁵⁴. Encara que a partir d'aquest moment, doncs, els Montcada començaven a tenir un poder més fàctic dins la ciutat, segons la documentació es pot observar com encara actuaven d'acord amb el bisbe.

La partida episcopal, però, va viure en aquest període un cop contra la seva autoritat que Paul Freedman ens descriu com el primer règim consular de la ciutat de Vic²⁵⁵. Tot s'esdevé entre 1175 i 1185, quan els habitants de la partida episcopal es rebel·len contra el bisbe Pere de Redorta²⁵⁶ amb motiu de no voler pagar les *firmanciae* —taxes que representaven una seguretat per celebrar judicis i que, per tant, eren la prova que els habitants reconeixien la jurisdicció del bisbe—. Però el que destaca Freedman no és el fet que el poble es rebel·li, sinó que s'organitzi per a fer-ho i, encara més important, que es trobi en el registre del judici la paraula *cònsols* per a les persones que varen protagonitzar la rebel·lió.²⁵⁷ La importància del fet rau que, malgrat que no era la primera vegada que els habitants s'organitzaven²⁵⁸, sí que era la primera ocasió que s'organitzaven per prendre's el dret d'aplicar justícia sense

---

²⁵³ El 1136 és quan la família Montcada és infeudada pel comte en els castells de Tudela, de Sobreporta, d'Estela, de Besora, de Torelló, de Vacarisses, de Clarà, de Curull, de Tona, de Malla, de Ribatallada, de Castellar i de Montcada. JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.69.

²⁵⁴ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis...*op.cit.*, p.128, núm.31 i JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.*, p.69.

²⁵⁵ FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*

²⁵⁶ L'episcopat de Pere de Redorta va del 1147 al 1185.

²⁵⁷ En paraules de l'autor; "Unint-se entre ells i elegint representants, els habitants de Vic no sols es rebel·laben contra el seu senyor, sinó que establien una nova forma de govern independent". Al nostre parer aquesta afirmació és un tant desmesurada, ja que aquesta organització del habitants de Vic no va suposar establir una estructura de regiment més enllà dels parlaments generals de veïns que ja es portaven a terme. Sí que és cert que és d'especial rellevància el fet que en la documentació aparegui el mot *cònsols*. FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*, p.2.

²⁵⁸ A la ciutat de Vic ja es localitza una primera acció corporativa l'any 1138 quan un grup de burgesos es van adreçar al bisbe per demanar un privilegi contra la competència en el mercat que representava la gent de fora la ciutat. FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*, p.3. Cal fer notar que entre aquest tipus d'organització i la que es presenta entre el 1175 i 1185 hi ha una gran diferència: en el primer cas s'organitzen els habitants per presentar-se davant el seu senyor i conjuntament demanar que apliqui la seva jurisdicció, mentre que en el segon cas els habitants organitzats seran ells els prendran la jurisdicció del senyor i aplicaran justícia pel seu propi compte.

recórrer al bisbe, que era qui en tenia la jurisdicció. Això es pot observar quan els habitants de la partida episcopal justifiquen les seves accions “dient que els seus juraments havien estat fets en defensa pròpia i sense cap desig d’injuriar l’Església”²⁵⁹, ja que s’havien organitzat contra lladres i altres homes violents que venien de fora de la ciutat i, veient que el bisbe no semblava posar solució a aquesta situació, varen prendre mesures per ells mateixos. Freedman afirma que aquestes accions no només respondrien a una acció d’autodefensa, sinó que també hi veu una manifestació del nou poder econòmic de què gaudien aquests mercaders —tenint en compte que ja a partir del 1150 hi ha famílies de mercaders documentats molt importants com els Cloquer o els Estanyol— i amb certes ànsies de poder-se regir. Així, la sentència donada pels jutges no castigava aquests habitants, sinó que els obligava a jurar que no jurarien més entre ells ni obligarien a altres a jurar. Així va quedar suprimit aquest moviment de rebel·lió que malgrat no se li pugui donar el nom d’organització en consell, sí que és una mostra de com els habitants de la partida episcopal tenien consciència que si s’organitzaven podrien regir-se a sí mateixos. Tal com afirma Freedman, doncs: “una *élite* d’homes laics havia estat reconeguda”²⁶⁰.

Solucionada la rebel·lió amb els habitants de la partida del bisbe, aquest veuria com les enteses amb la partida de Montcada es complicarien en morir el Gran Senescal i ser succeït pel seu net Guillem I de Bearn²⁶¹, el qual constantment es va excedir en les seves funcions a Vic i va tensar notablement les relacions amb el bisbe Guillem de Tavertet²⁶². Aquest, però, no va restar de mans plegades i va procurar que el 1196, el Papa Celestí III li atorgués una butlla on quedés confirmada la potestat per defensar les possessions i els drets de l’església i, un any després, també va rebre confirmació del rei Pere I de les possessions, facultats, drets, llibertats i regalies de l’església de Vic i dels privilegis atorgats als seus avantpassats. Tanmateix, aquestes confirmacions no varen apaivagar les tensions, ja que el mateix rei, per una altra banda, també confirmava als Montcada la plena justícia sobre els homes del seu domini. Per tant, el rei reforçava alhora el senyor de cada partida. Sempre, però, el rerefons del conflicte era que el bisbe reclamava els seus drets al mercat de la Quintana, que no

---

²⁵⁹ FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*, p.2.

²⁶⁰ FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*, p.4.

²⁶¹ Aquest personatge era fill de Guillem I de Montcada i de Bearn i Maria, vescomtessa de Bearn i de qui heretà el Vescomtat de Bearn, quedant aquest inclòs dins el llinatge de Montcada. També va ser l’executor de l’assassinat de l’arquebisbe de Tarragona, motiu pel qual va haver d’exiliar-se. A partir del retorn d’aquest exili serà quan començaran a agreujar-se les tensions amb el bisbe de Vic, Guillem de Tavertet.

²⁶² L’episcopat de Guillem de Tavertet va ser del 1195 al 1233.

havien retornat mai més a l'església. Això va ser el principal motiu de plets i excomunions, però alhora va permetre que el vescomte de Bearn reforcés la seva posició del domini senyorial de Vic amb cadascuna de les noves concessions que li era feta per part del rei. Per tant, a partir d'aquest moment ja quedaven establertes les dues jurisdiccions dins d'una mateixa ciutat²⁶³.

Aquesta divisió no va fer més que arrelar les lluites entre els uns i els altres, amb una població que prenia partit per cadascun dels bàndols, alhora que eren atiatats pels cavallers de la comarca que no desaprofitaven l'ocasió de prendre partit per treure'n benefici propi. La relació dels habitants amb el seu senyor corresponent es feia a partir de l'organització d'assemblees obertes o parlaments generals. Uns *probi homines* eren els intermediaris entre l'assemblea de veïns i la Mitra o bé la casa comtal. Segons Duran, el regiment municipal va anar de la mà de l'evolució de la burgesia, així que "el règimen municipal quedaba en manos de ciudadanos que conocieren las dificultades y contrariedades de la vida cotidiana, circunstancia que de una manera consciente se daba en la clase de la burguesía."²⁶⁴ Així, aquests *probi homines*, segurament pertanyien a la burgesia incipient de la ciutat de Vic. De fet, Freedman afegeix que el cas de Vic és ben singular pel que fa als *probi homines*, ja que afirma que els de Vic eren considerats en el s. XII com un estament social i no com a simples individus. L'afirmació és donada gràcies a un document de 1174 on el bisbe regulava l'encunyament de moneda i establí les mesures per a l'ús de moneda que no fos local. I és just en aquest document on s'estableix que per als *probi homines* hi havia una mesura diferent que per a la de la resta d'habitants²⁶⁵.

Així la situació de la ciutat no feia més que empitjorar, malgrat que encara hi cabia la possibilitat que els conflictes anessin a més. I així va ser un cop mort Guillem Ramon de Montcada VI de Bearn l'any 1229 a la Conquesta de Mallorca, ja que malgrat que aquest havia determinat per testament que fossin retornats a l'església els drets de la Quintana, el fet de tenir-los empenyorats com a esponsalici del seu casament amb Garsenda —filla de l'infant Alfons d'Aragó— no va fer més que afegir complicació a la situació. Un cop Garsenda

---

²⁶³ Vegeu plànol de la pàgina 50 on es dibuixa clarament la partió de les dues jurisdiccions segons els treballs d'Eduard Junyent.

²⁶⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). El règimen municipal ...*op.cit.*, p.26.

²⁶⁵ FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular ...*op.cit.*, p.3. Sembla estrany, però, que si ja entorn el 1150 hi ha un estament de *probi homines*, i tal com afirma el mateix autor, els fets de la rebel·lió de 1175-1185 contra el bisbe el devien portar a terme els habitants de més importància de la ciutat com eren certes famílies mercaderes, per què no apareixen aquests rebels sota el nom de *probi homines*.

va quedar vídua, va reclamar els drets com a propis, fet que va generar un intens conflicte i va obligar que Jaume I es personifiqués a la ciutat per procurar establir una pau, tot i que no va ser possible. Així és com el 1233 s'excomunica Garsenda, però alhora Guillem de Taverdet renuncia al bisbat i es retira a Sant Pere de Casserres. L'elecció del nou bisbe va passar per una decisió ben pensada per posar fi a la llarga disputa pels drets de la Quintana, i es va creure que qui millor ho podia resoldre era Bernat Calbó, proper a la família Montcada i alhora personatge amb gran renom de pacificador espiritual. Va semblar, doncs, que els conflictes cessaven, però no per massa temps, ja que en el 1254 Garsenda moria i el seu fill Gastó VII de Bearn va prendre el relleu no tant sols en el domini de la partida sinó també en encendre altra vegada les bandositats.

Així, en un context ple de conflicte, tant els vescomtes com els bisbes anaven rebent prerrogatives de mà del rei. La situació no semblava millorar i tampoc no hi va ajudar la situació que el rei va deixar en el moment de morir el 1290, ja que havia establert uns casaments estratègics per a les seves quatre filles, amb personatges propers a la reialesa²⁶⁶. Serà la dona de l'infant Pere, Guillema, qui va succeir el seu pare en els dominis de Vic, fet que va aportar una certa tranquil·litat mentre Pere va ser viu —gràcies al seu pes com a procurador del rei—. En enviudar ella, però, el conflicte va revifar de nou. En aquesta ocasió els xocs es van estendre per tota la Plana de Vic, amb greus repercussions en d'altres poblacions com Roda²⁶⁷, i només es van poder aturar amb la intervenció de l'exèrcit del rei. De fet, el rei també estava interessat a mantenir aquests conflictes sota control, ja que patia perquè el domini de Vic passés a mans dels nebots de Guillema, els Armenyac, pel fet de ser protegits del rei de França. Això va ser, de fet, el que va succeir finalment, i un

---

²⁶⁶ Les quatre filles de Gastó VII de Bearn van tenir bons casaments diplomàtics: Constança es va casar amb l'infant Alfons, fill de Jaume I; Margarida, amb Roger Bernat I, comte de Foix; Mafalda, amb Guerau, comte d'Armanyac, i Guillema, amb l'infant Pere i germà de Jaume II. Aquests quatre casaments implicaven tenir bones relacions amb famílies notòries a banda i banda del Pirineu.

²⁶⁷ La civitas de Sant Pere de Roda va ser una de les víctimes dels conflictes entre senyors d'aquest període. De fet, els Cabrera havien anat guanyant possessions i drets dins de Roda, i s'havien convertit pràcticament en vassalls del Bisbe de Vic, però alhora l'acumulació de riqueses i propietats tant de la família Cabrera com del Bisbe va comportar que fossin rivals. Així que trobem que el 1314 el bisbe Berenguer de Guàrdia ordena als seus homes de Vic, Gurb i Torelló que destruïssin el castell i fortalesa de Roda, com també la seva església i pòrtic. Segons Albert Pratdesaba no es sap avui dia "quin va ser el motiu que va portar el bisbe vigatà a emprendre aquesta acció bèl·lica contra els interessos de la casa de Cabrera-Empúries i de retruc contra les ordres del rei". Tot i que esmenta que potser es podria relacionar amb la cessió al rei de la part episcopal de 1315. PRATDESABA SALA, A. (2016). El procés de fortificació i reocupació del territori a Catalunya entre els rius Ter i Llobregat en època altmedieval i carolíngia : el cas de l'Esquerda segles VIII-X . Universitat de Barcelona. Inèdita, p.368.

cop morta Guillema l'any 1309 va deixar els dominis vigatans al seu nebot Gastó d'Armenyac. Però els conflictes que aquest tenia amb la família Foix —concretament amb Gastó I de Foix— va provocar que la ciutat i el castell de Montcada en patissin les conseqüències i fossin ocupats pels Foix, havent d'intervenir l'exèrcit reial un cop més. Tot i això, l'any següent es va esdevenir una concòrdia amigable entre els Armenyac i els Foix davant de Jaume II, però el rei, per tal de prevenir-se de més conflictes, va acordar que la partida de Montcada passaria a Gastó I un cop aquest hagués complert en donar el que havia de retornar al seu cosí. Així passava el que la ciutat no havia vist mai, tota la ciutat i el castell quedava en mans d'un únic senyor, el rei.

Tanmateix, va ser per poc temps, ja que l'onze d'agost de 1311, el rei va retornar la seva partida al bisbe i la de Montcada a Gastó de Foix. Això, però, no aturava els recels de tots els qui havien participat en les confrontacions, així que la situació a la ciutat continuava essent molt tensa. El bisbe Berenguer de Guàrdia²⁶⁸ mateix, fart de no poder exercir els seus drets i de retruc observar una forta davallada en el seu erari a causa de tots els conflictes, començà a establir converses amb el rei Jaume II, el qual mostrava un clar interès en poder tenir les dues partides²⁶⁹. Per tant, el 22 de setembre de 1315, a Barcelona es va celebrar l'acte de concanvi pel qual el rei cedia al bisbe les rendes que rebia en els masos del castell de Gurb, a Santpedor, Manresa, Cervera i Caldes de Montbui i, a canvi, rebia la jurisdicció de mer i mixt imperi que el bisbe tenia a la seva partida. Alhora rebia els drets de mercat, de vegueria i batllia, de la moneda, de les lleudes i també de l'escrivania del veguer. L'únic que s'exceptuava era el Palau Episcopal, els seus horts i cases, que gaudien de franqueses, juntament amb l'escrivania pública notarial. D'aquesta manera, i després de molts segles, el bisbe deixava de ser senyor de Vic i s'iniciava un nou període per a la partida inferior a mans del rei. Això, però, tampoc no seria la solució dels conflictes que tant havien turmentat la ciutat de Vic.

Així és com gràcies al concanvi, el dia 7 d'octubre del mateix any, el rei reconeixia la ciutadania a tots els seus habitants, alhora que confirmava les llibertats, immunitats, bons usos i costums de què ja gaudien anteriorment²⁷⁰. Però l'atorgament més important va ser el

---

²⁶⁸ Berenguer de Guàrdia va ser bisbe de Vic del 1306 al 1328.

²⁶⁹ El rei havia fet grans esforços per demostrar que la partida de Montcada es tenia des del seu origen en feu del comte per tal de poder-la recuperar, tanmateix no ho va poder aconseguir i va escollir la via de la partida episcopal.

²⁷⁰ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.*, p.162, núm.186.

fet de deixar de banda les formes de parlaments generals per regir la ciutat i poder formar un consell estable de tres consellers i vint jurats²⁷¹. Així s'iniciava el primer Consell municipal que tindria la ciutat de Vic, tot ordenant per primer cop en una institució municipal el regiment d'una de les partides de la ciutat. Aquest Consell s'hauria d'elegir cada any el dia de Sant Andreu —30 de novembre—. L'elecció, que s'establia mitjançant el sistema de cooptació, havia de procedir de manera que els vint jurats cessants escollissin dues persones d'entre elles. Aquestes, alhora, elegien quatre persones més, i d'aquesta manera sortien els sis compromissaris que elegirien els tres consellers²⁷². Així el privilegi deixava per escrit tal i com ho transcriu Duran "...por Nos y nuestros sucesores, otorgamos y concedemos perpetuamente a la universidad predicha y a todos vosotros y a cada uno de los ciudadanos de aquella, especialmente súbditos nuestros así presentes como futuros, que podais tener perpetuamente tres concelleres y veinte jurados, que se habrán de elegir de entre vosotros mismos, quienes perpetuamente ejerzcan la administración de todos los negocios, hechos y derechos de la ciudad y sus regalías y de cuanto deba hacerse para su utilidad, pero que no puedan ni presuman entrometerse de ningún modo en ninguna otra jurisdicción."²⁷³. Deixava clar, per tant, que aquest sistema de regiment només estava facultat per a la partida reial, sense tenir cap dret sobre la de Montcada. I pel que fa al sistema d'elecció, quedava establert que:

"Estos concelleres se hayan de elegir en la próxima fiesta de San Andrés, por la univesidad referida, o bien por aquellos que acudieren al lugar donde la universidad deba reunirse, según el pregón hecho por tal motivo. Estos concelleres así elegidos, antes de entrar en el ejercicio de su cargo,

---

²⁷¹ En el privilegi que atorga a la ciutat el dia 14 d'octubre de 1315 per tal que la partida reial pugui tenir Consell format per tres consellers i vint jurats, prèviament ho justifica dient que "en temps passats la ciutat va ser molt oprimida i vexada, tant per causa de les diferències i guerres com per les angoixes i molèsties que diversament li calgués suportar". Per tant, es pot entreveure en la justificació del rei que el fet que la ciutat pugui gaudir de Consell ha de promoure disminuir les tensions per la lluita de poder. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.163, núm.189. Aquest privilegi es conserva a l'Arxiu Municipal de Vic i Duran en transcriu i tradueix la seva totalitat a DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.28 i diu segons traducció de l'autor : "Y como la ciudad de Vich que recientemente se unió a nuestro espeial domini, por razón del cambio de la referida ciudad celebrado entre Nos y el venerable obispo i capítulo vicense, se hubiese hallado en otros teimpos muy oprimida y vejada, tanto por los trastronos de las guerras como por los diversos contratiempos y molestias que dicha ciudad tuvo que sufrir por muchos conceptos, por lo cual es justo que proveamos para su mayor tranquilidad y paz;..."

²⁷² Ja és a partir d'aquest moment que el primer conseller nomenat ocuparà el càrrec de conseller en cap. Més endavant, un cop introduït el sistema d'insaculació serà el primer conseller sortit de la bossa del conseller en cap qui ocuparà el càrrec preeminent entre els consellers.

²⁷³ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.29.

juren y estén obligados a jurar en manos del baile nuestro de la ciudad o de su lugarteniente, por Dios sus cuatro santos Evangelios, que se portaran bien y lealmente en la administración de su oficio, para utilidad y provecho de la ciudad y sus regalías, quedando siempre incólumes nuestro dominio, jurisdicción y derechos. En seguida los tres concelleres elijan a veinte jurados, los cuales juren en poder de los concelleres mantener secreto y asistir a su consejo, siempre que un mandato del baile y la voluntad de los concelleres les convocaren al mismo, a no ser que mediara justo impedimento; y además que tratarán y cooperarán con los concelleres en todo lo que útilmente deba hacerse acerca de la administración de dicha ciudad siempre salvos nuestro dominio, jurisdicción y derechos. En el año siguiente en la misma fiesta, los veinte jurados, o los que acudieren al consejo, elegirán dos personas, de entre ellos, las cuales así elegidas, inmediatamente habrán de elegir otras cuatro personas de entre los mismos veinte jurados, y todos los seis juntos elijan dichos tres concelleres de entre aquellos ciudadanos, especiales súbditos nuestros, como arriba queda dicho, escogiendo aquellas personas que más útiles y convenientes les pareciesen para el desempeño del oficio. Luego estos tres concelleres nombrarán los jurados según la forma más arriba decretada; y estos jurados seguidamente habrán de jurar lo que más largamente tenemos ya declarado. En los demás años sucesivos y en dicha fiesta hágase la elección de los mencionados concelleres y jurados a tenor de la forma expresada. Estos concelleres y jurados elegidos en tal forma quedan obligados a aceptar los cargos de su oficio por espacio del año que seguirá después de su elección y si se resistiesen a ello, lo serán obligados por nuestro baile. Si dentro de aquel año muriere, se ausentare, o enfermare alguno de los concelleres o jurados, los restantes deberán suplir y hacer las veces de los difuntos, ausentes o enfermos. El actual baile nuestro de la ciudad y todos los sucesores manden y hagan pregonar el concejo de los veinte jurados en la ciudad a voz de pregón...”²⁷⁴.

Així és com es va procedir en cadascuna de les eleccions de consellers en els anys successius tal com ho demostra la primera elecció de consellers que trobem en els llibres d'Acords seguint la forma d'elecció establerta en el privilegi de 1315²⁷⁵:

“En nom de nostro Senyor, Déu sia, e de la gloriosa verga madona Sancta Maria mara sua, amén. Divendres a XXX del mes de Noembra, any mil CCCC vint e sinch, que era la festa del gloriós

---

²⁷⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). El régimen municipal ...*op.cit.*, p.30.

²⁷⁵ L'elecció dels consellers de l'any 1424 va ser posposada per ordre del rei el dia 30 de novembre d'aquest any amb l'ordre que es fes el primer dia del mes de gener següent. Així que els consellers entengueren que era una derogació del privilegi i per tant elegiren missatgers per tal d'anar a fer requesta al Rei i als Diputats de Catalunya. AMVI, Acords, Vol.1, f.2r. Amb l'acord del dia set de desembre de 1424 semblaria que l'endarreriment de l'elecció de consellers s'havia fet per pacificar la ciutat i possiblement per la forta presència de bàndols dins el Consell. AMVI, Acords, Vol.1 f.2v. Fins que el deu de febrer de 1425, el rei imposa Consell a través de carta segellada. AMVI, Acords, Vol.1, f.v.

apòstol Sent Andreu. Convocat a ajustat lo honorable consell de la partida reyal de la ciutat de Vich en la casa del consell de la dita ciutat, ab veu de crida segons és acostumat, en lo qual foren presents los honorables en Martí de Fontarnau, Johan Bosch e Johan Minguet, consellers e los honrats en Pere Miquell, Pere Soler de Ferrarons, Pere Artigues, Gabriel Stanyol, Johan de Puigfaliu, Galceran Julia, Andreu ça Vila, Galceran ça Vila, Bernat Güell, Antoni Baranera, Jaume ça Comella, Johan de Puigsech, Ramon Andreu ça Sala e Ffrancesch Folchs, jurats de la dita partida reyal, ensemps ab alguns altres absents del present acta e deffunts... Attanent que per los dits dia e festa és acostumat segons forma de privilegi a la dita ciutat fet i atorgat sopra la elecció devall escrita, fer elecció de consellers en la dita partida reyal. Etemperamordaçó, volents servir lo dit privilegi e la forma acostumada, concordablement elegiren dells mateys les dues persones següents, ço és los honrats en Pere Soler de Ferrarons e en Bernat Güell, jurats del dit consell e demunt nominats, los quals dits Pere Soler de Ferrarons e Bernat Güell, en après servants la forma del dit privileg,i prestat primerament per cascun d'ells sacrament que bé e leyalment segons deu a lur bona consciència, se haurien en fer la dita elecció de consellers. Anomanaren dels jurats del dit consell les quatre persones següents, ço és en Pere Miquell, Galceran ça Vila, Johan de Puigsech e Johan de Puigfaliu, los quals VI jurats axí elets prestat per cascun d'ells primerament sacrament que segons Déu e lur bona consciència, elegirien personas aptes e sufficients a consellers de la dita ciutat e partida reyal per l'any vinent. Elegiren e nomanaren en consellers de la dita ciutat e partida reyal los honorables en Ramon Andreu ça Sala, Jacme ça Comella e Pere Artigues.»²⁷⁶

Pel que fa a l'elecció dels 20 jurats del nou mandat, serien els tres consellers els qui els elegien dins dels dies següents d'haver sortit ells escollits i ho lliuraven en mà a l'escrivà del Consell per tal que en prengués registre en el llibre d'Acords de la ciutat:

“En après dimecres a sinch del mes de deembra e any demunt dit, los dits honorables Ramon Andreu ça Sala, Jacma ça Comella e Pere Artigues de la dita partida reyal l'any present e següent consellers, constituys personalment en la entrada de la casa del dit honorable Jacme ça Comella, la qual ha en la plaça de Madona Sancta Maria de la dita ciutat de Vich, liuraren a mi Jacme Vall, del dit honorable consell scriva, certa nominació de personas escrita en l ful de paper, ço és en la primera fulla les quals personas en la manera e forma que en la dita fulla contigudes segons digueren elegien en jurats del dit consell de la dita partida reyal. La nòmina de las quals personas e sèria de la dita fulla son les següents, Pere March Poquí, notari, Johan Pujada, Johan Coma, perayra, Berenguer Bauló, balester, Johan Cudina, sabater, Barthomeu de Rovirola, colteller, Johan Guasch, causídich²⁷⁷, Ramon Janer, Sabater, Martí de Fontarnau, Johan Minguet, Jacme Rocha, Just Bosch, Huguet ça Rovira, Anthoni Corcó, Pere Johan Soler, Luís Grau, Johan Orriols, Johan

---

²⁷⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.22v.

²⁷⁷ Advocat segons diccionari DCVB d'Alcover Moll.

Cosp, Johan Soler del Mercadal, Bernat de Campferran. Ets però intenció dels dits consellers que si en la nominació dessus dita havia alguna persona qui en la dita juraria no pusqués o no dege entrar o qui sia contra privilegi de la dita ciutat o provisió alguna reyal, que aquella o aquelles persones volent haver per no anomanades en jurats. Et com se digua que lo dits Joacme Rocha en temps pessat hauria heretat, qui seria o es cosa qui empatxaria que lo dit Jacme Rocha no poria ne deuria ésser jurat, per provahir a la dita dubitació dien los dits consellers que en aquell cars o en altro qui empatxàs lo dit Jacme Rocha que no pusqués o no degués ésser jurat, que metre e anomenen ara per lavors e lavors per ara, en loch del dit Jacme Rocha, n'Anthoni Vila, perayre.”²⁷⁸

Així, amb el temps, el regiment de la ciutat va ser augmentat amb noves concessions administratives per part del rei Pere III, tot dotant-lo de nous mecanisme de govern, fet que va comportar l'enfortiment de la nova institució municipal. Així, permetria fer crides, posar encants, controlar pesos i mesures i exercir tutela sobre la producció de teixits i la defensa del comerç²⁷⁹. Alhora, va establir la gestió administrativa per a la comptabilitat en la figura del clavari, i el 18 de febrer de 1341 concedia el nomenament de 3 o 4 oïdors de comptes²⁸⁰. Més endavant, ja el 26 d'agost de 1366, establia que de forma anual, el dia 30 de novembre —mitjançant la insaculació a partir d'una terna formada pels consellers—, s'elegís el mostassaf²⁸¹. També quedava ordenat que era competència dels consellers les reparacions de les fonts i els camins i poder disposar del dret de barra, funció que alhora va passar als obrers tot elaborant unes ordinacions aprovades en el 1372 que aquests haurien de complir²⁸².

Però la nova forma de govern que quedava establerta a partir de 1315 a la partida reial va anar acompanyada de diverses tensions generades pel desig d'establir concretament els drets dels diferents pols de poder. Ja la primera elecció feta del nou govern el mateix any 1315 va suposar algunes contrarietats per part de la partida de Montcada, de manera que el seu lloctinent de batlle, Bernat de Mercadal, va protestar per l'elecció duta a terme en les persones d'Arnau Coch, Bernat Barrat i Bernat de Vilarmau, argumentat que era en perjudici

---

²⁷⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.23r.

²⁷⁹ Això passava en data de 10 d'agost de 1339. E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.188, núm.293. Més endavant, el 14 de setembre de 1342, el batlle General de Catalunya en nom del rei Pere III, concedia que, segons l'acord entre el veguer i el Consell de la partida reial, es poguessin imposar bans en els pesos, mesures i canes JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.191, núm.310.

²⁸⁰ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.190, núm.304.

²⁸¹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.212, núm.399.

²⁸² JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.215, núm.411.

de la partida de Montcada²⁸³. També trobem reiterades demandes per part dels nous consellers per reclamar antics privilegis que els havien estat atorgats en temps passats²⁸⁴. El pas del costum dels parlaments generals a un sistema de regiment basat en la representació de la universitat a mà d'una minoria també va generar tensions entre aquells que en restaven al marge, tal i com es pot veure el dia 19 d'abril de 1323, quan un seguit de ciutadans i prohoms "aixecaren tumultuosament el poble i obstaculitzaren el Consell reunit a Framenors per raó d'una talla útil que el Consell proposava"²⁸⁵, tot establint el dia següent síndics perquè anessin al rei per poder castigar els autors del dit aixecament. Alhora, la presència de bandositats i les tensions pròpies del període històric no devien fer més que complicar aquest sistema d'elecció. Així, era habitual que no es posessin d'acord en la designació dels sis compromissaris, fet que comportava discòrdies dins del Consell i impedia elegir els consellers. Això va ser així fins al punt que va ser necessària la intervenció reial. De manera que el 1346, Pere III va establir un nou privilegi disposant que, en el cas que no s'arribessin a acordar els sis compromissaris i, per tant, tampoc els consellers, s'havia de procedir a fer l'elecció dels tres consellers a partir d'insaculació:

"...los concelleres cesantes, o dos de ellos en caso de ausencia o muerte del tercero, dentro del espacio de tiempo de los ocho días siguientes a la festividad de San Andrés, después de haber prestado juramento ante el Veguer de Ausona o su Lugarteniente de que obrarán sin odio ni rencor, ni se dejaran llevar por temores, fraudes o engaños, se reunirán para designar secretamente el nombre de nueve personas que habiten en la parte Real de la Ciudad, cuyos nombres serán escritos por el Escribano del Consejo en tirillas de pergamino colocadas dentro de redolines de cera, de igual foma y color. En presencia del Veguer serán colocados dichos redolines dentro de un

---

²⁸³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.164, núm.193. Aquesta protesta té lloc el mateix 30 de novembre de 1315. No coneixem quins són els perjudicis que representava l'elecció d'aquestes persones per a la partida de Montcada, tanmateix, sí que ens ofereixen el testimoni de com n'era de difícil congeniar dues partides amb dos senyors diferents dins una mateixa ciutat, oferint als ciutadans de cadascuna d'elles diferents drets i llibertats.

²⁸⁴ N'és un exemple l'acte de protesta que fan els síndics dels prohoms de la ciutat de Vic davant l'ordre donada pel veguer i batlle de la partida reial, Guillem de Malla, per tal de formar host per anar a Sant Llorenç de Bagà en auxili d'Arbert de Mediona, veguer d'Osona. Però els síndics es queixen que ells s'atenien a la situació prèvia al concavi per la qual només estaven obligats a formar host amb el veguer i batlle del bisbe dintre la vegueria d'Osona i no fora d'ella. El veguer Guillem de Malla, però, es queixa que d'això no en tenen privilegi els de la partida reial i que una vegada fet el concavi han d'acudir on reclami el rei. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.164, núm.192. Tal com hem vist, el rei va haver de determinar concretament les funcions d'un i altre veguer per tal de poder aplicar la justícia ordinària dins els seus dominis.

²⁸⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.173, núm.230.

recipiente con agua y llamado un niño menor de ocho años de edad, éste, hará la extracción de tres redolines y los nombres de los contenidos en ellos, designarán a los tres Concelleres que deberán ocupar el cargo aquel año, y quienes, según lo ordenado, nombrarán los veinte Jurados que son menester para la constitucion del Consejo. El resto de tales redolines será destruído, permaneciendo secreto el nombre de los allí incluídos.”²⁸⁶.

Però el problema que més va sovintejar va ser el solapament de funcions entre els oficials d'una i altra partida. Ja el 5 de març de 1316, Bernat de Mercadal, lloctinent de batlle de la partida de Montcada, davant de l'enfrontament en el qual Bernat de Vilarmau —de la jurisdicció reial— ferí Andreu Ripoll a la plaça superior de Montcada, el va empresonar al castell de Montcada mateix. El veguer de Vic, Guillem de Malla, reclamà el pres, però després que no se li lliurés, va anar amb gent armada a reclamar. Malla al·legava que aquest fet no suposava cap invasió de jurisdicció, ja que Vilarmau era de la partida reial i fins i tot n'havia estat conseller²⁸⁷. Però aquest no és l'únic exemple, sinó que es poden resseguir múltiples casos en què els oficials encarregats d'exercir justícia d'una i altra partida entraven en conflicte per haver actuat en contra dels drets i funcions que tenien atribuïts cadascun d'ells. La línia divisòria de les jurisdiccions, doncs, no deixava de ser una constant en el reclam de drets i de greuges.

El mateix any 1316 trobem també com Pere Lluch, batlle de la partida de Moncada fa una demanda al mateix Guillem de Malla, veguer i batlle de la partida reial, per haver tallat les orelles a Berenguer d'Oló, ciutadà de Vic i haver-les exposat a les forques vora el pont del Gurri. Però aquest lloc pertanyia a la partida de Montcada, per tant Lluch creia que això suposava una injúria a la seva jurisdicció. El veguer reclamava alhora que aquell terreny pertanyia al rei²⁸⁸. Un altre dels aspectes que creava controvèrsia era la duplicitat de càrrecs reials que administraven la justícia. Així és com els consellers de la partida reial requeriren a Guillem de Malla, veguer i batlle de la mateixa partida, perquè tot i tenir-ne ordre del rei, no lliurés a Bernat de Montrodon, veguer de Vic i Osona, uns ciutadans acusats d'haver assaltat la casa de Conanglell, ja que si fes aquest lliurament seria contra els usos antics de

---

²⁸⁶ DURAN NOGUER, J. (1957). El régimen municipal ...*op.cit.*, p.32. El privilegi es dona a València en data de 28 de març de 1347. JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.195, núm.324.

²⁸⁷ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.165, núm.195.

²⁸⁸ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.165, núm.197. El 10 de març del 1317 hi ha una nova requesta per part del lloctinent del batlle de la partida de Montcada pel mateix aspecte, ja que en aquesta ocasió demanava que es suspengués l'execució ordenada pel sotsveguer d'Osona que havia de tenir lloc a les forques prop del Gurri per pertànyer aquest a la partida de Montcada. El sotsveguer, alhora, també nega que pertanyi a la partida senyorial.

la ciutat segons els quals els ciutadans només podien ser castigats pel veguer i batlle de la partida reial²⁸⁹.

Així és com els habitants de la partida de Montcada, veient com els seus veïns gaudien d'un dia a dia amb més llibertats i privilegis, no van deixar d'aprofitar l'ocasió per reclamar majors llibertats. L'ocasió va arribar en el moment de conflicte que es va generar amb el canvi de tinença del senyoriu entre la casa de Foix i de Cabrera. Així, quan l'any 1353 la partida de Montcada va passar a mans de Margarita de Foix —casada amb Bernat de Cabrera—, els habitants de la partida aprofitaren per jurar-li obediència, amb la intenció que se'ls concedís alguna prerrogativa i que els fossin ratificades les immunitats i llibertats, com també l'exempció de drets abusius, la protecció de draps tallats, a més de poder imposar bans i penes sobre els pesos i mesures. Finalment, fou el 27 de desembre de 1368 quan el comte de Foix recuperà el domini de la partida, i immediatament atorgà que aquesta pogués tenir i celebrar consell, format per dos consellers i dotze jurats, a més de permetre'ls reunir-se a l'església de Sant Sadurní²⁹⁰.

Duran indica com gràcies a una acta del Llibre de Negocis de l'Arxiu Municipal de Vic corresponent als anys 1367-1369 es coneix com la constitució d'aquest Consell tenia lloc el dia de Sant Andreu —30 de novembre—, convocant-se el parlament general de la partida de Montcada a l'Església de Sant Sadurní amb veu de trompeta. Gràcies a una altra documentació —que en aquest cas l'autor no detalla—, afirma també que el Consell tenia funcions similars a les del Consell de la partida reial establert anys abans, com també es coneix que tenia escrivà, i els oficis de clavari i advocat, també com la partida reial²⁹¹. Així és com la ciutat quedava constituïda a partir del funcionament de dos consells amb procediments molt similars, malgrat estar sota senyors diferents i amb objectius que ben sovint es trepitjaven. Creiem doncs necessari esmerçar unes quantes línies per comprendre com va ser el conflicte amb la casa de Cabrera el que va permetre l'establiment del Consell de la partida de Montcada.

---

²⁸⁹ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.167, núm.207.

²⁹⁰ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.214, núm.407.

Recordem que el Consell de la partida reial es reunia en origen al fossar de Sant Pere i més endavant a l'església de Sant Francesc. Fins aquest moment, la partida de Montcada havia funcionat amb procuradors i síndics nomenats de manera esporàdica i amb assemblea de veïns. DURAN NOGUER, J. (1957). El règimen municipal ...*op.cit.*, p.36.

²⁹¹ DURAN NOGUER, J. (1957). El règimen municipal ...*op.cit.*, p.37.

El principal motiu d'aquest conflicte va ser que Bernat de Cabrera, aferrissat enemic de la ciutat de Vic, obtingués poder a la ciutat arran de la creació del comtat d'Osona per part del rei Pere III. Primer de tot, el 21 de gener de 1351²⁹², el rei va instituir el Ducat de Girona, per posar-hi com a titular el seu fill, l'infant Joan. Aquest ducat comprenia les ciutats de Girona, Vic i Manresa amb les seves respectives vegueries. La qüestió era que l'infant Joan acabava de néixer, per tant, el rei va escollir Bernat de Cabrera com a curador i educador del seu fill²⁹³. La ciutat de Vic, davant d'aquesta nova distribució de territoris, es va alarmar fins al punt de reclamar davant del rei que s'havia promès que no es tornaria a alienar de la Corona la ciutat de Vic, a la vegada que el rei es justificava dient que no era una separació de la Corona, ja que un dia l'infant Joan el succeiria i regnaria tot el territori conjuntament i que per tant no estava invalidant els privilegis²⁹⁴.

El que no s'esperava era que la casa de Cabrera aprofités la conjuntura per atribuir-se més poder en el territori de la Corona i en concret a la ciutat de Vic. Així, Bernat de Cabrera va casar el seu fill Bernat amb Margarida de Foix, la qual era germana del senyor de la partida de Montcada, Roger Bernat de Foix. Amb aquest enllaç, Bernat de Cabrera aconseguia aproximar-se al poder d'ambdues partides de la ciutat, ja que Roger Bernat de Foix va empenyorar la partida de Montcada per 260.000 sous com a dot del matrimoni. Així, el 15 de març de 1353, li va passar pràcticament tot el domini i jurisdicció de la partida de Montcada per mitjà de sentència arbitral. Aquest va ser el moment en què els habitants de la partida varen aprofitar per prestar homenatge a la nova senyora un cop ratificades les llibertats i immunitats esmentades en línies anteriors²⁹⁵.

Així era com Bernat de Cabrera, amb plens poders a la partida sobirana, no pararia fins a aconseguir la partida reial, tot recorrent a la influència que tenia dins la Cort. I ho va aconseguir amb certa facilitat, ja que el 24 d'abril de 1355, el rei Pere va prometre a Bernat de Cabrera i al seu fill Bernat que en el termini de quatre mesos, un cop retornat el rei de

---

²⁹² JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.196, núm.331.

²⁹³ Amb la mateixa data de creació del Ducat de Girona —21 de gener de 1351— nomena com a curador i educador de l'infant Joan i governador en nom seu del Ducat Bernat de Cabrera, al qual li hauran de prestar sacrament de fidelitat i homenatge tots els qui habitin en el Ducat. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.197, núm.337.

²⁹⁴ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.197, núm.332.

²⁹⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.200, núm.345.

Sardenya, li atorgaria el títol de comte d'Osona a Bernat fill²⁹⁶. El 20 de novembre, doncs, ja s'executà la promesa, i el rei li lliurava el comtat per deu anys, amb tota la jurisdicció, mer i mixt imperi, dret d'host i cavalcades i de judici fins a una llegua entorn de la ciutat, tot donant l'ordre al noble Ponç d'Altarriba, a Berenguer de Codinachs, mestre racional, i a Pere çà Costa, probatlle i procurador del fisc de Catalunya, que fessin complir les disposicions reials a la ciutat de Vic, alhora que disposava que el veguer d'Osona deixés lliure la ciutat i passés a residir a Moia²⁹⁷.

Els síndics de Vic no deixaven, però, d'apel·lar el concanvi de 1315 pel qual no podien ser separats de la Corona per deturar aquesta situació. Tanmateix, aquest no era l'únic front contra el que havien d'actuar, ja que en el mateix moment, el bisbe Ramon de Bellera²⁹⁸, al·ludint al mateix concanvi i a la premissa que en el cas que hi hagués separació de la corona la partida havia de retornar al poder episcopal, en va reclamar immediatament la reversió. El consell tenia clar, però, que aquesta situació no li era favorable. Així, el 8 de desembre de 1355, no admeten la requesta on el bisbe de Vic reclamava que se li tornés la jurisdicció episcopal de la partida²⁹⁹. Veient, però, com la situació arribava a una tensió màxima, Bernat Cabrera aconsellava al rei que s'agafés un altre camí. Així que, el 17 de febrer de 1356³⁰⁰, el rei donà al seu fill Joan I la ciutat de Vic i el seu territori, reservant-se'n el domini senyorial per a ell mateix, de manera que la queixa de separar la ciutat de la Corona quedés atenuada. Alhora, la cura i tutoria de l'infant passava al seu oncle Ramon Berenguer, compte d'Empúries, i no a la controvertida figura de Bernat de Cabrera.

---

²⁹⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.202, núm.354. Per conèixer de forma més concreta el comtat d'Osona i la seva creació disposem d'un opuscle petit però molt ben documentat i detallat de mossèn Pladevall. PLADEVALL, A. (1972). *El comtat d'Osona a mig segle XIV. Origen i extensió del comtat d'Osona creat pel rei Pere III a favor de Bernat III de Cabrera - el 1r de març de 1356-*. Barcelona: Impremta Subirana. Ja només en les primeres pàgines l'autor ens diu que "El comtat d'Osona fou creat pel rei Pere III l'u de març de 1356, per premiar la lleialtat i fidelitat a la corona de Bernat II de Cabrera, el majordom i gran privat del rei Pere, i la del seu fill Bernadí o Bernat III de Cabrera. Encara que els principals mèrits eren del pare, el beneficiat amb el títol de comte d'Osona fou En Bernat III."

²⁹⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.203, núm.358.

²⁹⁸ El seu episcopat va comprendre del 1352 al 1377.

²⁹⁹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.203, núm.361. El bisbe tensa alhora les relacions amb els consellers, ja que envia el seu oficial a ordenar als consellers que sota pena d'excomunió no prestin sagrament i homenatge al Cabrera, per tal com la ciutat de Vic ha estat separada del comtat de Barcelona en el moment d'integrar-la al Ducat de Girona. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.204, núm.363 i 364..

³⁰⁰ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.204, núm.365.

No cal pensar, però, que l'ambició de Cabrera desaparegués, sinó que, tal com es veuria posteriorment, simplement va haver de fer un canvi en la seva estratègia. El dia 1 de març del mateix any, es va crear el comtat d'Osona a favor de Bernat de Cabrera fill. D'aquesta forma, Bernat III es convertia igualment en senyor de Vic. D'una banda, amb un càrrec de gran pes com era el de comte i de l'altra, a la partida de Montcada, gràcies al seu casament amb Margarida de Foix, que n'havia rebut la jurisdicció com a dot de casament. Així, la tranquil·litat havia durat ben poc, ja que el Consell de la partida reial i el procurador del bisbe, i també aquest mateix, varen veure com Cabrera havia aconseguit el seu objectiu malgrat agafar un camí diferent del que havia mostrat en un principi³⁰¹.

Quan el procurador de Cabrera arribà a la ciutat per prendre'n possessió, però, no va poder entrar dins muralles perquè la ciutat s'hi oposà. La presa de possessió, doncs, es va haver de dur a terme fora muralles, al mas d'en Planes. L'alteració de l'ordre tornava a estar en punt màxim. D'una banda, el bisbe excomunicà els habitants que havien lliurat la ciutat a Bernat de Cabrera, el qual també ja havia estat excomunicat. D'altra banda, el rei feu fora del Principat el bisbe, el qual marxà a l'exili. L'altra part de la ciutat es rebel·là contra Cabrera, i altres ciutadans abandonaren la ciutat per por de les represàlies. Per tant, en un moment en què la ciutat patia una gran destrucció, es feia necessària la intervenció de l'exèrcit reial dirigit per Ramon de Planella. Finalment, la partida reial es veié forçada a prestar homenatge a Bernat de Cabrera com a comte.

Però tota aquesta situació també havia tenyit de bandositats el regiment de la ciutat. Així ho veiem l'any 1359, quan hi ha una disputa entre Macià de Brui, senyor del castell de Múnter, contra Francesc de Malla i Pere de Carner, els quals havien mobilitzat els ciutadans amb greus repercussions en l'elecció dels consellers a causa del malestar existent³⁰². Els canvis varen venir donats per la posició de la casa Cabrera dins la Cort i les seves actuacions controvertides, fent que el procurador fiscal de Catalunya fes requeriment al rei l'any 1361 per tal que Bernat de Cabrera pare fos desposseït dels seus béns. El seu fill, comte d'Osona, també en va patir conseqüències i va haver de fugir a Castella on va ser empresonat. Així que el 12 de juny de 1364, es donà l'ordre que es fes la confiscació de béns, tornant la ciutat de Vic a domini reial i pacificant en certa manera la ciutat. Però com

---

³⁰¹ A 5 de març de 1356 " el procurador del vescomte de Cabrera, pren possessió de la ciutat de Vich malgrat les protestes dels consellers de la partida reial i del procurador del bisbe." JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.205, núm.370.

³⁰² JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.101.

que en aquest conflicte la ciutat havia quedat dividida en favorables i detractors de la casa Cabrera, ara van ser els seus partidaris els que varen oposar resistència al retorn al domini reial, fent necessari de nou la presència de l'exèrcit reial. Tot i això, la decapitació de Bernat de Cabrera a Saragossa el 26 de juliol del mateix any va comportar que els seus favorables intensifiquessin les represàlies i que la ciutat no volgués prestar jurament al rei. Així que aquest, el 6 d'agost del 1366, cedia en feu del rei la partida de Montcada a Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbó³⁰³. I al cap de pocs dies, el 27 del mateix mes, el rei s'instal·là al Palau Episcopal per rebre finalment el jurament que li havien de prestar els de la ciutat per la part reial.

Segons Junyent, "la intimació als consellers de la partida reial topa amb la resistència del Consell en ple que durà fins l'endemà davant la ira del rei que els amenaçà amb penjar-los a les forques que es dreçaren al Mercadal". Finalment, els consellers es varen sotmetre al captard de l'endemà, dia 28 d'agost³⁰⁴ i ja pràcticament havent arrencat la comitiva amb els botxins que portarien els consellers a les forques. El 28 d'agost de 1366, finalment, "El rei Pere III, tenint en compte que en l'acte de concavi de la partida reial de Vich efectuat entre el bisbe i el rei Jaume II, en el 1315, es declarà aquella inalienable del comtat de Barcelona, com ho reconegué també el rei Alfons III, i ell mateix, i que malgrat no haver estat la seva intenció de separar-la en crear el ducat de Girona, reconeix que en consentir la permuta amb Bernat de Cabrera de la qual se'n seguiren crims, incendis i malvestats i la mobilització de l'exèrcit contra Vic ara, en retornar a la seva jurisdicció per confiscació dels béns als Cabrera, promet i jura que mai més la separarà del comtat de Barcelona"³⁰⁵. En conseqüència, el 25 de setembre del mateix any el rei fa donació al seu fill Joan de la ciutat de Vic i de tots els béns que havien estat confiscats a Bernat de Cabrera³⁰⁶, alhora que obliga els homes de la Partida de Montcada que prestin sagrament i homenatge a Roger Bernat de Foix³⁰⁷, quedant així la ciutat altra vegada dividida en dues partides i havent resolt els greuges ocasionats en els senyors pertinents. L'únic a qui encara mancava recompensar

---

³⁰³ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.210, núm.393.

³⁰⁴ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.210, núm.393.

³⁰⁵ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.211, núm.394.

³⁰⁶ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.213, núm.401.

³⁰⁷ Això passava al cap d'un mes, el dia 26 d'octubre de 1366. JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.213, núm.402.

pels danys causats era el bisbe, al qual se li va cedir el castell de Sentfores el 23 de febrer de 1368³⁰⁸.

Ara sí que ja quedava aquesta etapa de forts enfrontaments tancada. Però malgrat que arribar una altra vegada a la situació prèvia dels enfrontaments sobre la possessió de les partides havia de comportar pau a la ciutat, la mateixa situació d'una ciutat dividida en dues jurisdiccions no ajudava a atenuar les bandositats, les quals veien en la ciutat la possibilitat d'entrar al poder mitjançant diferents càrrecs i oficis, estant la majoria d'ells duplicats. I d'això n'és perfecte exemple el que prosseguí en el temps.

El període entre el 1385 al 1391 va ser un període intens de bandositats a la ciutat, protagonitzat per la família Malla, que acaparava grans quotes de poder pel fet de regir com a veguers i batlles de la partida reial per dret familiar, alhora detentaven la batllia de la partida de Montcada. Així, la ciutat va quedar dividida entre els propers als Malla i els seu detractors. De fet, la intensitat de les bandositats i dels múltiples incidents que ocorrien a la ciutat va comportar que el rei revoqués els Malla dels seus càrrecs³⁰⁹. Això va comportar instantàniament que els Malla instiguessin a la gent del seu bàndol a prendre les armes per defensar el seu dret d'ocupar els càrrecs esmentats.

Així quedava preparada una nova situació que preveia una gran violència i que feia necessària la presència de l'infant Martí per pacificar-les. Finalment, el 1391, el rei Joan I va obligar a firmar la pau per aconseguir l'objectiu de concloure les bandositats i, un cop firmada, va retornar els càrrecs a la família Malla. També atorgaria, el gener del 1392, una remissió general pels crims i penes comesos pels caps de les bandositats i els seus valedors³¹⁰. És en aquest moment també que el rei Joan I, per privilegi de 22 d'agost de 1391, i a petició dels ciutadans de la partida reial, va establir que en l'elecció dels consellers i dels jurats es tingués en compte l'existència dels tres estaments, alhora que assenyalava els càrrecs que corresponien a cada mà i marcava que s'havia de designar un conseller per a cadascuna de les mans, com també que els jurats representessin les tres mans³¹¹ —la mà major eren els hisendats; la mà mitjana, els mercaders, i la menor, els menestrals—.

---

³⁰⁸ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.213, núm.404.

³⁰⁹ En aquest any 1385 el càrrec de veguer i batlle de la partida reial el detenia Roger de Malla i Berenguer de Malla ocupava el de batlle de la partida de Montcada.

³¹⁰ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.232, núm.486.

³¹¹ Segons la traducció que Duran fa del privilegi, aquest estableix que "...se hiciese de tal manera que se eligiera un conceller de cada clase, esto es: uno de la mano mayor, otro de la mano media y el restante de

Però no només es va regular el Consell de la partida reial, sinó que també seria en aquests anys que es remodelaria el funcionament de la partida de Montcada. Es coneix per un document del 1396³¹² que a partir d'aleshores s'establí el procediment d'elecció dels consellers de la partida de Montcada³¹³, que es desenvolupava amb el mateix procediment que a la partida reial. Els consellers cessants havien de designar vuit persones, que serien convocades juntament amb els dos consellers i els dotze jurats per elegir tots junts dues persones d'entre les que hi havia allà reunides. Aquestes dues persones, abans que res, prestarien homenatge davant del batlle de la partida i, a continuació, haurien d'elegir quatre persones d'entre les mateixes. Aquestes sis persones serien els compromissaris que elegirien els dos consellers, els quals al seu torn, i havent fet el jurament, elegirien les dotze persones que ocuparien l'ofici de jurats, també un cop havent prestat jurament³¹⁴. Fins i tot en el cas que no s'arribessin a posar d'acord a l'hora d'elegir els consellers, es resol de forma similar al cas de la partida del rei, ja que els dos consellers cessants seran el que en un termini de vuit dies hauran d'escriure secretament el nom de sis persones en tiretes de pergamí per posar-los en rodolins i, un cop posats dins un recipient d'aigua, un nen menor de set anys en traïra el nom dels dos consellers. En aquest cas, però, també queda establert que si un cop passats els vuit dies no s'havia arribat a fer el nomenament de consellers, la facultat d'elecció quedava directament a mans de la casa de Foix. I si ni així hi havia la possibilitat d'atorgar l'ofici de consellers, els consellers cessants veurien com se'ls prorrogaria la funció un any més³¹⁵.

Aquest nou privilegi, però, no es va poder posar en pràctica degut a la mort de Joan I i el conflicte que generà la seva successió i les grans ambicions de la casa de Foix. I és que un cop mort el rei sense descendència masculina, el comte de Foix Mateu I, el qual estava

---

la mano menor, y que la elección de los veinte jurados se hiciese de entre las tres manos, esto es; siete de la mano mayor, siete de la media y los restantes seis jurados que faltan hasta completar el número de veinte de la mano menor." DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.34.

³¹² Privilegi amb data de 7 de juny de 1396. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.237, núm.505.

³¹³ Aquest document descriu com "tot sovint en l'elecció de consellers de la partida de Montcada es succeeixen escarnis i no s'arriba a l'elecció" i que, per tant, Guilabert de Canet, senyor del castell de Besora com a procurador del comte de Foix, determina la forma que s'ha de fer dita elecció. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.237, núm.505. El fet d'establir aquesta nova forma de procedir, ens pot fer pensar que des del 1368, quan s'atorga a la partida poder tenir Consell fins aquest moment, l'elecció dels consellers i jurats funcionés de forma diferent.

³¹⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.37.

³¹⁵ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.38.

casat amb la infanta Joana i filla del rei difunt, va aspirar a la Corona, al·legant tenir-hi dret per raó de casament³¹⁶. Així és com el comte de Foix es va aixecar en armes i va entrar a Catalunya el mes d'octubre de 1396. La successió, com sabem, va anar a mans de Martí, però el comte no renunciava a les armes, motiu pel qual va acabar patint una severa derrota i se li van confiscar els béns, com el vescomtat de Castellbó³¹⁷ i també la partida de Montcada de la ciutat de Vic, que va quedar unificada a la partida reial. Així és com la ciutat, per primera vegada, passava a estar en mans únicament de la Corona i ordenada per aquesta sota l'estructura d'un únic consell. Així és com el dia 23 de novembre de 1396, la reina Maria, com a lloctinent general de Catalunya, disposava que pel fet d'haver unit la partida de Montcada a la reial s'unifiqués el Consell de la ciutat, tot determinant com s'havia de fer l'elecció per nomenar cinc consellers —tres per a la partida reial i dos per a la de Montcada— i 30 jurats el dia de Sant Andreu³¹⁸. I sense voler anular els antics privilegis que tenia la ciutat, determina com s'hauria de procedir en la propera elecció del Consell unificat:

“...juntados en tal fecha los Consejos de ambas partes, designarán a tres personas de las reunidas, dos de la Parte Real y una de la parte de Montcada. Estas, elegirán a seis peronas, cuatro de ellas habitantes en la Parte Real y dos habitantes en la Parte de Montcada, las cuales, junto con las anteriores, formarán los nueve compromisarios, a quienes competirá la elección de tres personas de la Parte Real y dos por la Parte de Montcada, que quedarán constituídas en los cinco Concelleres para aquel año. Los cinco Concelleres así elegidos, elegirán veinte personas de entre los habitantes de la Parte Real y diez de la Parte de Montcada, que formarán los treinta Jurados que deben integrar el Consejo”³¹⁹.

Altrament, també disposava la forma com s'havia de solucionar la situació de no concòrdia en l'adjudicació dels oficis del consell:

---

³¹⁶ REGLÀ, J. (1951). La cuestión de los Pirineos a comienzos de la Edad Moderna: el intento imperialista de Gastón de Foix. Estudios de Historia Moderna. Consejo Superior de Investigaciones Científicas i Universitat de Barcelona. Vol. 1, p. 8. No podem oblidar, tal com molt bé explica Reglà, que la casa de Foix tenia unes clares intensions de crear un imperi pirinenc entre les dues corones. Aquest va ser el motiu perquè fossin un llinatge amb un clar caràcter invasiu i atacant en els territoris de la Corona catalanoaragonesa.

³¹⁷ DURAN NOGUER, J. (1957). El régimen municipal ...*op.cit.*, p.38.

³¹⁸ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.238, núm.508.

³¹⁹ DURAN NOGUER, J. (1957). El régimen municipal ...*op.cit.*, p.39. La forma de procedir era la mateixa que s'havia instituit en els consells de les dues partides anteriorment. Altrament, augmentava el número d'oficis del Consell per tal de representar tota la ciutat i, per tant, un major número d'habitants i tenir representació de les dues partides.

“Se previene que si no es posible llegar a un acuerdo para tal elección en la fecha determinada, que dentro de los ocho días siguientes los Concelleres del año presente de ambas partes, eligan a nueve personas de la Parte Real y a seis de la de Montcada, cuyos nombres escritos en tirillas de pergamino se coloquen dentro de redolines de cera colocados en dos recipientes llenos de agua, separados, que contengan el uno nueve redolines y el otro seis. La extracción se verificará por un niño menor de ochos o nueve años, quien sacará tres redolines del primer grup y dos del segundo, con el fin de designar a los cinco Concelleres, tres de los cuales resultarán ser de la Parte Real y dos de la Parte de Montcada. Estos cinco Concelleres elegirán entonces a los treinta Jurados en la forma antes expresada”³²⁰.

Aquest funcionament, però, es va aplicar tant sols en una ocasió, quan el 22 de novembre de 1397, el rei Martí aprovava alhora que prorrogava, a petició dels ciutadans de Vic, l'elecció del consell donada per la seva esposa Maria³²¹ en el context que els béns de la casa de Foix continuaven confiscats. Sembla, però, que el dia 30 de novembre de 1397 es va fer elecció, ja que el 29 de maig de 1398 el rei Martí “ordena als consellers de la ciutat elegits el dia de Sant Andreu de 1397 que encara no s’han pogut concordar per a nomenar els jurats de consell, que dintre vuit dies i sots pena de 500 florins, elegeixin els jurats en nombre de 30; 20 per la part jussana o reial i 10 per la sobirana o de Montcada, en la forma següent:

“vint de la part jussana dels quals vints hayats e degats elegir de la part dels Malles, den Servent e den Pruners sis, e de la part dels Mir e dels Todayants altres sis, e d’homens comuns qui no han feta en alguna manera part en les bandositats dels dessús nomenats, vuit e compliment dels vint. E los restants deu a compliment dels dits trenta, de la part damunt apelada olim de Montcada, ço es a saber tres de la una de les dites parts de les dites bandositats, e tres d’el’altra, e los restants quatre a compliment de aquestos deu elegidors de la part demunt segons es dit d’homens comuns qui en les dites bandositats no haien feta part en alcuna manera.”³²².

Queda clar que el motiu pel qual no aconseguen posar-se d’acord en el nomenament de jurats eren les bandositats inserides dins el consell. Per tant, es proposa i es cedeix que les bandositats continuïn presents en el consell, però en aquesta ocasió establint una proporció equitativa per als diferents bàndols. Almenys així no hi hauria cap facció agreujada per una menor participació en el Consell respecte de l’altra. Però malgrat la pena que havia estipulat

---

³²⁰ DURAN NOGUER, J. (1957). El régimen municipal ...*op.cit.*, p.39.

³²¹ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.239, núm.513.

³²² JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.240, núm.517.

si no es formava consell, al final no va ser possible, i l'octubre de 1398 designava el mateix rei de forma nominal les trenta persones per formar el jurat³²³. Aquesta fórmula, però, havia de ser una excepció, perquè tal i com es va resoldre en el litigi promogut pel Governador General de Catalunya, Ramon Alamany de Cervelló, després d'haver examinat els drets que tenia la ciutat per privilegi, aquesta discòrdia no podia suposar que el rei, a partir d'aleshores, tingués el dret de nomenar el consell, sinó que havia de respondre a una mesura excepcional per a aquell any pel fet que no s'havia arribat al consens i, per tant, el Consell podria tornar a elegir en la forma determinada el següent 30 de novembre³²⁴.

L'any següent, però, es va aixecar la confiscació de béns de Mateu de Foix i per tant, es restituïa la partida de Montcada a la família de Foix, en aquesta ocasió a la seva germana Isabel de Foix. Els síndics de la ciutat s'apressaren a presentar-se davant el rei per tal que no separés de nou la ciutat en dues partides, tot invocant els privilegis que asseguraven la unió perpètua de Vic a la Corona³²⁵ quan va unir les dues partides³²⁶. Les desavinences tornaven a ser presents així en el Consell i, altra vegada, no era possible arribar a un acord per nomenar-ne els càrrecs degut a les pressions per part de gent armada a la ciutat. En aquesta ocasió sí que havien arribat a un acord dels consellers, però a l'hora de nomenar els jurats ja no va ser possible el consens. Així que el rei Martí va haver de tornar a designar els membres del Consell el dia 21 de desembre de 1400, escollint la llista formada pels valedors dels Mir, tot enverinant de nou les disputes³²⁷.

Tot i així, el 14 d'agost de 1401, el procurador del comte de Foix, Guilabert de Canet va entrar a la ciutat amb gent armada per ocupar la partida que havia estat restituïda, però

---

³²³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.240, núm.518. Aquest Consell no s'havia pogut formar degut que les llistes donades per a cadascun dels bàndols havien estat rebutjades pel bàndol contrari. JUNYENT, E. (2001). *Intervencions reials en la constitució del Consell de Vic (1315-1450)*. En E. JUNYENT, *Estudis d'història i art (segles IX-XX) (págs. 353-361)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, p.355.

³²⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). *El règimen municipal ...op.cit.*, p.39. A Barcelona el 22 d'octubre de 1399 "Ramon Alamany de Cervelló, governador general de Catalunya, declara que pl fet de no haver-se elegit consellers durant aquell any no restava invalidat el privilegi donat per la reina Maria de 23 novembre 1396 sobre la manera d'elegir el Consell, i prorrogat per altre privilegi del rei Martí de 2 de novembre 1397". JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.241, 521.

³²⁵ Aquest privilegi que unia perpètuament la partida de Montcada a la partida reial en una sola ciutat i sense separar-la el comtat de Barcelona té lloc a Saragossa el 15 de març de 1398. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.239, núm.515.

³²⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.241, núm.524.

³²⁷ JUNYENT, E. (2001). *Intervencions reials ...op.cit.*, p.356.

després d'una forta brega on morí Pere Mir, Guilabert de Canet va ser bandejat de la ciutat. El rei, però, estava decidit que s'havia de dur a terme la restitució de la partida al comte de Foix, i les tensions continuaven dins la ciutat per aquest motiu. Finalment, el rei, preveient que seria impossible acordar el nou Consell, va enviar a la ciutat dos membres designats pel Consell de la ciutat de Barcelona, Miquel Roura i Berenguer Descortei, que amb plenes facultats rebudes varen imposar un Consell sense persones pertinents als bàndols³²⁸, permetent que es pogués continuar amb el regiment de la ciutat amb els consells de les dues partides. Així, els dos emissaris van fer el nomenament del Consell el dia 1 de desembre, alhora que van exigir les claus dels portals de la ciutat per lliurar-les al nou consell. Tal com s'havia establert que ningú que hagués format part de les bandositats pogués ocupar cap càrrec, el dia 12 del mateix mes van excloure les persones que detenien el càrrec d'advocat de la ciutat, clavari i administrador de l'obra del convent de Santa Clara precisament per aquest motiu³²⁹. Així era com s'extreien les bandositats de dins del Consell, cosa que comportava que ara els bàndols estenguessin les seves lluites de forma violenta per tota la ciutat.

Amb tot això acabava la unificació de la ciutat sota la Corona i les partides quedaven restituïdes tal com s'havia establert moments abans d'aquesta forta conflictivitat protagonitzada per les bandositats. Alhora, els consells d'ambdues partides ja no rebrien més modificacions, sinó que tornaven a quedar establerts pels privilegis atorgats en temps anteriors. En el cas de la reial, a partir del que s'havia establert el 1315 i amb els privilegis posteriors que perfilaven les formes de procedir; en el cas de la partida de Montcada, ara seria el moment en què es posaria en execució el privilegi donat en data de 7 de juny de 1396, que no s'havia dut a terme degut ja a la confrontació de la casa de Foix i la Corona. Per tant, ara ja no es veurien més canvis en el regiment fins que s'arribés de forma definitiva a la unificació de la ciutat, malgrat que també seria un procés lent i ple de violència per part dels bàndols vigatans.

---

³²⁸ En data de 17 de novembre de 1401 el rei ordena que dos dels seus membres o dues persones designades pel Consell es desplacin a Vic perquè per culpa de les bandositats no hi ha manera d'acordar el Consell. Alhora, prohibeix que el dia de l'elecció es deixi entrar els que formin part de les bandositats, ja que els nomenats han de ser totalment neutrals d'aquestes. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.242, núm.529.

³²⁹ JUNYENT, E. (2001). *Intervencions reials ...op.cit.*, p.357.

3.2. El naixement del Consell municipal

Les bandositats de principi del s. XV s'intensificaren amb la participació de la noblesa rural, que era present dins la ciutat i que havia pres part per un i altre bàndol en el període de la confiscació de béns de la casa de Foix i de la primera unificació de la ciutat sota la Corona. Es produïren greus incidents a l'empara de la controvèrsia d'haver de retornar la partida a mans dels Foix. Així és com trobem personatges importants de la Plana de Vic provocant fortes violències dins la ciutat sota el context del que tradicionalment s'ha dit el naixement del Consell unificat.

De fet, sabem que la primera dècada del segle XV va estar caracteritzada per forts episodis violents protagonitzats pels bàndols. D'una banda, Guilabert de Canet —procurador de la casa de Foix i senyor del castell de Besora—, amb Pere Joan d'Altarriba, Marc de Vilanova i Galceran de Santa Pau i, de l'altra banda, Roger de Malla —veguer i batlle de la partida reial—, amb Ramon de Peguera i Berenguer d'Orís. Les bregues, les treves no complertes, els incendis i l'entrada de gent armada dins la ciutat eren la quotidianitat dels vigatans fins que no es varen apaivagar gràcies a les paus promogudes pels sermons al Mercadal de Vicenç Ferrer l'any 1409. I és que el retorn de la partida de Montcada, com l'acapament dels oficis de batlle per part dels Malla no deixava de provocar encara recels i l'acantonament de la gent de la ciutat i de la Plana en un i altre bàndol. I tot plegat no passava desapercbut dins la configuració del Consell. Així és com ja el 1401, el rei Martí pretén posar solució a les grans bandositats acabant amb el monopoli de les batllies per part dels Malla. En aquesta ocasió, i veient les conseqüències que això podia provocar, no els va desposseir del càrrec sinó que al desembre d'aquest any concedí que es nomenés una persona notable que es pogués traslladar a Vic amb caràcter de lloctinent per acabar amb les bandositats. Ho volia aconseguir tot obligant els Malla a vendre-li les batllies de les dues partides que tenien a la ciutat. Alhora, establia que els ciutadans que haguessin pres part en les bandositats ferotges dels anys anteriors no poguessin ser membres del Consell ni com a consellers ni com a jurats³³⁰.

Malgrat tot, aquesta mesura no va tenir efectivitat immediatament, sinó que alhora va provocar l'entrada de més gent armada a la ciutat, fet que va provocar al seu torn noves bregues que acabarien amb l'assassinat de Roger de Malla per part del notari Pere Artigues i el barber Pere Safont. El punt on s'havia arribat era tant greu que que la resolució de la

---

³³⁰ JUNYENT, E. (1969). Jurisdiccions i privilegis ...*op.cit.*, p.243, núm.532.

tensió es va passar cap a les vies legals. Els Malla, però, culpaven el Consell de la partida reial d'haver promogut la redempció de les seves batllies³³¹.

Així, semblen clars els esforços del rei per acabar amb les bandositats de la ciutat i, sobretot, d'extreure-les de dins del consell. Tanmateix, la situació no devia quedar del tot calmada, ja que el 22 de setembre de 1402, el rei es va reservar la provisió de la vegueria i de les batllies i les va encomanar com a regent a Berenguer Arnau de Cervelló³³², com tampoc no es va poder formar Consell per falta d'acord en l'elecció. La solució va ser enviar Pere de Llivà com a lloctinent seu i virrei a Vic i a la vegueria d'Osona, amb plenes potestats fins i tot sobre els oficials reials de les batllies³³³. Aquest personatge va ser el responsable d'imposar una llista de persones per formar consell. Però alguns ciutadans van veure en el fet de donar tanta potestat a Pere de Llivà sobre les batllies un clar intent d'incorporar a la Corona aquests oficis³³⁴. Alhora, les tensions estaven lluny d'aturar-se, ja que part dels habitants de Vic no volien que la partida de Montcada fos retornada a Isabel de Foix. Així és com les tasques de Pere de Llivà no només van anar en la direcció d'atenuar les bandositats, sinó que també li pertocava la responsabilitat d'aconseguir que la partida fos finalment restituïda, fet que s'assolí el 25 d'agost de 1403. Les esperances de tenir la ciutat unificada s'acabaven d'esvair i, per tant, les bandositats continuaven ben actives.

El que sí que arribà a bon port, gràcies a l'elecció d'un nou Consell per al qual això era una prioritat, va ser la redempció de la batllia de la partida reial, que s'aconseguí el 17 d'abril de 1404 quan el rei Martí firmava una concòrdia entre els síndics de Vic i Berenguer de Malla — tot actuant en nom dels seus germans menors— que estipulava el preu de la vegueria i batllia de la partida reial en 44.000 sous i 19.000 sous d'escreix³³⁵. La quantitat de diners va ser aportada per les dues partides de la ciutat i va ser pagada el març del 1405, quedant

---

³³¹ Sembla que la sospita que el Consell afavoria un dels bàndols de la ciutat no només la tenien els Malla sinó que "Per raó d'haver entès el rei Martí que el Consell de Vich en comptes de procurar la pau havia favoregut a homes estranys entrats amb armes en una ocasió de lluita haguda entre Roger de Malla i els seus partidaris d'una part i els dits foresters de part altra protegits pel Consell, de la qual cosa s'en seguiren pertorbacions i homicidis, ordena a Ramon Alemany de Cervelló, governador de Catalunya, que obri informacions sobre la participació del Consell i sobretot dels jurats i que suspengui els que hi intervingueren o són de part de bandositats i en nomeni d'altres en lloc seu. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.243, núm.534.

³³² JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.136.

³³³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.245, núm. 540 i 541.

³³⁴ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.245, núm.542.

³³⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.247, núm.550.

finalment redimida la jurisdicció del veguer i batlle de Vic, la qual va passar directament a la del veguer de Vic i d'Osona com a representant del rei.

Per contra, els negocis per redimir la batllia de la partida de Montcada es van allargar més en el temps per les reticències de Berenguer de Malla i les seves tensions amb Pere Marc, procurador dels Foix, el qual el va desposseir del càrrec de batlle. Però després de les paus de Sant Vicenç Ferrer se li va retornar amb la única condició que finalment la batllia fos redimida després de la seva mort³³⁶. El 2 de gener del 1412 es va complir la disposició testamentària on deia que la batllia fos venuda per 1.000 florins a la universitat de la patida de Montcada, però el seu germà Ponç —el qual hauria heretat la batllia per dret successori— encara va esmerçar uns darrers esforços incitant altra vegada les bandositats per posar fre a la venda de la batllia, oposant-se als seus contraris habituals com Pere Joan d'Altarriba. Això va provocar un nou període d'enfrontaments l'any 1420. La qüestió de la batllia es va concloure finalment quan el comte de Foix, el 9 de febrer de 1424, va reconèixer-la com a definitivament redimida i unida a la partida³³⁷.

Això no va fer més que continuar covant les diferències entre els dos bàndols fins al punt que part dels ciutadans de la partida reial també s'hi varen posicionar. Així és com trobem que el Consell de la partida reial en rep les conseqüències, i no és possible acordar l'elecció. El dia 25 de novembre de 1424, el rei suspenia l'elecció que s'havia de dur a terme el dia 30 del mateix mes, aplaçant-la fins al mes de gener següent³³⁸. I malgrat les queixes del Consell, el qual fins i tot va enviar missatgers al rei per expressar les seves queixes, així va ser com es va procedir. De manera que el dia 7 de desembre del mateix any, i essent

---

³³⁶ En data d'11 d'agost de 1411 "Arnau de Santa Coloma, procurador del vescomte de Castellbó, senyor de la partida de Montcada, restitueix en la cúria d'aqueta partida a Berenguer de Mala, donzell, en l'ofici de la batllia, a desgrat de les depeses fetes pels consellers d'ambdues partides per raó del mentat ofici". JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.257, núm.593.

³³⁷ La compra de la batllia de la partida de Montcada va comportar algunes dissensions per l'aspecte econòmic entre els consells de les dues partides. El dia 26 de juliol de 1425 trobem com el Consell de la partida reial exposava com la partida de Montcada havia venut censals per poder fer el pagament de la batllia i que reclamava, segons pacte, que s'havien d'incorporar i posar en el comú de la universitat de cadascuna de les partides. El Consell dubtava, doncs, que s'hagués de fer la incorporació dels dits censals i per això acordaven mostrar els pactes i acords als juristes i advocats del Consell, Antoni Calís i Ramon de Puigventós i a Bartomeu des Soler i Bernat Cases, juristes de la ciutat, acordant que la ciutat faria el que els juristes determinessin. AMVI, Acords, Vol.1, f.17v. El dia 1 de setembre següent, els juristes es van presentar al Consell per donar la seva opinió, fent que el Consell acceptés incorporar els censals per preu de 1.000 florins, preu de la compra de la batllia. AMVI, Acords, Vol.1. f.19r.

³³⁸ AMVI, Acords, Vol. 1, f.2r

present el mestre racional, Domingo Agustí, es llegeix la carta enviada pel rei on mana que els del Consell triïn vuit o deu persones com a consellers i vuitanta o cent per a ser jurats a fi “que aquexa ciutat sia posada en bon regiment, postposades totes parcialitats tant com sia posible”³³⁹. Així que els diferents membres del Consell havien de nomenar persones aptes per a ser consellers, tot determinant a quin bàndol pertanyien cadascuna d’elles o si eren neutrals:

“Et primerament, lo honrat en Martí de Fontarnau, jurat del dit consell, prestat emperò primerament per ell sagrament als sants quatre evangelis de bé e leyalment e segons se bona consciència, fer la dita nominació: nomana per a consellers Pere Soler de Ferrarons, lo qual dix ésser de part d’en Mir; Jacme Guerau, colteller, Bernat de Vilafort, Gabriel Stanyol, los quals tots dix ésser comuns; Johan Minguet, Pere Clarà, daurador, los quals dix ésser de part de Maya”³⁴⁰.

Aquest nomenament el podien enviar al rei fins al dia 15 de gener, per a la qual cosa havien d’escollir tres persones com a missatgers, una de cada parcialitat més una de comuna. Tanmateix, també hi va haver llargues dissensions per triar els missatgers, ja que no tothom estava d’acord que la persona escollida com a comuna —o sigui neutral— no hagués estat vinculada a cap dels bàndols³⁴¹. Un cop enviada aquesta llista al rei Alfons, ell va designar qui conformaria el Consell i, finalment, l’imposaria el dia 10 de febrer de 1425³⁴². D’aquí se’n següen, de nou, anys d’extrema violència amb morts, assassinats, intents d’assalt a la ciutat i tot sota la intenció dels Malla d’adquirir la partida de Montcada contra una oposició aferrissada per part del bàndol de l’Altarriba. Tal era el punt de violència que trobem en els acords l’intent del Consell de la partida reial de fer venir el missioner framenor Mateu d’Agrigent³⁴³, tot recordant l’efectivitat dels sermons de Vicenç Ferrer anys abans.

---

³³⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.3r.

³⁴⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.3v. Entenem que on l’escrivà Jaume Vall escriu “Maya” fa referència al bàndol dels Malla. Aquest és un petit exemple de com es va anar procedint i com cadascú nomenava les persones tot indicant a quin bàndol pertanyien.

³⁴¹ AMVI, Acords, Vol.1, 7r. L’elecció dels missatgers que haurien de portar la nòmina de les persones elegides per formar el Consell tenia lloc el dia 31 de desembre de 1424. El missatger comú escollit havia estat Antoni de Fontcuberta, però Antoni Vila i Joan ça Torra no consenten l’elecció i proposen Andreu ça Sala o Antoni Salgueda. Les discussions s’allargaran fins a principi de gener, però finalment els missatgers Joan Bosc, Pere Soler de Ferrarons i Antoni de Fontcuberta tornen a la ciutat el dia 10 de febrer de 1425 després de migdia havent fet ja la missatgeria. AMVI, Acords, Vol.1, f.10v.

³⁴² JUNYENT, E. (2001). Intervencions reials ...*op.cit.*, p.360 i AMVI, Acords, Vol.1, f.11v.

³⁴³ El 19 de maig de 1427, els consellers de la ciutat de Vic demanen a Pere Vilardell, de l’orde de framenors, que s’asseguri de les indicacions que havia donat fra Mateu d’Agrigent al canonge de Barcelona, Jaume

Tanmateix, sembla que en aquesta ocasió no es va poder portar a terme, i en canvi es va continuar amb una situació d'inestabilitat a la ciutat.

Aquest nou episodi de gran violència —sumat a un passat protagonitzat constantment per les bandositats— potser era el que, segons l'opinió d'Eduard Junyent, feia perviure “en gran part dels ciutadans el desig de desfer-se dels lligams feudals que aquells detenien amb les seves baralles”³⁴⁴. Realment és molt costós, per manca de fonts que així ho determinin, poder arribar a conèixer quin era el pensament que imperava a la ciutat de Vic sobre tot el que s'estava vivint. Sí que és cert, però, que la contraposició de funcionament entre un consell ben regulat i establert, com era el de la partida reial, i el funcionament de la partida de Montcada sota un senyor jurisdiccional que actuava amb les premisses d'acaparament de territoris i privilegis a mode feudal, feia molt evident les diferències de com es podia regir una mateixa ciutat i com aquestes diferències eren gran generadors de conflictes³⁴⁵. De fet, la gestió d'una ciutat dividida en dues partides amb diferents senyors no era gens fàcil. Ben sovint, per alguns dels aspectes que havien de tractar de forma conjunta afloraven les discrepàncies.

Taulats sobre què s'havia de fer en els llocs que patien terratrèmols, ja que ells les havien seguit escrupolosament i els terratrèmols no havien cessat. Els consellers també buscaran, el dia 25 de maig del mateix any, orientació als consellers de Barcelona sobre quines ordinacions han fet per mitigar la ira de Déu i aturar els terratrèmols. OLIVERA, C., & et.alii. (2006). Els terratrèmols dels segles XIV i XV ...*op.cit.*, p.267. Però davant d'una situació que no millorava, el 14 d'agost els consellers de Vic creuen que s'ha de cridar Mateu d'Agrigent per predicar i adoctrinar a la ciutat de Vic per corregir els vicis i els pecats que hi ha a la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.50r. És interessant fer notar com els consellers de Vic, davant un període intens d'activitat sísmica, relacionen com els vicis, els pecats i també les bandositats havien generat la ira de Déu, la qual cosa havia provocat els terratrèmols com a càstig. És molt evident aquesta relació en una carta enviada pel Consell on diu que s'han d'acabar les disputes entre les famílies de la ciutat —els Puigsalius i els Fabre— ja que el mal comportament de la gent agreuja la situació perquè enutja Déu. OLIVERA, C., & et.alii. (2006). Els terratrèmols dels segles XIV i XV ...*op.cit.*, p.265.

³⁴⁴ JUNYENT, E. (1976). La ciutat de Vic ...*op.cit.*, p.142.

³⁴⁵ Un dels diversos exemples que podem trobar en els llibres d'Acords és el que exposava el Consell el dia 9 de juny de 1432. Aquest demanava al veguer, Guillem Ramon Albert de Perapertussa, que amb veu de crida prohibís per tota la vegueria que cap altre oficial de baró o d'eclesiàstic gosés portar el bastó de jurisdicció dins els territoris del rei. AMVI, Acords, Vol.1, f.107r. Queda clar, doncs, com no volen que els oficials de jurisdiccions baronials o eclesiàstiques ocupin càrrecs dins la jurisdicció reial, ja que el funcionament divergeix àmpliament, alhora que no volen que els objectius i interessos d'un senyor interfereixin en el regiment del bé comú establert en el consell municipal. De fet, aquest no és l'únic exemple que hi podem trobar. Són diverses les actes de Consell que van en la línia de voler limitar qualsevol intenció per part d'algun senyor territorial de prendre poder a la ciutat o bé en els seus territoris més propers. Així és ben evident en els casos de Gurb i de Besora, tal com s'esmenta més endavant.

És possible, doncs, que es veïés com a solució a la violència la possibilitat de limitar el poder del senyor de la partida de Montcada, més encara tenint el record de com cinquanta anys enrere la ciutat havia estat unificada. Per tant, aquesta és la via que es va prendre i, ja a partir del 1431, es comencen els tractes per poder comprar la partida de Montcada amb la conformitat del rei Alfons, el qual de ben segur que estava interessat en poder finalitzar la inestabilitat a la ciutat. Aquesta unificació es va fer esperar, ja que els tractes pràcticament varen durar vint anys. Però és que no era senzill, perquè calia reunir una gran quantitat de diners per poder dur a terme la compra, s'havien d'aturar les bandositats que s'oposaven aferrissadament a la unificació —Bernat Guillem Altarriba en va ser un clar opositor— i s'havia de concordar amb el comte de Foix, provinent d'una família amb clares intencions de crear un comtat prou fort per sobreviure enmig de la corona francesa i la catalanoaragonesa. Alhora, s'havia de continuar regint la ciutat amb dos consells on imperaven opinions i posicions divergents sobre la situació política i econòmica de la ciutat però que en ocasions s'havien de posar d'acord per tractar aspectes de regiment de forma conjunta. El context polític-social, doncs, no era gens favorable a aconseguir la unificació de la ciutat de forma ràpida.

Certament es coneix com els dos consells havien de regir aspectes determinats que concernien tota la ciutat de forma conjunta. En els llibres d'Acords de la ciutat —sobretot per als primers anys dels quals se'ns han guardat les actes— podem observar com de forma anual es feia elecció del Consell de vint-i-dues persones³⁴⁶. Ja el dia 2 de març de 1425³⁴⁷ es reuneixen els prohoms de les dues partides per tal que fossin elegides persones fins al nombre de vint-i-dues, tal com era contingut en el capítol trenta-quatre dels Capítols

---

³⁴⁶ L'elecció del Consell de vint-i-dues persones d'ambdues partides la trobem registrada en els llibres d'Acords de la ciutat per als anys 1425, 1426, 1427, 1428 (que es fa l'elecció al gener d'aquest any i altra vegada el desembre, per formar el Consell que regiria l'any 1429) i el 1430. A partir d'aquest moment ja no trobem l'elecció a la font esmentada. Faltaria determinar si això és degut al fet que el registre es feia a part dels llibres d'Acords de la ciutat, o bé si ja no es feia elecció del Consell de vint-i-dues persones i es passaven a tractar els aspectes comuns de regiment de la ciutat amb reunions dels dos consells de la ciutat, els quals ja tenien els seus propis sistemes d'elecció i de regulació, sense que calgués elegir un tercer Consell dins la ciutat. Cert és que fins l'any 1450 trobem una gran quantitat d'acords on es reuneixen els consells d'ambdues partides, però malauradament aquesta referència no ens dona més pistes, perquè mentre hi ha instaurat el Consell de vint-i-dues persones també s'inicien les actes afirmant que hi són presents els consells d'ambdues partides. Cal també apuntar que en els llibres d'Acords no es troba el nom concret de *Consell de vint-i-dues persones* però s'ha cregut rigorós utilitzar-lo per denominar aquest ens, ja que tant per ordenament legal com per funcionament no dista pas gens del funcionament dels altres dos consells de la ciutat i, que en aquests dos casos, sí que s'utilitza la paraula *consell* en les fonts per referir-s'hi.

³⁴⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.13r.

Comuns³⁴⁸ per al bon regiment de la ciutat, que establia que ho havien de fer sense enganys, fraus, rancors ni malícia —fórmula necessària en una societat on les bandositats imperaven amb especial virulència—. D'aquesta manera, cada any s'elegia un consell amb persones de les dues partides mitjançant el sistema de cooptació per mitjà de compromissaris. Tanmateix, en aquest cas, els compromissaris no eren elegits per cooptació directa, sinó que s'elegien per càrrec:

“Diluns a VII del mes de janer, Any MCCCCXXVI

Convocat et ajustat lo honorable consell de amdues les partides de la ciutat de Vich en la casa del consell de la dita Ciutat, ab veu de crida segons és acostumat, en lo qual foren presents los honorables en Ramon Andreu ça Sala, Pere Artigues ensemps ab lo honorable en Jacme ça Comella, lo qual en lo dit consell és stat present e de aquell s'és exit e absentat, de la partida reyal, Pere Vall e Jacme Clos de la partida sobirana, l'any present consellers. E més hi foren presents la major partida dels jurats de amdues les dites partides. Lo dit honorable consell requés e insta los dits honorables Ramon Andreu ça Sala de la dit partida reyal e Pere Vall de la dita partida sobirana en caps, consellers, Pere Miquell e Pere Perers com a síndichs, Francesch de Cuspineda e Ponç Aloet com a clavaris e no regents, Pere Mayol pus antich e Pere Mir pus jova, com a oydors de comtes, que segons tenor, sèria e forma contenguda e donada en lo capítol XXXVIII contengut e insert en los capítols comuns fets e ordonats sobra lo bon stament e regiment de la dita ciutat, fossen elegides les persones les quals a compliment del nombra de XXII se han elegir. La qual elecció fassen segons Déu e lur bona consiència, tot enguany, dol, frau, amor, pahor, preu, prechs, rancor, maícia, enginy e art cessants, e postposades de persones àbils, ydòneas e discretas a fi que lo dit nombra de XXII sia complit per fer los actes e negocis axí en lo dit capítol com en los altres capítols contenguts.

---

³⁴⁸ Aquests Capítols Comuns que sembla que ordenarien el regiment del conjunt de la ciutat encapçalat pel Consell de vint-i-dues persones, malauradament, no s'han pogut localitzar o bé no se'ns han conservat. Tanmateix, pel fet de conèixer que com a mínim tindrien trenta-quatre capítols seria un bon indicatiu que es tractaria d'un compendi de regiment prou important i voluminós que devia tractar gran quantitat d'aspectes de regiment comú. Segons el poc que ens deixa entreveure Junyent (JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.78) i l'opinió de Francesc de Rocafiguera —arxiver de l'Arxiu Municipal de Vic i gran coneixedor de l'extens fons municipal de la ciutat—, aquests Capítols Comuns podrien provenir del que s'hauria establert en el moment de la primera unificació de la ciutat sota mans reials a partir de la confiscació dels béns de la casa de Foix el 1396. En aquest moment, tal com s'ha indicat, es fa provisió d'un únic consell per juxtaposició dels dos consells existents, i s'entén que s'hauria regulat no només la manera de formar-lo sinó els aspectes i com s'haurien de regir sota la nova unificació. Malauradament, aquest fet de total rellevància, avui en dia tan sols es pot apuntar, i manca fer-hi noves investigacions que ens hi aportin nous detalls per tal de poder-lo explicar àmpliament.

Et après, dimarts a vuyt del dit mes de janer e any demunt prop dits, los demunt dits honorables Ramon Andreu ça Sala, de la partida reyal e Pere Vall, de la partida sobirana, l'any present en caps consellers, Pere Miquell e Pere Perés com a síndichs e Ffrancesc de Cuspineda com a clavari e no regents, Pera Mayol pus antich e Pere Mir pus jova, com a oydors de comtes en virtut de la demunt dita requesta a ells per lo dit honorable consell feta, prestat, emperò, primerament per ells sacrament en poder de lurs ordinaris en presència de mi, Jacme Vall, del dit honorable consell scriva, segons tenor del dit capítol, elegiren VI persones comunes e les quals en la pau derrerament feta, a predicació de misser Vicens³⁴⁹, fernet no ha, so són los següents: primo, de mà maior, misser Barthomeu dez Soler, licenciat en leys e Johan de Puigsech, mercader. Ítem, de mà miyana, n'Anthoni de Fontcuberta, perayra e en Pere Castell, deaurador. Ítem, de mà manor, en Pere Sala, hostaler e en Francesch Casals, escudeller. Ítem elegiren les VIII persones, les quals han fernet en la dita pau de mestre Vicens, ço és IIII per la una e altres IIII per la altre parts, los següents: Galceran ça Vila, notari, Johan Bru, fill d'en Pere Bru, Galceran Julià, spacer, Pere Clarà, deaurador, Pere Soler de Ferrarons, Anthoni Baranera, Anthoni Pujalt e Ffrancesch Prat, bosser e ciutadans de la dita ciutat de Vic³⁵⁰.

Així, per al període 1425-1430³⁵¹ trobem que a principi d'any —i sense una data concreta establerta³⁵²— es reunien els consells d'ambdues partides i, un cop format Consell, era aquest el que requeria als dos consellers en cap —un de cada partida—, als dos síndics de la ciutat, al clavari i als oïdors de comptes que, com a compromissaris, fessin elecció de les vint-i-dues persones. El dia següent es tornaven a reunir i era el moment de fer l'elecció. D'aquesta manera, les cinc persones a qui s'havia instat a fer l'elecció —que també formarien part del nou Consell pel càrrec que ocupaven i després d'haver fet jurament— procedien a l'elecció de sis persones més —anomenades *comunes* a la documentació—, dues per a cada mà i les quals no podien pertànyer a cap bàndol. Es continuava amb l'elecció de vuit persones més, quatre per a cada bàndol, però en aquesta ocasió sí que podien haver estat signants de les paus de Vicenç Ferrer. Gràcies a l'acta de 1426 veiem

---

³⁴⁹ Aquest esment fa referència a les paus firmades gràcies a les predicacions que va fer Vicenç Ferrer al Mercadal de Vic l'any 1409.

³⁵⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.25v-26r.

³⁵¹ Recordem que els llibres d'Acords de la ciutat comencen el dia 30 de novembre de 1424. Per tant, aquesta periodització la donem a partir d'aquest element, sense poder assegurar si la constitució del Consell de vint-i-dues persones estava establert ja abans de 1425.

³⁵² Hem vist l'exemple de l'any 1428, quan hi ha dues eleccions: una a principi d'any (els dies 16 i 17 de gener) i l'altra a final d'any (16 i 18 de desembre). Aquesta elecció era per formar el Consell de les vint-i-dues persones per a l'any 1429. Per tant, queda ben clar com no hi havia una data concreta per fer l'elecció a mode de com es feia pels consells de cadascuna de les partides en la festivitat de sant Andreu.

clarament, doncs, com la prèdica que va fer Vicenç Ferrer no només va tenir la seva utilitat espiritual i com a mediadora per imposar una pau a la violència de les bandositats, sinó que oferia un llistat detallat de totes les persones de la ciutat que firmaven la pau i, encara més important, que havien estat vinculades a les bandositats i a quina de les parcialitats pertanyien.

Era així com s'establia aquest Consell per tractar aspectes comuns a les dues partides, els quals es continuarien tractant conjuntament fins i tot després que en els Llibres d'Acords deixem de trobar l'elecció del Consell de vint-i-dues persones i fins a la unificació definitiva de la ciutat. Però per gestionar els aspectes de regiment de tota la ciutat no es podia fer només amb les persones elegides, sinó que es feia del tot necessari nomenar altres càrrecs. Aquests nomenaments, regulats també pels Capítols Comuns, incloïen els dels dos advocats de la ciutat³⁵³, els quals actuarien davant de les qüestions que poguessin sorgir en defensa de la ciutat i en contra d'altres actors. L'altre càrrec de màxima importància era el clavari, que tenia encarregada una tasca primordial per a l'erari de la ciutat com era la venda de les imposicions i la gestió dels diners que tenia la ciutat. Aquest càrrec era elegit anualment al llarg del mes d'abril abans que acabés la clavaria l'últim dia d'abril i comencés la nova el dia 1 de maig. Sembla que estava estipulat —i així ho reclamaven els de la partida de Montcada³⁵⁴— que el clavari havia de ser un any de la partida reial i l'altre de la partida comtal, de manera que un càrrec que tractava l'aspecte econòmic de la ciutat quedava a mans de cadascuna de les partides de forma alternada per tal de procurar que no es defensessin més els interessos d'una o l'altra³⁵⁵ i rebria un sou anual de dotze lliures³⁵⁶. L'any que durava la clavaria anava sempre de l'1 de maig al 30 d'abril i, en el cas que un clavari no pogués acabar el termini del seu càrrec, no s'avançava l'elecció de clavari, sinó que es feia elecció d'una persona que pogués portar la clavaria fins al següent dia 30

---

³⁵³ En l'acta del 3 d'abril de 1425 s'esmenta clarament que segons els capítols Comuns s'han de tenir dos advocats pensionats per defensar la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.14v. El Consell de la partida reial tenia els seus advocats de Consell i per això és necessari diferenciar-los dels advocats de la ciutat —i regits pels Capítols Comuns—.

³⁵⁴ AMVI, Acords, Vol.1, f.173v.

³⁵⁵ En una acta posterior veiem que davant la tensió entre partides sobre l'elecció del clavari esmenten com "aquest càrrec havia d'ésser exercit per una persona elegida alternant cada any d'una partida i de l'altra. (JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.267, núm.636.

³⁵⁶ L'acta de 28 de maig de 1433 diu que el sou acostumat a donar al clavari és de dotze lliures. Sí que en aquesta afirmació sembla que fa referència que aquest salari es dona des de temps passats, però no podem precisar quan s'estableix aquesta quantitat. AMVI, Acords, Vol.1, f.122v. A partir de 1450, amb la unificació de la ciutat, el clavari cobrarà 20 lliures argumentant que té molta més feina.

d'abril³⁵⁷. Abans de deixar la clavaría, però, estava establert que els oïdors de comptes havien d'examinar els comptes de la clavaría per comprovar que s'hagués fet diligentment i no hi hagués deutes. Aquesta tasca era de tal rellevància que els Capítols Comuns també determinaven que s'havien d'examinar de seguida que s'hagués acabat la clavaría, fins al mes de juny següent³⁵⁸.

N'és un exemple quan el 16 de juny de 1426 no es pogué examinar la clavaría de Francesc des Puig, que havia deixat la clavaría el 30 d'abril anterior, ja que els oïdors de comptes de la partida reial eren absents de la ciutat —sembla que els oïdors de comptes de la partida de Montcada sí que hi eren presents, però calia que hi fossin també els clavaris de la partida reial—, i el Consell de la partida reial nombrà com a diputats Joan Pujades i Pere de Granollacs, jurats de la partida, perquè examinessin els comptes³⁵⁹. Veiem, doncs, que el Consell de vint-i-dues persones també elegia els càrrecs d'oïdors de comptes i jutges d'imposicions³⁶⁰ per acabar d'organitzar tota la tasca econòmica de la ciutat. Altres càrrecs que elegien eren el d'obrer de la ciutat, el de verguer i el de batlle de Vilagelans i Golomers, un cop aquests territoris havien passat a ser de la ciutat de Vic. Segons les fonts, veiem que les tasques més importants que havien de gestionar eren les econòmiques, com les imposicions de la ciutat³⁶¹, tant imposant-les, venent-les o bé modificant-ne els preu segons

---

³⁵⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.61v. Aquest era el cas que passava el 24 d'abril de 1428 quan, atès que el clavari Francesc de Cuspineda estava malalt i no podia exercir el seu càrrec, es fa necessari elegir una altra persona per acabar la clavaría com seria Antoni Vivet.

³⁵⁸ Sembla que no sempre es complia amb diligència, tal com trobem a l'acta de 18 d'octubre de 1425. Els consellers es queixaven que molts clavaris, en l'acabament del seu ofici, havien deixat pendent el pagament de pensions de censals a diverses persones. I la ciutat, davant les conseqüències econòmiques que això podia comportar i per tal que es continuï actuant així, elegeix Jaume ça Comella i Joan de Puigfeliu, donant-los tribut i plena potestat de forçar dins llei o fora llei qualsevol persona que hagi estat clavari i síndic perquè doni, restitueixi i lliuri a la ciutat totes les èpoques que s'haguessin posat al seu càrrec. AMVI, Acords, Vol.1, f.21r

³⁵⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.37r.

³⁶⁰ En data de 17 de juny de 1430, el Consell de les vint-i-dues persones recorden que per privilegi donat pel rei d'Aragó, a 18 de Gener de 1363, donava a les universitats la facultat d'assignar algú/alguns les imposicions. I fent ús d'aquest privilegi, trien com a jutges d'imposicions Ramon Andreu ça Sala, Jaume Grau i Pere Sabadell, que podran "determinar e fer exequir e exhibir aquelles imposicions". AMVI, Acords, Vol.1, f.85v.

³⁶¹ Durant el període 1425-1430 trobem com les vint-i-dues persones especialment gestionen les imposicions de les carnisseries i de la carn —ja sigui del bestiar viu o bé de la carn morta— i la imposició de la fleca, ja que aquestes són les principals per a la ciutat, tal com trobem expressat a la documentació. També, però, veiem com gestionen les imposicions del vi i de la sabateria —aquesta tan sols apareix en una ocasió— i el dret de barra.

el que necessitava la ciutat o segons les queixes rebudes per part de la població, alhora que podien fer ordinacions contra els fraus que s'hi realitzessin³⁶². També havien de gestionar els censals i, per tant, els deutes que tenien amb els creditors. Aquests deutes comportaven en moltes ocasions que la ciutat no tingués prou diners i es veiés obligada a imposar noves talles³⁶³ a tots els seus habitants.

Tanmateix, aquestes vint-i-dues persones també tenien cura del bé comú, gestionant tots aquells aspectes que podien beneficiar la ciutat i la seva gent. Així, no és estrany trobar, en moment de fams i caresties, com gestionen fer botiga de blat o fer ordinacions per prohibir que es tregui blat de la ciutat³⁶⁴, com també assegurar-se que el forn estigués en correcte

---

³⁶² A l'acta del 13 d'octubre de 1426, davant la possibilitat que es fessin fraus amb la imposició del vi, cada somada de verema el comprador pagui tres diners i el venedor tres altres, tal i com ja s'havia fet. O bé en el mateix acords també procuren evitar els fraus en la imposició de la fleca, ja que els forners podien vendre la puja del pa i per evitar-ho ordenen que aquests prenguin la puja del pa en pasta i posteriorment el coquin. AMVI, Acords, Vol.1, f.40v. També el 20 de novembre del 1429 feien ordinació contra els hostalers que venien pa i vi en els seus hostals per tal com això anava en contra de les impositcions de fleca i vi de la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.78v.

³⁶³ Les talles, en la major part de les ocasions s'imposaven per fer front a pagaments de càrrecs ordinaris o deutes que tenien amb els creditors en moments que no tenien prou fons. Però aquest no és pas l'únic motiu pel qual s'imposaven les talles, sinó que també era freqüent imposar-les quan s'havia de fer front a despeses esporàdiques però de gran import —ja fossin per exemple les obres de la muralla o les obres de la font—. La manera amb què procedia el Consell de les vint-i-una persones en aquests casos era apel·lant a les tretze persones —tots ells jurats— entenent que no tenen càrrec de consellers, oïdors de comptes, clavari o síndics, per tal que deliberessin ells el que s'havia de fer. N'és exemple el cas de l'acta de 2 de maig de 1425, quan per falta de diners per pagar “els càrrechs ordinaris e pagament d'alguns censals particulars om a altres messions que la dita ciutat necessàriament ha a fer”, el Consell “requés de paraula les dites XIII persones qu'ells donen consell e que proveesquen en pagar los dits càrrechs, censals particulars e messions”. I aquestes tretze persones, després de deliberar, acordaren entre elles que fos feta una talla de càrrega per cinquanta-dos diumenges “de la festa de Sent Andreu prop passada fins a la festa del dit Sent Andreu prop venidora”. Després d'això ja només faltava elegir els talladors. En aquesta acta també s'esmenta que es procedeix d'aquesta forma segons és contingut en els Capítols Comuns. AMVI, Acords, Vol.1, f.16v.

³⁶⁴ El 10 d'agost de 1425 s'acordava fer botiga de blat, ja que l'experiència d'haver-la fet a l'any anterior a causa de la carestia de forment i altres blats que existia havia estat molt profitosa per a la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.18v. L'any següent es va mantenir la botiga de blat, però el Consell es queixava que el forment de la botiga ara anava més car —ja devia haver minvat la carestia— i per tant els habitants no compraven el forment a la botiga. Així que el 13 d'octubre de 1426 ordenen que els flequers no comprin ni pastin forment que no sigui de la botiga. AMVI, Acords, Vol.1, f.40v.

funcionament³⁶⁵. La prohibició dels jocs també els requeia a ells per tal de procurar pel benavenir de la ciutat³⁶⁶. L'obreria de la ciutat també anava al seu càrrec, i amb aquest objectiu havien d'elegir l'obrer de la ciutat, tal com ja s'ha esmentat, però també decidir quines eren les obres necessàries per a la ciutat i gestionar-ne la realització³⁶⁷; tot plegat en un segle en què hi va haver obres i millores molt rellevants per a la ciutat.

Alhora, també protegien els oficis de la ciutat, tot oferint franqueses a persones de certs oficis concrets³⁶⁸ quan aquests faltaven a la ciutat, o bé gestionant el lector de la Seu³⁶⁹, el mestre d'escoles o les escrivanies públiques³⁷⁰. La gestió de l'hospital i de l'almoïna

---

³⁶⁵ El 26 de desembre de 1428, el Consell es queixava que el forn del Mercadal des de feia temps havia deixat de coure pa, cosa que comportava molt dany a la ciutat. Per això acorden que es proveeixi de solució per tal que el forn torni a coure. AMVI, Acords, Vol.1, f.70r.

³⁶⁶ El 10 de febrer de 1430 el Consell es queixava que malgrat haver fet ordinations per tal que no hi hagués joc dins la ciutat, veien que aquest s'havia introduït dins la ciutat. Per tant, acordaven que a partir del moment quedava explícitament prohibit jugar a daus dins la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.81v.

³⁶⁷ Les obres més rellevants que es varen portar a terme aquest segle varen ser la portada d'aigua dins muralles amb la construcció de les canalitzacions i les fonts des de la font de Caulelles o les diverses reparacions de la muralla, dels pontets d'entrada i del manteniment dels valls com també les obres al Call Nou, al Pont del Gurri o a la capella dels Sants Màrtirs de l'església de Sant Sadurní, malmesa pels terratrèmols. És prou interessant també remarcar com serà el 1445 que s'acordà fer rellotge per tocar les hores per sí mateixes, ja que fins al moment la ciutat gestionava qui tocava les hores i el seu salari, però acostumava a ser una tasca que no es portava a terme correctament. Així, finalment, hi posen solució oferint-nos l'evidència que la ciutat de Vic gaudia de rellotge des de mitjan s. XV. AMVI, Acords, Vol.1, f.239r. També és important l'obra de millora que es va portar a terme al camí ral cap a Olot. De fet, el 29 d'agost de 1428, el Consell de les vint-i-una persones deliberen sobre quina subvenció podran aportar a aquesta obra, després de rebre una carta del rei Alfons on explicava que era de la seva intenció arreglar el camí ral per arribar al vescomtat de Bas per portar fusta per fer remes i altres "coses de mar". AMVI, Acords, Vol.1, f.64v. També en trobem la referència i la transcripció a BUSQUETS, F., FUMANAL, M., CASAMITJANA, J., & ORTIZ, J. (2010). *Travessant el Collsacabra...op.cit.*, p.131.

³⁶⁸ En trobem el cas quan el 20 de novembre de 1429 el Consell es queixa que a la ciutat falten els oficis d'argenter, manyà i cuirasser i per això ofereixen franquesa per sis anys a tres persones d'aquests oficis que estan interessades a venir a viure a la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.78v.

³⁶⁹ El lector de la seu no era pas una elecció anual, sinó que una mateixa persona podia ser lector de la seu per un temps prolongat. El que sí que regulava el Consell era el sou d'aquest, que era de 100 sous anuals.

³⁷⁰ Les escrivanies públiques eren del Capítol de la Seu. Tanmateix, el Consell hi intervé perquè donen un servei als habitants de la ciutat. Per això hi trobem el Consell intervenint en cas de tensions per tema de taxació de preus i salaris dels notaris. AMVI, Acords, Vol.1, f.30v (data de 21 de març de 1426). En aquesta acta, concretament, veiem com al començar el debat sobre les escrivanies fan sortir del Consell a Pere Artigues, degut que té l'establiment d'aquestes i, per tant, era raonable que no hi intervingués per tal que no deliberés seguint tant sols els interessos propis i no pel bé del comú.

General,³⁷¹ com l'acapta dels bacins també pertocava a tota la ciutat, i així ho gestionaven, com també en els casos de subvencions³⁷² i caritat³⁷³, molt presents en la vida d'una ciutat medieval. Un altre deure que tenien era el de protegir els habitants de la ciutat, sobretot en un moment com el que s'estava vivint d'intensa violència degut a les bandositats. Tal com passava amb els consells de cadascuna de les partides, no era potestat seva la d'imposar justícia, ja que per a aquesta funció hi havia els oficis reials del veguer i sots-veguer, però sí que els pertocava instar que s'apliqués aquesta justícia. Així, veiem com aquest Consell també feia aquesta funció i en els casos de més extrema intensitat per culpa de la violència, veiem clarament com procuren intervenir-hi per procurar tranquil·litat a la ciutat. Observem, per exemple, diferents casos de prohibició d'armes³⁷⁴, de gestió de la guarda dels portals³⁷⁵

---

³⁷¹ El 22 de novembre de 1428, la ciutat decideix que l'Almoina General serà regida per les confraries de la ciutat, determinant que cada any l'administri una confraria. Prenen aquesta mesura degut que els procuradors que feien l'administració no sembla que ho fessin de forma correcta ni diligent. AMVI, Acords, Vol.1, f.66r.

³⁷² És interessant la subvenció que el Consell acorda donar a un personatge que diu ser Duc de les parts d'Egipte Menor que arriba a la ciutat de Vic el juliol de 1427 amb un grup d'homes, dones i infants. Aquest presenta al Consell butlles del Sant Pare i provisions del comte de Foix. Així que el Consell acorda fer la subvenció de deu florins, havent comprovat que en d'altres viles i ciutats per on ha passat també l'han subvencionat. AMVI, Acords, Vol.1, f.17v. Aquest Duc d'Egipte Menor i la seva gent serien un grup de gitans que hauria arribat a la ciutat en busca de diners, essent el s. XV un dels principals moments de les migracions del poble gitano.

³⁷³ Era habitual donar caritat i almoina per Pasqua de Resurrecció. El Consell de forma habitual havia de tractar com obtenir suficient pa per donar com a caritat a tothom que es presentés en aquesta data a la ciutat. En són exemple l'acta del 7 d'abril de 1425 (AMVI, Acords, Vol.1, f.15r) o la del 18 de juny del mateix any (AMVI, Acords, Vol.1, f.17). També era habitual que fessin caritat als convents de la ciutat, ja fos els Framenors o a les monges de clausura de Santa Clara o les de Santa Margarita.

³⁷⁴ En una de les primeres actes del Consell que se'ns conserva, amb data de 6 de desembre de 1424, es fa prohibició d'armes (AMVI, Acords, Vol.1, f.2v), i el 26 de març del 1425 tornen a fer la prohibició aportant més detall, ja que prohibeixen l'ús d'armes per a qualsevol persona de qualsevol llei, grau o estament, i estableixen que no estarà permès portar armes ni ofensives ni defensives, pel perill que representa, prohibint portar-les tant de dia ni de nit, ni de forma oculta com de forma visible. Només seran permesos els coltells que no passin de la mida estipulada. En el cas que per càrrec les haguessin de portar, primer haurien de prestar seguretat i sacrament. La resta de persones que en portessin podrien ser multades amb fins a 100 lliures. AMVI, Acords, Vol.1, f.14r. Però tant per la violència que hi havia dins la ciutat com per altres actes sabem que aquestes prohibicions no eren una solució real. Així, el 13 de gener de 1426, els consellers es queixaven que malgrat haver fet les prohibicions d'armes encara hi havia habitants que en portaven i també hi continuava havent deseiximents i entrades a cases d'habitants per damnificar-los. De manera que acordaven fer les provisions necessàries per tal de posar-hi remei. AMVI, Acords, Vol.1, f.27v).

³⁷⁵ El 6 de febrer de 1427 és la primera vegada que localitzem en els llibres d'Acords com s'estableix la guarda dels portals. En aquesta ocasió decideixen posar guarda als portals, ja que la violència estava en un punt màxim després d'haver estat mort el procurador del comte de Foix, Pere Marc. AMVI, Acords, Vol.1, f.45r.

o bé reclamant que s'interfereixi directament amb les bandositats³⁷⁶ o responent davant la crida del Príncep Namque o d'host i cavalcada³⁷⁷. En d'altres ocasions havien de protegir la ciutat davant la interferència o l'ambició de senyors nobles que tramaven per adquirir més poder —ja fos dins la ciutat mateixa o bé en els territoris que quedaven dins la mateixa jurisdicció que la ciutat— com el cas del terme de Gurb, quan el Consell s'assabenta que el rei tenia intenció de donar-lo a Bernat Joan de Cabrera el 3 de desembre de 1432 o bé davant l'intent de separar el castell i terme de Besora de la vegueria de Vic³⁷⁸.

Així, es fa palès que aquest Consell de vint-i-dues persones tenia atorgades àmplies funcions degut que, malgrat que la ciutat estigués dividida en dues partides, hi havia molts

---

Però aquesta no és la única ocasió que això passa, sinó que posar guarda als portals o bé tancar-los era una de les primeres mesures que es prenen davant l'increment de la violència. El 17 d'agost del mateix any, també acordaven la manera que farien guàrdia als portals i a la muralla i establien que els consellers sempre anessin acompanyats d'homes pel perill que corrien. AMVI, Acords, Vol.1, f.50v. I, per exemple, el 16 de desembre de 1428 acordaven que "los portals d'en Teixidor e de Muncada stiguen tencats e barrats ab barres de ferra. Et los portals de Mayoles, de Manleu e de Santa Eulàlia stiguen de dies tots uberts. Et dels portals de Gurb e del Pont stiguen tansolament les portelles ubertes. Et que en alguna manera de nits los dits portals nos puxen ubrir ans totes les claus dels dits portals hagen a provar en mà del veguer del dit consell..." AMVI, Acords, Vol.1, f.68v.

³⁷⁶ La manera que trobem el Consell intervenint en les bandositats, sobretot, és instant altres càrrecs que actuïn per posar-hi aturador, ja fos aplicant la justícia o bé imposant Paus i Treves o Seguretats Generals. N'és un exemple quan per la mort de Pere Marc a la ciutat s'ha encès de forma més virulenta la violència i el Consell escriu al Governador General, Lluís de Requesens, per tal de demanar què han de fer i que els ajudi a aturar aquesta situació de gravetat (AMVI, Acords, Vol.1, f. 37v), o bé quan no accepten Galceran de Vergós com a veguer perquè argumenten que havia pres part a les bandositats el 13 de novembre de 1427. AMVI, Acords, Vol.1, f. 54r. El Consell, però, sí que hi podia intervenir per posar-hi remei —sense el sentit estricte d'aplicar justícia— i per això en alguns casos delega aquesta funció d'intermediaris a persones concretes del Consell quan, per exemple, el Consell afirma que hi ha "aplechs de gents armades fora la dita ciutat". AMVI, Acords, Vol.1, f. 51r. El Consell també serà el que gestionarà la vinguda de predicadors a la ciutat per tal que pacifiquin la violència i les bandositats, com el cas de Mateu d'Agrigent, framenor, el 3 de juny de 1427 (AMVI, Acords, Vol.1, f. 46r) o Jofre de Canet, de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem el 26 de desembre de 1428 (AMVI, Acords, Vol.1, f. 70r).

³⁷⁷ El 22 de juliol de 1429 es crida a Príncep Namque davant la guerra que comença contra Castella. Els consellers envien un missatger als Diputats de Catalunya i al Consell de Cent per veure què han de fer. AMVI, Acords, Vol.1, f. 76r. Ara bé, davant la crida d'host i cavalcada que el sotsveguer fa a la ciutat el 18 de juliol de 1430 envien un missatger amb còpies dels privilegis que lliuraven la ciutat de respondre a aquesta crida. AMVI, Acords, Vol.1, f. 86v. També és interessant quan anys abans, el 24 d'octubre de 1427, els consellers de Barcelona demanen ajuda a la ciutat de Vic per socórrer la vila de Castelló d'Empúries —que era de la ciutat de Barcelona—. En aquesta ocasió, i segurament per l'ajuda recurrent que els oferien els consellers de Barcelona, decideixen aportar-hi cinquanta homes, després d'haver obtingut el permís dels oficials reials. AMVI, Acords, Vol.1, f.53r.

³⁷⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.117r.

aspectes del bé comú que s'havien de tractar per a la totalitat de la ciutat. I malgrat que en els Llibres d'Acords a partir del 1430 ja no trobem el registre de l'elecció del consell de vint-i-dues persones, els dos consells de les dues partides, en format de parlament general³⁷⁹, van continuar tractant tots aquests aspectes conjuntament³⁸⁰. Tanmateix, no podem oblidar que cada partida es regia per un consell propi i que cadascuna de les partides, degut a estar sota dos senyors amb característiques de regiment ben diferents, funcionava amb uns tarannàs no sempre concordants. Alhora, de ben segur imperava la por perquè les persones d'una i altra partida de dins el Consell procuressin més per la pròpia partida i no pas pel bé comú. Per tant, és lògic observar com a l'hora de regir la ciutat conjuntament no sempre s'arribava a l'acord fàcilment, i s'hi donaven tota mena de tensions fins a haver de recórrer a la Corona tot sovint.

Els aspectes que més controvèrsia varen comportar entre ells van ser els de caràcter econòmic, com la imposició de talles i l'elecció de clavari, però també hi ha altres casos de desacord localitzat a les fonts a partir de 1433 i que no semblen aturar-se fins a la unificació definitiva de la ciutat. Davant de la disconformitat d'opinions dels dos consells, habitualment trobem com era el consell de la partida de Montcada el que marxava de la casa del Consell on s'havien reunit. El primer exemple d'això es dona el 17 d'agost de 1433. En aquest cas, no sabem gaire bé quin era el tema de desacord, però sí que ens ha arribat per les fonts que a partir de tractar uns temes perillosos presentats pel conseller de la part sobirana, Joan Cosp, es genera l'alteració, tot provocant que els de la partida de Montcada marxin del Consell comú. Aquesta ocasió és aprofitada per la partida reial, que exposa que vol que consti en els registres que els de la partida sobirana han marxat per pròpia voluntat i que el que s'acordi, malgrat només ser-hi present una de les dues partides, tingui validesa igualment³⁸¹.

És a partir d'aquest moment que sembla que les dues partides inicien una etapa on l'acord és molt més difícil d'establir. En les fonts hi trobem altres exemples de discordances per aspectes molt diversos: El 22 de setembre de 1433, els de la partida sobirana demanaven

---

³⁷⁹ El que s'anomena en la documentació com a *parlament general* s'entén que és la reunió dels dos consells per tal de decidir i gestionar els aspectes de regiment comú de la ciutat.

³⁸⁰ Si ens fixem a nivell quantitatiu, del període entre el 1424 —quan comencen les actes dels llibres d'Acords— fins al 1450 —moment en què s'unificarà el Consell de la ciutat— hi ha un total de 542 registres, dels quals 205 són convocats els consells d'ambdues partides. Per tant, el 37,82 % dels acords registrats seran tractats de forma conjunta pels dos consells.

³⁸¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.127r.

que els habitants d'aquesta partida però que residien a la reial haguessin de respondre davant dels oficials de la partida de Montcada i no dels de la reial. Lògicament, els de la partida del rei no hi van estar d'acord, recorrent immediatament a la reina per obtenir-ne la solució³⁸². Altres qüestions no eren de tanta transcendència però també generaven diversitat d'opinions i alteracions. Així, quan el dia 17 de novembre de 1433 van revocar el verguer Bartomeu Pla degut que el seu salari els era molt costós, la partida sobirana va marxar del Consell pel fet de no estar-hi d'acord. Directament, i sense intenció de buscar una solució d'unió entre les diferents opinions, la partida reial va proposar nou verguer, tot establint el salari que cobraria si ho era per tota la ciutat —pensant que la partida de Montcada al final acceptaria la revocació— o un salari menor donat el cas de ser verguer tan sols de la partida reial³⁸³.

Dins d'aquest context, doncs, és quan trobem la gran alteració produïda per l'elecció del clavari, la qual no tan sols es va donar en una ocasió esporàdica, sinó que es va prolongar en el temps de forma repetida. Sembla ser que el fons de la qüestió era el fet que alguns d'ells reclamaven que el clavari havia de ser cada any una persona d'una i altra partida alternadament amb l'objectiu de procurar per a les dues partides sense afavorir-ne una en detriment de l'altra. Tanmateix, aquesta premissa qui sap si es complia correctament, ja que veiem clarament com cadascuna de les partides prioritzava poder-hi nomenar una persona seva pròpia —entenem doncs que ocupant aquest càrrec era més fàcil beneficiar a la partida corresponent?—. El primer moment en què es donà el cas que les dues partides no es van posar d'acord per a l'elecció del clavari va ser el 8 de juny de 1433. En aquella ocasió, es proposava que Antoni de Baranera obtingués el càrrec de clavari, però la partida de Montcada no semblava estar-hi d'acord. Al final, però, va acceptar Baranera reclamant, però, que és deixés per escrit que aquest no actuaria en detriment dels interessos de la partida sobirana³⁸⁴.

Fins i tot havent aconseguit la promesa per escrit, no sembla que el consell de la partida de Montcada quedés del tot satisfeta, ja que en l'elecció de clavari de l'exercici següent hi tornaria a haver conflicte pel mateix tema. En aquesta ocasió, els de la part sobirana no van donar opció a fer cap tracte com l'any anterior, sinó que directament abandonaren la casa

---

³⁸² AMVI, Acords, Vol.1, f.129v.

³⁸³ AMVI, Acords, Vol.1, f.130r.

³⁸⁴ AMVI, Acords, Vol.1, f.123r.

del Consell i la partida reial va aprofitar per elegir en Francesc Reguer com a clavari³⁸⁵. Però davant d'haver actuat la partida reial sola en una decisió que estava establerta que s'havia de prendre per consell comú, els consellers van fer missatgeria per buscar informació sobre la recent elecció³⁸⁶. Pocs dies després i, veient que la partida sobirana es negava a reconèixer el nou clavari Reguer si no revocaven l'elecció presa sols per una partida, dins el consell de la partida reial es feia votació sobre què s'hauria de fer amb aquest tema. Es plantejaven l'opció de fer revocació o bé continuar amb l'elecció tot generant despeses per tirar endavant amb la causa que es podria produir. La major part del Consell era de l'opinió que es fes el que menys despeses generés sempre que no anés contra privilegi. Per tant, veiem com finalment Francesc Reguer va deixar el càrrec³⁸⁷. Aquesta vegada la contraposició d'interessos va perdurar, ja que el mes de juliol no hi havia clavari elegit. Això suposava un greu problema, que era no poder vendre les imposicions de la ciutat ni pagar les pensions de censal, cosa que de nou generava més despeses per la ciutat. Per això varen acordar una solució: que els consellers en cap de les dues partides, Antoni çà Vila i Antoni Fàbrega, fessin ells aquesta tasca, tot anotant els moviments en el llibre de clavaria i rebent sou a canvi de la tasca que portarien a terme³⁸⁸.

La qüestió de l'elecció de clavari per la clavaria de 1434-1435, mentrestant, havia entrat a audiència de la reina. Però el fet d'haver-ho traspasat a altes instàncies no feia més que generar despeses. El rei, el mateix mes de juliol, havia enviat a Vic a Bernat çà Brugada per mitjançar en aquesta problemàtica. La solució passava per fer una oferta a cadascuna de les partides —entenem que havien de proposar una solució— per tal que es pogués arribar a un acord³⁸⁹, i en aquesta data la partida reial ja l'havia fet. La documentació no ens diu res més sobre aquest acord, però s'entén que la intervenció reial va tenir el seu efecte, perquè veiem que el 22 d'abril de 1435 els consellers esmenten que encara no hi havia clavari però ja s'elegia Antoni Fàbrega per a aquest càrrec i en obtenció de la clavaria de l'exercici següent³⁹⁰.

---

³⁸⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.139r.

³⁸⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.141r.

³⁸⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.141v.

³⁸⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.143r

³⁸⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.144r.

³⁹⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.152r.

La situació semblava calmada, però tornarien les tensions de l'elecció del clavari quan el 25 d'abril del 1436 elegeixen Francesc Reguer una altra vegada, provocant noves opinions en contra d'aquesta elecció³⁹¹. En aquesta ocasió, però, no es va deturar l'elecció sinó que sembla que Reguer en va prendre el càrrec. Tanmateix devia exercir el càrrec d'una forma en part dubtosa, ja que el setembre del mateix any el jutge de la ciutat el va treure del càrrec per posar-hi Joan Bosc³⁹². Una altra vegada, l'elecció del 1437 encara va ser tibant. No es posaven d'acord, no tan sols per la persona que havien d'elegir sinó per quina de les partides li pertocava nomenar el càrrec seguint la premissa d'elecció per part d'una partida un any i el següent per part de l'altra. El Consell de la partida reial, volent acaparar la gestió d'aquest càrrec, reclamava que era ella qui havia de proposar la persona que hauria d'ocupar el lloc de clavari³⁹³. Finalment es va aconseguir elegir Pere Guerau com a clavari, i a partir d'aquest moment veiem que es va anar pacificant el tema de l'elecció, ja que la discordança només la trobem a les fonts en algun moment esporàdic³⁹⁴. Malgrat que no es pugui afirmar de forma fefaent —perquè en dites eleccions no s'indica qui proposa la persona que ocupa el càrrec de clavari— tot sembla indicar que es va respectar en gran mesura que s'anés proposant de forma alternada la persona idònia pel càrrec³⁹⁵. Aquest, doncs, potser va ser el motiu pel qual les tensions es van apagar fins el moment en què el Consell quedaria unificat i ja no caldria proposar cap persona per ser elegida com a clavari, perquè passaria a ser nomenat per insaculació.

L'altre aspecte polèmic, la imposició de talles, curiosament també es va començar a fer present el 1435, un moment de màxim enfrontament entre partides per l'elecció del clavari. De fet, trobem com al maig del 1435, la partida reial esmenta que per una concessió i

---

³⁹¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.163v. Sembla que no estan d'acord que ho sigui Francesc Reguer, argumentant que quan va ser elegit va acabar deixant el càrrec i això va generar moltes despeses a la ciutat.

³⁹² AMVI, Acords, Vol.1, f.166v.

³⁹³ AMVI, Acords, Vol.1, f.173v.

³⁹⁴ No es posen d'acord en l'elecció del 1439, en la qual la partida de Montcada, davant del desacord, marxa de la casa del Consell (AMVI, Acords, Vol.1, f.191r), i la de 1448. En aquesta última, el Consell de la partida de Montcada ni tan sols no es presenta per fer l'elecció. Així que directament decideix la partida reial atorgant el càrrec a Francesc Ferreres. AMVI, Acords, Vol.1, f.277r.

³⁹⁵ L'any 1443 es proposa Francesc Ferrer, pròxim a la partida reial, i el següent any, Antoni Fàbrega, que havia estat conseller de la partida de Montcada. L'any següent trobem Mateu de Baranera, la família del qual sempre havia estat vinculada a la partida reial. Malgrat que és una petita mostra, almenys sí que ens permet dir que el càrrec l'ocupaven persones de les diferents partides.

usança antiga³⁹⁶, per poder pagar les necessitats i càrrecs de la ciutat, el Consell habitualment havia imposat talles, ja que la ciutat en tenia la potestat. Però en contra d'aquesta potestat esmenta que alguns —de la partida de Montcada— haurien obtingut una provisió de la reina on s'establia que a partir d'aleshores aquestes talles no es poguessin fer sense parlament general de les dues partides. Per aquest motiu, els consellers de la partida reial demanaven ajuda al Consell de Barcelona, el qual havia acordat fer una ambaixada al rei per obtenir una revocatòria³⁹⁷ i poder continuar imposant talles sense necessitar l'acord amb la partida de Montcada.

La qüestió es va complicar en el moment que es debatia sobre qui podia tallar el terme de Gurb recentment redimit. La partida reial argumentava que havia pagat del seu propi erari per tal que el terme de Gurb s'incorporés a la Corona, entenent així que el dret de tallar Gurb era seu, mentre que la partida del comte de Foix havia entrat una provisió a la reina per tal que la partida reial no pogués tallar el terme de Gurb sense l'altra partida. Així que els de la part reial acordaven fer instància per aconseguir que es revoqués la provisió per ser-li molt perjudicial³⁹⁸. Això tenia lloc el maig del 1437, i al juny, amb màxima celeritat i després que els de la partida de Montcada se'ls demanés que reconeixessin la provisió reial³⁹⁹, decideixen entrar una causa a audiència de la reina per tal de revocar-la⁴⁰⁰. El dret d'imposar talles per part de la partida reial havia de ser de gran importància per al consell, ja que no es quedaran tan sols amb aquesta mesura, quan el síndic Gabriel ses Oliveres, que tenien a Barcelona per prosseguir amb l'intent de revocació, escriu als consellers per proposar-los de seguir amb la revocació, però ara davant el rei i que ell mateix se'n podia ocupar. El consell acceptà immediatament⁴⁰¹.

Era així com el conflicte de les talles agafava cada vegada més transcendència, però alhora també aportava més despeses als consells. Al mateix temps, els de la partida del comte no

---

³⁹⁶ No esmenta de quan seria aquest privilegi, però hauria d'anar en relació amb els privilegis atorgats pel rei des que aquesta partida passà dins la seva jurisdicció.

³⁹⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.152v.

³⁹⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.174r.

³⁹⁹ Els reclamen que facin reconeixença, ja que els consellers de la partida de Montcada al·legaven que els de la partida reial, en temps anteriors, van intentar cobrar-se ells sols els rèdits i fruits del terme del castell de Gurb, mentre que les despeses del que va costar comprar el terme al comte de Cabrera havien estat fetes conjuntament per les dues partides. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p. 268, núm. 639.

⁴⁰⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.174v.

⁴⁰¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.175r.

varen restar de mans plegades, sinó que van dur a terme diferents tràmits amb la reina per de decantar aquest assumpte cap al seu benefici. Tanmateix, a mitjan 1437, i veient que aquesta tensió estava comportant massa esforços econòmics, el Consell de la partida reial començarà a optar per buscar la concòrdia entre les dues partides. Així, el 14 d'agost de 1437, acceptarà que totes aquestes qüestions introduïdes a la reina no les havien estat provocades ells, però alhora acceptaven reconèixer la qüestió i deixar la decisió, sense litigi entre les partides, a mans de la reina de forma sumària⁴⁰². Semblava, doncs, que la resolució de tot plegat passaria per retornar a la situació prèvia a la requesta de la provisió per part dels de Montcada, ja que en els acords posteriors a la data veiem la partida reial actuant com ho havia fet anteriorment respecte la imposició de les talles.

Les darreres pàgines, doncs, són un bon exemple de les discòrdies de gran transcendència que generava regir la ciutat de forma conjunta però a partir de dos consells independents —sobretot a partir del moment en què es va funcionar amb els parlaments generals i no tant quan es feia amb el Consell de vint-i-una persones—. Per tant, sembla lògic que a partir de 1431 es comencessin els tràmits per a la compra de la partida de Montcada i per posar fi a la complexa situació política de la ciutat. En aquesta situació, a més a més, s'hi havia d'afegir que el Consell de la partida reial tampoc no vivia un moment de bonança, ja que el 29 de novembre de 1430 el rei havia suspès l'elecció del Consell que s'hauria hagut de fer el dia següent; una elecció que es va allargar fins al mes d'agost de l'any següent⁴⁰³. I una altra vegada es veuria impedit de formar consell el novembre de l'any següent, quan els compromissaris elegits no es posaren d'acord amb la designació dels consellers.⁴⁰⁴

El primer pas que es va fer en aquesta direcció, atenent a la importància d'aquest assumpte, va ser elegir Andreu çà Vila com a síndic per anar a Corts i tractar la compra de la partida de

---

⁴⁰² AMVI, Acords, Vol.1, f.178v.

⁴⁰³ El dia 29 de novembre el rei envia una provisió posposant l'elecció fins al dia 20 de desembre. El Consell dubtava si obeir-la perquè creien que anava contra privilegis. Tanmateix, acaben seguint les ordres del rei. AMVI, Acords, Vol.1, f.89r. Sembla que hi va haver nous intents de formar govern fins al mes d'agost, però el rei els havia suspès també, i no seria fins al dia 9 d'agost del 1431 que s'acabaria elegint Consell, però en aquesta ocasió sota la inspecció i tutela de Pere de Sant Climent, mestre racional, facultat pel rei per procurar que es fes una bona elecció. AMVI, Acords, Vol.1, f.91v.

⁴⁰⁴ AMVI, Acords, Vol.1, f.102r. Es solucionarà al cap de pocs dies —el mateix dia 1 de desembre— quan faran elecció davant del veguer i elegiran nou persones que posarien en rodolins per tal que sortissin els consellers elegits per insaculació, seguint el privilegi atorgat a la partida reial de com procedir en cas de no arribar a acords. AMVI, Acords, Vol.1, f.102v.

Montcada amb el rei⁴⁰⁵. Tot sembla indicar que l'afer es devia tractar a Corts i seria el moment en què començarien realment els tràmits. Primer de tot, ja el 1432, el rei va enviar una carta a la ciutat en mà del mestre racional Pere de Sant Climent. En aquesta carta exposava que el rei, “havent compassió dels grans mals de la dita ciutat e terra, mogut de clemència e benignitat, volia aquelles pacificar emperò que perfectament nos podia fer sens unitat de les dues partides de la dita ciutat, axí que fos donada obra e loch que la partida qui-s diu de Muncada vingués en senyoria del dit senyor...”⁴⁰⁶. Així, tot culpant la divisió de la ciutat com a causa de les terribles bandositats existents en ella, donava peu a començar els tractes entre el rei, la partida reial i el comte de Foix. El consell, seguint les indicacions de la carta reial, va designar sis d'ells com a diputats per comunicar i debatre amb Pere de Sant Climent les condicions en què s'hauria de fer la compra de la partida. Els capítols que va establir el consell de la part reial es poden trobar amb tot el seu detall en els llibres d'Acords⁴⁰⁷. Aquests capítols redactats pel Consell es caracteritzen precisament per procurar que la compra porti pau a la ciutat i vegueria, que aquesta compra es faci a despesa del rei tot acceptant fer-li subvenció durant un cert temps i, sobretot, procurar mantenir els seus drets i privilegis immunes davant de la nova situació jurídica de la ciutat.

El primer de tot que establien els capítols era com s'havia de fer la compra i la possessió de la partida de Montcada. Així, els consellers marcaven clarament que abans d'aportar l'ajuda econòmica al rei, aquest havia de fer la compra i la presa de possessió de la partida comtal, a més de pacificar la ciutat i la terra de guerres, bàndols i mals. Alhora, indicava que la compra i presa de possessió s'havia de fer seguint aquests capítols i que totes les despeses que se'n derivessin havien d'anar a càrrec del rei. Seguidament, i continuant amb l'aspecte econòmic, el que establien els consellers era que just feta la compra i possessió s'establís que els habitants de la partida de Montcada contribuïssim a les despeses de la ciutat, ja que

---

⁴⁰⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.104r. A 15 de desembre de 1431.

⁴⁰⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.111r.

⁴⁰⁷ Els capítols elaborats per a la partida reial per tal de procedir en la compra de la partida de Montcada es troben a AMVI, Acords, Vol.1, f.111r-114r, i consten de 18 clàusules. Cadascuna d'aquestes clàusules està escrita per la mateixa mà i tinta, però a l'hora hi trobem afegitons, escrits per diferent mà i tinta, cosa que ens podria indicar algun tipus de revisió per part de l'advocat de la ciutat —ja que són fórmules legals— o bé propostes del mateix Pere de Sant Climent. Malauradament, el document no ofereix cap data per poder-los situar cronològicament, però per la successió dels esdeveniments i altres documents, sembla pertinent afirmar que es portarien a terme a l'any 1432. Per a la transcripció dels capítols per a la compra de la partida de Montcada, vegeu l'Annex 1.

serien inclosos en els privilegis i llibertats de la part reial i, tots junts com a única ciutat, pertanyirien a la Corona.

Alhora, també s'havien de regular els oficis reials. És per això que es marcava que els oficis de batllia i altres que fossin de la part de Montcada fossin units als oficials de la partida reial, els quals a partir d'aleshores actuarien per a tota la ciutat —fent referència al veguer, sotsveguer, batlle i sotsbatlle—, amb la Cort situada on era fins aleshores la de la partida reial o bé buscant un nou lloc que la ciutat cregués convenient. També marcava que les cases edificades i pertinences del castell de la partida de Montcada fossin constituïdes —per evitar cap mena de possessió dels senyors de Foix dins la ciutat— a la partida reial.

Continuava seguidament amb un aspecte relatiu a la violència, demanant que per aconseguir la pau es fes remissió general a tota la ciutat i a tots aquells singulars que firmessin la pau d'ambdues parts. Així s'intentava fer taula rasa de les violències i recels passats per iniciar una nova etapa de la ciutat. Un altre dels aspectes que realment preocupava els consellers era la possibilitat —que en el passat s'havia donat en diverses ocasions— que la ciutat fos separada de la corona. Per tant, establí una nova clàusula amb tots els detalls legals per tal que això no pogués passar i que, sempre més, la ciutat unida perpètuament per llei paccionada, restés sota la “Corona, ciutat i comtat de Barcelona”⁴⁰⁸. Alhora, no s'oblidava de deixar establert que els privilegis, llibertats, franqueses, immunitats, usos i costums, fets —i els que es podrien fer en un futur— fossin mantinguts i no perjudicats— i estenent-los a la partida comprada.

Així, un cop establertes les condicions legals respecte a drets i llibertats, calia regular el Consell en si, que passaria a ser el Consell únic per a tota la ciutat. D'aquesta manera demanen que Vic fos dotada d'un privilegi que permetés escollir consellers el dia de Sant Andreu i, a continuació, escollir els jurats. Es queixaven que malgrat ja tenir privilegi per elegir jurats, en moltes ocasions el rei l'havia suspès —tal com hem vist de forma reiterada— i que aquest fet havia provocat molts danys, despeses i inconvenients a la ciutat. Per això també establíen que el rei i els seus successors havien de prometre que no revocarien el privilegi d'elecció de Consell, i menys fent-ho instigats per altres persones com havia passat. Però per si això no era suficient, establíen que en el cas que el rei o els successors anul·lessin l'elecció, els consellers podrien actuar segons el contingut del privilegi sense perill de pena ni conseqüències. També determinaven que qui hagués gosat

---

⁴⁰⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.112r.

entorpir el dit privilegi, quedés perpètuament prohibit d'entrar en el regiment de la ciutat. I si donat el cas, els consellers obeïen l'anul·lació de l'elecció, que a aquests els fos posada pena com a mal administradors de la ciutat. Per últim, dins d'aquesta clàusula, també s'esmentava que, un cop havent consultat Barcelona, el número de consellers del nou Consell passés dels tres que eren per a la partida reial, a cinc —segurament també recordant el moment en què la ciutat havia estat unificada a finals del s. XIV, quan s'havia regit per un consell únic de cinc consellers.

En aquest punt dels capítols era quan s'establí la subvenció al rei, sempre deixant ben clar que es faria un cop el rei hagués complert totes aquestes clàusules. S'establí que la ciutat donaria durant dotze anys una ajuda de quinze mil florins —corresponents a mil dos-cents cinquanta florins cada any—. Malgrat això, es reservaven el dret de no atorgar aquesta quantitat en el cas que les clàusules no es continuessin complint. En contraposició a això, la ciutat també volia fer constar dins els capítols tots aquells aspectes econòmics que podien afavorir la ciutat. Per tant, demanaven que el rei concedís el dret de barra —durant el temps que la ciutat aportés l'ajuda econòmica— de la mateixa manera que li eren concedides i atorgades les altres imposicions. Demanaven també certs aspectes sobre els oficis, conscients que aquests s'havien de potenciar per afavorir el creixement econòmic de la ciutat. Així, demanaven al rei que els atorgués la potestat de fer ordinacions sobre tots i cadascun dels oficis de la ciutat, tal com ja en tenien la concessió des de temps passats. I concretament pel que fa als coltells, demanaven que poguessin ser venuts a tot arreu i que cap altra persona ni oficial no hi pogués intervenir. Aquesta clàusula estava relacionada amb la prohibició d'armes que s'havia fet en cert moment a la ciutat i que alhora havia establert que la prohibició s'estengués fins i tot a la seva producció, perjudicant en gran manera els menestrals de la ciutat.

Els capítols continuen pel que fa a l'exercici de la justícia. Així, el primer que demanaven era que fos inclòs dins el privilegi —entenenent que era una nova mesura— que els singulars de la ciutat no poguessin ser gitats de pau i treva per oficials que no fossin de la vegueria⁴⁰⁹ —una salvaguarda contra la possibilitat de ser acusats en d'altres vegueries—, ja que aquesta potestat només podia pertànyer al veguer de Vic. I en el cas que es donés aquesta situació,

---

⁴⁰⁹ Aquest cas el veurem quan el veguer de Girona i els seus jutges venen a la ciutat de Vic per prendre uns homes querellats de pau i treva. El Consell actuarà en defensa d'aquests homes, almenys demanant consell als advocats de la ciutat si això era possible. 18 de maig de 1444. AMVI, Acords, Vol.1, f.233v.

que el veguer de Vic pogués sortir en defensa dels ciutadans de Vic, tot comunicant que la querella quedava anul·lada per anar contra privilegi.

També aprofitaven els capítols per posar solució a uns aspectes que havien preocupat en gran manera a la ciutat: la separació de certs territoris de la vegueria de Vic. Així, reclamaven al rei que reintegrés dins la vegueria de Vic els castells de Besora, de Lluçà i de Tona i tots els altres que feia temps havia separat. Pel que fa a la figura del veguer, demanaven que dins la vegueria pogués exercir tota la jurisdicció que es necessités, ja que sovint havia succeït que batlles forans a la ciutat no havien exercit plena justícia a causa d'amenaçes i por de mals homes. Aquesta mesura no deixava d'anar contra els senyors jurisdiccionals, alhora que explicaria com les famílies que tenien interessos en els territoris fora la ciutat per tenir-hi certa jurisdicció s'hi posicionessin en contra, cosa que afavoria la lluita de bàndols. Els consellers també incloïen una nova mesura amb l'objectiu que la justícia estigués ben ordenada. Creien que per aconseguir-ho, tot passava per assalariar el jutge ordinari, l'advocat i el procurador fiscal, establint el sou de cinquanta lliures pel jutge, de vint-i-cinc lliures a l'advocat fiscal, i, al procurador fiscal, un sou de dotze lliures, essent pagats aquests sous dels emoluments de la Cort. Finalment, els capítols acabaven amb una disposició especial on s'establia que si en un futur es veia necessari evadir, incloure, canviar, corregir o interpretar qualsevol de les clàusules inserides, fos pertinent fer-ho per part de la ciutat.

Fou així com els consellers varen aconseguir uns capítols clarament beneficiosos per a la ciutat, procurant mantenir tots els privilegis obtinguts, alhora que van incloure-hi noves clàusules que l'experiència en el regiment de la partida els havia mostrat com a necessàries. Entenien, doncs, que podien demanar totes aquestes clàusules al rei, ja que aquest obtenia un màxim benefici, que era incorporar una ciutat unida dins la seva Corona. Tanmateix, no és estrany que acordar, revisar i modificar aquests capítols necessités un llarg període de pràcticament vint anys. Però no només van ser complexos els debats amb la Corona, sinó que dins la ciutat aquesta nova oportunitat també va generar discòrdies, algunes d'elles en forma violenta sota l'actuació dels bàndols, i d'altres dificultant el regiment de la ciutat pels desacords compresos dins els consells. És fàcil resseguir-ho a les fonts, on trobem gran

quantitat de mesures, no només per pacificar la ciutat, sinó per ordenar el regiment mentre s'anava avançant en el procés de compra de la partida de Montcada⁴¹⁰.

Per aquests motius, i preveient que les reunions dels consells d'ambdues partides serien més dificultoses que mai, la reina Maria, com a Lloctinent General del regne, el 16 de febrer de 1433 concedia al Consell de Vic que si s'havia de reunir parlament general per tractar els negocis de la ciutat i aquest no es podia convocar perquè alguns consellers no hi estaven d'acord, a partir d'aquest moment no seria necessari tenir la unanimitat per convocar-lo, sinó que es podria fer el que acordés la majoria⁴¹¹. L'objectiu, doncs, era no entorpir el regiment de la ciutat i facilitar la convocatòria de parlament general, i és que la reina era conscient que a partir d'aleshores s'haurien de tractar uns aspectes especialment rellevants. També va fer una mesura similar dins del Consell de la partida reial. Així, veient per experiència com en cada moment en què hi havia processos difícils de resoldre, la conseqüència acostumava a ser la impossibilitat de formar consell, tot havent de recórrer a la sort —per privilegi s'havia establert que quan no hi hagués consens en l'elecció es fes per insaculació de nou rodolins de cera—, procurava evitar aquesta mesura .

En el moment en què es designaven els compromissaris per escollir els consellers i els jurats del Consell, els noms proposats havien de ser aprovats per unanimitat. Sembla ser que aquest acostumava a ser el moment en què sorgien els descarods, ja que el que disposava la reina Maria el dia 22 de novembre de 1433 era que a partir d'aleshores poguessin ser aprovats per la major part dels consellers i no per unanimitat, entenent que així es facilitaria el consens per formar consell. Per tant, l'objectiu era evitar en la mesura que fos possible no haver de recórrer a la insaculació, ja que en aquest moment encara

---

⁴¹⁰ No podem oblidar que les tensions de gestió que s'han exposat anteriorment també esdevenen precisament en aquests mateixos anys en què s'inicia la compra de la partida de Montcada.

⁴¹¹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.265, núm. 629. També cal recordar que precisament en aquest any 1433 s'estava tractant la compra del terme de Gurb. Tema realment complex, ja que el rei n'havia fet la venda a Bernat Joan de Cabrera i, davant la port que suposava a la ciutat de Vic que els Cabrera tornessin a tenir poder en un territori tant proper i important com era Gurb, decideix fer la remissió de la venda a partir del seu propi erari. No hi va faltar, a més, l'actitud dubitativa dels habitants de Gurb, que en alguns moment havien fet petició a Vic per tal de ser carrer seu, mentre que en altres ocasions havien rebutjat l'opció. Tanmateix, aquest aspecte va ser àmpliament tractat en el Consell de la partida reial d'aquell any, tot generant grans despeses de missatgeries i tractes, com al final les despeses de la dita remissió.

entenien que el sistema de la sort no sempre posava en el regiment les persones més idònies per a aquesta funció⁴¹².

Malgrat tot, i sense explicitar-se'n les raons, el Consell no devia poder procedir normalment, perquè un cop aproximada la data, la reina en va suspendre l'elecció fins al dia 15 de gener següent⁴¹³. Però, com acostumava a passar, el dia 27 de gener de l'any següent els consellers es queixaven que l'elecció restava suspesa i que tan sols s'havia elegit el mostassaf, tot creient necessari elegir missatger per tractar aquest tema amb la reina anant allà a on es trobés aquesta⁴¹⁴. Aquesta urgència es devia veure augmentada, alhora, pels rumors que corrien que el comte de Mòdica —o sigui el senyor Cabrera— s'aproximava a la ciutat amb gent armada⁴¹⁵. Malgrat tot, l'elecció dels consellers no es faria fins al 20 de març de 1434 aprofitant que hi havia el Governador General de Catalunya i el conseller del rei, Joan Corbera, a la ciutat de Vic⁴¹⁶. Tan habitual devia ser la suspensió de les eleccions que al novembre de 1436 els consellers registren en acte que han sentit a dir que alguns singulars volien, una altra vegada, pertorbar l'elecció. Sembla que només va ser un rumor, però davant del fet que això passava de forma recurrent, els consellers no van dubtar a fer-hi provisions. En aquesta ocasió, però, es va poder fer l'elecció amb normalitat el dia de Sant Andreu⁴¹⁷. Així, una altra vegada, tornava a quedar restablert el regiment de la partida reial.

Per a aquests anys que seguiren, les fonts no mostren explícitament els tractes sobre la compra de la partida de Montcada, però sí que podem observar com en totes les citacions de Corts que hi ha —Corts Generals a Barcelona del 1431 al 1434, a Montsó el 1435 i altra vegada a Barcelona del 1436 al 1437— la ciutat s'encarrega d'escollir síndics i de lliurar memorials del que s'ha de tractar. Això, per tant, ens permet suposar que en aquestes Corts eren presents els debats amb els habitants de Vic, ja que en anys posteriors els acords de la ciutat demostren que la partida reial no s'havia estat de mans plegades i s'havien anat

---

⁴¹² JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.266, núm.633. També trobem aquesta mesura en l'acord de 20 de març de 1434, on podem trobar transcrita la disposició de la reina Maria. AMVI, Acords, Vol.1, f.136r.

⁴¹³ AMVI, Acords, Vol.1, f.131r.

⁴¹⁴ AMVI, Acords, Vol.1, f.134r.

⁴¹⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.132v. Aquesta mostra de força de Bernat Joan de Cabrera venia donada per l'afer de la compra i remissió del terme de Gurb.

⁴¹⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.136r.

⁴¹⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.168v.

continuant els tràmits de la compra —segurament acordant amb el rei els capítols estipulats l'any 1432—. Alhora, el que sí que ens ofereix la documentació són mostres de com les missatgeries a la reina eren constants, cosa que ens permet suposar que el negoci de la compra de la partida es continuava tractant⁴¹⁸ fora de les Corts.

Malauradament, aquest llarg procés comportava una gran despesa per a la ciutat, fins al punt que en certs moments la ciutat té greus dificultats per poder prosseguir amb aquest negoci tan important i procura trobar diferents solucions per disposar dels diners necessaris⁴¹⁹. Però del 1438 fins al 1442, les negociacions semblen aturar-se —ja fos per manca de diners o bé per alguna altra qüestió que no es pot confirmar—. Quan de nou s'engeguen els tràmits, però, torna a ser per procurar que la causa entrada a audiència de la reina evolucioni. Així ho indica l'acord de 31 de desembre de 1442 quan els consellers, conscients que ja feia temps que s'havia iniciat la causa sobre la jurisdicció del comte, reclamen que s'hauria de continuar⁴²⁰, per a tranquil·litat de la terra, i tot l'any 1443 es faran grans esforços per arribar a la conclusió del negoci.

El primer pas que localitzem en aquest anys és quan la reina fa una citatòria contra el procurador, batlle, síndics i consellers de la partida del comte. Aquest fet és àmpliament celebrat per la partida reial, ja que ho veien com a un bon indicador de la posició que prendria la Corona⁴²¹. Pocs mesos després, el missatger que havia estat enviat a la reina⁴²²

---

⁴¹⁸ El 22 de gener de 1438 el Consell acorda que és molt necessari fer missatgeria a la reina pels negocis que hi ha entre les dues partides i elegeixen Antoni Ferrer, conseller de la partida reial, per fer aquesta tasca. AMVI, Acords, Vol.1, f.182r.

⁴¹⁹ Un cop el missatger ja era a Barcelona, escrivia al Consell dient que necessitava diners per a l'advocat, el jutge i l'escrivà per tal de continuar amb la causa de les partides. La part reial, però, no té els diners per enviar al missatger. Així que li escriuen una carta tot demanant que sigui ell qui manlevi els diners, fins a la quantitat de 50 lliures, per pagar els sous i poder continuar tirant endavant la compra de la partida de Montcada. (19 de setembre de 1438). AMVI, Acords, Vol.1, f.186r. Altrament, també recorreran a les talles per fer front als deutes que genera que la reina doni sentència a la causa. Així, el 6 d'octubre de 1438, acorden fer talla per pagar els deutes dels salaris dels oficis que persegueixen que la reina doni sentència per la causa de les partides. AMVI, Acords, Vol.1, f.187r. Acorden també que dues parts de la talla vagi destinada a les obres de la muralla i la resta per la qüestió de la partida del comte AMVI, Acords, Vol.1, f.187v. Malauradament, aquesta talla es veu alterada, ja que al novembre del mateix any el Consell indica que entra gent armada del Rosselló i aquesta talla s'havia de destinar totalment a refer la muralla. AMVI, Acords, Vol.1, f.188r.

⁴²⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.221r.

⁴²¹ Acta del 2 de gener de 1443. AMVI, Acords, Vol.1, f.221v.

⁴²² El dia 14 de gener de 1443 s'elegeix Francesc Franc per fer la missatgeria a la reina. AMVI, Acords, Vol.1, f.222r.

torna a la ciutat de Vic i s'apressa a fer relació al Consell de la partida reial de tot el que s'ha tractat a Barcelona. Els informa de la bona notícia que la reina ha creat una comissió amb el Governador General de Catalunya per tractar la compra de la partida, nomenant-hi, també, dos juristes de Barcelona i el mateix consell. Així, la partida reial havia de decidir si volia executar aquesta comissió. La resposta va ser positiva, ja que amb això es podia avançar en els tràmits necessaris per concloure la compra i la presa de possessió de la part sobirana⁴²³.

Però no tot seria tant senzill. Al mes de juny, la reina torna a enviar carta al Consell de la part reial mostrant gran sorpresa perquè no s'havien presentat davant del Governador, alhora que els emplaçava que ho fessin, ja que eren ells els qui havien començat la causa. Semblaria que una altra vegada el problema eren els diners. Tot i això, decideixen procedir amb la causa, tot donant-ne potestat per tractar-ho a Bernat Solà, però alhora acorden amb ell que els seus sous fossin tan ajustats com fos possible. I és que també calia pagar ajuda de deu florins al veguer Berenguer Sella, que també reclamava un total de quinze lliures per totes les despeses en el procés de l'obtenció de la jurisdicció⁴²⁴. La comissió amb el Governador sí que tirava finalment endavant, però en el Consell de la partida reial havien sorgit alguns dubtes referents al procés, i acorden que no seguirien endavant si aquests no es solucionaven per mitjà d'un consell de juristes⁴²⁵. Alhora enviarien Berenguer Solanes, advocat del Consell, a Barcelona per tal que fes reconeixement del procés i aclarís els punts que presentaven dubtes, alhora que ja se li donava potestat per intervenir-hi en la mesura que li fos possible⁴²⁶.

El negoci seguia endavant, així que en els següents anys varen continuar les citatòries, les missatgeries i els procediments per avançar en la compra. Però sobretot va ser a partir del 1445 que sembla que es tornaren a agafar els tractes amb certa empenta, i així es recull en els llibres d'Acords, tot i els problemes del Consell per front a les despeses que li suposava, per la qual cosa es va recórrer a la imposició de les talles⁴²⁷ o al manlleu de diners per fer

---

⁴²³ AMVI, Acords, Vol.1, f.222r.

⁴²⁴ Acta en data de 12 de juny de 1443. AMVI, Acords, Vol.1, f.225r.

⁴²⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.227v.

⁴²⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.228r.

⁴²⁷ El 16 d'abril de 1444 s'imposava una nova talla per 52 diumenges (AMVI, Acords, Vol.1, f.232r), i el 4 d'octubre de 1445, tot exposant que la sentència estava apunt d'arribar, tornava a ser necessari imposar una talla per pagar els salaris i que tornés a carregar per a 52 diumenges. AMVI, Acords, Vol.1, f.144r. Esmentaven, també, que s'havia de pagar 110 lliures en concepte de salaris, però que no es paguessin fins a tenir l'acta de promulgació.

front als salaris⁴²⁸. De fet, el 23 de març de 1446, en el Consell es deia que la sentència era ja molt pròxima i que si no s'havia donat encara era per manca dels diners per als salaris⁴²⁹, i la mateixa problemàtica encara persistia el mes de maig. Tanmateix el Consell s'entossudia a no pagar els salaris fins a haver obtingut l'acta de promulgació⁴³⁰; una posició que no feia més que dilatar el procés. Així que, l'any 1446 es tornen a convocar Corts Generals i la reina, una altra vegada, insta als consellers de Vic que hi vagin per continuar els tractes, ja que la ciutat havia rebut una altra carta de la reina on els acusava de negligència davant del procés d'obtenció de la partida⁴³¹. En aquest cas fou Gabriel Poudevida l'escollit per treballar pel bé de la compra. El mateix Poudevila escrigué a la ciutat el setembre del mateix any explicant que no s'estava prosseguint en el negoci per falta de l'advocat fiscal, que era al Regne de València, i que per tant no era massa útil ser a Corts davant d'aquest impediment⁴³². Alhora, les discussions sobre els salaris continuaven⁴³³, i els consellers començaven a mostrar-se realment exhausts. No tan sols per com estava perdurant en el temps la compra de la partida, sinó per la quantitat de negociacions i de tractes que s'havien hagut de dur a terme, i per la gran càrrega de despeses que això els suposava sense veure com se'n derivava cap benefici a la ciutat. No podem oblidar que aquest aspecte havia d'estar malmetent la tranquil·litat de la ciutat, en la qual hi era ben present la violència dels bàndols entre els que estaven a favor i els que estaven en contra de la unificació.

La reina també volia acabar de concloure aquests negocis, així que a l'acta de Consell del 29 de desembre de 1447 es recollia com havia comunicat a Antoni Ferrer, a Francesc d'Orriols i a Gabriel Poudevida, síndics enviats a ella, que desitjava que el Consell designés persones per concloure finalment la compra de la partida. El consell, davant del punt crucial on es trobava l'assumpte, acordava nomenar les persones de més alta responsabilitat: els consellers, juntament amb Pere Miquel, Antoni Ferrer, Francesc d'Orriols, Gabriel

---

⁴²⁸ El dia 23 de juliol de 1445 el Consell de la partida reial acordava pagar els salaris per prosseguir amb la causa manllevant els diners singulars i que se'ls restituïren els imports per via de canvi. AMVI, Acords, Vol.1, f.243r.

⁴²⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.251r.

⁴³⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.256r.

⁴³¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.131r.257v.

⁴³² AMVI, Acords, Vol.1, f.260r. Acta en data de 18 de setembre de 1446.

⁴³³ AMVI, Acords, Vol.1, f.260v. En data de 6 de novembre de 1446, la reina torna a reclamar els salaris i el Consell continua sent del parer de donar els salaris en el moment d'obtenir l'acta de promulgació. Però en aquest cas, i després de queixar-se que aquest procés estava portant molts càrrecs al Consell sense encara veure'n els fruits, al final decideixen pagar salaris tal com demanava la reina.

Poudevida, Antoni Aragay, Francesc Franc i Andreu çà Vila, donant-los plena potestat seguint el que estava establert en el memorial⁴³⁴ que se'ls lliuraria. El memorial començava justificant-se que la compra era del tot necessària per pacificar les bandositats que aterrien la ciutat i terra i els donava plena potestat per negociar les quantitats econòmiques que s'haurien de donar per fer la compra, tant amb el rei com amb el comte de Foix, i establia que es podrien manllevar les quantitats mitjançant censals⁴³⁵. De manera que semblaven estar en els tràmits finals abans de poder executar el que feia tant de temps que perseguien. Per tant, acabaven el memorial amb una fórmula definitiva, deixant clar que al final d'aquest procés la ciutat havia de tenir un nou privilegi de regiment: "E per tant, poran dir que donant ells orde ab acabament a les coses dessus dites, que la dita senyora, no solament ha voluntat de metre bon orde e refformar lo regiment de la ciutat, més encara de fer-los amplíssimes gràcies e atorgar-los novells privilegis, donant-los pau e soscech en la dita ciutat e a tota aquella terra, a gran honor e glòria de Déu e servei e augmentació de la corona reial e repòs e consolació de tots ells"⁴³⁶.

No només els consellers veien el final de l'assumpte, sinó que el rei, en la mateixa direcció, va creure convenient fer-hi provisions i arribar finalment a la conclusió del tracte. Així, el 20 de maig del 1448, amb antelació suficient a l'elecció del Consell, el rei Alfons va disposar que en la propera elecció de consellers es reelegís el mateix Consell, argumentant que ho feia per "tal que no es modifiquin i puguin seguir endavant les gestions que es duïen a terme pel Consell de Vich en ordre a l'adquisició de la partida de Montcada, i a fi d'evitar pertorbacions"⁴³⁷. I també en el mateix dia feia una altra provisió que els permetés executar ja les últimes passes en el negoci: facultava la ciutat per prendre censals i nomenar un síndic per tramitar la compra de la partida⁴³⁸.

Un cop arribat el dia de Sant Andreu, i havent de procedir a l'elecció de consellers, es va començar el cerimonial tal com estava establert per privilegi. Primerament, es van elegir dos d'entre ells, Francesc Franc i Pere Cogolls. Un cop havien jurat sobre els quatre evangelis, aquests elegirien els quatre compromissaris restants: Berenguer de Pruners, Bernat Riber, Gabriel de Vilatortellà i Joan Pla. Un cop ja havien jurat tots, la resta del Consell va sortir de

---

⁴³⁴ En aquest cas, el memorial està transcrit per Jaume Vall a AMVI, Acords, Vol.1, f. 275r-275v i 286r.

⁴³⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.273v.

⁴³⁶ AMVI, Acords, Vol.1, f.275v.

⁴³⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p. 270, núm.651.

⁴³⁸ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.270, núm. 652.

la casa del Consell per tal que els sis elegits deliberessin sobre qui havien de ser els nous consellers. Però va ser en aquest moment que Just Bosc, Francesc Folcs i Pere Miquel varen entrar per lliurar la disposició del rei Alfons on deia que s'havien de mantenir aquests com a consellers pel fet d'haver-ho estat en l'exercici anterior⁴³⁹. Els sis compromissaris varen tenir un llarg debat sobre què fer davant la carta reial, segurament plantejant-se si això suposava una derogació del privilegi d'elecció de consell. Tanmateix, al final acordaren que seria bo seguir la provisió reial, ja que si no fos així "lo dit negoci podria pendra e evanir a tal altaració e destorb que tot lo dit negoci seria destorbat...irreperablement..."⁴⁴⁰, i finalment constituïren els mateixos tres consellers per la conselleria elegida el 30 de novembre de 1448 i que hauria d'actuar durant l'any 1449, un any especialment rellevant en els afers de la partida de Montcada.

El rei, doncs, va començar a posar fil a l'agulla per tancar els tractes començant per una remissió de crims i penes —excepte de sodomia i lesa majestat— a tots els qui els consellers més quatre persones acordessin davant del veguer, i establint que "les quantitats de composició" s'ingressessin al clavari per destinar-les a la compra⁴⁴¹. Tot sembla indicar-nos que els tractes amb el rei ja estaven molt avançants, seguint part del que ja havien establert els capítols de 1432.

Ara faltaria acabar de definir els detalls amb el comte de Foix. Això passava el dia 12 de juny de 1449:

"Attanents los dits honorables consellers e assignats ja dits, que la compra de la partida del comta de Foix, la qual ha en la dita partida qui gran temps ha passat és stada tractada de fer per la dita ciutat, és en punt de conclusió e execució, e no resta sinó trametra al dit egregi comta per

---

⁴³⁹ El Dr. Junyent ofereix llistat de tots els consellers de la ciutat de Vic —de les dues partides i del Consell unificat a JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.80-101 fins al 1714 i continuant amb els alcaldes fins al 1959. Caldria fer notar que per al Consell elegit el 1447 l'autor apunta que els consellers de la partida reial varen ser Antoni Ferrer, Francesc d'Orriols i Pere Cogolls, per tant no s'entendria que el rei Alfons dictés que s'hagués de mantenir el Consell del 1447 per l'exercici de 1448, i per contra trobéssim nomats per al 1448 a Just Bosc, Francesc Folcs i Pere Miquel. Comprovant amb els acords, s'ha pogut constatar que el 1447 ja varen ser elegits consellers aquests últims —Just Bosc, Francesc Folcs i Pere Miquel— (AMVI, Acords, Vol.1, f.273v), essent doncs una confusió la que trobem en el llistat del Dr. Junyent.

⁴⁴⁰ AMVI, Acords, Vol.1, f.280v.

⁴⁴¹ Dita concessió va ser feta a Castellnou de Nàpols el 18 de gener de 1449. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.270, núm. 653.

contractar, concordar e finir de la dita compra ab ell, axí del preu de la dita compra com capitular e ferma ab ell tots contractes sobra axò necessaris. Et·m·per·amor·d·açò, los dits honorables consellers e assignats haut acord e deslberació entre ells, elegiren en missatgers de la dita ciutat los honorables mossèn Gabriel Cogolls, canonge de la Seu e Vic, en Pere Miquell, majors de dies e Ffrancesch d'Orriols per anar al dit comta per tractar, concordar e finir ab lo dit comta de la dita compra de partida, e comprar aquella partida axí e segons e en aquella forma e manera que ja és stat capitulat, concordat e apuntat ab lo dit senyor rei. Et que puxen prometra per comprar la dita partida e per preu de aquella fins en quantitat de XVI M[i]l florins inclusivament e no mesavant. E on e encars nos podria haver, per la dita quantitat, que lavors los dits missatgers haguessen a consultar los dits consellers e assignats de la final intenció e conclusió del dit compta per quin preu donara la dita partida”⁴⁴².

Tot sembla indicar que es devia arribar a un acord, ja que les següents referències que trobem sobre el procés demostren com s'estava avançant en el negoci. Aquestes referències tracten especialment el tema dels censals que la partida reial venia per obtenir els diners necessaris per fer la compra. Així, el setembre del 1449 va estar totalment enfocat a aquest aspecte. El dia 15, la reina Maria ordenava “als habitants dels termes del castell de Malla, parròquies de Santa Eugènia i Vilalleons, Riudeperes i Folgueroles, de les quadres de Vilambert, de Torrellebreta, de Sant Joan de Riuprimer, de Granollers i d'altres indrets de contribució de la ciutat de Vich”⁴⁴³ que firmessin els censals morts i violaris, als quals s'oposaven i que la ciutat havia de prendre per tal de redimir la partida de Montcada. També el mateix dia aplicava la concessió feta pel rei Alfons que establia que la partida reial pogués prendre censals per a sufragar la compra i ho comunicava als consellers de totes dues partides⁴⁴⁴. Pocs dies més tard, el 24 de setembre⁴⁴⁵, començà a haver-hi actuacions conjuntes per part dels prohoms de les dues partides. Així, el primer que feren estant reunits en parlament general va ser acordar prendre censals per a la compra a raó de mil sous de censals per raó de mil cent lliures, alhora que designaven Bernat ça Pila com a síndic. En els dies successius, també es van adherir a aquest acord els prohoms dels llocs units —així que l'ordre de la reina Maria havia tingut efectivitat—. I en el mateix dia, acordaven les

---

⁴⁴² AMVI, Acords, Vol.1, f.288v.

⁴⁴³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.271, núm. 654.

⁴⁴⁴ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.271, núm. 655.

⁴⁴⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.271, núm. 656.

persones que actuarien com a procuradors per tractar la unificació de la ciutat mitjançant la compra⁴⁴⁶.

En l'acta del 9 d'octubre de 1449⁴⁴⁷ se'ns esmenta que feia pocs dies havia estat acordada i acabada la venda de la partida entre la ciutat i el comte de Foix. Aquest darrer havia firmat ja capítols amb el rei establint un preu de vint mil florins, i s'hi establia també que la ciutat havia de fer donatiu al rei de dos mil cinc-cents florins. Malgrat ser tant a prop de concloure l'assumpte, la ciutat es queixava que “no hage manera alguna en e ab la qual puxa haver axí fàcilment les dites quantitats de peccúnias per supllir en les dites urgents necessitats sinó per via de talla”⁴⁴⁸. Establien així que imposarien talla a tota la ciutat, parròquia i llocs units; una talla que es va executar el dia 12 d'octubre mateix⁴⁴⁹. Les gestions, doncs, estaven realment avançades i els consellers de la partida reial havien estat molt eficients en tot l'afer. Així, la reina Maria, el dia 29 d'octubre de 1449, va tornar a disposar que fossin reelegits, per segona vegada consecutiva, els consellers Just Bosc, Francesc Folcs i Pere Miquel, per tal que poguessin dur a terme les gestions finals sense que hi haguessin pertorbacions⁴⁵⁰. La ciutat de Vic estava complint clarament amb la seva part de responsabilitat en la compra de Vic —sobretot en l'aspecte econòmic—; ara era el torn del rei de començar a disposar el que la ciutat havia demanat. Així, el 24 de gener de 1450, el rei Alfons atorgava a Vic totes les rendes reials que tenia a la ciutat i a la parròquia com a subvenció de la compra⁴⁵¹.

Finalment, s'arribava al mes de març de 1450 i a la venda final de la partida de Montcada per part del comte de Foix. El 10 de març es feia la “venda de la partida de Montcada amb el castell, edificis, forteses, domini útil i senyoriu per preu de cinc mil florins d'or valent cinquanta-cinc mil sous barcelonesos, efectuada pels procuradors designats per aital fi pel comte de Foix a 23 de gener i els síndics de Vic, el canonge Gabriel Cogolls i el notari

---

⁴⁴⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.271, núm. 657.

⁴⁴⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.291r.

⁴⁴⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.291v.

⁴⁴⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.292r.

⁴⁵⁰ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.271, núm. 658 i AMVI, Acords, Vol.1, f.293r. La carta està transcrita per Jaume Vall dins l'acord del 30 de novembre de 1449. L'elecció va funcionar de forma similar a l'any anterior. Primer de tot varen procedir a elegir els compromissaris que farien l'elecció dels consellers. Però un cop estaven ells sis reunits, el canonge de la Seu Gabriel Cogolls se'ls presenta davant aportant la carta de la reina on demanava que es reelegís el mateix Consell.

⁴⁵¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.295v.

Francesc d'Orriols⁴⁵². I el dia següent, els mateixos procuradors del comte feien venda al rei Alfons, per mediació de Gabriel Cogolls i el notari Francesc Orriols, de la jurisdicció de la partida de Montcada amb el mer i mixt imperi, castells, cases, forn i batllia pel preu de quinze mil florins d'or, segons els pactes que s'havien estipulat⁴⁵³, fent àpoca per part dels procuradors del comte als síndics d'ambdues partides de la suma de cinc mil florins dels quinze mil que s'havien pactat el dia 27 del mateix mes⁴⁵⁴. Finalment, el dia 31 de març de 1450, els procuradors mateixos varen donar possessió de la partida de Montcada al rei, representat pel regent de la batllia general de Catalunya, Jaume Jener⁴⁵⁵. D'aquesta manera, després de tant de temps s'arribava a l'objectiu que havia desitjat la ciutat i en el qual hi havia destinat grans esforços.

Ara ja només quedava organitzar de nou la ciutat recentment unificada, i calia fer-ho amb rapidesa. Va ser el mateix dia de la presa de possessió que el rei i la reina traspassaven el Consell de la ciutat a Gabriel Cogolls i Jaume Vall a l'espera d'obtenir un nou privilegi que regulés la institució. Alhora, ordenaven als consellers que prestessin sagrament i homenatge davant del regent de veguer jurant que complirien el que dictessin Cogolls i Vall. Cogolls i Vall varen ordenar que els cinc consellers es mantinguessin a la conselleria. Tot i això, ara el Consell no es podia convocar ni podia acordar sense coneixement i opinió d'ells dos⁴⁵⁶. Amb l'objectiu de regular el regiment fins que s'establís un ordenament, la reina Maria, el 17 d'abril del mateix any, facultava aquests mateixos dos per nomenar les persones que havien de constituir el Consell, els jurats i tots els càrrecs d'oficials, en nombre de quatre consellers i quaranta jurats per a la ciutat unificada⁴⁵⁷.

Així, el dia 1 de maig es reuní consell, ja que Cogolls i Vall presentaren una carta de la reina on es pactava que en aquest dia es poguessin elegir consellers, jurats, oïdors de comptes, clavari i mostassaf i altres càrrecs necessaris, tot revocant els consellers que hi havia. Establia, a més, que calia presentar la elecció feta al Governador General i al veguer, i

---

⁴⁵² JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.272, núm. 659.

⁴⁵³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.272, núm. 660.

⁴⁵⁴ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.272, núm. 661.

⁴⁵⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.272, núm. 662.

⁴⁵⁶ AMVI, Acords, Vol.1, 297r.

⁴⁵⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.272, núm. 663. Establia quatre consellers, mentre que la ciutat havia demanat poder-ne tenir 5, tal com s'havia fet en el període unificat de finals del s. XIV, partint del fet que els dos consells dividits havien tingut 3 consellers per a la partida reial i 2 per a la de Montcada.

establia alhora una pena de cinc mil florins si no procedien així⁴⁵⁸. Per tant, i en vigor de la provisió reial, aquests varen revocar tots els consellers i el Consell que eren presents i van elegir, encara per cooptació, Jaume Riera com a conseller en cap, Andreu ça Vila com a conseller segon, Gabriel Poudevida com a tercer, i Antoni de la Campana com a conseller en quart. Seguidament, van continuar amb l'elecció dels quaranta jurats: Just Bosc, Francesc Folcs, Pere Miquel, Antoni Fàbrega, Pere Ramon de Puigventós, Damià Vall, Francesc d'Orriols, Gaspar Prat, Francesc Franc, Gabriel Estanyol, Pere Oms, Pere Sabadell, Guillem Calvet, Mateu Baranera, Joan Sallers, Rafel Verneda, Jaume Paratge, Pere Granollacs, Pere Rovirola, Pere Cogolls, Damià Artigues, Francesc Ferreres, Joan Molins, Gabriel de Vilatortellà, Bernat Codina, Nicolau Català, Ramon Despuig, Bernat Terrades, Mar Despuig, Rael Vila, Joan Codolosa, Gabriel Torra, Gabriel Salom, Joan Pla, Joan Coma, Salvador Sala, Pere Vilar, Francesc d'Altafya, Antoni Aragay i Berenguer Alegret —molts d'ells havien estat implicats en el procés de la compra de la partida i havien pres una posició de responsabilitat perquè s'arribés a bon fi—. També es van elegir com a oïdors de comptes Gaspart Prat, Pere Oms, Joan Codolosa i Francesc Franc; com a advocats del Consell, Berenguer Solnes i Mateu Cases; com a jutges d'imposicions, Antoni Aragay, Mateu Baranera i Francesc Ferreres; com a clavari, Pere Vila; com a obrer de la ciutat, Tomàs Cogolls; com a notari i escriba del Consell, Jaume Vall. Com a mostassaf es va establir que continués en Gabriel Grau fins a la festa de Sant Martí propera i que aleshores prengué el càrrec Galceran Prat. Finalment, com a verguers es van elegir Joan Terrades i Llorenç de Riudecanes⁴⁵⁹.

La data que s'ha utilitzat tradicionalment com a referent per a la unificació de la ciutat és la del 22 de setembre del 1450⁴⁶⁰. I és que en aquell dia, el rei Alfons, des de Nàpols, aprovava, ratificava i confirmava les clàusules que havien pactat amb els síndics de Vic i, més important encara, declarava solemnement les dues partides de la ciutat en una sola ciutat que era “insígnie, molt forta i fèrtil”, la qual amb tots els seus territoris restaria sempre

---

⁴⁵⁸ Malgrat que encara no s'haguessin donat el privilegi de regiment de la ciutat, aquesta elecció de consellers ja es va fer en la data en què quedaria establerta l'elecció, el dia 1 de maig.

⁴⁵⁹ AMVI, Acords, Vol.1, 298r.

⁴⁶⁰ Abans d'aquesta data, el Consell vigent en aquell moment, segurament, amb necessitat d'obtenir erari i continuar organitzant la nova situació de la ciutat, el dia 30 d'abril de 1450 venia el castell i cases de Montcada a l'Almoina General de Vic per quatre mil cinc-cents florins, comprenent-hi les dependències, drets i emoluments, l'escribania de la Cúria, el forn de pa i la carnisseria. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegi...op.cit.*, p.273, núm. 664.

més unida i de forma inseparable al comtat de Barcelona⁴⁶¹. I també concedia, alhora, el privilegi de regiment del Consell unificat, tot establint com s'havia d'elegir⁴⁶². A partir d'aquest moment, només faltava concedir aquelles coses que s'havien pactat amb la ciutat, algunes d'elles ja presents en els primers capítols de 1432 que la partida reial havia presentat al rei. El mateix 22 de setembre, el rei, per compensar les despeses fetes per la ciutat, concedia els drets de terços i altres drets reials a la ciutat⁴⁶³. A 1 d'octubre, disposava que el veguer i batlle passés a habitar al castell pagant als consellers un lloguer anual de deu lliures, i que també s'hi establissin els càrcers i carcelleria reial amb un sou de cent sous barcelonesos. El mateix havia de fer l'escrivania reial i la Cúria Reial amb una quantitat com a lloguer de vint-i-cinc lliures anuals dividides en dues pagues⁴⁶⁴.

També en aquesta data d'1 d'octubre concedia a la ciutat que pogués cobrar els terços que solien cobrar els oficials reials a la vegueria de Vic, i en passava l'administració al mostassaf, el qual n'hauria de donar compte al clavari de la ciutat⁴⁶⁵. També concedia el dret de barra, el qual ja havia concedit a la partida reial el 18 de gener del 1449 per quinze anys. Però ara ho prorrogava fins que s'haguessin redimit els censals que s'havien fet per realitzar la compra⁴⁶⁶. Nou dies després, tal com li havia suplicat la ciutat, establia que a partir d'aleshores cap ciutadà ni cap persona domiciliada en el terme de la vegueria de Vic no pogués exercir l'ofici de veguer, sinó que l'hauria d'ocupar persona forastera de la vegueria⁴⁶⁷. I ja a l'agost del 1451, la reina Maria manava que es donés possessió a la ciutat de les rendes, censos i alous que la cort reial percebia a Vic i llocs units, tal com havia concedit el seu marit el 22 de setembre de l'any anterior⁴⁶⁸. La ciutat havia aconseguit així

---

⁴⁶¹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.273, núm. 667.

⁴⁶² JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.274, núm. 668.

⁴⁶³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.274, núm. 669.

⁴⁶⁴ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.274, núm. 670.

⁴⁶⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.274, núm. 671.

⁴⁶⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.275, núm. 672.

⁴⁶⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.275, núm. 673. Suposem que reclamen aquesta provisió en continuïtat al que ja s'havia obtingut en temps passats, ja que en la documentació trobem els consellers defensant que el veguer havia de ser forani ja ben en el principi dels llibres dels Acords. N'és un exemple el cas del veguer Galceran de Vergós, el qual no era acceptat per la ciutat. La ciutat argumentava que Galceran no podia ser veguer precisament perquè era nebot d'Huguet ça Rovira, i això suposava que per matrimoni era domiciliat a Vic. Reclamaven al rei, doncs, que el desproveís d'aquest càrrec. AMVI, Acords, Vol.1, f.57r, 8 de gener de 1428.

⁴⁶⁸ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.275, núm. 674. Malauradament, aquesta concessió va ser més costosa de portar-se a terme, ja que al setembre del 1451 les rendes reials de Catalunya es

gran part de les concessions que havia reclamat ja des del principi del procés de la compra, i quedava finalment establerta com a ciutat unificada i amb un únic Consell encarregat del regiment del bé comú.

La principal novetat que establia el privilegi de regiment del Consell unificat era la introducció de la insaculació. Malgrat que en temps anteriors hem vist que es volia evitar la insaculació per evitar que entressin al Consell persones poc hàbils, ara es donava valor a la sort per tal que no fossin presents en el regiment persones properes als bàndols o que no sempre s'hi cooptessin unes mateixes famílies. Tanmateix, ja hem vist que en l'elecció del primer Consell amb quatre regidors apareixien els noms de les persones presents en els consells elegits per cooptació i, tot i instaurar un nou sistema d'elecció, així seguirà en temps posteriors. Així, la sort no aportaria grans canvis a l'oligarquia regent en el consell.

El primer Consell unificat seguint el nou privilegi es va constituir l'1 de maig de 1451⁴⁶⁹, després d'haver estat convocat a veu de pregó el dia anterior i el mateix matí⁴⁷⁰. Aquest cerimonial està minuciosament descrit en els llibres d'acords per relatar tota la cerimònia novellament establerta. La jornada començava amb el Consell reunit dins l'església de la Rodona per escoltar la missa del Sant Esperit⁴⁷¹, i un cop finalitzada, tots ells anaven cap a la casa de la ciutat per començar l'elecció. El primer que s'havia de fer era reconèixer la caixa de les bosses per certificar que els panys eren tancats i no havien patit cap alteració per poder donar validesa a l'elecció. La caixa la presentava l'escrivà del consell, que obria la caixa exterior amb tres panys i presentava la caixa interior, també amb tres panys. Seguidament s'obria la caixa interior i "del calaxó o caxonet hon stà la bossa intitulada bossa de conseller en cap, encontinent per mi dit Jacme Vall, scriva del dit honorable consell, fou tret, presents los dits honorables consellers e jurats, la dita bossa de conseller en cap, la

---

trobaven empenyorades a la ciutat de Barcelona i no se'n pogué fer la possessió fins que a l'octubre es va fer concòrdia entre la ciutat i el secretari del rei per tal d'obtenir-ne la possessió. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.275, núm. 675 i 676.

⁴⁶⁹ Pressuposem aquesta data pel fet que el privilegi de regiment ja era vigent. Malauradament, l'acord comença en el foli 3r, mancant-li la data i les fórmules introductòries de convocatòria de Consell. De fet, aquest segon volum dels llibres d'Acord està relligat i paginat —paginació feta posteriorment— per ordre, tanmateix l'ordre dels acords no segueix cronologia, fet que complica la datació d'alguns acords. AMVI, Acords, Vol.2. f.3r.

⁴⁷⁰ Així era com ho marcava el nou privilegi. DURAN NOGUER, J. (1957). *El règimen municipal ...op.cit.*, p.107.

⁴⁷¹ En aquesta primera elecció no hi trobem aquest cerimonial, ja que, tal com hem esmentat, ens manca la primera part de l'acord. Tanmateix, en les següents actes d'elecció sempre es detalla aquesta missa, tal com determina el privilegi.

qual encontinent per mi dit scriva trobada tencada e segellada fou posada sopra la dita taula, et aquí per los dits honorables consellers e alguns dels dits jurats vista e regonaguda e trobada que en aquella nos mostrave haver algú tocat, e era closa e segellada⁴⁷². Un cop certificat que la bossa del conseller en cap s'havia mantingut totalment segura i sense cap alteració, era l'hora que un infant en traiés els rodolins:

“ Et continuant-se lo present acta sens altre intermedi, fou appellat he aquí hagut un infant menor de VIII anys...lo qual infant, trossades primerament les managues de la cota, iupó e camisa portave fins alt al colze, desligà e dessegellada la dita bossa e aquella obrí, laqual bossa uberta decontinent, lo dit infant començà a traura de la dita bossa, de un a un, comtant tots los rodolins qui dins aquella eren. E aquells trahent de la dita bossa de continent, aquelles meté e lançà dins un bací més de mig d'aygue, lo qual stave aquí sopra a la dita taula aperalat. Et invocat per lo dit infant, primerament, lo nom de Jesucrist e seyantça tres vagades, après maté la mà dins lo dit bací e remanant ab la dita ayga los dits rodolins, près hu dels dits rodolins e aquell tragué del dit bací, axacant aquell alt ab la mà perquè pusqués ésser vist per los dits honorables consellers e jurats. Lo qual rodolí, lo dit infant maté en la mà de mi, dit Jacme Vall scriva, qui aquell ab les managues ben trossades e ab les mans amplament mostrades de la mà de dit infant, prenguí, e aquell en presència dels dits consellers e consell ubrí, dins la qual fou trobada una lengüeta de pergamí de mà pròpia de mi dit Jacme Vall scriva, e lo nom qui en la dita lengüeta de pergamí era escrit ab alta veu legí e publicuí en tal forma que tots aquells qui en lo dit consell eren ha, podien bé hoyr. La scriptura o nom de la qual ceduleta de pergamí e per mi legida e publicada fou del tenor següent: Just Bosc. Et prestament, per foragitar tota frau e suspita per mi dit scriva, la dita ceduleta e la scriptura de aquella, per mi scriva fou mostrada a tots aquells del dit consell qui aquella beura e legir volgueren⁴⁷³.

Seguidament, i igualment per evitar frauds, l'infant retornava els rodolins de dins del bací a la bossa i l'escrivà feia un nou rodolí amb el nom del que havia sortit per afegir-lo de nou a la bossa i tancar-la i segellar-la fins a l'any vinent. Així, per a cadascuna de les conselleries es repetia pas a pas la cerimònia protagonitzada per l'escrivà del Consell i l'infant, fins a nombre de quatre. També era aquest el procediment per elegir els jurats, els quals es dividien en quatre bosses segons estament. De la primera bossa s'elegien nou jurats; nou més de la segona; vuit jurats de la tercera, i de la quarta, deu, resultant elegits trenta-sis

---

⁴⁷² AMVI, Acords, Vol.2. f.3r. L'acta estava escrita seguint el text que estava establert en el mateix privilegi, on l'escrivà tan sols afegia per deixar constància els noms dels que participaven d'una manera o una altra en la convocatòria de Consell.

⁴⁷³ AMVI, Acords, Vol.2. f.3r-8r.

jurats als quals s'hi sumaven els anteriors consellers per obtenir el número de quaranta⁴⁷⁴ que s'establia en el privilegi. Els juraments dels càrrecs, però, no es feien fins al dia de Santa Creu de 3 maig, tot seguint novament el cerimonial establert en el privilegi:

“Item, estatuim e ordonam per més solemnitzar lo present orde de regiment, que, fetes cascadament lo dit dia les eleccions o nominacions de Consellers e Jurats per l'any lavors següent la pus propsdevenidora festa de Sancta Creu, que és a tres de aquell mateix mes de maig, los dits Consellers novament elegits, se aiusten e aiustar se hagen de matí en la dita Casa de la Ciutat ensemps ab lo veguer de Vich e d'Osona e son loctinent e ab los altres que seran stats Consellers l'any passat e encara ab alguns altres prohòmens. E de aquí tots ensemps partesquen ordenats en aquesta manera, ço és, lo dit Veguer primer, a man dreita, e ab ell a la mà squera lo Conseller en Cap del any passat, e, almig de ells dos, lo Conseller en Cap novament elegit; e après, a mà dreita, lo Conseller segon novament elegit, e, a mà sinistra lo Conseller segon del any passat, e axí de dos en dos, hun Conseller novament elegit a mà dreita ab hun del any passat a mà sinistra, segons lur orde, e que, entre ells, ne lo jutge ordinari ne qualsevulla altra persona nos puxe mesclar ne intermediar lo present dia. E axí prohomenívolment vagen a la Seu e dins la capella de Sant Miquel, entorn de la qual sie posats banchs e bancals, ogen una missa, la qual sia dita a honor, glòria e laor del Sant Spirit e del gloriós Archàngel Mossenyor Sant Miquel e del Sant Àngel, qui és donat a custòdia de la dita Ciutat e dels regidors de aquella, la qual missa étegrament oyda, decontinent sen tornen tots ensemps ordenats en la forma damunt dita en la dita Casa de la Ciutat, e aquí decontinent present totes les dites persones qui los hauran acompanyats, presten sacrament e homenatge en poder del dit Veguer o son loctinent, en vigor dels quals juren o prometen les coses següents, volents e consentints que, si contra aquelles fahien o aquelles no complien, incórreguen en les penes que, axí per dret comú com per constitucions de Catalunya e altres drets de la terra, incorren trencadors de sacrament e homenatge...”⁴⁷⁵.

Segons l'opinió de Duran “El Privilegio de 22 de Septiembre de 1450 conferido a la Ciudad de Vich, desde la bahía napolitana, constituye el prisma a través del cual se enjuicia y normatiza la vida local ausonense”⁴⁷⁶. I malgrat que no es puguin menystenir els diferents ordenaments dels consells de la ciutat de Vic fins a aquell moment, el cert és que aquest és

---

⁴⁷⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.52.

⁴⁷⁵ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.118.

⁴⁷⁶ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.43. El mateix autor ofereix la transcripció i traducció del privilegi de 22 de setembre de 1450 sobre el regiment de la ciutat a partir de la pàgina 96.

el que regiria la ciutat unida fins al 1715⁴⁷⁷ permetent que la ciutat es pogués desenvolupar sota una estructura normativitzada i ja allunyada dels senyors feudals⁴⁷⁸ que tant l'havien cobejat. El mateix autor fa una àmplia anàlisi del privilegi, tant des del punt de vista cultural com del jurídic, oferint gran detall del que establia el privilegi. Alhora, ofereix la transcripció i la traducció del document del 22 de setembre de 1450, el qual a parer seu és “uno de los primeros cuerpos legislativos del Derecho Municipal propiamente dicho”⁴⁷⁹.

El primer que canvia aquest document són les dates en què es faran les eleccions. Així, tal com hem vist, a partir d'aquest moment les eleccions tindrien lloc durant la festa de Sant Felip i Sant Jaume —1 de maig— en comptes de la festa de Sant Andreu —30 de novembre—. Pocs dies després, per Santa Creu, el 3 de maig, es faria el jurament dels càrrecs. S'escollí el primer dijous de Quaresma per fer la insaculació a les bosses i matrícules amb suplències o noves incorporacions pertinents. I en els següents sis dies, qui es presentés requerint ser inclòs a la bossa comuna de deu jurats seria inclòs tal com marcava el privilegi. L'elecció de clavari es faria el dia de Sant Maties —24 de febrer— i cada tres anys es farien les suplències en el cas que les matrícules s'haguessin quedat reduïdes a menys de cinc. El dia de Sant Andreu, però, es mantindria per elegir el mostassaf, moment en què s'elegiria una terna de persones que l'escrivà hauria de presentar davant del Batlle General perquè n'elegís un de sol.

En el moment en què es va establir la insaculació per a l'elecció del Consell calia organitzar aquest nou sistema. Van ser Gabriel Cogolls i Jaume Vall els qui varen recollir informació dels ciutadans per oferir al rei una estratificació ciutadana, que relacionés les condicions i aptituds de cadascun d'ells, amb una gran representació de tots els estaments de la ciutat. Així, les bosses d'insaculació es varen regir per aquesta estratificació: hi havia quatre bosses de conselleria amb les persones aptes per fer de consellers i també quatre bosses de jurats: a la bossa primera de nou jurats s'hi havien d'insacular els noms de les persones insaculades dins les bosses de conseller en cap i conseller segon; la bossa segona de nou

---

⁴⁷⁷ Per decret reial de 30 de març de 1715, a Vic quedà designat un Consell interí que durà fins al 1719, presidit per Jeroni de Ferrer i de Llupià i amb Dr. Albert Vilabella, Antoni Perer i Josep Vaixeres i Moragull com a consellers. JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.253.

⁴⁷⁸ Utilitzem aquest nom conscientment, malgrat aportí certa incorrecció cronològica, com a descripció d'una manera que tenien de funcionar i no tant com a pertinença al període feudal, amb voluntat de voler expressar com en aquest s. XV encara xocaven dos modes de funcionar ben diferents atès que s'estava evolucionant cap a una nova realitat jurídic-política.

⁴⁷⁹ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.63.

jurats on s'hi insacularien les persones també insaculades en les bosses de conseller tercer i quart; la bossa tercera de vuit jurats, on s'hi insacularien tots els anteriors i altres ciutadans aptes pel regiment; la bossa comuna de deu jurats on només s'hi insacularien els ciutadans aptes pel regiment però que no haguessin estat ja insaculats en d'altres bosses. També establien les bosses de missatgers, clavari i mostassaf on s'insacularien les persones insaculades a la bossa segona de nou jurats⁴⁸⁰.

Totes aquestes bosses es guardaven curosament dins les caixes electorals: una de més gran i pesada difícil de moure del seu lloc i, al seu interior, una altra on hi hauria el material electoral. La custòdia de les claus també era un aspecte important que es recollia en el privilegi per evitar frau en el sistema d'insaculació. La caixa exterior havia de tenir tres panys, les claus dels quals les guardaven una el conseller en cap, l'altra, el conseller tercer i la última, l'escrivà. La caixa interior també havia de tenir tres panys, i les seves claus eren custodiades una pel primer jurat sortit de la bossa primera de nou jurats; una altra clau la tenia el primer jurat sortit de la bossa segona de nou jurats i la darrera quedava en mans del conseller en cap de l'any anterior⁴⁸¹. El privilegi també establia que dins del Consell no podia exercir dos càrrecs la mateixa persona. Així, en el moment de nomenar els jurats, si sortia el nom d'algun dels recentment escollits consellers, s'havia de donar com a inhàbil⁴⁸².

El consell, convocat amb veu de pregó el vespre abans i el matí del mateix dia⁴⁸³, quedava constituït per 30 jurats com a mínim⁴⁸⁴. Els acords, però, podien ser validats si com a mínim

---

⁴⁸⁰ L'elecció dels oïdors de comptes, però, no es feia per insaculació sinó per càrrec. O sigui que els cinc llocs d'oïdors de comptes estarien ocupats pel conseller tercer de l'any anterior, pel conseller segon també elegit l'any anterior, i pel primer jurat de cadascuna de les tres primeres bosses de jurats.

⁴⁸¹ DURAN NOGUER, J. (1957). *El règimen municipal ...op.cit.*, p.79.

⁴⁸² DURAN NOGUER, J. (1957). *El règimen municipal ...op.cit.*, p.112.

⁴⁸³ "Dimarts XXX de abril, any MCCCC cinquanta tres, en Gabriel Arrencada, corredor públich e jurat de la Ciutat de Vic feu relació a mi Jacme Vall, notari e scriva del honorable Consell de la dita ciutat, ell lo dia present de manament del honorable vaguer e batle e ab voluntat dels honorables consellers e de tots los jurats, ab veu de anafil e per los lochs acostumats de la dita ciutat, haver cridat Consell per a damà hora de tèrcia a la casa dela ciutat. En après dimarts lo primer dia de maig del dit any, hora ans de la pulsació de tèrcia de la Seu de Vic, lo dit Gabriel Arrencada, corredor, feu relació a mi dit scriva, ell vuy de matí, dels dits manaments e voluntat haver tornat cridar lo dit consell per avuy hora de tèrcia". AMVI, Acords, Vol.2, f.27v.

⁴⁸⁴ Per exemple, en l'elecció del mostassaf del dia de Sant Martí —11 de novembre— de 1457, un cop l'escrivà havia anotat tots els jurats presents en el Consell deixava registrat que "...qui tansolament son XXVIII dels jurats del dit honorable consell...e per tant com hic ha molts jurats morts, malalts hoc e altres absent de la ciutat, los restants no poden puyar en nombre de XXX jurats, los quals en cascuna celebració de Consell ha entervenir. E lo dit privilegi en semblant cars hage ja provahit que de cascuna bossa del orda de Consell hi

hi havia 24 jurats a favor⁴⁸⁵. Alhora, el privilegi també feia provisions per tal que els interessos personals —que tant havien abundat en un passat— no interferissin en el regiment del bé comú. Per aquest motiu s'ordenava que quan es tractava qualsevol fet o negoci que afectés qualsevol conseller o jurat, aquest havia d'abandonar el consell d'immediat per no influir en l'acord⁴⁸⁶. També estipulava, en la mateixa línia, que si en el Consell es tractaven temes que afectaven el Bisbe, el Capítol o el clergat de la Seu, els familiars o persones que depenguessin en algun aspecte d'aquests també haurien de marxar⁴⁸⁷. Com també ho haurien de fer els que ocupessin càrrecs o depenguessin de la Cort Reial i de les escrivanies en el moment que es decidissin aspectes concernents a aquestes institucions⁴⁸⁸. Això ens indica que la familiaritat en totes aquestes institucions i el clergat no eren un obstacle per ser nomenats dins del Consell. Tanmateix, només s'establia que haurien de marxar dels acords en els quals es tractin aquests aspectes de forma explícita i les persones implicades directament. El que no preveia aquesta disposició era que les persones relacionades a través de xarxes de solidaritat procuressin per aquestes

---

sia supplit fins al dit nombre de XXX jurats, e en aquest consell ne leguen tansolament dos jurats". AMVI, Acords, Vol.2, f.141r.

⁴⁸⁵ "...per vosaltres, honorables jurats, sia votat si la dita ambaxada e missatgeria sa farà o no ab les faves...en continent, los dits honorables consellers e jurats cubertament meteren dins una bossa sobra açò fet, ço és cascú dells una fava, les quals faves, per mi dit scriva, foren buydades sobra la taula stant en lo mig del consell e comtades fou trobat lo nombra d'aquelles egual ab lo nombra de tot lo consell, e pres, per mi dit scriva, les faves blanques foren cmtades e foren en nombra de XXVIII faves blanques e axí la dita missatgeria fou deslberada ésser necessària e deures fer". AMVI, Acords, Vol.2. f, 158v.

⁴⁸⁶ Aquests tipus de prohibicions les trobem en els llibres d'Acords abans i després del privilegi de 1450. Per tant, entenem que no és una nova mesura, sinó que possiblement ara pren més protagonisme. Pel que fa al cas presentat, en trobem l'exemple a l'acord del 17 de desembre de 1480. El Consell fa sortir d'aquest a tots aquells jurats que han estat creditors del Consell, ja que en aquella sessió precisament s'havia de tractar el tema dels creditors. En aquest cas, però, aquest fet va comportar que no es pogués formar Consell ja que un cop fora tots els creditors el Consell quedava per sota del nombre de trenta. Així que van haver de procedir a agafar les bosses d'insaculacions de jurats per elegir-ne el número que faltava de jurats i poder començar l'acord. AMVI, Acords, Vol.3, f.11r.

⁴⁸⁷ Això, per exemple, passava el 12 de març de 1494 quan, pel fet d'haver de tractar sobre el Capítol de canonges, no hi podien intervenir ni el conseller Pere Joan Franc ni altres jurats i en conseqüència no es podia formar consell per no ser suficients. AMVI, Acords, Vol.3, f.144v.

⁴⁸⁸ Pere Artigues era conseller de la partida reial, però alhora tenia l'establiment de les escrivanies públiques. Per tant, aquest és un dels exemples que quan es tractava sobre les escrivanies, Pere Artigues havia d'abandonar el Consell. A 21 de març de 1426. AMVI, Acords, Vol.1, f.30v. El 5 d'agost de 1452 en tenim nous exemples quan en un acord que s'havia de tractar sobre el veguer i certes tensions que la ciutat tenia amb aquest, fan sortir Antoni de la Campana, ja que és escrivà de la cort del veguer i, també, Miquel Planell i Joan Mayes, ja que el veguer els havia fet firmar "fermances" de seguretat. AMVI, Acords, Vol.2, f113v.

institucions i sectors de la societat vigatana. Així, no s'aconseguia la total imparcialitat del Consell en els afers de la ciutat tal com s'intentava. El mateix disposava sobre les persones que estaven subjectes a senyors jurisdiccionals, les quals haurien d'abandonar el Consell quan es tractés sobre els seus senyors, com també les persones que tinguessin un ofici o regissin un càrrec jurisdiccional per un baró, gentilhome o cavaller⁴⁸⁹. L'altra limitació que s'imposava era que la noblesa no tenia lloc dins el Consell.

Els acords de Consell es prenien amb el sistema de faves. L'escrivà donava una fava blanca i una de negra a cadascun dels jurats del Consell i, després que el conseller en cap presentés el tema sobre el qual s'havia de votar, cadascun d'ells emetia el seu vot posant la fava blanca, en senyal d'acord, o la fava negra, en senyal de desacord, dins una bossa oberta situada damunt la taula. Lògicament, era greument penat el cas que alguns dels jurats sostragués una de les faves de dins el sac en el moment de dipositar el seu vot. I era amb el nombre de vint-i-quatre faves blanques que es podia aprovar l'assumpte que tractaven⁴⁹⁰. Tots aquests acords havien de quedar registrats en acta, i els Acords de Consell havien de ser guardats a l'arxiu, del qual era responsable el mateix escrivà del consell.

S'entén que l'obtenció del privilegi de regiment no tan sols reglamentava el Consell, sinó de retruc també havia de protocol·litzar-ne els oficis. El protocol dels consellers i els altres oficis es pot conèixer a bastament per a la ciutat de Vic gràcies un document que s'ha conservat a l'Arxiu Municipal de Vic i que aporta gran informació i detall: el Cerimonial dels consellers de la ciutat de Vic⁴⁹¹. Aquest manuscrit és una compilació feta per Antoni Vila, conseller en cap el 1496, que va recollir les normes d'actuació dels consellers un cop l'organisme municipal tenia la seva constitució definitiva. El total del que s'hi inclou derivava "de la regulació establerta pel privilegi alfonsí referenciat i altres posteriors i els hàbits que havia anat creant

---

⁴⁸⁹ El 25 de febrer de 1456 faran ús del que també els permetia el privilegi: els permetia fer ordenança que els que eren en el regiment de la ciutat no poguessin actuar com a procuradors o escrivans de barons, cavallers o gentilhomes. I en els dies següents fan una crida per tal que qui estigui en aquesta situació hagi d'abandonar les procuradories i escrivanies sota pena de cinquanta lliures. Així procuraven més neutralitat en el govern de la ciutat i que els interessos dels senyors jurisdiccionals no s'hi introduïssin. AMVI, Acords, Vol.2, f.100v.

⁴⁹⁰ DURAN NOGUER, J. (1957). *El règimen municipal ...op.cit.*, p.61

⁴⁹¹ Aquest document va ser transcrit pel Dr. Junyent, el qual també hi va incloure una introducció amb el context històric i l'explicació del document en sí dins un pròleg més que interessant. VILA, A. (1989). *Cerimonial de consellers de la ciutat de Vic. Manuscrit inèdit del segle XV (Transcripció i pròleg del Dr. Eduard Junyent)*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs.

el costum, inspirant-se ben sovint en el que era usual a Barcelona i Girona, municipis propers d'una prestància i complexitat parelles a les del propi Vic⁴⁹². El conseller en cap no només va redactar la compilació, sinó que en va fer cinc còpies, una per a cadascun dels quatre consellers, que l'havien de transmetre als seus successors en el càrrec, i una altra per guardar a l'arxiu de la ciutat per a la consulta de qui volgués.

Aquesta compilació té tres parts: "La primera part precisa les normes que han de tenir en compte els consellers en l'exercici de la seva responsabilitat i en les maneres d'actuar; la intervenció que els compet en relació amb els funcionaris i en les administracions que estan al seu càrrec, arrendaments d'imposicions, pregons de fires i festivitats i obligació d'assistir a funcions religioses en dates determinades. A la segona part es formula el cerimonial a seguir en la presa de possessió dels càrrecs, inclòs el cas que el rei es trobés a la ciutat, com han de fer la visita als monestirs i l'assistència als actes que es celebrin a la catedral. Comportament en cas de malaltia o mort d'alguns dels consellers, o del rei o membres de la casa reial en cas que es trobessin a la ciutat, del bisbe o del veguer; assistència a exèquies o casaments i a visites de personalitats. La tercera part estableix els capítols de precedències entre les autoritats en els actes intervinguts pel consell"⁴⁹³.

Queda clar que obtenir el privilegi de regiment no tan sols ordenava el Consell municipal i la ciutat de Vic, sinó que elevava el grau de protocol que havien de complir els consellers. I d'aquest element ja en devien ser conscients el mateixos consellers en el moment que treballaven intensament per obtenir el privilegi de regiment. Ja uns anys abans de l'obtenció de la carta magna veiem com en la casa del Consell s'hi acorda fer obres. El 31 d'agost de 1448, moment en què els tràmits del privilegi estan arribant a la seva fi, decideixen que les obres necessàries a la casa del Consell es pagaran de les restes dels diners del mostassaf, i hi assignen Gabriel Grau com a obrer⁴⁹⁴. Poc després —el 2 de gener de 1449— els

---

⁴⁹² FONT I RIUS, J. (1990). El cerimonial dels Antics ...*op.cit.* No està paginada. De fet, en els llibres d'Acords de la ciutat es pot veure com al llarg del temps s'havien anat fet ordinacions que més tard serien compreses en el cerimonial. Ja el 23 de maig de 1486 s'acordava que per com els consellers anaven molt poc acompanyats a les processons i com hi havia crítiques a l'ofici dels consellers, establien que a partir d'aleshores els ciutadans havien d'anar a processons i altres actes —com a la col·locació del càrrec del mostassaf o bé de l'advocat— en companyia dels consellers. AMVI, Acords, Vol.3, f.55v. Aquesta ordenança la feien amb coneixement d'una carta més antiga —de la qual no en sabem la data— on també ja s'havia marcat el mode d'actuar respecte a la manera de seure a la Seu i com havien de col·locar-se a les processons i altres comitives fetes fora de la ciutat segons el valer i l'antiguitat dels presents. AMVI, Acords, Vol.3, f.56r.

⁴⁹³ VILA, A. (1989). Cerimonial de consellers ...*op.cit.*, p.19.

⁴⁹⁴ AMVI, Acords, Vol.2, f.279v.

consellers es queixen que a la casa del Consell no hi ha on seure i que per això és necessari fer-hi bancals. Acordaran fer tres bancals perquè hi puguin seure els consellers i els jurats, havent de pagar aquesta millora també de les restes del mostassaf⁴⁹⁵. Però encara el 15 de maig de 1450 —un cop ja feta la compra de la partida de Montcada i amb la ciutat unificada— es lamenten com la casa del Consell està en perill i com caldria destinar-hi més diners. Per això acorden que, a més de les restes de mostassaf, s’hi destinin les restes de clavaria fins a un total de cinquanta florins. Alhora, també elegeixen en Joan Codolosa i en Pere Rovirola com a obrers⁴⁹⁶. Tanmateix, el desembre del mateix any es lamentaven que per a les obres del consell, malgrat haver-hi ja destinat diners, aquests no havien estat suficients. I per això acordaven afegir trenta florins més a les obres⁴⁹⁷. Amb aquesta quantitat ja devia haver-n’hi prou per fer les obres pertinents, ja que a la documentació no apareix més la necessitat de fer obres, i el 15 de juliol de 1452 el Consell acordava com s’havien de pagar els nous “sitials...que decoren granment dita casa”⁴⁹⁸. Posteriorment, només trobem com el 1493 va ser necessari refer la coberta de la casa del consell, destinant-hi seixanta-cinc lliures tal com aconsellava l’obrer de la ciutat Pere Ferreres i els mestres de cases Miquel de Plantalamor i Jaume Brossa⁴⁹⁹.

El 17 de novembre de 1445 els consellers feien també altres queixes. Primer de tot, es queixaven que les set lliures i quatre sous que rebien com a salari no eren suficients pel volum de feina que havien de fer, un fet que perjudicava el regiment de la cosa pública. Es lamentaven, també, que els consellers no portaven cap insígnia que els permetés ser reconeguts com a tals d’entre els altres habitants, un element que havia creat una gran sorpresa al nou bisbe⁵⁰⁰ en el moment d’entrar a la ciutat, el qual hauria aconsellat als consellers que haurien de portar insígnies tal com es fa en altres ciutats⁵⁰¹. Per això

---

⁴⁹⁵ AMVI, Acords, Vol.2, f.283r

⁴⁹⁶ AMVI, Acords, Vol.2, f.301v.

⁴⁹⁷ AMVI, Acords, Vol.2, f.309v. A 4 de desembre de 1450.

⁴⁹⁸ AMVI, Acords, Vol.2, f.15r

⁴⁹⁹ AMVI, Acords, Vol.3, f.134v.

⁵⁰⁰ Fa referència a Jaume de Cardona i de Gandia, ardiaca de Barcelona i nomenat el 1445 com a Bisbe de Vic. ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV ...*op.cit.*, p.21.

⁵⁰¹ Ramon Ordeig explica que en el moment que va entrar el nou bisbe, “ els cinc consellers de Vic, els tres de la partida reial i els dos de la partida dels Montcada, el sortiren a rebre en incorporació, però vestint cadascun d’ells al seu propi albir, tal com s’havia fet sempre, sense diferenciar-se per res de la resta dels ciutadans”. A partir d’aquí quedaria instituït que els consellers de Vic anessin vestits amb gramalles, o sigui, túniques llargues fins als peus. També aclareix com “tot i que en l’acta se les titlla de samarres, es diu explícitament

acordaven que els consellers de la ciutat es fessin fer “samarres i capons” a l’estil de Barcelona, pagant-ho de la clavaria i marcant que per Nadal ja les haurien de començar a portar. Alhora, augmentaven el seu salari a dotze lliures⁵⁰². La provisió per la qual la reina permetria als consellers de Vic vestir a la forma dels de Barcelona, però, no arribaria fins al 28 de juny de 1447⁵⁰³. Així, el Consell quedava no tant sols ordenat jurídicament, sinó que s’hi introduïa el protocol tant recurrent en els municipis a partir del s. XV.

I retornant de nou al tant desitjat privilegi i ja només faltant els testimonis i la firma, aquest acabava: “En testimonio de todas la cuales cosas, para eterna memoria, hemos expedido el presente instrumento o privilegio público en favor de las predichas Universitat y cada una de las personas de toda dicha ciudad de Vich, presentes y futuras, y para eterna memoria hemos mandado corroborarlo con el sello mayor pendiente de nuestra majestad”⁵⁰⁴. Ara sí que naixia la ciutat de Vic.

3.3. La Guerra Civil. Canvis i continuïtats en el regiment de la ciutat

Fins al 1450, la història del regiment de la ciutat de Vic va estar caracteritzada per la lluita cap a l’estructuració del municipi en un únic òrgan de govern reglamentat. El que s’intentava era deslliurar-se de les ambicions dels senyors jurisdiccionals per anar envers una política protagonitzada per la burgesia ciutadana. A partir de l’obtenció de la carta magna, però, els esforços se centrarien a adaptar el nou ens a les necessitats socioeconòmiques de la ciutat i dels seus ciutadans sobretot en un moment polític social extremadament tens com seria la segona meitat del s. XV.

Tal com s’ha explicat abastament, el procés fins a obtenir el privilegi de regiment del 22 de setembre de 1450 va ser molt dilatat en el temps i, un cop obtingut, encara es va prolongar uns quants anys més fins a obtenir l’acta de cort del privilegi. La solvència de la ciutat, alhora, s’havia vist molt afectada, ja que la compra de la partida de Montcada, de la qual es va responsabilitzar íntegrament la ciutat, la va deixar carregada de deutes a tots aquells

---

que han d’ésser iguals a les dels consellers de Barcelona i, per tant, com les del retaule de Lluís Dalmau. I tot referenciant el Cerimonial dels Consellers, “l’ús de les gramalles per part dels consellers era molt freqüent. Els era preceptiu de revestir-les en múltiples ocasions: en les sessions del Consell, en les misses dominicals i festives a la catedral, en les processons reiterades pels carrers de la ciutat, en les recepcions a personatges importants, etc.”. ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV ...*op.cit.*, p.20-22.

⁵⁰² A 17 de novembre de 1445. AMVI, Acords, Vol.1, f.246r.

⁵⁰³ AMVI, Acords, Vol.1, f.269v.

⁵⁰⁴ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.229

creditors que de forma personal havien bestret i —més important encara— havien comprat censals a la ciutat. Així, ens troben davant d'un Vic que anualment devia gran quantitat de pensions de censal i amb dificultats reals per obtenir-los després d'haver estat carregant constantment tots els ciutadans amb imposició de talles. Així, malgrat que la unificació de la ciutat ja s'havia dut a terme aportant gran prosperitat a la ciutat, aquesta compra també comportaria unes greus conseqüències —sobretot econòmiques— que farien que el recent Consell unificat passés unes certes penúries. Aquest aspecte condicionaria plenament la ciutat i caracteritzaria les actituds i el posicionament que prendria davant dels fets que ocorrien durant la resta del segle.

Sembla ser que, malgrat l'atorgament del privilegi de regiment de 1450, el 1454 encara mancava obtenir l'acta de cort sobre la unió i incorporació de la partida de Montcada. Per tant, en el moment que Joan de Navarra, com a lloctinent del rei Alfons, va convocar Corts, la ciutat de Vic va escollir Andreu ça Vila com a missatger amb àmplies potestats per tramitar aquest aspecte, d'entre altres⁵⁰⁵. Però el 28 de maig de l'any següent, el rei escrivia a la ciutat sorprès per l'absència de la ciutat a Corts. I davant de la insistència reial, es va escollir Pere Vila per fer la missatgeria⁵⁰⁶. Aleshores, el 6 de juliol de 1455, el Consell havia canviat de posicionament i era del parer que, per la importància de tots els afers que es tractaven a Corts, seria necessari enviar-hi més síndics, tal com havien fet altres universitats, i elegiren Pere Ramon de Puigventós i Andreu ça Vila⁵⁰⁷. L'1 d'agost de 1455 Pere Vila ja havia retornat a la ciutat, mentre que els altres dos no ho farien fins al 13 de desembre, restant encara el tema pendent de solució. Just un any després, per diferents destorbs que tenia la ciutat, el Consell tornava a votar si calia fer missatgeria. Després que els consellers i jurats afirmessin que sí que era necessària, sortiren elegits Jaume Riera i Andreu ça Vila. Entre els diferents temes que havien de tractar, l'acta de cort de la incorporació de la partida era un dels més importants⁵⁰⁸. Així, sembla que finalment s'obtidria l'acta de cort. La documentació no ens ho esmenta explícitament, però estant encara les Corts obertes i no trobant més actes de Consell reclamant l'acta de cort sobre la incorporació de la partida, sembla plausible que finalment quedessin solucionats els atorgaments donats per Alfons el Magnànim el 1450.

---

⁵⁰⁵ AMVI, Acords, Vol.2. f.54v.

⁵⁰⁶ AMVI, Acords, Vol.2. f.88r.

⁵⁰⁷ AMVI, Acords, Vol.2. f.90v.

⁵⁰⁸ En data de 28 de maig de 1456. AMVI, Acords, Vol.2. f.109v.

A partir d'aquí varen seguir uns anys on el Consell procurava fer executar els drets que els havia donat Alfons el Magnànim, sobretot insistint especialment en els aspectes econòmics i els de justícia per aturar les bandositats fortament arrelades encara a la ciutat.

El 25 de febrer de 1456, el Consell recordava que el privilegi els permetia fer ordenances sobre els procuradors i escrivans. Aprofitaven doncs aquest dret per recordar que els que eren dins el regiment de la ciutat no podien ser procuradors ni escrivans de barons, cavallers o gentilhomes. I ordenaven que es fes crida que, en els dies següents, tothom qui es trobés en aquella situació deixés les procuradories i les escrivanies sota pena de 50 lliures⁵⁰⁹.

Un altre aspecte que el Consell va posar en ordre va ser el de l'advocat de la ciutat. Cert és, com hem vist, que la ciutat constantment recorria al consell de l'advocat davant les problemàtiques en què es trobava el seu consell. Tanmateix, per acord de 5 de maig de 1457 veiem com els consellers esmenten que la ciutat feia temps que no tenia advocat. Segurament, com que no calia tractar constantment aspectes jurídics com havia passat just uns anys abans, l'elecció d'aquest ofici es devia haver anat dilatant⁵¹⁰. Això ens demostra que, malgrat que la ciutat tenia facultat de disposar d'advocat, possiblement no era un ofici plenament instaurat dins el consell. Per això en aquesta data, i esmentant que el privilegi els marcava que era bo tenir un o dos advocats per a la ciutat, sembla que s'hi posa solució. Així doncs, acorden elegir advocat posant el nom dels juristes que es trobin hàbils a la ciutat dins de llengüetes de pergamí i fent l'elecció per insaculació. La ciutat devia no devia disposar de molts practicants d'aquest ofici, ja que només troben Francesc Rovires, llicenciat en lleis, i Pere Joan Vall, doctor en lleis, per regir aquest càrrec. Va ser Pere Joan Vall qui exerciria, doncs, com a advocat de la ciutat⁵¹¹.

Un altre aspecte que el Consell havia de regular, en la línia de neutralitzar l'ocupació del poder per part de senyors jurisdiccionals o bé per gent pertanyent a les bandositats, seria la que van començar a gestionar el 27 d'abril de 1457. En aquesta data, el Consell acordava

---

⁵⁰⁹ Els escrivans d'ofici quedaven exempts d'aquesta mesura. Tanmateix, veiem que tot i haver regulat el regiment de la ciutat dotant-la de privilegi de regiment propi, encara hi havia una certa por que els senyors jurisdiccionals volguessin obtenir influència dins el govern de la ciutat. Per tant, intentaven evitar-ho per mitjà d'ordenances de Consell emparades pel privilegi atorgat. AMVI, Acords, Vol.2. f.100v.

⁵¹⁰ L'acord esmenta que a la ciutat no hi havia prou advocats. Tanmateix, aquest no havia de ser un element suficient per no tenir advocat de ciutat, ja que hem vist que la ciutat lliurava franqueses a persones d'oficis que mancaven a la ciutat. Així que aquest motiu, més una certa dilació de l'assumpte, feia que la ciutat restés sense advocat.

⁵¹¹ AMVI, Acords, Vol.2. f.133r.

que a partir d'aquell moment la ciutat no pogués fer cartes al rei, a la reina, als seus lloctinents, al Governador o a altres oficials per tal de proposar persones per regir la vegueria, batllia, sotsvegueria i sotsbatllia i judicatura sense coneixement del Consell, alhora que havia de quedar registrat en acta de consell⁵¹². Aquest acord ens indica que hi havia una certa permissivitat de poder proposar persones concretes per regir els oficis reials, alhora que podríem deduir que aquestes propostes acostumaven a ser acceptades. Però el Consell no volia quedar al marge de l'elecció dels oficials reials per la importància que tenien a l'hora d'aplicar justícia en el dia a dia de la ciutat. Per això, el 12 de febrer de 1458, precisava, encara, aquesta ordenança. La qüestió sorgia arran que per la festa de Carnestoltes acabava el trienni dels oficials reials, però havien vist que els càrrecs de veguer, sotsveguer i jutge ordinari ja s'havien adjudicat. Així que recordaven que, per les Constitucions de Catalunya, abans d'adjudicar els oficis s'havia de donar coneixement als regidors de la ciutat per tal de confirmar que els escollits eren aptes per als oficis reials. Acordaven, doncs, que a partir d'aquell moment, el veguer, el sotsveguer i el jutge ordinari no fossin admesos sense abans haver-ne donat coneixement al Consell perquè aquest pogués deliberar sobre la idoneïtat de les persones i acceptar-les si se les considerava hàbils, o bé en cas contrari rebutjar-les tot apel·lant a les Constitucions de Catalunya⁵¹³.

El mateix any 1458, però, hi va haver canvis polítics importants, i és que l'Infant Joan era designat successor de la Corona d'Aragó després de la mort d'Alfons el Magnànim a Nàpols⁵¹⁴. Així, la ciutat ràpidament va procurar fer les gestions necessàries davant d'un canvi a la Corona, com era el jurament dels privilegis de la ciutat per part del nou rei. A finals del 1458⁵¹⁵, i després d'haver rebut l'homenatge de fidelitat de la ciutat per part dels síndics de Vic, el rei confirmava els privilegis que li havien presentat⁵¹⁶. El Consell i la ciutat, doncs, protegien l'ordenament municipal de la ciutat mitjançant el jurament dels seus privilegis per part del nou rei. No sabien encara, però, que la política de Joan II comportaria greus conseqüències per a la ciutat.

---

⁵¹² AMVI, Acords, Vol.2. f.125r.

⁵¹³ AMVI, Acords, Vol.2. f.144r.

⁵¹⁴ En data de 23 d'abril de 1459, per a les sepultures del rei, el Consell acordava fer-se gramalles per a ells de roba de llana tenyida de fosc —de bruneta—, i per als verguers, gramalles de llana d'Aragó, pagant-les de la clavaria de Rafel Verneda. AMVI, Acords, Vol.2, f.170r.

⁵¹⁵ No podem precisar més la data degut que s'ha perdut el mes en què es va dur a terme. Havia de ser en els últims mesos del 1458, ja que Joan II entrava a Barcelona el 22 de novembre d'aquell any.

⁵¹⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.278, núm.685.

Encara el 1461 restaven pendants aspectes de la compra de la partida de Montcada. Veiem com els Diputats del General de Catalunya enviaven carta a Vic on els demanaven quinze florins que es devien encara de la compra i requerien que la ciutat enviés un síndic a Corts per fer concòrdia i pagar almenys vuit florins, si no volien que fessin un procediment contra la ciutat⁵¹⁷. El Consell ràpidament acceptà enviar-hi Gabriel Vivet i fer el pagament reclamat abans que aquest tema es pogués convertir en un nou litigi que comportaria grans despeses per a la ciutat.

Tal com és àmpliament conegut, els problemes reals, però, varen començar l'any 1462, tant per a la ciutat de Vic com per al conjunt del territori català. “L'agitació al camp, amb la progressió de la causa dels remences juntament amb el malestar general, enfrontat a la política del rei Joan II, conduïren a l'encegament de la guerra civil catalana, que esclatà pel maig de 1462”⁵¹⁸. Junyent afirma que els remences varen començar a contradir els seus senyors a partir d'aquell any, tot refusant pagar els delmes, dirigits pel notari Jaume Serrolí i també pels caps remences Gabriel de Vilacetrú i Verntallat. Així es començava un conflicte on es barrejaven no només els interessos dels pagesos de remença contra els seus senyors feudals, sinó que a l'hora entraven en joc els interessos dels diferents sectors de la societat —Corona, noblesa i burgesia— per tal d'ostentar i reforçar el seu poder.

Un cop ja començada la guerra, la ciutat va prendre part per la Diputació del General contra Joan II, tal com feren la major part de viles reials. Aquest fet comportà que el Consell ja no estigués sota les ordres de Joan II sinó a les ordres de la Diputació del General, la qual va ser dirigida en un cert moment per Cosme de Montserrat, bisbe de Vic. Durant el conflicte, algunes de les principals famílies de la vegueria varen ocupar diferents càrrecs rellevants.

---

⁵¹⁷ AMVI, Acords, Vol.2. f.215v.

⁵¹⁸ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.145. Cal remarcar que la Guerra Civil catalana a la vegueria i ciutat de Vic avui dia resta encara molt desconeguda i hi manca molta feina per fer. Es coneix com va afectar aquesta guerra gràcies a la feina del Dr. Junyent i al gran coneixement que tenia de les fonts de la ciutat de Vic. Tanmateix, la seva visió es basava plenament en l'obra VICENS VIVES, J. (1945). *Historia de los remensas en el siglo. XV*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Jerónimo de Zurita, que ofería una visió de la guerra amb una gran rellevància als posicionaments remences però que no descrivia la realitat política general que sí que aportava l'obra SOBREQUÉS VIDAL, S., & SOBREQUÉS CALLICÓ, J. (1973). *La Guerra civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*. Barcelona: Edicions 62, publicada pocs anys abans que l'obra de Junyent sobre la història de Vic. També coneixia part dels fets de la guerra a la ciutat gràcies als diversos treballs de Carreras Candi, el qual amb l'estudi de la família Altarriba havia desenvolupat força informació sobre aquest període —la seva bibliografia està àmpliament detallada en apartats següents.

Així, Ramon de Planella estaria lluitant contra Joan II en els primers anys de la guerra⁵¹⁹, actuant al costat de Bernat IV de Montrodon⁵²⁰, nomenats ambdós per la ciutat de Vic com a capitans. També hi hauria Arnau de Vilademany, nomenat per la Diputació del General com a capità d'Osona i provinent d'un altre llinatge important de la vegueria⁵²¹. Al costat d'aquestes famílies també s'havien posicionat al costat de la ciutat —i de la Diputació del General— els Cruïlles, els Malla i Guillem de Gurb.

D'altra banda i en aquest cas actuant a favor del rei Joan II i juntament amb els remences⁵²², es varen situar en llocs importants la família Altarriba, amb Bernat Guillem nomenat com a capità de la regió d'Osona, el cap remença Gabriel de Vilacetrú, els Montcorb de Sant Julià, els Despujol de Sant Hipòlit, els Descatllar i els Peguera. La divisió no devia ser menys acusada dins de la ciutat, on, després de dècades d'intenses bandositats, els odis i recels heretats es devien desfermar en els bàndols de la guerra civil.

De fet, a la vegueria de Vic, aquesta guerra va ser més intensa en el seu primer període, del 1462 al 1464, en què els enfrontaments bèl·lics varen ser constants, alguns dels quals afectaren directament la ciutat. Entre desembre de 1465 i l'abril de l'any següent, el conestable de Portugal, reconegut com a rei Pere IV per part de les institucions catalanes a partir de 1464, es va instal·lar a la ciutat de Vic. De fet, ja a l'agost de 1465 el Consell de la ciutat havia fet una instància —per mitjà del veguer Joan de Torrelles— al conestable perquè jurés els privilegis de la ciutat⁵²³. Aquest, molt abans d'arribar a la ciutat, a l'octubre de 1463, havia enviat una carta al Consell en la qual els notificava que destituïa Bernat IV de Montrodon com a capità de les tropes de la vegueria. I malgrat que la ciutat oferí moltes queixes i envià un memorial a Joan de Beaumont de tots els mèrits de Montrodon denunciant que havia estat víctima d'una maniobra del veguer de Barcelona, sembla que es

---

⁵¹⁹ Els Planella eren un llinatge molt important provinent de Moià. GONZÁLEZ REYES, C. (2012). Ascens polític, econòmic i reproducció social a la Catalunya baixmedieval. Els Planella de Moià. *Porticum. Revista d'estudis medievals*. Núm. IV., p.110.

⁵²⁰ PLADEVALL, A. (2001). Mont-rodon. Passat i present d'un gran llinatge i casal osonenc. Vic: Editorial Diac, 173.

⁵²¹ PLADEVALL, A. (1995). *Taradell. Passat i present d'un terme i vila d'Osona*. Taradell: Ajuntament de Taradell i Eumo Editorial. Col·lecció l'entorn 29, p.113. Els Vilademany era un llinatge important com a senyors de Taradell com també pel seu entroncament familiar amb els Cruïlles. A partir del 1466, la defensa i l'exèrcit de Vic serien encomanats a Joan Pere de Vilademany.

⁵²² JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.146.

⁵²³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.279, núm.689.

duria a terme la destitució, ja que Bernat IV restaria a Barcelona durant una temporada —no massa llarga—⁵²⁴.

Altrament, la ciutat i la vegueria quedarien “enfora del xoc dels exèrcits de Joan II, que, si bé travessaren la comarca per l'agost del 1467, camí de Girona, interessats en el moviment bèl·lic que s'hi desenrotllava fins a l'alta muntanya, no impediren de millorar posicions amb la presa de Savassona pel desembre”⁵²⁵. Ja a partir del 1471 la guerra es va començar a decantar a favor de Joan II gràcies a les capitulacions de ciutats que li havien estat rebels fins aleshores. Vic va ser una d'elles. Un cop es veié que la vegueria de Vic, sobretot a partir del juny de 1472, estava majoritàriament ja en mans del rei, el consell, juntament amb el capità Joan Pere de Vilademany, van decidir firmar capitulació de rendició, que tindria lloc el 8 de juny al mas Plantamor de Santa Eugènia de Berga i que seria confirmada pel rei des de Peralada el 16 de juny següent. Segons el Dr. Junyent, aquests capítols havien estat presentats “per la ciutat de Vic a Joan II, i aprovats per aquest en forma de privilegi després que la ciutat es restituí a l'obediència del rei en la guerra”⁵²⁶.

La capitulació que va presentar la ciutat no diferiria gens de la que va presentar la ciutat de Barcelona el 24 d'octubre de 1472 amb l'anomenada Capitulació de Pedralbes. “Teòricament, la capitulació era un tractat de pau sense vençuts ni vencedors, encara que el fet d'haver estat concertat entre un sobirà i els seus súbdits (una manifestació més del

---

⁵²⁴ PLADEVALL, A. (2001). *Mont-rodó. Passat i present ...op.cit.*, p.352. El 24 de maig de 1464 els consellers de Vic es tornaven a adreçar mitjançant carta al conestable per demanar que es reparassin els danys que se li havien ocasionat a Montrodó.

⁵²⁵ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.148.

⁵²⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.280, núm.693. Aquesta capitulació es guarda a l'Arxiu Municipal de Vic amb la signatura AMVI. Privilegis, llibre XIX, f.273r-284r (presenta una numeració antiga només per a la capitulació, però aquí s'utilitza la numeració més moderna escrita a llapis pel fet de ser la numeració que pagina tot el llibre de privilegis), pel fet de ser aprovats com a privilegis. Tanmateix, aquesta és una còpia del s. XVII que tant incloïa la capitulació de la ciutat de 1472 com l'aprovació feta el 4 de febrer de 1496 per Ferran II des de Tortosa. La concòrdia original resta avui en dia a l'arxiu privat de la Sra. Maria Porter i Moix, de la qual ens presenta la transcripció a ALBARDANER LLORENS, F. (2018). 1472 Capitulacions de la ciutat de Vich amb el rei d'Aragó Joan II. *Armoria*, núm.7, 87-121. Aquest treball s'ha basat en la còpia existent a l'Arxiu Municipal de Vic, amb una posterior comparació per a la transcripció del document original. Cal fer notar que el trasllat de l'original del s.XVII presenta errors de còpia, alhora que en el document original hi ha uns títols precedents a la gran majoria de capítols. Vegeu la transcripció de la capitulació a Annex 2.

pactisme vigent) exigia el formulisme «Plau al senyor rei» després de cada clàusula⁵²⁷. Així és també en la capitulació de Vic. Però més important és encara el to amb què es portarien a terme les capitulacions dels llocs rebels, ja que “... la primera cosa que atorgava aquest «senyor rei» no era el perdó d’uns rebels, ni tan solament l’oblit d’una rebel·lia, sinó el reconeixement que no hi havia hagut ni rebel·lia ni rebels” perquè acceptava que “...els seus fins ara adversaris havien obrat «pel seu bon amor e fidelitat»⁵²⁸. La capitulació de Vic, entre d’altres, era un assaig del que seria la capitulació que pacificaria tot el Principat de Catalunya. Així, no és estrany que aquesta sigui la tendència del redactat del document de Vic que aportaria pràcticament més beneficis que represàlies a tots els qui havien actuat contra el rei. La ciutat de Vic va redactar una capitulació molt conservadora pel que fa als seus drets i al benvenir de la ciutat que procurava mantenir els privilegis obtinguts al llarg del temps, protegir l’economia de la ciutat i assegurar que els qui havien estat al capdavant de la posició vigatana seguint la Diputació no es veiessin afectats i poguessin mantenir els seus béns preservats.

En el primer capítol introductori, on es presentava la capitulació de la ciutat realçant la gran fidelitat que tenien a Joan II, demanaven que no se’ls culpés de lesa majestat i que s’abolissin tots els “crims, malificis, delictes, culpes e negligències... o altres sedcions, rebellions, homicidis, usurpació...” tot demanant “silenci perpetua”⁵²⁹. Aquesta seria la premissa que tenyiria tota la resta de capítols que seguirien. L’aspecte a què es dedicava més atenció i que es descrivia amb més detall eren els drets que obtindrien les persones d’un i altre bàndol. Així, en aquests capítols es pot observar clarament com els dos bàndols participants en la guerra no obtindrien els mateixos beneficis. La paradoxal política de Joan II permetria que qui havia lluitat contra ell en sortís molt més ben parat que no pas qui li havia donat suport. Per tant, en el segon dels vint-i-cinc capítols que disposava el document, es feia referència a com s’havien de tractar tots els danys que la ciutat havia fet durant la guerra; s’hi imposava el silenci esmentat i es prohibia que qui n’hagués rebut conseqüències

---

⁵²⁷ SOBREQÜÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). La Guerra Civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. La societat catalana durant el conflicte. Vol.2. Barcelona: Edicions 62, p.334.

⁵²⁸ SOBREQÜÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). La Guerra Civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. La societat catalana durant el conflicte. Vol.2. Barcelona: Edicions 62, p.334.

⁵²⁹ Privilegis, llibre XIX, f.273v.

pogués reclamar res a la ciutat⁵³⁰. En certa manera, la ciutat es justificava de l'enderrocament i crema de tots els castells i cases fortes en motiu d'aturar l'altre bàndol amb l'excusa que aquest causava morts i empresonava gent tot arrecerant-se en aquestes fortaleses⁵³¹. Ara bé, en el següent capítol —el tercer de la capitulació— s'esmenava què calia fer amb els béns dels ciutadans de Vic —entenent que eren els que havien actuat d'acord amb el Consell de la ciutat— i tanmateix, la mesura no era equiparable. I és que des del principi del capítol quedava clar que tots aquells béns que els exèrcits del rei havien confiscat als ciutadans i s'havien atorgat a altres persones properes al bàndol reial havien de ser retornats, i que aquests atorgaments s'havien de considerar nuls i revocats. Alhora, exigien que és fes sentència de revocació per tal que no fossin reclamats pels qui els havien percebut durant la guerra i feien constar que qui no acceptés aquesta disposició fos considerat rebel al rei i es pogués procedir com a tal tot denunciant-lo davant els oficials, els quals haurien d'aplicar la justícia —ja fos empresonant-los o el que fos pertinent—. Després d'estipular què s'havia de fer amb els béns i les persones d'un i altre bàndol, la ciutat havia de deixar clar qui pertanyia a un i altre. Malauradament, el document no ens ofereix un llistat detallat dels noms de les persones, sinó que precisament, en el quart capítol, la ciutat argumentava que no havia estat possible detallar qui s'adheriria a dita capitulació pel bàndol de la ciutat. Per aquest motiu, el que establien era que aquesta capitulació fos general i pogués ser vigent per a tothom que s'adherís a la ciutat, donant facultat als consellers de poder-ne expedir còpies a qui cregués convenient.

Però malgrat no haver pogut elaborar una llista extensa de qui s'inclouria en la capitulació per part de la ciutat, sí que concretaven sobre les persones més rellevants del seu bàndol. Així, establien en el capítol quinze que a tots els que havien ocupat càrrec de regiment durant la guerra a favor de la ciutat se'ls mantingués en la seva posició, ja fossin oficials reials, consellers, consell o qualsevol altre ofici de regiment de la ciutat de Vic o dels seus llocs units. Creien que havia de ser així perquè tots ells “seguint lo sol bé comú

---

⁵³⁰ A partir d'aquí no s'esmenarà el foli on es troba cada capítol, ja que en els Annexes hi ha la transcripció i precedent a l'inici de cada capítol s'insereix el número d'aquest, fent més fàcil la seva localització dins el document. Tan sols s'esmenarà en el moment que s'utilitzi alguna transcripció del document intercalat al mig del text.

⁵³¹ A part de la crema i enderroc d'edificis, la ciutat també va fer confiscar béns de la gent rebel a la ciutat malgrat que en els capítols no s'esmenti. Així és com a través d'un acord de 23 de maig de 1477 coneixem que Joan Puig era receptor i col·lector dels béns dels enemics de la ciutat durant la guerra. AMVI, Acords, Vol.2, f.252v.

manifestament, no han duptat oblidar lur privat interès⁵³². Feia referència, doncs, a Joan Pere de Vilademany, capità de Vic i Osona; Joan Albertí de Mallorca, com a veguer i batlle de Vic i Osona⁵³³; Pere Bosc, jutge, i Joan Domènec, sotsveguer i sotsbatlle; Antoni Guerau, advocat fiscal; Jaume Riera, procurador fiscal; Pere Canal, carceller, i els consellers Gabriel Vivet, Galceran Prat, Jaume Riera i Jaume Fontarnau⁵³⁴ amb tot el seu Consell i altres oficis de la ciutat.

En la mateixa línia anava el capítol dinou, però ja no feia referència a persones que havien exercit càrrecs per a la ciutat sinó que ara concretava sobre les persones honorables a qui se'ls hauria de restituir els seus béns i heretats. Aquests eren Ausiàs de Cruïlles, Ponç de Malla, Bernat de Montrodon, Joan Ramon de Vergós, Francesc Joan d'Orís, Joan Torrellas, Marc i Galceran de Vilanova, Bernat de Gurb, Ramon de Galliners, a més d'altres que no detallaven. El que sí que concretaven eren els béns que se'ls havia de retornar. Observar aquest llistat ens permet afirmar com tots ells formaven part dels senyors jurisdiccionals de la comarca i que eren clarament els enemics del bàndol Altarriba durant la guerra, però molts d'ells ja s'hi oposaven fins i tot abans d'aquesta. Seguia la mateixa línia de protegir els afectes a la ciutat. Així, després d'haver denunciat com els oficials reials tot sovint havien fet abusos, establien que a partir d'aleshores cap d'ells no pogués impetrar a ciutadans de la ciutat sense que hi pogués intervenir el jutge ordinari ni poguessin recórrer a les seves legítimes defenses. Així ho establien tant per a les causes criminals com civils —capítol vuit—.

Molt detallats també, però amb un to clarament oposat, hi havia els capítols referents als adversaris de la ciutat. El primer que establien, de forma rasa i curta, en el capítol dotze era que a tots els qui s'havien posicionat contra la ciutat i que no volguessin firmar la capitulació se'ls prohibiria l'entrada, argumentant que "...los mals de la guerra porten infalliblement tal impressió en los ànimos de cascuns, que és molt difícil de remoure segons experiència

---

⁵³² Privilegis, llibre XIX, f.278v.

⁵³³ Fer notar que segons els llistat de veguers d'Osona que ofereix el Dr. Junyent, per al període 1462-1469 el veguer era Joan de Torrelles i per al següent trienni (del 1469 al 1472) ho va ser Pere Joan d'Albert de Perapertusa. Es fa evident, doncs, que el càrrec de veguer a què es referia la capitulació era el que l'administració paral·lela que va crear la Diputació General hauria nomenat.

⁵³⁴ És molt interessant conèixer qui eren els consellers que van exercir durant la Guerra Civil Catalana a la ciutat de Vic, ja que tal i com s'ha explicat, no es guarden els acords de Consell per a aquest període. Així, la capitulació ens permet conèixer-ne almenys quatre —no sabem si aquests mateixos quatre consellers varen exercir càrrec durant tota la dècada de la guerra, o bé si hi va haver eleccions anuals seguint el funcionament establert per privilegi.

demostra...⁵³⁵. També concretava sobre algun personatge destacat del bàndol contrari com era en Montcorb —capítol vint—. De fet, aquest, durant la guerra, havia estat fet presoner juntament amb els seus fills per part de la ciutat, però s'havia fet concòrdia per tal d'alliberar-lo. Però la ciutat, queixant-se que no s'havia seguit per part d'ells, demanava al rei, per mitjà de la capitulació, que es pogués prosseguir amb el cas i aplicar-hi justícia després d'haver escoltat les dues parts. També podia passar que senyors jurisdiccionals i ciutadans del bàndol de la ciutat tinguessin drets sobre persones que havien lluitat a favor del rei —de fet en una ciutat on havia abundat la divisió de la gent des de temps tant remots, s'entén que aquesta situació havia de ser més que corrent—. Així, s'establia que aquests senyors poguessin continuar rebent delmes, censos, rendes o drets sobre tots els qui haguessin desobeït la ciutat. Alhora, demanava que els de la ciutat també poguessin continuar treballant la terra, recollir fruits i altres productes de les terres que eren de la Corona —si ja hi tenien dret abans de la guerra— sense que poguessin ser molestats ni se'ls pogués prohibir aquest dret.

Els aspectes econòmics també hi eren presents, i més tenint en compte com la ciutat portava una càrrega important de deute en censals des de la compra de la partida de Montcada. Així, havia de deixar ben definit com s'hauria de prosseguir en aquest cas, i més essent molt habitual que alguns dels seus creditors haguessin lluitat en el bàndol contrari durant la guerra. Així, el primer que marca és com es podran pagar les pensions de censal, concretament en el capítol sis. Semblaria que per temor que els creditors els reclamessin totes les pensions, establien diferents mesures. Primer de tot, aclarien que les pensions es pagarien segons l'erari de la ciutat disponible a compartimentació per sou i lliura a tots els creditors i havent-ne ja deduït els salaris ordinaris en primer lloc. També creien necessari deixar per escrit que totes les pensions que s'havien fet en el passat però que fossin degudes per al període de la guerra, no n'estiguessin obligats a pagar-les. Ara bé, als creditors que no haguessin firmat la capitulació dins del període establert se'ls podrien confiscar les pensions de censal que rebien fins aleshores —capítol set—. També procurarien mantenir els alous reials que els havia atorgat Alfons el Magnànim en retribució per la compra de la partida, i reclamaven al rei que quedés confirmat l'atorgament —capítol nou—. També reclamaven que el dret de la bolla fos reduït a dos sous per lliura tal com s'acostumava a fer abans de la guerra —capítol vint-i-quatre—.

---

⁵³⁵ Privilegis, llibre XIX, f.277v.

No es podia oblidar que el Principat encara estava en guerra —faltaven encara set mesos per a la fi del conflicte—. Per tant, a la capitulació de Vic es recollien un seguit de disposicions referents a protegir la ciutat d’haver de participar en la guerra encara vigent. Primer de tot, establien que quedaven exclosos de contribuir-hi, i restaven exempts d’host i cavalcades i fins i tot de la crida de Princeps Namque pel que restava del 1472 —capítol cinc—, i vetaven la refortificació, tant d’edificis com de persones, del castell de Montcada i totes les forces de Vic, ja que recordaven com aquestes estaven sota ordinació del Consell de la ciutat —capítol deu—. I en el capítol catorze demanaven no haver d’admetre companyies d’homes, evitant així contribuir en els seus allotjaments. Tanmateix, malgrat voler evitar qualsevol participació en la guerra, sí que volien protegir-se’n; per això marcaven que si la ciutat era atacada podrien sortir a la defensa amb el capità de la ciutat i també imposant les treves i concòrdies necessàries —capítol divuit—.

Lògicament, per a la ciutat de Vic era molt important poder mantenir tots els seus drets obtinguts amb molt d’esforç al llarg de segles. Per tant, no podia faltar el capítol —número vint-i-dos— on s’establia que la firma de la capitulació comportava la confirmació i aprovació del rei de tots els privilegis, drets, usos i costums que havia obtingut la ciutat. A part es tractaven altres drets concrets, com era la facultat que tenia la ciutat de fer ordinacions tal com en tenia la potestat abans de la guerra. Així, marcava que els oficials reials actuessin també en consonància amb aquestes i apliquessin la justícia en els casos que es transgredissin les ordinacions —capítol setze—. I també procuraven que la ciutat pogués unir i incorporar llocs, que esdevindrien carrers de la ciutat —capítol disset— o mantenir els dos mercats i fires que tenia la ciutat per tal de procurar que la ciutat revifés de la magresa de la guerra —capítol onze—. En aquest sentit, també prohibia la tafureria, establint que els emoluments que se li havien convertit en certs moments a partir d’aleshores els poguessin revertir en les obres de la muralla.⁵³⁶

Aquestes eren les condicions a partir de les quals la ciutat de Vic s’havia de refer d’una guerra, on malgrat parlar de capitulació, deixava una part dels habitants com a receptors de beneficis, mentre que la resta quedaven plenament agreujats. Tanmateix, la situació en què quedava el Consell de la ciutat era molt favorable, ja que havia aconseguit confirmar tots els

---

⁵³⁶ En un acord posterior, del 6 de febrer de 1485, s’esmentava com la muralla no havia proveït de defensa en temps de la guerra civil. Per tant, el que s’inclou a la concòrdia no anava tant dirigit només a refer els desperfectes ocasionats durant la guerra, sinó al fet que la muralla devia presentar certes dificultats de manteniment, que no quedarien resoltes fins uns anys després —tal com s’ha vist en pàgines precedents—. AMVI, Acords, Vol.3, f.97v.

drets i privilegis de què ja gaudia prèviament a la contesa bèl·lica i continuava regint segons el privilegi d'Alfons el Magnànim. Per tant, pel que fa al regiment de la ciutat, en els anys successius no es va haver de fer gaire més modificacions que les que serien necessàries per adaptar-se a la realitat de cada moment.

Aquest seria el cas del privilegi que va donar el rei Joan II el 25 d'abril de 1475, que representava la primera modificació de la carta magna atorgada pel rei Alfons. Aquesta modificació responia a la davallada demogràfica que presentava la ciutat després de la guerra, i que feia difícil trobar gent suficient que la pogués regir. Per això, el rei va constituir el bisbe electe, Guillem Ramon de Montcada, com a comissionat perquè pogués dur a terme la reforma de les insaculacions. El que havia de fer, doncs, era reduir el nombre de persones del Consell i dels seus oficis, i alhora es limitarien les inhabilitacions per tal que pogués haver-hi més gent insaculada. El dia 23 d'abril de 1475, el bisbe electe Montcada establia els capítols i ordinacions per regular l'elecció⁵³⁷, i el dia següent el rei confirmava la reforma deixant clar que aquesta no derogava el privilegi de 1450⁵³⁸.

El privilegi deia clarament que la reforma era “Per causa d'aquesta guerra com encara per mortaldats extremes son estades en el temps passat que la ciutat de Vich sia tant evacuada, disminuïda i despoblada de persones qui aquella com se pertany regescan e es vengut per tal ocasió lo regiment de aquella a persones no prou idonees per sustentació de aquella.”⁵³⁹. Per tant, s'establia que es mantindria el número de consellers en quatre, però es reduiria el número de jurats a vint-i-vuit. Alhora, per formar consell, a partir d'aleshores serien necessàries només vint-i-quatre persones, i per aprovar els acords, només caldrien setze vots. En consonància amb aquesta mesura, també s'haurien de rectificar les bosses d'insaculació. Seguint la disposició d'Alfons el Magnànim, es determinaven els noms de les persones que havien d'anar a les bosses de jurats, però es modificava el nombre de jurats que se n'haurien d'extreure. Per tant, els noms insaculats a les bosses de conseller en cap i conseller segon havien de ser inclosos també a la bossa primera de sis jurats —passant dels nou jurats que s'elegien originàriament d'elegir a sis—, i els noms de les bosses de conseller tercer i quart també s'havien d'insacular a la bossa novament intitulada bossa segona de sis jurats—que també havia estat reduïda de nou a sis jurats—. Seguint el privilegi de 1450, s'establia una tercera bossa de jurats, però es reduïa el nombre de

---

⁵³⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.280, núm. 694.

⁵³⁸ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.280, núm. 695.

⁵³⁹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.280, núm. 695.

persones elegides de vuit a sis, i se li donava el nom de bossa tercera de sis jurats. Per a aquesta bossa va ser el bisbe electe qui va insacular el nom de les vint persones que cregués aptes i idònies per al regiment de la ciutat. I de la mateixa manera, s'ordenava una quarta bossa amb el nom de bossa comuna de sis jurats, posant com a màxim vint persones insaculades de les quals se n'haurien de treure sis el dia de l'elecció —en el privilegi de 1450, per aquesta bossa es preveia que s'havien d'elegir deu jurats—.

Igualment, es modificava la bossa del mostassaf. Si en el privilegi de 1450 s'establia que les persones insaculades a la bossa segona de jurats fossin les mateixes a insacular per a la del mostassaf, això es modificava de manera que a partir d'ara s'hi haurien d'insacular les persones ja insaculades a les bosses de conseller en cap i conseller segon. Tanmateix, s'establia que es donés potestat als consellers i als jurats de complir les bosses a partir d'aleshores.

La reducció de càrrecs també era una de les noves mesures. Així, es reduïen a quatre els oïdors de comptes, i s'atribuïa aquest càrrec al conseller en cap i conseller tercer de l'any anterior, al primer jurat sortit de la bossa primera de sis jurats i al primer jurat sortit de la bossa segona de sis jurats, sempre que tots ells sabessin llegir. Pel que fa a l'incompatibilitat de càrrecs es va marcar, igual que a l'antic privilegi, que no es pogués ser clavari i conseller amb relació de pare i fill, o bé que els consellers no poguessin ser reelegits fins després de tres anys, i els jurats, després d'un any sense exercir.

L'altra reforma important va ser la qüestió de les inhabilitacions. Tal com hem vist, el Consell i el privilegi de 1450 marcaven unes disposicions que establien qui no podia formar part del Consell per tal de mantenir els interessos privats lluny del regiment del bé comú. Joan II, en el privilegi de 1475, reduïa extensament les inhabilitacions i permetia que els procuradors i escrivans de barons, cavallers i gentilhomes poguessin entrar a les bosses tot i posseir senyories jurisdiccionals a la vegueria. Malgrat això, es reservava exceptuar-ne les persones que depenguessin de la casa de Cabrera, tal com feia la carta magna atorgada pel rei Alfons. A més, estatuïa també que l'advocat de la ciutat podia ser alhora advocat del bisbe i del Capítol⁵⁴⁰. Així, es modificaven certs aspectes del privilegi fundacional de la ciutat, amb

---

⁵⁴⁰ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.236. Aquest element devia causar força dissensions dins del govern, fent que més avançat en el temps s'hi haguessin d'aplicar mesures. Així, el 4 d'agost de 1491, el Consell acordava que a partir d'aleshores sempre que s'haguessin de tractar fets i negocis d'algun particular, oficial o gentilhome, l'acord s'hauria d'aprovar per mitjà de la votació en faves si alguns dels consellers ho demanava. AMVI, Acords, Vol.3, f.122v.

un cert avantatge per a tots aquells personatges que maldaven per entrar en el govern però que n'havien estat apartats fins aleshores.

A partir d'aquest document, que entraria en vigor el dia 29 d'abril mateix, el bisbe electe es reservava, per atorgament del rei, la facultat d'elegir per a aquell any els consellers, jurats i altres oficials del govern de la ciutat, després de reduir el nombre d' insaculats⁵⁴¹. Però ja l'any següent, seguint el funcionament normal del consell, varen ser els consellers els qui varen aplicar el nou privilegi. El dia 29 de febrer de 1476 varen refer les bosses de matrícules amb el nombre d'insaculats reduït⁵⁴², i el dia de les eleccions es va fer seguint aquesta reducció de jurats i càrrecs⁵⁴³.

La ciutat de Vic es va anar regint sota aquesta nova fórmula i sense més contratemps de govern fins al 1482, moment en què el Consell va haver de fer front a una intensa problemàtica que li generaria nous plets, despeses i conflictes dins les muralles i dins la casa de la ciutat. Era el conflicte amb els creditors. I és que de fet, sembla lògic que aquesta qüestió al final desemboqués en un litigi entre qui havia prestat diners per a la compra de la partida de Montcada i la ciutat, ja que les quantitats prestades eren elevades i, en una dinàmica que la guerra no feu sinó agreujar, el retorn d'aquestes s'anava allargant en el temps. Per tant, els qui havien prestat diners mitjançant la compra de censals, farts de no veure-hi remei, es van decidir per litigar conjuntament contra la ciutat.

El problema, que esclataria amb un fervor especial l'any 1482, es pot detectar en origen com a mínim ja el 1480⁵⁴⁴. La convocatòria del Consell del 17 de desembre de 1480 començava amb la impossibilitat de formar-lo perquè no hi havia prou jurats, ja que eren "creedors sobre la dita ciutat i lo consell se havia celebrar sobre los dits crèdits"⁵⁴⁵. Així, un cop suplerts el jurats que mancaven, es va començar a discutir per què no s'havia pogut obtenir concòrdia amb els creditors de la ciutat, culpant-los de no haver volgut reduir gens els deutes. Per això reclamaven a Mateu Cases —que estava fent d'intermediari amb els creditors— que

---

⁵⁴¹ AMVI, Acords, Vol.2, f.221r

⁵⁴² AMVI, Acords, Vol.2, f.235v

⁵⁴³ AMVI, Acords, Vol.2, f.237r

⁵⁴⁴ Això no vol dir que prèviament a aquesta data els creditors no haguessin fet diferents reclamacions al Consell de Vic perquè els fossin satisfets els deutes. Tanmateix, tractem aquest període en concret pel conflicte dels creditors degut que les fonts ens mostren clarament que el tema agafava especial intensitat, ja que aquests varen prendre mesures d'una forma conjunta per protegir els seus drets.

⁵⁴⁵ AMVI, Acords, Vol.3, f.11r.

defensés els capítols que feien referència a com pagar els censals de la capitulació de 1472 tant com li fos possible⁵⁴⁶. Alhora, acordaven que es fes còpia dels capítols de la capitulació per tal que Cases supliqués al regent de Cancelleria que fossin defensats i, en el cas que aquest els rebutgés, que Cases ho posés com a greuge a les Corts i dissentís en tots els actes fins que aquest tema fos tractat⁵⁴⁷.

Però les fonts ens permeten entendre millor el conflicte en un acord ja una mica més avançat en el temps. Així, en l'acta de Consell del 7 de maig de 1482⁵⁴⁸, el Consell explicava com els creditors havien mogut una causa contra la ciutat, consellers, Consell i privilegi de regiment, i proposaven per poder cobrar els deutes que la ciutat tingués tots els drets i imposicions de la ciutat sense haver de treure'n els salaris ordinaris. El Consell es lamentava de com això era un gran perjudici al patrimoni del rei —i, tot i que no es reflecteixi a les actes, de ben segur que els preocupava que se'n ressentissin els seus salaris— i com representava l'aboliment del privilegi del regiment. Per aquest motiu s'havien intentat fer concòrdies, cap de les quals no havia tingut un resultat satisfactori.

Davant de tots aquests fets, Consell i consellers havien de votar amb faves si es creia necessari fer ambaixada al rei, a l'infant i al lloctinent. Lògicament, el resultat de la votació va ser favorable, i per mitjà d'insaculació sortia elegit Joan Costa com a missatger. Pocs dies després, el 12 de maig de 1482, s'havien reunit a la casa del Consell per manament del veguer Francesc de Montbui, a qui s'exposava la causa amb els creditors. En aquesta reunió s'aconsellava que es fes tota defensa necessària en audiència del rei, a l'infant o al Lloctinent amb tots els ambaixadors, síndics i procuradors que els fos necessari⁵⁴⁹. Immediatament, el dia següent es feia una nova elecció de sis síndics més que es sumarien al ja elegit Joan Costa. En aquesta ocasió haurien sortit elegits Bernat Codina, Pere de

---

⁵⁴⁶ Els acords no ens ofereixen prou detall quant als noms dels creditors, cosa que fa complicat establir relació amb la capitulació de Vic, però no seria forassenyat plantejar l'opció que alguns d'aquests creditors que acusaven la ciutat fossin dels que havien sortit més malparats de les disposicions econòmiques de la capitulació. Mancaria, però, poder definir i posar nom clarament als principals personatges dels dos fets històrics que caldria posar en relació. Només s'han pogut identificar alguns dels noms dels creditors que presentarien plet contra la ciutat: Pere de Rovirola (AMVI, Acords, Vol.3, f.33v), Berenguer Prat (AMVI, Acords, Vol.3, f.36v), Bartomeu Font, Agustí i Francesc Albareda, Pere Alberc, Joan Codolosa, Joan Torroella i Jaume Viladecans (AMVI, Acords, Vol.3, f.42v).

⁵⁴⁷ AMVI, Acords, Vol.3, f.11r.

⁵⁴⁸ AMVI, Acords, Vol.3, f.31v.

⁵⁴⁹ AMVI, Acords, Vol.3, f.32v

Puiventós, Miquel Sala, Berenguer de Pruners, Pere de Fontarnau i Jaume Riera⁵⁵⁰, als quals es donaria memorial de com intervenir i què defensar en la seva missatgeria⁵⁵¹. Aquest memorial oferia molt detall de com s'havia de procedir davant la defensa de la ciutat per la qüestió dels creditors, però alhora oferia detall de com es trobava la situació en un punt important de tensió. Així, esmentaven com "alguns dels dits crehedors oblidant-se de la laor de Déu e del bé de la cosa pública, no obstan que en los regiments e oficis e preheminències de la dita ciutats sien dels principals, volents dominar e senyoreyar la dita ciutat dient moltes paraules ignominioses ... hoc encara aiustant mal a mals, han feta conspiració e unió ab los eclesiàstichs revelants-los molts secrets de la casa del Consell en perjudici del patrimoni reyal e de la cosa pública. E per ço és deguda cosa que per sa altesa sia proveït e manat ab provisions en tals coses oportunes e necessàries, que atnent que dits creedors fins assí nos són haguts en dits negocis a la utilitat de la cosa pública oblidant-se de llur pròpia mare qui és la ciutat, que d'aquí avant com a ingrats dels benifficis e officis de aquella sien foragitats e trets de les bosses del dit regiment...los dits creedors qui clarament se mostre no com a fills..."⁵⁵². A partir d'aleshores, els creditors litigants quedarien apartats del regiment de la ciutat.

Tanmateix, el Consell no es tancava a l'opció de la concòrdia, tal com es veu quan el 3 de juny del mateix any, Guillem Vendrell, framenor, s'havia proposat per intervenir entre les dues parts en conflicte per establir concòrdia. La ciutat ho acceptà malgrat que aquest volgués cobrar més del que la ciutat havia estat disposada en un principi⁵⁵³. Al cap i a la fi, el Consell no volia "pledeiar ne litiguar ab negú, e signatment ab los ciutedans de aquella qui si son fills, oblidant-se la magritut que ells han haguda devers la llur pare qui és la dita ciutat..."⁵⁵⁴. Alhora, Vendrell els aconsellava que, tal com els creditors havien donat potestat per a la concòrdia al noble Ausiàs de Cruïlles, la ciutat ho posés en mans del mateix Cruïlles i de Bernat de Montrodon. Malgrat aquesta intervenció, no es va poder arribar a concòrdia, així que seguirien la causa, havent de comparèixer a Barcelona el dilluns següent. Per això,

---

⁵⁵⁰ AMVI, Acords, Vol.3, f.33r.

⁵⁵¹ El memorial es fa en data de 31 de maig de 1482. AMVI, Acords, Vol.3, f.33v. El memorial, està copiat en els llibres d'acords. Tanmateix no està a continuació de l'acord sinó que es troba en pàgines precedents fora de lloc. AMVI, Acords, Vol.3, f.18r.

⁵⁵² AMVI, Acords, Vol.3, f.19r.

⁵⁵³ AMVI, Acords, Vol.3, f.34r.

⁵⁵⁴ AMVI, Acords, Vol.3, f.34r.

en la mateixa reunió es varen elegir Jaume Riera i Miquel Sala, que marxarien l'endemà mateix, amb plena potestat per defensar a la ciutat⁵⁵⁵.

Tanmateix, els dos síndics encara varen intentar arribar al consens mitjançant concòrdia, en aquesta ocasió amb Joan Andreu Sorts, canonge de Barcelona, un altre cop amb Bernat de Montrodon com a intermediari. I malgrat que tinguessin potestat suficient per tirar endavant amb el que creguessin, els dos missatgers varen voler enviar carta al Consell per tal que estigués al corrent de les novetats. Així que el consell, per major seguretat, decidia enviar Guerau Gordiola, advocat, cap a Barcelona⁵⁵⁶ per ordenar-los que si no s'arribava a la concòrdia es continués amb la causa. En aquesta ocasió s'aconseguiria que alguns dels creditors firmessin la concòrdia, però atès que n'hi havia d'altres no ho havien fet, la ciutat es temia el pitjor: continuar amb un plet i anar augmentant les despeses generades per aquesta causa. Amb aquesta previsió, doncs, acordava imposar talla sempre que es tirés endavant el plet i podent-la revocar si no es donava el cas⁵⁵⁷. I així va ser. El 10 de novembre de 1482, Felip Tona havia demanat poder intervenir en el Consell per tal d'avisar-los:

“...per alguns tirants, altrament apellats crehedors, estan preparats, qui oblidant-se de llur pròpia pàtria a la defensió de la qual més que a totes coses són oblidats quant encare poch recordant-se del jurament per ells prestat per los mes de ells lo jorn de Sancta Creu de maig o poch après, que bé e leyalment se haurien en defençar lo patrimoni del Senyor rei e encare lo interès de aquesta cosa pública, tot interès propi a part posat, e de continuar –se esforçant en subvertir la dita ciutat, sercant vies exquisites e desonestes. E en cars a ells no permès de voler destruir la dita Ciutat del nombre de les quals ab llurs reprovades pràctiques e stúcias ha conduhits en Viladecans e en Torroella de Sancta Eulàlia en fer-los, ensemps ab ells, enemichs de aquesta ciutat, faent-los fermar pròcura de destruir aquest ciutat e per ço proveiri a la indemnitat de dites coses, que per los síndichs e ambaxadors de la dita ciutat qui ya en les dites coses han cabut per aquella en nom e per part de la dita ciutat, supliquen lo senyor locitinent vulla sobre tals coses proveir a la laor de Déu, servici del senyor rei e bé de aquesta ciutat...”⁵⁵⁸.

---

⁵⁵⁵ A 14 de juny de 1482. AMVI, Acords, Vol.3, f.34r.

⁵⁵⁶ A 29 de juny de 1482. AMVI, Acords, Vol.3, f.34v.

⁵⁵⁷ A 15 de juliol de 1482. AMVI, Acords, Vol.3, f.35v.

⁵⁵⁸ AMVI, Acords, Vol.3, f.37r. Gràcies a aquest acord, podem veure clarament com els creditors no només havien actuat seguint les formes legals, sinó que el conflicte dels creditors s'hauria barrejat amb les bandositats de la ciutat.

Bàsicament el que acordaven suplicar al lloctinent era que fos seguit i preservat el que s'havia inclòs a la capitulació⁵⁵⁹. Així, a finals de 1482 la ciutat continuaria tenint causa oberta contra els creditors, cosa que obligava la ciutat a fer front a noves despeses i a haver d'imposar noves talles. Tanmateix, en el Consell de 2 de gener de 1483, malgrat que la causa no avançava i consideraven que això era una vergonya per a la ciutat, acordaven continuar amb totes les mesures possibles per continuar amb la causa i defensar-la fins el final⁵⁶⁰. Però realment aquest conflicte no veuria la seva fi fins que no actués el bisbe com a intermediari⁵⁶¹. Aquest fet tenia lloc el 25 de maig de 1483 i, malgrat que s'havia concordat firmar una capitulació entre les dues parts, no s'acabava de trobar la manera que cadascuna d'elles preservés els seus drets⁵⁶². De fet, es mantindria així aturada fins que al mes d'octubre es desencallaria, primer firmant alguns dels creditors⁵⁶³ i donant-la per firmada completament el 24 d'octubre de 1483⁵⁶⁴. Així, aquesta concòrdia establia que la ciutat admetés de nou al Consell les persones litigants, alhora que s'establia a trets generals retornar al que s'havia establert a la capitulació de la ciutat de 1472, oferint seguretat a les pensions de censals degudes als creditors. Però aquesta pau no restaria pas com a definitiva, sinó que s'havia firmat per a un temps determinat. Així que un cop acabat aquest termini s'encendrien de nou les tensions —sobretot a partir de 1492 i 1493—. En aquesta ocasió, però, el conflicte quedaria remès a un nou fet que tindria lloc el 1493: l'atorgament de noves modificacions en el privilegi de regiment per part de Ferran II el 12 d'abril de 1493.

I és que, tal com ens mostra la documentació, la ciutat es trobava de nou en una situació demogràfica més bona que no pas el 1475. Per això, el Consell requeria al rei que li plagués poder fer créixer les bosses de regiment i poder corregir el privilegi fet pel seu pare divuit anys abans⁵⁶⁵. Per tant, el dia 11 d'abril de 1493, el rei Ferran II proveïa la ciutat perquè pogués augmentar de nou les persones del Consell a divuit persones per bossa de conselleria, tot manant que el Consell fes nòmina de totes les persones que podrien entrar a

---

⁵⁵⁹ AMVI, Acords, Vol.3, f.36v.

⁵⁶⁰ AMVI, Acords, Vol.3, f.44v.

⁵⁶¹ El bisbe que actuaria com a intermediari de la concòrdia tornava a ser Guillem Ramon de Montcada, que no acabaria el seu episcopat fins al 1493.

⁵⁶² AMVI, Acords, Vol.3, f.50v.

⁵⁶³ AMVI, Acords, Vol.3, f.65v.

⁵⁶⁴ AMVI, Acords, Vol.3, f.67r. Trobem la còpia de la concòrdia de l'any 1483 en un acord de 24 d'octubre de 1491. AMVI, Acords, Vol.3, f.124r

⁵⁶⁵ A 25 de febrer de 1493. AMVI, Acords, Vol.3, f.160r.

la bossa⁵⁶⁶. El consell, ja el dia 15 del mateix mes, acordava que les persones elegides per anar a Barcelona hi anessin ja per donar la nòmina de les divuit persones per bossa de conselleria⁵⁶⁷, i ja el dia 29 d'abril havien tornat al Consell fent relació del que havien obtingut sobre la correcció i habilitació del privilegi⁵⁶⁸.

El nou privilegi ratificava en primer lloc el que havia atorgat Alfons el Magnànim mentre no s'oposés a les noves modificacions que s'hi aplicaven. A part de l'augment en les bosses de conselleria, modificava el número de jurats a extreure per bossa respecte al privilegi de 1450. Així, de la bossa comuna de deu jurats, ja no se'n traurien deu sinó que en serien vuit, mentre que de la bossa primera i segona de jurats ara se'n traurien deu. La tercera bossa de jurats seria tal com era en el privilegi del rei Alfons, de 8 jurats. Alhora, habilitava intervenir en el Consell escrivans i procuradors de barons, cavallers i gentilhomes encara que exercissin jurisdicció civil i criminal dins la vegueria. Establia també que, a partir d'aleshores, el Consell podria utilitzar qualsevol advocat per a la defensa de la ciutat i facultava l'escrivà del Consell per poder ser elegit conseller i regentar altres oficis, podent designar un substituït de la funció d'escrivà si es donava el cas. Alhora, determinava que no podrien ser elegits consellers, oïdors de comptes, clavari i mostassaf tots aquells que no sabessin ni llegir ni escriure, i que els creditors de la ciutat no podrien obtenir ofici de jutge d'imposicions —després de tota la conflictivitat seria massa poc imparcial la posició d'un creditor exercint de jutge d'imposicions—. Per a tot el que no tractés el privilegi de Ferran II, quedava en vigència la carta magna de la ciutat de 1450⁵⁶⁹. El dimecres 14 d'agost de 1493 rebien amb gran reverència el privilegi de Ferran II dins el Consell i de mà del notari Bernat Sala. Tots els consellers i jurats, amb presència del veguer Gaspar Blanes, van jurar que preservarien “a la unglà” el privilegi per tots els temps venidors, i d'aquesta manera el privilegi entrava immediatament en vigor.

Duran veia en aquest privilegi com Ferran II tenia “cierta ansia centralizadora⁵⁷⁰”. Tanmateix les noves modificacions no aportaven grans canvis en el regiment de la ciutat respecte al que havia atorgat el seu pare i, menys encara, al privilegi d'Alfons el Magnànim.

---

⁵⁶⁶ AMVI, Acords, Vol.3, f.169r. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.283, núm. 706.

⁵⁶⁷ AMVI, Acords, Vol.3, f.1170r.

⁵⁶⁸ AMVI, Acords, Vol.3, f.170v.

⁵⁶⁹ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.240.

⁵⁷⁰ DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal ...op.cit.*, p.234.

Així arribava el Consell de la ciutat al final del segle. Un segle cabdal per al regiment de la ciutat de Vic, ja que no tant sols s'havia aconseguit unir les dues partides de la ciutat, sinó que, més important encara, s'havia donat el privilegi fundacional del Consell municipal de Vic, el qual, amb algunes modificacions, seria la base perquè la ciutat avancés cap a un sistema de govern molt més institucionalitzat.

CAPÍTOL 4. LES BANDOSITATS URBANES DE LA CIUTAT DE VIC

Al llarg de tot el segle XV un dels problemes més habituals que va haver d'afrontar la ciutat de Vic va ser la lluita entre bàndols. Si es fa cas al que ens deixa entreveure la documentació, aquesta violència devia ser molt recurrent, molt perjudicial per a la ciutat i els seus habitants i, sobretot, un problema molt difícil d'aturar. Així, de forma constant trobem com en les reunions de Consell s'havia de tractar aquest aspecte. No pas perquè hi haguessin d'aplicar la justícia —no en tenien potestat—, sinó perquè era un perjudici per a la ciutat que tenien obligació de protegir segons el seu jurament com a regidors de Vic. Per aquest motiu, quan havien de treballar per posar aturador a les bandositats, el Consell de la ciutat —ja fos de la part reial o l'unificat a partir de 1450— exposava en primer lloc la presència de violència dins la ciutat a la resta de jurats per acordar tot el Consell les mesures que calia aplicar-hi.

Malauradament, el registre dels acords no ofereix gran detall sobre la problemàtica existent entre els que s'enfrontaven —un aspecte que seria clau per comprendre les motivacions de la lluita—, sinó que en el millor dels casos anomenava qui eren els que dirigien les bandositats i detallava els greuges i els actes que havien comès. Aquesta era la premissa per procedir a acordar què caldria fer. En la major part dels exemples s'acordava fer missatgeria a qui pogués aplicar la justícia, que acostumava a ser el veguer. Però en els casos on les bandositats ja estaven més arrelades i la lluita s'allargava en el temps, o bé quan els incidents ocorreguts eren més greus, el que es decidia era elegir missatgers per anar a demanar ajuda, ja fos al Lloctinent General o al rei —i sobretot a la reina regent per al període que ens pertoca—. Aquest element és el que ens permet afirmar, doncs, que a la ciutat de Vic es van viure les bandositats amb molta preocupació, alhora que ens indica que la violència dins les muralles de Vic va ser extrema en moltes ocasions, ja que les missatgeries a la Cort reial, a més de ser freqüents, van ser molt nombroses.

De fet, només fent una simple observació quantitativa dels acords de la ciutat presos entre el 1424 i el 1496 —tenint en compte que hi ha anys per als quals no tenim acords— s'hi poden localitzar un total de cent vint-i-dos registres que tracten específicament el tema de les bandositats. Però més interessant és observar com es distribueixen aquests acords al llarg dels anys, ja que hi ha molta més presència de registres de bandositats per a uns anys que no pas per a d'altres, cosa que ens permet veure quins eren els anys que més conflictivitat va patir la ciutat. A grans trets ja es pot veure com aquests registres són molt més abundants per al període que va des de l'inici dels llibres d'acords de la ciutat —el 1424—

fins que es va assolir la unificació de la ciutat l'any 1450, però s'allarguen encara en un breu espai d'anys fins a tenir la unificació ja més consolidada. Així, vuitanta-cinc dels cent vint-i-dos acords totals pertanyen a aquest període, i els trenta-cinc restants pertanyen ja al període que va des del final de la Guerra Civil —el 1475, ja que els acords presos durant la guerra civil no es conserven— fins al 1496, moment en què s'acaben els registres per al segle XV. Encara, però, es podria precisar una mica més aquesta anàlisi quantitativa, ja que en alguns anys concrets s'insisteix especialment en el tractament de les bandositats. Per tant, prenent tots aquells anys en què com a mínim hi va haver cinc acords referits a aquest aspecte, els anys més intensos varen ser:

Any	Nombre d'acords
1425	9
1426	9
1427	12
1428	6
1451	5
1453	5
1454	7
1475	9
1476	8
1477	5

Fig.3. Taula de correspondència entre els anys i el nombre d'acords presos sobre bandositats.

Només amb aquestes xifres ja s'ha pogut detectar que els anys on trobem més deliberacions sobre les bandositats coincideixen amb els anys en què la ciutat vivia moments de canvi en les seves fórmules de senyoria i de govern. En efecte, la major part

d'ells queden compresos en el període de 1424-1460, que coincideix a trets generals amb el procés d'unificació de les dues partides de la ciutat, i existeix també un altre període d'intensitat comprès entre el 1475-1477, que correspondria amb les conseqüències de la Guerra Civil i les represàlies de tots aquells que en varen sortir més perjudicats.

Cal precisar, però, i per evitar confusions, que un major nombre d'acords sobre bandositats no implica necessàriament que hi hagués un nombre més gran d'incidents relacionats amb aquestes. Aquests acords feien referència a les accions que el consell duia a terme, ja fos fer missatgeries a diferents personalitats, triar intermediaris per a intentar concordar les part o instigar que qui en tenia potestat actués directament per posar fre a la violència. Per tant, el que sí que ens pot indicar el fet d'existir més acords en un període o any concret és que aquest fenomen preocupava més als consellers, que veien la gran necessitat d'aturar les bandositats en aquell moment.

Així, malgrat que els acords no siguin extensos en detalls, caldrà endinsar-nos tant com es pugui en els discursos del Consell sobre aquestes bandositats que tant aterrien la ciutat i vegueria⁵⁷¹. D'aquesta manera es podran caracteritzar una mica més bé les bandositats del segle XV, intentant aproximar-nos a les persones que les protagonitzaven, alguns dels motius pels quals utilitzaven la violència i, sobretot, diferenciar si les bandositats que resseguiu per a tot el segle responien a uns mateixos interessos, o pel contrari, caldria analitzar cadascuna d'elles per separat.

Les bandositats a la ciutat de Vic, tal com s'ha començat a apuntar en capítols anteriors, no s'inicien pas en el segle XV. Tanmateix, sí que és en aquest moment que prenen una especial virulència. Ja a finals del segle XIV va tenir lloc una gran conflictivitat entre bàndols provocada per l'acaparament de les batllies de les dues partides dins d'una mateixa família, els Malla. L'any 1385, quan se'ls va desposseir dels càrrecs, tant Roger de Malla —que ho era per la de Montcada— com Berenguer de Malla —per la partida reial— van instigar clarament a prendre les armes per recobrar els seus drets. La pressió ciutadana perquè

---

⁵⁷¹ Aquí es fa necessari esmentar que es veu clarament que parlar de les bandositats de la ciutat de Vic comporta parlar de les bandositats de la vegueria. La major part de les vegades, el que es tractava al Consell eren unes bandositats que actuaven dins la ciutat per fer més visibles les seves actuacions, però igual d'importants eren tots els encontres i incidents que es produïen a la vegueria seguint la mateixa problemàtica. Això, de fet, era degut que els protagonistes d'aquestes bandositats, en gran mesura, tenien casa a la ciutat de Vic però provenien de l'àrea rural d'on eren originaris i d'on els venia la seva riquesa de llinatge. Seria la petita noblesa rural.

s'actués així venia sobretot de mans de Pere Mir i Pere Todonyà, pertanyents al Consell reial de la ciutat però que alhora estarien totalment vinculats a les bandositats, tal com es veu en la documentació. És evident així com els interessos d'un llinatge particular podien ser els causants de les bandositats d'una ciutat. Alguns dels episodis de violència que varen protagonitzar van ser bregues enmig de la ciutat amb pedres entre els uns i els altres, que provocaren diversos ferits, com també l'entrada a la ciutat amb gent armada tant a peu com a cavall tot prenent el cementiri de Sant Pere i l'interior de la seu i el claustre. Aquestes lluites es van allargar tant com els càrrec van ser retinguts, així que la situació no canviaria fins al 1391, quan Joan I va venir a la ciutat a fer firmar paus entre els bàndols, i alhora retornava els llocs de batlles a la família Malla. Tal com era d'esperar, les paus varen portar certa tranquil·litat com també ho va fer la remissió de delictes atorgada l'any 1392⁵⁷². Però la satisfacció que sentia un dels bàndols amb la solució lògicament implicava el descontentament de l'altre. Per tant, la situació no feia més que agreujar uns odis mal solucionats.

No podem oblidar tampoc que pocs anys després es donava una problemàtica més important encara que faria encendre de nou les bandositats. I de nou el principal motiu eren els interessos particulars d'una família. En aquesta ocasió es tractava de la casa de Foix. Mateu de Foix, amb les seves aspiracions a la Corona per la mort de Joan I, es va aixecar en armes. Això va comportar que la ciutat de Vic també s'hi posicionés a favor o en contra, ja que pel fet de ser senyor d'una part de la ciutat, també hi feia part implicada els seus habitants. Tal com ja s'ha explicat també, el seu successor, Martí I, va prendre mesures dràstiques quan va ordenar la confiscació de tots els béns dels Foix per tal d'aturar les seves pretensions. Va ser a partir d'aquí que es va donar, per primer cop, la unificació de la ciutat sota la Corona, l'any 1396. Cal doncs, deturar-nos-hi, perquè aquest serà el punt de partida de les bandositats del s. XV.

El primer que s'havia de fer un cop unificada la ciutat era elegir els membres del nou Consell unificat, però ja des del primer moment això es va fer impossible. Així, després que Pere Mir sortís elegit com a conseller en cap, molts dels jurats s'hi oposaren. No sembla que el motiu del rebuig fossin els dubtes sobre les seves capacitats de regiment, sinó que els que s'hi van

---

⁵⁷² En el regest que el Dr. Junyent fa sobre la remissió general de crims i penes als bàndols el 31 de gener de 1392, indica els qui estaven eren al capdavant d'un i altre bandabàndol. Així és com trobem Roger i Berenguer de Malla, junt amb Berenguer de Pruners, i per de l'altra part banda, Pere Mir i Pere Todonyà. JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.232, núm.486.

oposar sembla que devien ser part dels qui just uns anys abans s'hi havien enfrontat pel tema de les batllies o, si més no, gent més propera a la causa dels Malla. Per tant, s'ha pogut observar com les bandositats no tan sols s'encenien pels interessos particulars dels seus cabdills, sinó que es fa palès com les enemistats i les oposicions de bàndols s'infiltraven fàcilment en el regiment de la ciutat.

Per tant, davant d'unes bandositats que clarament s'introduïen dins el regiment de la ciutat, no és estrany que Martí I prengués la mesura d'imposar una llista per determinar qui havia de conformar el Consell i d'excloure'n tothom que pertanyés a algun dels bàndols⁵⁷³. Tanmateix, la força d'aquesta mesura sembla que devia ser més que dubtosa, ja que realment com es podria dur a terme? Cert és que es devia conèixer clarament els caps visibles de les bandositats, perquè les seves accions no passaven desapercebudes, però si bé es podia apartar del regiment aquestes persones més conegudes, es devia fer realment difícil excloure del Consell tots aquells que estaven de part d'uns i d'altres però la posició dels quals era molt més discreta.

Així que aquesta mesura tampoc no va suposar una solució real, i menys encara sense haver acabat de solucionar la restitució de la partida de Montcada als Foix, la qual no tindria lloc fins a l'any 1400. Aquest nou element, doncs, generava una gran oposició per part del Consell —no podia ser de cap altra forma, després d'observar com dins d'aquest hi havia gent partidària que la ciutat es mantingués unificada i d'altres que volien mantenir l'antiga fórmula de ciutat dividida—. Així que les enemistats varen tornar a esclatar amb violència el 1401, quan el procurador dels Foix, Gilabert de Canet va entrar a la ciutat per ocupar la partida restituïda. D'aquest encontre en va sortir ferit —i posteriorment mort— Pere Mir, a mans de membres de la facció dels Malla. És un bon exemple, doncs, de com de difícil era aturar els recels entre bàndols malgrat les mesures que el rei i els seu oficials intentessin fer complir. Per tant, amb aquest assassinat quedava un bàndol totalment agreujat i de ben segur amb ganes de venjança. Alhora, el Consell tampoc no podia arribar a l'acord per a l'elecció dels seus membres davant les discòrdies imperants dins la ciutat.

Era, però, a partir d'aquest moment que s'iniciava a un punt d'inflexió en les bandositats, pel fet d'intervenir-hi diferents senyors jurisdiccionals de la vegueria prenent part pels dos bàndols: d'una banda els Malla —amb Gilabert de Canet entrant en joc a favor seu—, i de

---

⁵⁷³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.232, núm.486. Aquesta mesura es prenia a 12 d'octubre de 1398, però per a l'elecció de Consell que regiria la major part de l'any 1399.

l'altra, Pere Todonyà, que semblava representar tota aquella gent més propera a la voluntat del Consell de la partida reial i partidaris de desfer-se del senyor jurisdiccional a qui pertanyia la partida de Montcada. Per tant, els bàndols de la ciutat en certa manera representaven dos funcionaments i dos tipus de regiment en un moment on el desenvolupament de les estructures urbanes compatia plenament amb unes estructures feudals ja en crisi: els qui estaven a favor del regiment d'una ciutat per part d'un senyor jurisdiccional amb estructures encara feudals i els qui defensaven la nova estructuració de poder urbà on l'acapament del poder no depenia tant d'unes relacions pseudovassallàtiques sinó per la capacitat i l'estament social de les persones⁵⁷⁴.

Al cap i a la fi, en aquest període els grups urbans ja disposaven de capacitat econòmica i d'influència en les institucions reials suficients com per plantejar-se la possibilitat de fer fora la vella noblesa. És lògic trobar aquí, doncs, persones provinents de la noblesa rural defensant la posició de la partida de Montcada, ja que l'acapament del poder municipal per part de l'estament burgès els expulsaria d'una posició de la qual havien gaudit mercès a aquestes relacions pseudovassallàtiques. També els ho impossibilitava la prohibició explícita que va ordenar el rei Martí I el 1401 d'entrar al govern als qui haguessin participat en els bàndols⁵⁷⁵. Aquest era el cas, per exemple, de Pere Joan d'Altarriba, el qual veia com se li prohibia una de les vies d'accés al poder. Per això, a partir de final del segle XIV, continua intensament la seva activitat en els bàndols i contra Roger de Malla, que tornava a estar en el càrrec de veguer i batlle de la partida reial, juntament amb Ramon de Peguera i Berenguer d'Orís.

És aquí on precisament cal fer una apreciació sobre la família Malla i sobre tot un seguit d'interrogants que ens presenten. Cert és que la facció dels Malla era la que havia matat Pere Mir, i, per tant, es podria dir que aquesta família estaria més propera als interessos del senyor de la partida de Montcada. Però no podem oblidar que un dels membres dels Malla també detenia la batllia per la partida reial. Per tant, semblaria que també podria defensar les actuacions del rei i del Consell de la mateixa partida en alguns moments determinats. Tant en les fonts com en la bibliografia s'acostuma a plantejar una mateixa actuació per a

---

⁵⁷⁴ Creiem que no és agosarat fer aquesta afirmació, però tanmateix cal no ser generalista, ja que aquesta podria ser la tendència general, però cadascuna de les persones que s'inseria en un i altre bàndol ho feia seguint més les necessitats o les situacions personals i no tant seguint una qüestió ideològica. Així, després de posicionar-se per un o altre tipus de funcionament de regiment de la ciutat, devia venir el plantejament de quina de les dues opcions els podia ser més útil per a les seves possibilitats econòmiques i socials.

⁵⁷⁵ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.242, núm.529.

tota la família —anomenant-los els Malla—, mentre que semblaria que caldria diferenciar-ne els membres, perquè en determinats moments podrien no haver defensat la mateixa causa. Alhora, però, caldria plantejar la possibilitat que diversificant les causes per les que lluitaven diferents membres de la mateixa família estiguessin seguint l'estratègia d'ocupar diferents mecanismes i estructures existents dins una mateixa ciutat⁵⁷⁶. Tanmateix, el que sí que és clar és que els diferents membres de la família Malla no es varen oposar de forma directa entre ells. Per tant, queda clar com n'és de necessari analitzar molt més detalladament aquesta família, cosa que aportaria molta més coneixement sobre les bandositats de les primeres dècades del s. XV. Així, es fa necessari estudiar els bàndols de la ciutat entenent que no eren una realitat estanca sinó que la mobilitat entre l'un i l'altre podia arribar a ser més freqüent del que fins al moment s'ha tingut en compte. Alhora, seria massa simplista pensar que a la ciutat tant sols devien actuar dos bàndols, sinó que devia ser una realitat molt més complexa, cosa que complica en gran mesura determinar els bàndols i els seus components més enllà dels qui n'estaven al capdavant.

Després de la mort de Pere Mir, les bandositats actuaren amb una violència cruel, i es feu habitual l'entrada d'homes armats dins la ciutat, un fet que produïa grans encontres entre un bàndol i l'altre. A més, entrava ara també en joc Marc de Vilalleons, el qual amb la seva gent havia atacat els Malla, ja que sembla que el Consell de la ciutat li havia permès l'entrada. La tensió va arribar a tal punt que finalment va ser mort Roger de Malla, veguer i batlle de la partida reial, per part de Pere Artigues i Pere Safont el 7 de gener de 1402⁵⁷⁷. La tensió era ben evident i ja només podia actuar-hi la justícia.

Però malgrat que seguissin uns anys en part més calms, els odis entre els bàndols encara continuaven, i més quan la situació política de la ciutat encara no havia estat resolta. Així, encara en aquest principi de segle hi havia una gran resistència per part del Consell que la partida de Montcada fos retornada, al·legant que el rei Martí havia declarat la ciutat com a

---

⁵⁷⁶ Aquest exemple s'ha pogut comprovar en un segle posterior amb el cas de Segimon Paratge. Malgrat que els seus avantpassats havien entrat al Consell municipal, Paratge gaudia d'una gran influència dins les estructures de poder municipal per mitjà de la participació en elles de membres de la seva mateixa xarxa de solidaritat. Per tant, mentre els seus interessos podien estar defensats dins el municipi per aquestes persones properes a ell, va optar per agafar la via del bandolerisme i d'intentar l'aproximació a la Corona fins a aconseguir el títol de cavaller l'any 1599. Així, no podem pensar que les estratègies d'ascens socials per part dels llinatges seguien exclusivament una única via, sinó que sens dubte es valdran de totes les possibilitats que siguin a les seves mans. COLLELLEDMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge...op.cit.*; COLLELLEDMONT VIVES, E. (2014). *Segimon Paratge...op.cit.*

⁵⁷⁷ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.136.

inseparable de la Corona. Es resistien a tornar a la situació d'una ciutat dividida per tot el que això comportava pel que fa a l'ordre de la ciutat. Alhora, tampoc no estaven d'acord amb el retorn de les batllies a la família Malla. Així, les causes encara estaven del tot obertes. La redempció de la batllia de la partida reial es va aconseguir el 17 d'abril de 1404⁵⁷⁸ amb una concòrdia entre Martí I i Berenguer de Malla en nom dels seus germans menors d'edat. Aquest element també afavoriria recels, ja que qui per dret successori de Roger de Malla havia de retenir la batllia era Ponç de Malla. Però veurem com aquest, que no podia decidir sobre la venda, actuarà també en contra de la ciutat de Vic, malgrat que no tingués posicionaments propers a la partida de Montcada⁵⁷⁹.

Així, es coneix com aquestes bandositats es varen agreujar fins al punt que es feu necessari una nova intervenció amb un caràcter diferent que no pas les provisions reials. La solució la varen trobar en un predicador, conegut per les seves arts de predicació i pacificació, que es trobava a Girona⁵⁸⁰. Era Vicent Ferrer, que seria canonitzat com a sant en temps posteriors. Així que va arribar a Vic entorn del 24 o el 25 de maig, i la ciutat es va preparar per al sermó que el futur sant predicaria el dia 31 de maig de 1409 a la plaça del Mercadal. En previsió del gran volum de persones que hi assistirien, es van haver de fer enderrocar les taules de venda que hi havia al mig de la plaça. I així va ser. Sembla que es van reunir entre nou mil i deu mil persones per escoltar el sermó. I els fruits van ser, segons Junyent, instantanis, quan la gent, al mig mateix del Mercadal, va començar a reconèixer les seves culpes i a demanar el perdó dels agreujats; "fou un acte de reconciliació pública en el qual els enemics s'abraçaren per renunciar immediatament davant de notari a qualsevulla venjança per les injúries que tinguessin rebudes"⁵⁸¹.

---

⁵⁷⁸ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.246, núm.546.

⁵⁷⁹ Amb això el que volem fer notar és que els interessos personals dels qui dirigeixen les bandositats fan que no puguem parlar simplement de dues posicions enemistades a la ciutat. Cert és que prèviament hem fet recalcat que hi havia dues posicions molt clares respecte al regiment i al funcionament de ciutat, però tots els altres interessos personals portats amb violència enteranyinaran i mesclaran les diferents motivacions de lluita. Així, moltes vegades es pot observar com la gent d'un bàndol no lluita conjuntament per un objectiu en comú, sinó que, coincidint en contra de qui s'oposen, uniran esforços per obtenir el seu propi interès.

⁵⁸⁰ Vicent Ferrer es trobava a Perpinyà reunit en concili per debatre sobre el Cisme d'Occident. Però possiblement Martí I l'Humà el va cridar a Barcelona perquè l'aconsellés en tots els problemes que tenia en el seu regnat. Per això, Vicent Ferrer es trobava a Girona després d'haver passat per Elna, on ja havia fet una molt bona tasca de predicació. GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich*. Castellón de la Plana: Sociedad Castellonense de Cultura, p.9-11.

⁵⁸¹ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* P. 140.

El dia següent es va dur a terme la concòrdia que havia d'establir la pau entre els bàndols de la ciutat. Inspirats en el sermó de Vicent Ferrer, els seus companys fra Antoni Fuster i fra Jofre de Blanes, amb l'ajuda del canonge Bernat Despujol i el noble Ponç de Gurb, van redactar una concòrdia que seria signada per 273 persones del bàndol dels Savassona⁵⁸² i 259 més pel bàndol dels Malla. El dia 29 de juliol del 1409, el rei Martí emetia una amnistia on quedaven inclosos tots els que havien firmat la pau de Sant Vicent Ferrer, i finalment pacificava les bandositats de la ciutat de Vic.

La concòrdia firmada gràcies als sermons del predicador anava seguida de la signatura de les persones pertanyents als bàndols. Així, en el document es presenta com varen firmar els del bàndol dels Malla i els del bàndol dels Savassona⁵⁸³. La concòrdia començava:

“Com instigant e procurant lo enemich de [la sancta fe Catholica] diverses bandositats, bregues, dissensions, [rancors e males] voluntats fossen e sien estades segui[des, engendrades e continuades de] molts temps passats e encara en la [ciutat de Vich e en la terra Dosona] entre diverses persones, [axí de paratge com de peu e eclesiastiques esignantment entre los honorables en Berenguer de Malla, Ponç de Malla], Guillem e Francesch de Malla germans donzells e altres persones de llur part e valença de una part.

E los honorables en Galceran de Savassona donzell, Per Soler, Gilabert Sala e Nicholau Sala e altres de lur part o valença de l'altra, en e per les quals bandositats, bregues, dissensions, injusticies, rancors e males voluntats se son arguides, fetes e perpetrades entre les dites parts diverses morts, nafres, percussions, injurias e offenses en persones e en bens; e per gracia del Sperit Sant en la dita ciutat de Vich sia e los arribat e entervengut lo reverent religiós e de gran honestat Mestre Vicens Ferrer de la orde de Sant Domingo, en Sacra Theologia aprovat, lo cual predicant continuament aquí la paraula de Nostre Senyor Deu Jesuchrist e la doctrina per ell donada als sants apostols e dexeables seus e altres feels christians, havia ja induïts, inclinats e concordats molts e diverses de la dita ciutat e de la terra de Osona e encara de diverses altres partides, los quals eren aquí presents, e bona pau concordia e amiatat. Empero e per cas semblant les dites parts, iluminades del Sperit Sant, hoides les santes predicacions e doctrines del dit reverent Mestre

---

⁵⁸² En el document de concòrdia trobem que a aquest bàndol se l'anomena bàndol d'en Savassona i Sales. De fet, qui n'estava al capdavant era Galceran de Vilanova, senyor del castell de Savassona.

⁵⁸³ El treball d'Honorio García ens presenta la transcripció íntegra del document de concòrdia amb tots els signants que la varen seguir. GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich...op.cit.*

e mitjançants e entrevinents algunes altres honorables e nobles persones, vengueren dels [lur bon grat] e bona voluntat a la concòrdia següent⁵⁸⁴.

El document de concòrdia continuava establint com aquestes paus havien de comportar una remissió de tots els delictes i accidents perpetuats per tots els signants, firmant una treva i seguretat que havia de durar pels següents cent anys. I continuava detallant a qui afectava aquesta concòrdia i establia un termini per poder-la firmar:

“ÍTEM, que tots aquells qui ab les dites parts se son assenyalats o han feta part amb armes axí en les antigues bandositats com en les novelles e tots fills e filles e mullers daquells qui la present seguretat temporal e pau perpetual volran fermar e de fet fermaran dins los termens de temps devall següents, ço es aquells e aquelles qui son ara dins la ciutat de Vic o terra de Osona dins espay de xv jorns e aquells e aquelles qui son de present fora la terra de Osona dins lo regne o senyoria del senyor Rey e deça mar dins espay de lx⁵⁸⁵ jorns e encara aquells qui de present son en qualsevol parts della mar e fora lo Regne dins espai de xxx jorns apres que seran en Cathalunya sien enteses o compreses en la present seguretat e pau perpetual⁵⁸⁶.

Una altra informació a destacar que ofereix la concòrdia promoguda per Vicent Ferrer és com una de les grans problemàtiques en l'erradicació de les bandositats era que els odis arrelaven dins les famílies i s'heretaven durant generacions⁵⁸⁷. Així ho veiem en les disposicions prèvies abans dels actes de signatures, on estableix que:

“ÍTEM, que totes altres persones de parentesch o tengudesch de les dites parts o dalguns daquelles e encara altres qualsevol de qualque estament, grau o condicio sien, qui dins los dits espays o termens damunt dits volran fermar la present seguretat e pau perpetual que ho puxen fer e aquelles aytals sien axi matex enteses e compreses en les presents seguretat e pau perpetual axi com aquells de la part ab qui fermara⁵⁸⁸.

---

⁵⁸⁴ GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich...op.cit.*, p.16. Fer notar que tal com explica Honorio Garcia a la seva introducció, el document presentava un primer foli molt deteriorat. Però gràcies a una còpia feta pel canonge D. Ramon Casadevall es van poder recuperar les parts que mancaven. Per tant, el que indica entre claudàtors són les parts que havien desaparegut del document original completades amb el que es podia tenir gràcies a la còpia.

⁵⁸⁵ García utilitza en la transcripció del document original les minúscules per posar les xifres romanes. Així, aquesta xifra no correspondria a nou dies, sinó que serien seixanta dies.

⁵⁸⁶ GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich...op.cit.*, p.17.

⁵⁸⁷ Flocel Sabaté fa referència a com l'herència de l'enemistat i la seva extensió entre els parents era ben usual a l'Edat Mitjana. SABATÉ CURULL, F. (1998). *Els bàndols com a solidaritat ...op.cit.*, p.461.

⁵⁸⁸ GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich...op.cit.*, p.18.

I més acabava de detallar els graus de família que haurien pogut prendre part de les bandositats com eren “fills, nets, frares, onclos e nebots”, o més endavant també ho feia extensiu a les dones de la família esmentant “fills e filles, nets e netes, pupills e mullers e germanes de qualsevol de les parts de les dites bandositats, axi velles com novelles...”. Alhora, establia que ja a partir de catorze anys poguessin firmar les paus. El que es pretenia, doncs, amb aquestes disposicions era que no tan sols firmessin la pau els caps de família, els quals devien ser els implicats de forma evident en les bandositats, sinó anar un pas més enllà i fer signar als qui possiblement en un futur podrien tornar a actuar seguint els odís traspassats de pares a fills⁵⁸⁹. I en previsió que ningú continués bandolejant i que en el moment d’acusació es pogués emparar en aquestes paus —una situació que no permetria erradicar completament la violència—, la concòrdia establia:

“ITEM, que negun qui daci en avan fees mal dan o inuria en persones o besn d algun o algunes de les dites parts no pusquen esser entes ne compres en la present seguretat e pau, ne la ferma daquell aytal no pusque esser rebuda e, com ho fes, no valega”⁵⁹⁰.

Ara ja només faltaven les signatures de tots els qui s’adheririen a les paus. Així que aquestes comencen pel bàndol dels Malla, tot apuntant la data en què es firma, el nom dels testimonis, el nom de qui firmava la pau i, en alguns casos, l’ofici i la parròquia a què pertanyia. Es pot observar com, malgrat que en la major part de les ocasions els encontres tenien lloc dins la ciutat de Vic, la gent implicada en els bàndols pertany a tota la vegueria i algunes són de fora i tot. Per tant, tal com ja s’ha esmentat, el problema de les bandositats no comprenia tan sols la ciutat de Vic, sinó que pel que fa a la violència, la realitat de la ciutat es fa extensiva per a tota la seva àrea rural. El document continuava més endavant amb els qui varen firmar les paus molt més endavant en el temps per com devien ser fora del territori en el moment de la predicació —tal com contemplava la mateixa concòrdia—. També és rellevant observar com en les bandositats que ara es pacificaven s’hi troben persones de tots els estaments, des de simples menestrals, passant per la burgesia de la ciutat, senyors jurisdiccionals, o persones eclesiàstiques de tots els graus⁵⁹¹. El document

---

⁵⁸⁹ La regulació de les Paus i Treves es feia a les Constitucions de Catalunya i als Usatges de Barcelona —com també la regulació de la guerra privada—. Establia uns límits com era que no es podia atacar per sota l’edat mínima de quinze anys, n’excloïa també a les dones, a més d’altres disposicions. És molt interessant per a aquest aspecte l’article de CASALS, À. (2017). *Legal and illegal ...op.cit.*

⁵⁹⁰ GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich. ...op.cit.*, p.19.

⁵⁹¹ És interessant observar com quedaven exclosos de la signatura de la concòrdia els homes propis: “ITEM, que nengun home qui sia hom propri dalgun o alguns de les dites parts o sia sotmes a jurisdicció sua no pusque

continuava amb els signants per la part dels Savassona i Sales, seguint la mateixa fórmula esmentada. Per tant, gràcies a aquestes paus es pot conèixer a quin bàndol pertanyien una gran quantitat de persones de la vegueria de Vic. En el bàndol dels Malla s'hi incloïen els germans Malla —Berenguer, Ponç, Guillem i Francesc—, Berenguer de Pruners, Huguet ça Rovira —un nebot del qual era Galceran de Vergós, veguer rebutjat pel Consell el 1427 per ser proper als bàndols—, Galceran Miquel —per al qual s'especifica que estava emparentat amb els Malla—, Bertran de Sorribes —prior del monestir de Sant Llorenç del Munt—, Joan d'Orís, donzell i senyor del castell d'Orís, i Pere Joan d'Altarriba, el qual firmava el dia 10 de juliol de 1410 tot argumentant que no havia signat abans pel fet de ser a Sardenya amb l'exèrcit del rei⁵⁹². Per a la facció dels Savassona i Sales, els primers a signar eren el mateix Galceran de Vilanova, el notari de Vic Pere Artigues, Joan de Vilalleons, Pere Mir, Marc de Vilanova —fill de Galceran— i Pere March.

Per tant, les paus de Vicent Ferrer varen comportar que molts dels vinculats a les bandositats de la vegueria firmessin un acte de renúncia de la violència. Però alhora va permetre també identificar-los clarament, cosa que permetia obtenir un document clau per actuar contra ells en el moment que fos necessari. Tanmateix, malgrat haver pacificat els protagonistes de la violència, no s'havia solucionat un dels motius pels quals s'oposaven: la redempció de la batllia de la partida de Montcada. Per tant, l'efectivitat de les paus firmades recentment van tenir una validesa molt limitada, ja que no devien pas restar del tot pacificades per tots els tràmits que s'estaven duent a terme per obtenir finalment la batllia. De fet, el 1411, Berenguer de Malla disposava en el seu testament que així es faria un cop ell morís, però encara faltaria fins que això succeís —no moriria fins al 1421—. A més, com ja hem vist, el seu germà Ponç s'hi oposà, cosa que provocà noves disputes. Per tant, no és estrany que l'any 1420 s'identifiqui com un any de fortes violències, protagonitzades de nou pels qui havien firmat pau. Així, en una carta enviada per la reina regent Maria a Pere Joan d'Altarriba per imposar una treva de set mesos deia:

“Dilecto nostro Petro Johanni Daltariba militi. Salutem et dilectionem. Voveritis nos ex Regalia Regia in et super guerra seu bandositates que esse dicitur aut preparatu inter vos valitoresque vestros ex

---

fermar en la present segureat e pau, e com fermes, no valega en quant empero toch lur senyor o senyoria”.
GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich. ...op.cit.*, p.19.

⁵⁹² GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich. ...op.cit.*, p.51.

parte una contra nobilem Raymundum de Pegaria, militem Poncium de Medalia et Berengarium Doriz domicellos et ipsius valitores parte ex altera...”⁵⁹³.

De manera que es veu clar com alguns dels signants de les paus tornaven a agafar les armes, alhora que es demostra que els Altarriba es separaven ara de la facció amb la qual havien firmat i lluitat fins aleshores. Les lluites encara continuaven l'any següent, estretament lligades a la qüestió de les batllies, tal com ho relatava la reina al comte de Foix:

“La Reyna.

Comte e cas cosi: segons hauem entes, lo procurador vostre, en Pere March, e un Conseller de la vostra partida de Muncada⁵⁹⁴ de la Ciutat de Vich e alguns altres mals volents den Ponç de Malla donzell, se volen sforça, ab maneres fictes i simulades e sots color de be de la cosa publica, fer vendra, al dit en Ponç de Malla, la batllia de la dita partida. E com nos siam informada que lo dit procurador e conseller sien estats e sien anamichs del dit Ponç de Malla, e façen aço, mes per iniquitat e mal volença del dit Ponç, que no per zell de justicia. E aximatex façen aço perque pusquen metra en plet e en questio lo dit Ponç ab la dita Ciuta, axi com altres vegades ja han fet, aximatex puxen suscitar e tornar lo bando e guerra que ya es estada en la dita Ciutat. E com ja altres vegades, a ma del dit procuradr e Conseller e altres anamichs del dit Ponç, se haja seguides moltes morts e altres scandells e sinistres en la dita Ciutate a la Dosona, enons par que vos deiats, que la dita vostra partida de Vich, algu, maiorment a ma de offici vostre ffassa guerra, axi com si practica, segons porets clarament esser informat. Eaximatex creem que no ingnorets, que deuant vos, en temps passat, se mena questio de la dita batllia, e per remey de justícia fo tornada e restituïda per vos al dit Ponç de Malla e a sos predecessors, e ara serie vos venir contra les cosas per vos matex fetes e per justicia declarades, perque axi affectuosament com podem vos pregam que manets als dits procurador e conseller e altres oficials e regidors de la dita partida, presents e esdevenidors, que de la dita batllia, en preiudici del dit Ponç de Malla, en tractar, venda, ni alienació daquella, no curen ne se entrameten, ans si en res han proceyt al primer stament tornen, com sia cosa per justicia dejats fer. E vos per deguda honestat deuets servir. Certificant vos que aço es ben havenir de la dita Ciutat e a la Dosona, e creem que aquells qui aço procuren no han bonta intencio a la cosa publica de la dita Ciutat, ni a la honor vostra, car millor es, e major honor a vos, haver lo dit Ponç per batlle e per servidor vostre, que si haviets un homa de poch stament. E sobre aço que avem en singular affecio e voler, vos pregam hajam resposat conforme a nostra intencio en manera

---

⁵⁹³ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba. *Jocs Florals de Barcelona, 1985*, p.236. Cartes semblants havien estat expedides també als Malla, Peguera i Orís.

⁵⁹⁴ Aquest conseller era Pere Mir, el qual ja havia firmat les paus de Vicent Ferrer el 1409.

que dit Pnç de Malla conega nostres pregaries e instancia a ell esser estades favorables. Dada en Barchinona a XII dies de Noembre del anya MCCCCXXI. – La Reyna⁵⁹⁵.

Finalment, el 9 de febrer de 1421, el comte de Foix va declarar redimida la batllia, i acabava així amb les pretensions de Ponç de Malla. Tanmateix, i com sempre que hi havia un canvi polític a la ciutat, no tothom hi va estar d'acord, i així es va reflectir en la impossibilitat de formar Consell de la partida reial el 1424⁵⁹⁶. Alhora, les tensions no s'aturaven, ni molt menys la violència, que acabaria de nou amb una mort, en aquesta ocasió la de Pere March el 1425. De manera que, malgrat solucionar-se un aspecte vigent des de feia anys com era la pertinença de les batllies a mans dels Malla, la violència no es deturava pas.

La mort de Pere March havia de ser venjada⁵⁹⁷, i en els acords de la ciutat és quan veiem que hi ha un gran nombre de deliberacions sobre aquestes qüestions. De fet, el problema primigeni era la divisió de la ciutat en dues partides, i aquest aspecte es mantenia vigent. Així és com encara l'any 1426 s'havia escrit al Governador General, Lluís de Requesens, per tal que s'hi posés aturador, i aquest els demanava informació dels bàndols existents a la ciutat i de com havia succeït detalladament la mort de Pere March⁵⁹⁸. No hi trobaria, però, una solució ràpida, ja que en un acord de 6 de febrer de 1427, els consellers es queixaven que a causa de la mort del procurador n'hi havia que volien entrar a la ciutat i afirmaven que havien sentit a dir que fora muralles hi havia grans aplecs de gent, per la qual cosa es veien obligats a posar guardes als portals⁵⁹⁹ pels danys que poguessin ocórrer⁶⁰⁰. Tanmateix, això acabaria passant el juliol del mateix any. En aquesta ocasió, Francesc de Malla i Huguet çà Rovira —tots dos signants per la part dels Malla en les paus de Vicent Ferrer— entraven a la

---

⁵⁹⁵ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*, p.237.

⁵⁹⁶ Recordem que és el moment en què el rei imposarà una llista de persones amb gent de part dels Malla, gent de part de Mir i amb d'altres de neutrals.

⁵⁹⁷ Així mateix ho esmenta el Consell de la partida reial en l'acord de 5 de juny de 1426. AMVI, Acords, Vol.1, f.36r. "...Attanents los dits honorable consell e XII persones, lo dia prop passat per alguns fills de perdició ésser stat invasit e cruelment nafrat lo honorable en Pere March, procurador del senyor comta de Foix, de les quals nafres és mort e lo dia present lo seu cors és stat liurat ha eucaràstica sepltura. Et la dita mort sia stada cosa molt enorme, stranya, iniqua e malvada, e tal que tocha la persona del dit senyor comta, attès que era son procurador. Et sia dupta que per la dita mort, e en altre manera, en la present ciutat nos seguesquen altres scandells sinistres e inconvenients...".

⁵⁹⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.37v.

⁵⁹⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f. 45r.

⁶⁰⁰ Recordem que en l'anàlisi quantitatiu dels acords s'ha pogut observar que aquest any 1427 és el que presenta un major número d'acords per tractar les bandositats, concretament dotze acords.

ciutat amb gent armada. El Consell mostrava un cert to de desesperació i demanava al regent de veguer que arrestés tothom qui pogués provocar sinistres a la ciutat. També es demanava al vicari que arrestés Malla, essent potestat seva per ser canonge de la Seu de Vic⁶⁰¹. Però la violència, malgrat aquestes peticions, va anar en augment. De fet, es va cremar la casa de Guillem de Malla i es van matar sis o set homes.

Davant d'un nou episodi de tanta violència⁶⁰², el Consell es va veure obligat a fer missatgeria al rei. Tant anava en augment la violència, de fet, que el Consell havia de prendre mesures extraordinàries. D'una banda, començaria els tràmits per fer venir a la ciutat el predicador Mateu d'Agrigent, i de l'altra ordenava que cada cap de casa hagués de fer guaites als portals com també que els consellers haguessin d'anar acompanyats d'homes per evitar que fossin atacats⁶⁰³. Però la qüestió es veia encara més agreujada amb el nomenament de Galceran de Vergós com a veguer. El Consell de la ciutat s'hi va oposar ràpidament, perquè defensaven que aquest era nebot d'Huguet ça Rovira, una persona totalment vinculada a la facció dels Malla. Per tant, el Consell temia que un veguer proper per parentesc al bàndol dels Malla no faria més que incrementar la violència que ja existia en aquells moments a la ciutat. Així, es varen començar tot un seguit de missatgeries per oposar-se a aquest nomenament⁶⁰⁴. Es fa ben evident, doncs, que les bandositats no tan sols es filtraven dins dels consells de la ciutat, sinó que els oficials reials també prenién partit en la lluita de bàndols. I aquest també devia ser el cas de Galceran de Vergós, perquè el rei finalment decideix destituir-lo i posar al seu lloc Ramon de Canet.

---

⁶⁰¹ AMVI, Acords, Vol.1, f.48r.

⁶⁰² "Attanents lo dit honorable consell e XII persones, lo dia present entorn VIII hores ésser-se seguit en la dita ciutat un gran e fort, enorma cars e accers, ço és que han mès foch en les cases del honorable en Guillem de Malla e en algunes altres, a qui circumstants constituïdes devant la Plaça de madona Santa Maria, per lo qual foch e alguns per armes hi han morts de VI en VII homens...". AMVI, Acords, Vol.1, f.49r.

⁶⁰³ AMVI, Acords, Vol.1, f.50v.

⁶⁰⁴ El dia 21 d'octubre de 1427, el Consell ja havia fet consulta a l'advocat de la ciutat, Ramon de Puigventós, de si el rei podia posar Galceran de Vergós com a veguer. AMVI, Acords, Vol.1, f.52v. El 13 de novembre mateix escrivien al rei per posar-hi les objeccions contra el càrrec, argumentant que tenia grans enemistats dins la ciutat (AMVI, Acords, Vol.1, f.54r) i aportant les proves de parentesc amb Huguet ça Rovira el 8 de gener de l'any següent (AMVI, Acords, Vol.1, f.57r), alhora que denunciaven com per aquesta qüestió hi tornava haver aplecs de gents que podrien perpetuar noves violències dins la ciutat.. El rei va accedir a investigar aquestes qüestions i va fer una comissió amb el Governador General per tal que obtingués informació sobre el veguer de Vergós (AMVI, Acords, Vol.1, f.58r). En data de 6 de febrer de 1428, decidien enviar la informació al rei, ja que el Governador ja l'havia rebuda. AMVI, Acords, Vol.1, f.59r.

De nou, però, aquesta mesura no era tant una solució davant la problemàtica dels bàndols, sinó tan sols una petita victòria d'una de les faccions de la ciutat. Així, la violència encara empitjorava. De fet, el 28 de maig de 1428 el Consell de la partida de la ciutat relatava:

“....Attanents los dits honorable consell, la dita ciutat ésser vuy posada en molt fort e gran perill e tal que stà en punt de total perdició e destrucció si lo adiutori divinal noy adiuda e los ministres de justícia. E açó per raó de gran multitud de gent armada, la qual és prèa aquesta ciutat, congregada per ocasió del bàndol qui en la dita ciutat és pullulat. Et segons al dit honorable consell és stat dat sentiment sen hic speren més avenir. Et si la dita gent armada temptaven entrar en la dita ciutat segons ja en gran nombre ho havien temptat e de fet, dins la dita ciutat eran entrats, jat sia en après per lo honorable vaguer, sien stat de la dita ciutat foragitats, sie versemblant e presumidor que en la dita ciutat nos seguís algun gran neufragi e inconvenient irreperable. Et per la dita raó sia cosa molt urgent e necessària per provahir en aquells e per descàrrec de la dita ciutat consultarne lo senyor de Governador General de Cathalunya en tal foma e manera que ell sobre aquelles provaesca segons a ell serà vist fahedor. Et m·per·amor·d·açò, los dits honorable consell acorda que sia scrit al dit Governador, consultant-lo tansolament del dit cars segons los advocats consellaran”⁶⁰⁵.

Però a part d'aquestes mesures, el Consell el que sí que podia fer era gestionar la muralla i els seus portals. Per tant, continuaren fent provisions per fer-hi les reformes necessàries perquè els prestés una major seguretat⁶⁰⁶, i també establiren quins portals s'haurien de tancar o quins deixar oberts per fer front a aquesta violència⁶⁰⁷. Aquesta situació perduraria de forma similar fins ben entrat el 1431. En aquest moment acabava el termini d'una de les seguretats generals firmades, i els consellers demanaren també que es renovés o se n'iniciés una de nova⁶⁰⁸. Sembla doncs, que cap de les mesures que s'havien anat assajat durant tot aquest principi de segle poguessin aturar les bandositats arrancades ja a final del segle anterior. I devia ser aquest fet el que devia animar la Corona a començar els tractes per a la compra de la partida de Montcada. El fet d'estar tota la ciutat sota les seves mans potser no aturaria del tot la violència —ja que en d'altres ciutat del Principat també s'havia de fer front a aquesta problemàtica— però si més no facilitaria dur a terme les mesures pertinents. I de fet, el rei així mateix ho argumentava “...havent compassió dels grans mals

---

⁶⁰⁵ AMVI, Acords, Vol.1, f.63r.

⁶⁰⁶ En data de 29 d'agost de 1428. AMVI, Acords, Vol.1, f.64v.

⁶⁰⁷ En data de 16 de desembre de 1428. AMVI, Acords, Vol.1, f.68v.

⁶⁰⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.89v.

de la dita ciutat e terra, mogut de clemència e benignitat, volia aquelles pacificar emperò que perfectament nos podia fer sens unitat de les dues partides de la dita ciutat...⁶⁰⁹.

Així és com a partir d'aquest moment les lluites de bàndols disminuirien la seva intensitat, quedant a redós de tots els tractes que es durien a terme durant pràcticament vint anys per unificar la ciutat⁶¹⁰. Això no vol dir que no hi haguessin bandositats, però no serien unes lluites tant definides ni tant unitàries com s'havien vist fins aleshores ni molt menys tant intenses. Hi continuaria havent algunes prohibicions d'armes⁶¹¹, penes per a tots els ciutadans que actuessin amb violència⁶¹², queixes per l'ocupació dels oficis reials per part de gent vinculada als bàndols⁶¹³, bandositats més insignificants entre persones de no tant alt estament⁶¹⁴ o entre pagesos⁶¹⁵, però ni molt menys s'estaria en una situació com la dels anys previs⁶¹⁶. Però també s'hauria de tenir present que durant la dècada dels anys 30 va ser el moment en què hi va haver la disputa derivada del fet que Gurb passés a mans dels Cabrera, en contra de la posició de la ciutat, que lluitava per convertir aquest territori en carrer de Vic. Així, i davant d'un personatge pertanyent a una família tant odiada per la ciutat com eren els Cabrera, les ja tradicionals discòrdies devien quedar immerses en aquests debats. De fet, durant l'any 1433 i la major part del 1434, es troba en els llibres dels acords com la major part de les deliberacions de consells ronden sobre aquesta qüestió, i seria així

---

⁶⁰⁹ AMVI, Acords, Vol.1, f.111r.

⁶¹⁰ Per al període 1432-1438 trobem tan sols nou acords que tracten les bandositats.

⁶¹¹ En data de 31 de desembre de 1432 mateix es demana al veguer que faci prohibició d'armes per les bandositats encara presents a la ciutat. AMVI, Acords, Vol.1, f.63r.

⁶¹² El Governador Joan de Corbera estipulava una pena de 15 lliures a tots els ciutadans que utilitzessin la violència el 19 de juliol de 1433.. AMVI, Acords, Vol.1, f.125r.

⁶¹³ El 25 de març de 1434 el Consell es queixava com el nou sotsveguer i sots-batlle, Joan d'Ornós, havia estat vinculat a les antigues bandositats. Per aquest motiu denunciaven que Ornós no podia detenir aquests càrrecs. AMVI, Acords, Vol.1, f.138r.

⁶¹⁴ Aquest és el cas d'unes dissensions entre en Puigseslloses, que anomenaven bord Viura, i en Godanyol. O les que havien sorgit entre la senyora Orís i en Pere Mambla i Trager. En ambdós casos el Consell decidirà posar-hi pau i treves per com afectava els ciutadans de la ciutat, als quals tenien el deure de protegir, a més de per evitar que les discòrdies encenguessin noves violències. AMVI, Acords, Vol.1, f.161r.

⁶¹⁵ En data de 10 de novembre de 1438, al Consell es parla sobre unes bandositats sorgides entre pagesos d'Osona i en les quals havien intervingut persones notables per finalment concordar-hi una pau. AMVI, Acords, Vol.1, f.189r.

⁶¹⁶ N'és també exemple una revocació que fa el Consell sobre una ordinació antiga amb la qual tothom qui fes brega hauria de pagar vint-i-cinc lliures de pena. Però en data de 3 d'abril de 1436, considerant que era una pena excessiva i molt perjudicial, revoquen l'ordinació. AMVI, Acords, Vol.1, f.161v.

fins que es fes la lluïció de Gurb al Cabrera ja a mitjan 1434, per la qual es convertia aquest territori en carrer de Vic.

El mateix passaria amb la compra de la partida de Montcada. De fet, aquesta pau relativa no vol dir que s'haguessin oblidat els rancors covats durant tants anys de disputes, sinó més aviat al contrari. Però tot sembla indicar que els debats i les discòrdies canviarien d'escenari. Ara ja no es mostrarien amb les armes i la violència dins la ciutat, sinó que s'haurien traslladat dins els consells de la ciutat en format de deliberacions, acusacions, missatgeries a la reina i causes obertes. Així, i tal com ja hem vist en un capítol anterior, les discòrdies prenen nous discursos circumscrits a les estructures de govern i mitjançant les fórmules legals que els facilitaven. De fet, aquest període coincideix amb el moment en què els dos consells tenien greus dificultats per posar-se d'acord, el moment en què la reina Maria imposà que ja no calia la unanimitat per convocar Parlament general sinó simplement la majoria, i el moment en què s'acabava entrant la compra de la partida a l'audiència de la reina. Fins i tot, del 1438 al 1442, no es poden resseguir aquests tractes en els acords perquè el tema s'estava tractant en altres instàncies. Així, la ciutat va viure un bon període allunyada de les bandositats que tant l'havien maltractada.

Però tal com sabem, a partir del 1442 el Consell de la partida reial començà a remoure el tema de la compra valent-se de la queixa que aquesta s'estava prolongant en el temps. D'aquesta forma, els tractes varen començar a agafar una nova embranzida, amb la creença que la unificació de la ciutat estava més propera que mai. Per tant, tots aquells que no volien perdre dins la ciutat —o almenys en una part d'aquesta— unes estructures feudals que els permetien gaudir de favors i beneficis per la seva pròpia condició social, varen també començar a atiar els ànims. Així, a partir del 1445, quan realment la qüestió de la compra entra en el seu tram final de negociacions, les bandositats s'encenien de nou. Ja només començar l'any —el 10 de gener—, el Consell rebia una carta de la reina on els indicava com havien d'actuar davant les discòrdies de Ponç de Malla i Pere Mir. Es feia necessari enviar missatgers al Governador per mostrar-li la carta i perquè donés compliment a les indicacions⁶¹⁷. Però el Consell es tornava a queixar de la situació que hi havia a la ciutat pocs dies després:

“...Attanents los dits honorable consell, que aquesta ciutat stà en molts grans perills, inconvenients e sinistres per rahó de les grans discòrdias, bandositats e mals en aquells temps ha passat,

---

⁶¹⁷ AMVI, Acords, Vol.1, f.240v.

perpetrats, e vuy en dia preparats maiorment are per rahó de una mort qui digmenge prop passat se seguí prés lo mur de la dita ciutat en la persona d'en Luís Grau, notari e ciutadà de Vich, per la qual cosa és expedient e molt necessari prestament ne sia feta missatgeria a la senyoria per denunciarli les dites coses e supplicarla hi vulla provahir...”⁶¹⁸.

Les bandositats no semblaven aturar-se, ja que qui perpetrava els crims es valia d'arrecerar-se a les baronies on els oficials reials no podien actuar:

“Attanents los dits honorable consell axí en la present ciutat com en la terra de Osona de poch de temps ençà ésser se perpetrades morts, naffres e altres inconvenients, e los impetradors de aquelles se recepten en baronies e en altres parts, en tal forma e manera que no poden prevenir en mans dels oficials ne fer-se de aquells la justícia deguda, per la qual cosa als dits perpetradors ne creix la audàcia de cometra altres crims e delictes en gran dan de la cosa pública de la dita ciutat e terra de Osona. E en los dits inconvenients e perills se hage a provahir per los oficials e per quen sien pus animoses sie expedient e cosa necessària, informarna la senyora Reina, affí e en tal manera que la dita senyora hi puxa degua provahir, e entre les altres provisions e la pus principal sia de mentre bons oficials per lo trienni esdevenidor en la dita ciutat...”⁶¹⁹.

Així, es veia clar com per als consellers la solució passava per posar un bon veguer. Per pacificar aquest nou episodi de violència, el Governador General es va personar a la ciutat de Vic. El Consell de Vic va aprofitar, de nou, per demanar-li que nomenés un bon veguer per a la vegueria, ja que aquesta era l'única manera de posar remei als bàndols de la ciutat —recordava així com tan sovint hi havia hagut veguers plenament implicats en la lluita—. De manera que el Consell li exposava:

“...Attanents los dits honorable consell que lo molt honorable Governador General de Cathalunya se troba vuy en aquesta ciutat, e los honorables consellers qui vuy són de la dita ciutat sien anats a ell faentli se reverència ho reduhcatli amamòria la mala indisposició e discòrdia en les quals temps ha passat e de present són aquestes ciutat e terra, supplicant lo sia de sa mercè ans que fich per testa, vulla aquelles pacificar, hoc encara per lo trienni esdevanidor provahir aquelles de bon vaguer com la principal pacificació e repòs de aquellas sie un bon vaguer, e lo dit molt honorable Governador hage feta resposta que la sua venguda és stada per donar tot orda, forma e manera en repòs pacificació e venavanir de la cosa pública de la dita ciutat e terra, hoc encara entenda en sercar qualche bona persona disposta e sufficient per lo dit offici de vagueria. Attanents los dits honorable consell que los dits honorables consellers han continuat, sollicitat hoc encarragat lo dit molt

---

⁶¹⁸ En data de 27 d'abril de 1445. AMVI, Acords, Vol.1, f.241r.

⁶¹⁹ En data de 24 de novembre de 1445. AMVI, Acords, Vol.1, f.244v.

honorable Governador hagués totes les dites supplicacions amamòria matent aquelles en execució. Et de fet lo dit molt honorable Governador hage donat sentiment que ell ha granment pensat, insertat e encara treballat en trobar qualche persona disposta per la dita vagueria, e hage haut loable testimoni del venerable en Bernat Guillem d'altariba, donsell, en Osona domiciliat, que seria persona disposta, abta e sufficient per lo dit offici de vagueria per lo trienni esdevenidor, on emperò a la dita ciutat serà vist, ne volrà donar loch e assentiment, ne sia provahit. Attanents los dits honorable consell que lo dit venerable Bernat Guillem de Altariba és persona molt disposta, abta e sufficient per regir la dita vagueria per lo dit trienni...e vista e considerada la notable sana e loable intenció del dit molt honorable Governador e com ha nomanada persona molt disposta per lo dit offici de vagueria...⁶²⁰.

Semblaria curiós que el Consell es veiés tan satisfet amb aquest nomenament, ja que la família Altarriba havia protagonitzat algunes de les bandositats en el passat. Cert és, però, que fins aleshores Bernat Guillem no havia estat involucrat en la violència de la ciutat, almenys d'una forma evident⁶²¹. Tampoc no sembla que dugués a terme cap actuació denunciabile durant el trienni que va ser al capdavant de la vegueria, però de ben segur que ocupar aquest càrrec el va ajudar a situar-se i a envoltar-se d'alguns dels més singulars de la ciutat.

Les bandositats, però, continuaven actuant. El Governador General es va quedar a la vegueria encara un temps, i fins i tot reclamaven que es presentés en persona la mateixa reina regent⁶²². El 25 d'abril de 1447, el Consell es queixava que les forques estaven construïdes al Prat Narbonès, un lloc poc visible, i com que encara ocorrien forts escàndols a la ciutat i a la terra d'Osona, creien que calia canviar-les a un lloc més visible "per exemple de altres delinqüents"⁶²³

Ara bé, just acabat el període de l'ofici reial, l'actitud de Bernat Guillem canviaria radicalment i s'implicaria en les bandositats que estaven actives a la ciutat. Precisament, per contra, les dissensions que hi havia hagut dins els consells semblaven haver arribat a la fi i finalment

---

⁶²⁰ En data de 13 de desembre de 1445. AMVI, Acords, Vol.1, f.248r.

⁶²¹ És cert que un any abans, el 1444, ell mateix, juntament amb el jurista Mateu Cases, s'havien oposat a una causa que tenia oberta Joan Pere de Vilademany contra el veguer de Vic. Fins al punt que va ser necessari que la reina ordenés greus penes per a ells si continuaven interferint en aquest afer. CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*, p.237. Tanmateix, no devia haver estat un cas prou greu com per fer canviar el parer del Consell davant el seu nou nomenament com a veguer.

⁶²² En data de 6 de juny de 1446. AMVI, Acords, Vol.1, f.257r.

⁶²³ AMVI, Acords, Vol.1, f.267v.

treballaven plegats per aconseguir la unificació. Així, davant d'aquesta nova realitat jurídica de la ciutat, Bernat Guillem, entre d'altres, s'hi oposaria fermament. Segons Carreras Candi, les bandositats existents dins la ciutat entre 1449 i 1450 eren dues. Una de més antiga i a punt d'extingir-se entre els Malla i els Mir, i una que havia esclatat de nou entre Bernat Guillem d'Altarriba i Berenguer de Montcorb —el seu cunyat—, d'una banda, contra Jofre Gilabert de Cruïlles, Jaume Alemany de Bellpuig —sogre de Cruïlles—, Guillem de Malla i el seu fill Bernat Guillem de Malla. Això passava just un any abans que la unificació de la ciutat fos una realitat⁶²⁴

De fet, el 19 d'abril de 1449 la reina atorgaria permís a Altarriba perquè pogués anar armat dins la ciutat per seguretat de la seva persona, igual que la gent que l'acompanyés. El Consell ràpidament se'n queixà a la reina, ja que Bernat Guillem abusava d'aquesta autorització promovent bregues dins la ciutat. Però la reina va concedir una solució sorprenent, ja que el 31 de maig següent va ordenar que Altarriba només fos acompanyat per sis homes dins la ciutat, després de donar-ne els noms al veguer prèviament⁶²⁵. Carreras Candi afirma que la família gaudia d'una certa benevolència per part de la Cort reial. Això encara es fa més evident quan al març del 1450, Bernat Guillem apareix com a mitjancer en el moment d'establir una seguretat entre Cruïlles i els seus valedors i Pujol i els seus altres valedors. És curiós com estava fent de mitjancer del seu principal enemic en les bandositats que vindrien en temps propers.

La ciutat arribava finalment a la unificació després de comprar la partida de Montcada. I malgrat que aquesta mesura s'havia dut a terme per pacificar la violència tant arrelada a la ciutat de Vic, encara tardaria una mica en esdevenir-se. De fet, els que s'havien oposat a la unificació de la ciutat acabarien prolongant les seves lluites fins pràcticament el 1455, en un període altra vegada de forta violència. Ara sí que era el moment que es veuria Bernat Guillem d'Altarriba com a dirigent d'un dels bàndols oposat a Cruïlles.

Pocs mesos després que els procuradors del comte de Foix donessin la possessió de la partida de Montcada al rei i que es traspassés el Consell de la ciutat a Gabriel Cogolls i Jaume Vall per organitzar el nou Consell unificat, trobem relació de com aquestes bandositats estaven més vives que mai:

---

⁶²⁴ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*, p.240.

⁶²⁵ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*, p.237.

“...Attanents los dits honorable consell, en la presentciutat e terra de Osona concórrer fervents odis, rancors e males voluntats entre molts de grans condicions, per les quals discòrdies en jorn en jorn se speren e son prparats molts grans inconvenients, e per provahir e obviar an aquells ne serien stades fetes per la dita ciutat molt saludables provisions e ab veu de crida publicades en vigor de certes provisions del Senyor Rey e Reyna, e encara privilegis e concessions reyal, e per execució de aquelles e per rapòs e tranquilla stat de les dites ciutat e terra, són stats fets certs procehiments contra mossèn Cruïlles, n’Altariba, en Montcorb e en Bernat Guillem de Malla, e novament contra mossèn Alamany, e en Guillem de Malla. Hoc de present són presos per les dites rahons los dits Altariba e Montcorp, e sia expedient e cosa molt necessària continuar los dits procehiments e enantaments contra los demunt nomanats e altres qui seran necessaris per rapòs e pacificació de la dita ciutat, fins los fruyts de les dites ordinacions e provisions ne sia plenament obtengut. E per tant com los officials duptaven e dupten en exequir aquelles necessàriament, los dits honorables consellers los nan hauda a fer carta de indemnitat, e prenentla seria expedient e cosa necessària sobre les dites dites⁶²⁶ coses ferna missatgeria a la Senyora Reyna...”⁶²⁷.

Però aquesta situació no es devia allargar massa, ja que el 4 de desembre de 1450, el Consell es continuava queixant de l’extrema violència que duien a terme persones potents, Altarriba entre elles. Fins a tal punt arribà la situació que pocs dies abans homes armats no havien dubtat a entrar de nit al castell de la ciutat —on hi havia la presó— per treure’n tres presoners⁶²⁸. Així, la violència continuava amb intents desesperats de la reina d’imposar treves entre les bandositats, nomenar veguers que tractessin el tema amb mà ferma, oferir diners a les bandositats per aturar la violència o bé cercant consell en els advocats per buscar la solució per via del dret⁶²⁹. Mentrestant, però, els encontres entre Altarriba i Cruïlles no feien més que agreujar-se: entraven i sortien de la ciutat com volien amb una població totalment intimidada, tenien pres un tros del camí de Vic a Barcelona amb els traginers també atemorits⁶³⁰. Així que mentre els dos bàndols anaven fent ofensives els uns contra els altres, els consellers no feien més que alarmar-se de la situació i feien peticions constants a la reina per tal que hi posés alguna bona solució. La queixa dels consellers sempre anava

---

⁶²⁶ Jaume Vall, escrivà repeteix “dites” dins l’acord.

⁶²⁷ En data de 14 de juny de 1450 AMVI, Acords, Vol.1, f.302v.

⁶²⁸ AMVI, Acords, Vol.1, f.309v.

⁶²⁹ Cal destacar com en l’acta de Consell de 3 d’octubre de 1450, quan havent rebut una carta de la reina sobre l’intent que es tornés a firmar una treva entre bàndols, trobem per primer cop en els llibres d’acords la paraula *bandoler* per referir-se al dirigent d’una bandositat, però pel fet de ser general, sense concretar una persona determinada. AMVI, Acords, Vol.1, f.208v.

⁶³⁰ L’article de CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d’Altarriba...*op.cit.* és totalment exhaustiu sobre les topades i encontres d’aquests dos bàndols.

dirigida contra uns veguers que no aplicaven la justícia tal com era degut i contra l'actitud d'impunitat que mostraven. El 5 de febrer de 1452 es va produir la brega de Sentfores, on Jofre Gilabert de Cruïlles acabaria mort a mans del bàndol de l'Altarriba. Els consellers ara ja no tan sols tenien por d'una possible venjança del bàndol agreujat, sinó que pel fet que els Cruïlles eren una gran família del Principat, temien que la venjança desbordés el que s'havia vist fins aleshores.

Segons Carreras Candi, és precisament gràcies a unes cartes de febrer de 1452, on els consellers exposaven explícitament com Altarriba deia obertament que el que s'enyorava era com s'administrava la justícia a l'antiga partida del comte de Foix i se'l titllava clarament d'enemic de la unió de la ciutat⁶³¹. La noblesa rural, doncs, encara posava contratemps al fet que la unió de la ciutat fes efectiva.

Les queixes varen ser moltes i constants, però a partir del 1453 tot s'enfocaria a reclamar que la reina fes una Seguretat General que finalment pacifiqués Cruïlles i Altarriba⁶³². El 17 de juny de 1453, el Consell explicava que la reina havia fet una Seguretat General i el Consell exposava que volia que tots els que estaven en bàndols la firmessin i que qui s'hi negués pogués ser perseguit⁶³³. Però un any després encara es queixava que no tothom havia firmat aquesta seguretat, fet que comportava greus problemes perquè alguns d'ells encara estaven duent a terme accions delictives. Acordaven, doncs, que s'havia de fer seguir la Seguretat a la "ungla" i que si era necessari es farien peticions als oficials perquè la fessin seguir⁶³⁴. La signatura de la Seguretat, però, s'aniria dilatant. Semblava que els d'un bàndol refusaven firmar, mentre que l'altre ja ho havia fet, però canviaven les tornes ràpidament i qui l'havia rebutjat aleshores la volia firmar, mentre que el bàndol que s'havia pacificat tornava a agafar les armes. Tot aquest enrenou en una atmosfera de veguers sospesos de càrrec per manca de mà ferma i sotsveguers que, malgrat ser també la seva

---

⁶³¹ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba. ...*op.cit.* p.249.

⁶³² És interessant una de les mesures que pren la reina en aquesta època per aturar la violència de la vegueria de Vic. Va ser enviar cartes a les dones dels qui lluitaven, segurament, per posar-hi remei. Tanmateix, sembla que les dones ni tan sols les varen obrir. CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*, p.255.

⁶³³ AMVI, Acords, Vol.2, f.34r

⁶³⁴ AMVI, Acords, Vol.2, f.51v en data de 27 de maig de 1454 i encara el 28 de juliol del mateix any feien queixa sobre com els oficials dilataven la seva acció per fer complir la Seguretat General. AMVI, Acords, Vol.2, f.52v.

potestat quan faltava el càrrec superior, no duïen a terme les penes exigides a la Seguretat General⁶³⁵.

Aquesta situació no feia més que donar una impunitat total als bàndols per fer les seves accions dins i fora de la ciutat, i s'allargaria ja fins al 1457. De fet, el 1456 havia començat a intervenir en la pacificació d'Osona el lloctinent Joan de Navarra. Aquest reduiria la pau i treva que s'havia de firmar als qui havien estat implicats en la mort de Cruïlles per tal que fos més concreta i més fàcil d'obtenir⁶³⁶. I potser va ser el que va aconseguir, ja que malgrat que no s'aturessin del tot els bàndols, sí que les bregues es van apaivagar en gran mesura —en els llibres d'acords no n'hi trobem cap per al 1456 i tan sols una per al 1457—. Però de ben segur que a aquesta relativa pau també hi havia d'intervenir un fet concret relacionat amb Bernat d'Altarriba. I és que el 1458 obtindria el càrrec de veguer i batlle de la ciutat de Girona. Per tant, ja el 1457 les seves intencions devien canviar de direcció, cosa que faria que no estigués tan actiu dins la vegueria de Vic. Així és com aquestes discòrdies i la ferma oposició a la ciutat unida semblaven arribar a un punt i final.

Tanmateix, malgrat que així ens ho mostri la documentació, evitant les generalitzacions i categoritzacions, no es pot oblidar el context polític del Principat, que era a les portes d'una guerra civil, fet que possiblement també condicionaria les lluites personals, tal i com es veurà. De fet, per al període de la Guerra Civil no s'han conservat acords i ens manca, doncs, la veu dels consellers per relatar-nos com es vivia i es gestionava la situació a la ciutat de Vic. Tanmateix, gràcies a altres documents podem intuir clarament com els odis i rancors entre els Cruïlles i els Altarriba no havien desaparegut⁶³⁷. El que sí que havia passat, però, era que s'havien diluït en un context diferent, el de la guerra⁶³⁸. Així és com es

---

⁶³⁵ AMVI, Acords, Vol.2, f.61V. En data de 5 de desembre de 1455.

⁶³⁶ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*,p.262.

⁶³⁷ En l'acord de 25 de novembre de 1460, els consellers es queixaven que en el moment que havien anat a revisar i embellir els carrers de la ciutat per la processó que havia de tenir lloc l'endemà, es varen trobar un obstacle de pedres a la plaça de Santa Maria, i quan demanaren que fossin tretes, Bernat Guillem de Malla s'hi va oposar, fet que va causar una gran alteració. Davant d'aquest incident, els consellers varen demanar al veguer Damià Descatllar —personatge també prou controvertit— que el portés a la presó. I així va ser, però Malla posaria una querella al veguer per aquest arrest i Descatllar demanaria ajuda al Consell per tal com ho havia fet en defensa dels consellers. AMVI, Acords, Vol.2, f.215r. Veïem com encara hi havia accions de bàndols, però totalment aïllades i puntuals. Tanmateix, sí que són exemple de com les contraposicionsXXX i els rancors no havien desaparegut.

⁶³⁸ Per conèixer les accions concretes que va capitanejar Bernat Guillem d'Altarriba es pot trobar gran detall a CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba. ...*op.cit.*

veurà com durant la guerra, sobretot gràcies a la Capitulació de Vic, els Cruïlles i els Altarriba —ara ja no encapçalats aquests darrers per Bernat Guillem sinó pel seu fill Llorenç— lluitarien en bàndols oposats, continuant la seva pròpia lluita però emmarcada en aquest cas en els conflictes generals del Principat.

Així, el document de la Capitulació de la ciutat de Vic de juny de 1472 deixava clar que els Cruïlles havien pres partit per la ciutat, juntament amb els Malla, els Vilademany, els Montrodon, els Vergós, els Orís, els Vilanova, els Gurb i d'altres. Mentre que a qui havien cremat béns, i per tant s'havien oposat a aquesta, eren els Altarriba o els Montcorb. Aquesta afiliació no pot ser gens casual i, és que coincideix fil per randa amb les faccions prèvies a la guerra. Per tant, es fa evident com la pertinença a un i a l'altre bàndol es feia seguint unes oposicions ja existents a la ciutat, en aquest cas sota l'estendard de la ciutat o bé del rei.

Però, tal com també s'ha explicat anteriorment, les repercussions de la capitulació de la ciutat no foren les mateixes per als dos bàndols, de manera que concretament qui s'havia oposat a la ciutat —Altarriba i Montcorb, entre d'altres— en sortien agreujats. Acostumats com estaven a defensar la seva pròpia causa per mitjà de la violència i dels bàndols, no s'ha de fer estrany que les conseqüències de la guerra fossin venjades seguint la forma de les bandositats. Així ho mostren els mateixos acords de la ciutat també, on del 1475 al 1477 es torna a fer evident que les bandositats eren ben vives, atiades en aquest cas pels Altarriba, que durien a terme un dels episodis més alarmants com va ser l'assalt a la ciutat l'11 de desembre de 1475. La seva set de venjança contra la ciutat havia de ser prou intensa com per posar i ajuntar esforços amb el grup de mercenaris de Mudarra⁶³⁹. Però malgrat que aquesta fos l'acció més visible, n'hi va haver moltes d'altres que varen encendre de nou els

---

⁶³⁹ Lluís de Mudarra era capità d'una tropa de mercenaris que retornaven del setge de Perpinyà on havien lluitat pel bàndol de Joan II. Sembla ser, però, que no se'ls havia pagat les seves soldades. Per tant, va trobar en Llorenç d'Altarriba una bona fórmula de fer complot per prendre la ciutat i així poder pressionar el rei per tal que li fos satisfet el deute. Un cop fracassat l'assalt de Vic, es coneix que Mudarra va continuar les seves accions per aconseguir els sous deguts. De fet, l'any 1476 es coneix que pren Tremp i Talarn. És interessant aquest personatge perquè actua al llarg de la seva vida com a mercenari en diferents conflictes i també en diferents bàndols. A falta d'un estudi concret sobre Luís de Mudarra i el paper que jugaven les tropes mercenàries en el complex context polític del segle XV, es poden resseguir alguns fets que protagonitza a: SANS I TRAVÉ, J. (1994). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya. Vol.I. Anys 1411 a 1539*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; DE FERRERAS, J. (1775). *Synopsis Histórica Chronológica de España. Parte undecima*. Madrid: Imprenta de Don Antonio Pérez de Soto; ZURITA, J. (2003). *Anales de Aragón. Libros XIX y XX (versión electrónica)*. Edición electrónica de José Javier Iso (coord.): Institución Fernando el Católico.

ànims dels bàndols que s'enfrontaren durant la guerra i que ja s'havien enfrontat abans d'aquesta i tot.

De fet, el rebuig als acords presos a la capitulació es fa evidents amb els fets que s'esdevenien el 1475. Ja el 9 de juliol d'aquell any els consellers exposaven la gravetat de les accions de l'Altarriba per acordar si era necessari fer ambaixada al rei per tractar l'assumpte:

"...per quant en lo dit consell per lo dit honorable conseller en cap fou proposat les novitats e grans desordes quis fan axí als ciutedans e poblats en aquesta ciutat, com encare als circumvehins de aquesta província de Osona per los Orís, germans, ensemps ab los Malles de una part, e mossèn Altarriba e altres de la part altre, per ço com los Orís e Malles per recuperació del castell de Orís han presa la casa de Eures e aquella han stablida de gent de cavall e de peu, ab intenció, segons se diu, que volrrien seguar e pendres los blats quis són sembrats en les propietats de Altarriba, e fer proceiments contra altres béns del dit Altarriba fins recuperen lo dit castell. E après, lo dit Altarriba seria vengut ab gents de cavall e de peu e han stablit lo Monastir de Sant Thomàs de Riudeperes per defenció de dits blats de ques sia seguits desordes grans, que cascuna de aquestes parts fins assí han fetes en pendres los béns axí dels ciutedans com altres, e encare desafiametns e manasses de morts a molts fetes. E encare de açò per quant les dites dos dites parts se estan molt prop, se spera seguir qualque mala jornada de la qual resurtiria gran destrucció e dampnatge a tota aquesta província e terra de Osona per les dites causes e necessitats..."⁶⁴⁰.

Certament, la votació amb faves va sortir a favor de fer l'ambaixada, així que es va lliurar memorial als missatgers Berenguer de Pruners i Galceran Prat on es detallava com i què havien d'exposar. La memòria, feta el dia següent, encara donava més detall de com havien succeït els fets i de qui formava part d'un bàndol i de l'altre:

"E primerament que suplicaran la Magestat dels enyor rei com ab la capitulació feta sobre la reducció de la ciutat e província d'Osona sia estat permès e jurat per ell e per son il·lustres primogènit e per lo il·lustre don Johan de Aragó, administrador del Arcabisbat de Ceragossa, fills seus, restituir e tornar lo castell de Orís, lo qual deté en Lorens d'Altarriba, e sa maiestat de aquestes coses sia estada diverses voltes suplicada de restituir dit castell, emperò fins affí conclusió ne fi no ses pugada obtenir. E ara darrerament en Jacme de Orís, e en Gilabert de Malla, e Gabriel Santmartí, donzells, han donats deseximents al dit Altarriba per causa de la recuperació de dit castell. E après lo dit Orís e Malla hagen presa a llurs mans e ocupada la casa de Eures, la qual és d'en Johan Sala ciutedà de aquesta ciutat, e han feta e fan guerra al dit Altarriba, e encare fan

---

⁶⁴⁰ AMVI, Acords, Vol.2, f.224v.

moltes novitats als ciutadans e habitants als llochs circumvehins. De que ses seguit que l'Altarriba ab molta de gent de caval e de peu, tement se no li volguessen gastar e tenir los blats sembrats en les possessions d'Altarriba segons era fama és vengut casa los dits blats per defensar aquells. E han fetes moltes e diverses novitats e als ciutadans e als circumstants. E encare dissapte prop passat hagueren cert encontre e vengueren a les mans de ques cuydà seguir mala jornada. E tot jorn quascuna de les parts se perforrsa de fer maior aplech de gent axí de peu com de caval e ser e stan a menys de l quart de lengua de que sespera de hora en ora una mala jornada entre ells de ques seguirà total destrucció no solament de aquesta ciutat, mas encare de tota aquesta província d'Osona, e surtir molts inconvenients a altres parts de Catalunya per la potència de dites parts la quan compren motl en aquest principat. E per ço suplicaran la dite Maiestat que aquest castell sia restituit al dit Orís promptament e sia proveït per sa Maiestat en metre les dites parts en algun migà de concòrdia e pacificació, remetent assí persona preminent e potent per reposar les dites parts, com palesament diguen dits Orís e Malles no fermarà treves reyls per quant sa Maiestat per provisions suas hage ia manat al dit Altarriba sots deute de fidelitat, que lo dit Altarriba resituiís lo dit castell de Orís e que non hage volgut fer, e que nol tenen nel reputen per vassall de senyor Rey, per ço com l no ha volguts obeir pus manaments e axí que no són tenguts en tenir lli treves reyls...⁶⁴¹.

Més se n'alarmava el consell quan el 6 de setembre de 1475 havia arribat a oïda d'aquell que el rei hauria empenyorat alguns termes i parròquies unides a la ciutat a Llorenç d'Altarriba i també a Orís. Ara les conseqüències de les lluites dels bàndols tocaven al patrimoni reial, però les conseqüències afectaven greument la ciutat, que veia com disminuirien alguns dels tributs que pagaven aquests llocs⁶⁴². A més, els preocupava el perill que corria la ciutat per les bandositats entre els Cruïlles i els Altarriba el 30 de novembre de 1475⁶⁴³. Ja tan sols faltava que tot això esclatés, i va ser amb l'assalt a la ciutat. Aquest era un bon exemple de com de latents eren els odís d'Altarriba envers la ciutat. Per aquest motiu, el Consell es va veure obligat a prendre mesures. La primera que va fer va ser intentar que els dos bàndols enemistats firmessin una pau i treva⁶⁴⁴, alhora que tornaria a establir la figura de capità a la ciutat. Per a aquest càrrec varen tornar a pensar en Joan Pere Vilademany, que havia ocupat el lloc de capità durant la guerra, i per això se li demanaria que traslladés la seva residència a la ciutat de Vic per ajudar-los a defensar la

---

⁶⁴¹ AMVI, Acords, Vol.2, f.225r.

⁶⁴² AMVI, Acords, Vol.2, f.230r.

⁶⁴³ AMVI, Acords, Vol.2, f.232r.

⁶⁴⁴ En data de 15 de gener de 1476. AMVI, Acords, Vol.2, f.233v.

ciutat de les mans dels bàndols⁶⁴⁵. Però més interessant seria la mesura que durien a terme el 14 de juny de 1476:

“Attenent vuy la present ciutat ciutat ésser tant disminuïda e evacuada de poble que no baste a res ni pot se com solia resistir a mals feytors, bacalars e altres qui vuy ab aquesta guerran han presa tanta audàcia que meyspreada la honor de Déu e de la Maiestat del senyor rei no tements iustícia ni conexents senyor en la tessa, se perforsen a iniuriar e damneiar los ciutedans och e fer los vexacions e opressions de que los ciutedans, per falta de defensió, tot jorn són maltractats, damneiats e rescatats. Volent lo dti honorable consell proveir en aquestes coses acorda e dellibera que la dite ciutat e los poblats e ciutedans de aquella se fassen del sacramental affí que si per alguns los serà feta opressió per causa de dit sacramental sien ajudats e soccorreguts”⁶⁴⁶.

Però faltava triar-ne els capitans, i això tenia lloc el 12 de juliol de 1476. Sortiren elegits Pere Ramon de Puigventós, conseller en cap, Benet Vila, conseller quart, i Galceran Prat, i s’acordava que tots ells es presentessin davant l’Ardiaca per tal que els confirmés com a capitals dels sacramental⁶⁴⁷.

Però tanmateix els mals devien continuar a la ciutat almenys fins al 1478 pel que ens permet observar la documentació. Així era com el 13 de juny de 1477 el Consell acordava que Jofre de Cruïlles i tots els guerrers que volguessin ser dins la ciutat haurien de firmar una treva tal com s’havia establert a la capitulació de 1472, i que si no ho feien no podrien entrar a la ciutat⁶⁴⁸. Més semblava espantar-se el Consell quan a l’octubre del mateix any els havia arribat que el rei havia donat el càrrec de capità de Vic precisament a Lluís de Mudarra. Els consellers varen decidir immediatament fer ambaixada al rei per tal de narrar-li detalladament com l’Altarriba, juntament amb Mudarra, havien atacat la ciutat, i com posteriorment els mals continuaven per tal com encara tenien retingut el castell d’Orís.

A partir de 1478 ja no tenim acords sobre les bandositats de la ciutat. Sembla que arribava una temporada d’una certa tranquil·litat. Aquesta data, a més, coincideix amb la donació que va fer el rei a Llorenç d’Altarriba dels llocs de Sant Julià de Bellpuig —actual Sant Julià de Vilatorrada— i tot el seu terme, a més dels termes de Sederra i Vilacetrú en recompensa pels

---

⁶⁴⁵ En data de 3 de febrer de 1476. AMVI, Acords, Vol.2, f.234v.

⁶⁴⁶ AMVI, Acords, Vol.2, f.240v.

⁶⁴⁷ AMVI, Acords, Vol.2, f.242v.

⁶⁴⁸ AMVI, Acords, Vol.2, f.254r.

serveis prestats al rei tant per part de Bernat Guillem d'Altarriba com de Llorenç⁶⁴⁹. Potser aquesta donació devia convèncer Llorenç d'aturar les seves actuacions. Almenys, si més no, les aturaria per al territori de Vic, i és que es coneix que seguia fent ús de la violència quan se'l localitza el 1482 a la zona del Vallès⁶⁵⁰. Dins la ciutat de Vic hi va continuar havent alguna brega, però tornaven a ser casos aïllats sense provenir directament de l'enemistat entre els Cruïlles i els Altarriba. En els llibres d'acords trobem per al període 1482-1483 nous acords sobre bandositats. Tanmateix, el que s'hi tracta no deixen de ser mesures que calia prendre sobre algunes petites conseqüències generades a partir de les fortes bandositats dels anys previs, alguns casos aïllats insignificants o bé les discòrdies dels creditors que en algunes ocasions varen portar fortes tensions —com ja s'ha vist en el capítol anterior—.

Tanmateix, els odis entre els Cruïlles i els Altarriba no havien pas desaparegut, però el que sí que presentava una nova situació és que sembla que les dues parts ja estaven en certa manera cansades de les seves lluites, les quals els havien també portat greus conseqüències —no només morts, sinó també alteracions importants en els seus patrimonis—. Això és el que comuniquen els consellers al rei Ferran II, el qual finalment intervindria de forma directa per pacificar les bandositats. Així, el rei va enviar una carta al seu Lloctinent General de Catalunya on explicava la situació de les bandositats i exposava com es podrien pacificar si se'ls feia remissió de tots els delictes fets al llarg de tant de temps:

“El Rey;

Yllustre Ynfante nuestro muy caro e muy amado primo y lugarteniente general. Por parte de los cruyllas y de los altarribas de Vich nos han suplicado nos pluguiesse dar lugar como la bandositad que es entre ellos seguiasse diciendo que desean los unos y los otros fazer paz si a nos pluguiesse dar y atorgarles complida remision o remisiones de los actos passados y entrellos fechos y senyaladamente de lo que se fizo a Blanes veguer de Vih. Hannos dicho que el dicho bando pone en todo esse nuestro principado grandes turbaciones y movimientos y es causa porque muchos males se gafan. E nos viendo que en bandos inveterados la paz es gran salut dellos y ahun de los otros que son fuera del bando por los danyos que reciben a causa de aquel nos plazio que la dicha paz se fiziesse pues sea sin periudicio de partes y con voluntat del dicho veguer y satisfecho el del danyo que recibio y por esso es nuestra voluntat que si los unos y los otros renunciaran a las acusaciones que los unos contra los otros tienen por los homicidios feridas iniurias robos e danyos que los unos a los otros se han fecho y los principales de la una parte y de la otra o uno de aquellos

---

⁶⁴⁹ CARRERAS CANDI, F. (1892). Llorens d'Altarriba. *La Ilustración Catalana*.13-299, p.342.

⁶⁵⁰ CARRERAS CANDI, F. (1892). Llorens d'Altarriba...*op.cit.*, p.342.

en nombre y con special y suficiente poder dellos faran submission a nos y al dicho veguer ser accontento segun nos han dicho que lo es nos plazera dar lugar a la dicha paz por reposar y quietar esse nuestro dicho principado y porque esto nos han ofrecido fazer vos rogamos encargamos y mandamos que recibays con todo cumplimiento las dichas renunciaciones de manera que de la una parte y de la otra non quede acusacion alguna por renunciar y remeter e reciays la dicha submission de los principales de la una parte y de la otra o del uno de cada huno dellas como dicho es y las dichas renunciaciones y submission en auctentica forma embiareys a nos donde quiera que seamos o en nuestra Corte a nuestro vicecancellor y prothonotario infrascriptos y porque las dichas partes ho hayan de venir a nos porque les seria fatiga y cosa costosa no pronunciaremos la dicha paz ni atorgaremos la dicha remission o remisiones y la satisfacci3n del dicho veguer fasta que nos seamos personalmente en esse dicho principado y vos entretanto guiareys los unos y los otros y porneys tregua entrellos. La qual pues es de voluntat de todos fareys que todos firmen y guarden. Pero entretanto que no faran los unos y los otros las dichas renunciacions y submission procedereys y fareys proceder en la justicia de los casos por los sobredichos perpetrados y de cada huno dellos y en special contral dicho veguer segun por otra ya vos havemos scrito: y si faran los dichos actos todos procedimientos cessen y guiareys todos los sobredichos y cada huno dellos y los porneys en tregua segun dicho es y en el dicho caso proveereys que los homicidas no entren en la Ciudad Villa o lugar de do sera el muerto: y sea Yllustre Ynfante nuestro muy caro e muy amado primo y lugarteniente general la Sancta Trinidat vuestra continua protection. Dada en la nuestra Ciudad de Granada a XXVII de Março del anyo Mil CCCCLXXXdos.- Yo el Rey.”⁶⁵¹.

Així és com es pacificaven finalment unes bandositats que havien durat pràcticament mig segle. I de fet no només hi va haver aquesta mesura, sinó que alhora es va atorgar la vegueria de Puigcerdà a Altarriba. De fet, aquestes dues mesures més la ja coneguda d'ampliar les bosses d'insaculacions s'emmarcarien en la política pacificadora de Ferran II. D'una banda, retirava del territori els principals personatges que havien causat la violència —i no de forma gratuïta sinó que els atorgava càrrecs de veguer—, mentre que de l'altra ampliava el nombre de persones que podrien entrar al regiment de la ciutat amb l'objectiu d'apartar-ne l'oligarquia, ja prou aviciada per les confrontacions del s. XV, per donar lloc a noves famílies que poguessin dur el regiment de la ciutat allunyades dels odís que havien arrelat en un segle ple de torbacions tan a Vic com a tot el Principat.

---

⁶⁵¹ CARRERAS CANDI, F. (1892). Llorens d'Altarriba...*op.cit.*, p.343.

4.1. La família Altarriba. Estudi de cas

L'any 1175 és el moment en què trobem citat a la documentació Vermei d'Altarriba⁶⁵². Aquest és el primer membre de la família que s'ha pogut documentar fins avui. I malgrat no conèixer si el seu origen pot venir de més antic, sí que podem afirmar amb certesa que el llinatge Altarriba té un origen plenament feudal. Tenir notícies del patrimoni de què disposaven ja en aquest període serà de gran ajuda per conèixer quin paper tenien dins la vegueria de Vic, ja que dins la societat feudal, les possessions que pugui tenir una família i la condició en què les tingui serà el que marcarà el poder que exerceix en el territori. Però no només serà important conèixer el patrimoni familiar en el seu origen, sinó que també caldrà veure l'evolució que segueix al llarg dels quatre segles que perdurarà el llinatge. Durant tot aquest temps, l'estratègia econòmica i social de la família va anar sempre en una mateixa direcció: intentar ascendir socialment i econòmicament, o si més no procurar mantenir-se en un mateix nivell. Tanmateix, pel fet d'analitzar el patrimoni dels Altarriba al llarg d'una cronologia molt àmplia, s'ha de tenir present que les estratègies familiars aniran adaptant-se a les dificultats i als canvis apareguts en cada context històric.

Així doncs, no podrem interpretar de la mateixa manera els moviments socioeconòmics quan el feudalisme encara persisteix, ni tampoc durant el segle XIV, moment en què les oligarquies municipals ja han començat a prendre protagonisme mentre que en la ruralia les males collites i la Pesta Negra fan forts estralls, o bé en ple segle XV, on la societat intenta sobreviure malgrat la incertesa i la conflictivitat que genera la política de la mateixa Corona d'Aragó. Així doncs, la família Altarriba, igual que altres famílies del territori, es veurà obligada a reorientar el rumb de les seves estratègies per tal que no es malmeti la condició social del llinatge⁶⁵³. Principalment ho farà per mitjà de dues vies; la primera i més important serà la de la gestió de les terres i les propietats que tenia sota el seu domini. Aquesta línia li possibilitarà continuar exercint poder sobre el territori —mitjançant la relació vassallàtica que s'estableix amb les persones establertes a les seves possessions—, alhora que els representarà el principal ingrés econòmic. L'altra via serà la familiar, on la línia successòria i

---

⁶⁵² GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba de Sant Julià de Vilatorrada. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich. Vol. I*, 183-187 i 196-200. P. 183

⁶⁵³ Aquest tipus d'estratègies les podem observar en altres llinatges destacats del Principat, com per exemple el que es presenta de forma exhaustiva a FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1995). *Una família catalana medieval...op.cit.*

l'entroncament amb altres llinatges per matrimoni ajudaran a mantenir el seu patrimoni i, per tant, el nivell social i també econòmic.

Aquesta carrera constant per assolir un control i un poder sobre el territori més grans —amb l'obtenció de jurisdiccions— serà el que en certes ocasions generarà conflictes amb altres senyors, els quals buscaran el mateix objectiu. Així doncs, el poder jurisdiccional del territori serà la causa més habitual dels plets, i la família Altarriba no en serà pas una excepció. Un dels primers exemples que s'han pogut documentar és de l'any 1260, quan Berenguer d'Altarriba té un conflicte amb el Capítol de Vic. Aquest li reclama que havia de tenir la casa d'Altarriba en feu del bisbe de Vic, ja que aquesta pertanyia al terme del castell de Meda —al segle XI la jurisdicció del castell de Meda ja havia passat a la Seu de Vic—. No serà fins al cap de dos anys, quan Pere March de Santa Eugènia donarà la sentència, que estableix que Berenguer haurà de prestar sagrament i homenatge al bisbe⁶⁵⁴. Un altre cas té lloc durant el segle XIV, quan s'observa un conflicte amb el noble Guillem de Portella. En aquest cas, Ponç d'Altarriba es queixa que Portella sembla tenir-li retinguda la renda que ha de cobrar per un delme d'Oristà⁶⁵⁵. Tot i que no s'ha pogut localitzar la sentència de resolució, si que s'observa com el 1340 Ponç reconeix el feu a Guillem de Portella, per tant sembla ser que Ponç en surt perjudicat. Però ja entrats en el s. XV els conflictes continuen, en aquest cas entorn de la possessió del Mas Verneda de la parròquia de Sant Sadurní d'Osor⁶⁵⁶. En aquesta ocasió, s'haurà de recórrer a la firma d'una concòrdia entre Bernat Guillem d'Altarriba i la seva muller Elieta, Sibil·la de Vilagelans i Blanca Saverneda. Posteriorment no es localitzen més documents on s'esmenti aquest mas, per la qual cosa sembla ser que la família Altarriba també en perdrà el domini.

És a partir del s. XV, però, que comença a abundar un altre tipus de conflicte: per l'herència dels béns de familiars fora de la línia principal de successió. En una societat on les propietats familiars es transmeten a partir de la figura de l'hereu, amb l'objectiu principal de no dividir el patrimoni i, així, no devaluar el llinatge, la línia successòria s'estableix de forma molt concreta en els testaments. Sempre s'establirà un hereu universal, però no s'estalviaran detalls per definir tres i quatre graus de successió donat el cas que l'hereu no

---

⁶⁵⁴ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* P.184

⁶⁵⁵ Arxiu de la Corona d'Aragó, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 329. D'ara endavant s'utilitzarà l'abreviatura ACA.

⁶⁵⁶ La parròquia de Sant Sadurní era coneguda com de Planeses durant els segles XI i XII, d'Osor entre els segles XII i XIV i d'Osormort a partir del s. XIV en endavant. Aquesta parròquia estava lligada des del seu origen al castell de Sant Llorenç i, a partir del segle XI, al de Meda.

pogués heretar. Tanmateix, la casuística de les famílies serà molt diversa i es donaran diferents casos en què no quedarà del tot clar qui ha d'heretar els béns. En aquest moment és on s'inicien un altre cop llargs plets per demostrar el compliment de les condicions de successió i així poder annexar al patrimoni propi part d'un patrimoni més o menys aliè. Aquest és el cas que es dona amb l'herència de Bernat de Vilagayà —senyor del castell de Múnter—, que enfronta Llorenç d'Altarriba amb Miquel de Vilagayà a mitjan s. XV per obtenir el poder jurisdiccional del castell i el terme de Múnter. Un cas similar es donarà el 1511, un cop Llorenç ja és mort, quan s'enfronta la seva muller Beatriu amb la seva cunyada Eleonor de Montpalau pels drets del castell de Vilagelans. També trobem la mateixa Beatriu defensant els drets que tenien sobre les escrivanies públiques de Vic gràcies que el seu marit difunt succeïa els bens de Berenguer Sesheres. Per tant, veiem que al llarg del temps la conflictivitat pel patrimoni segueix sempre la mateixa tònica, i així ja des de temps feudals la violència i els rancors no faran més que arrelar en el sí de la família. De manera que no és estrany que les famílies d'un mateix territori vagin heretant odis i que en moments concrets aquests desemboquin en la violència.

Abans de començar a analitzar cronològicament la família Altarriba, ja es pot avançar que ens trobarem davant d'una família de la petita noblesa rural que gaudeix de poder territorial sobre les possessions que tenien en franc alou del rei i d'altres que tenien en feu d'algun senyor superior⁶⁵⁷. No sembla, però, que al llarg de la seva evolució familiar arribessin a gaudir de títol nobiliari que ens permeti situar-los dins la primera línia de noblesa de la vegueria. Sí que és cert que en temps plenament feudals trobem els seus membres citats com a *miles* o cavaller, però aquesta terminologia l'hem d'entendre com a definició de la seva condició social privilegiada, com a senyor territorial i pertanyent a l'estament militar. Tanmateix, ja en els segles de la baixa edat medieval, quan la noblesa no tant sols era la que exercia poder per mitjà de les seves terres, sinó que havia de posseir un títol nobiliari, sembla ser que la família Altarriba no gaudia d'aquesta condició. Continuaran estan situats dins l'estament privilegiat, però la denominació que s'atorgarà als familiars Altarriba a partir

---

⁶⁵⁷ “Calia considerar que la terra no era solament productora de rendes estrictament agràries; hi havia a més a més les derivades de la jurisdicció que correntment, encara que no sempre, acompanyaven la propietat. Tant era així que la terra era considerada com el suport màxim de la puixança econòmica i social, que l'accés a la propietat (i si podia anar vinculada amb la jurisdicció, millor encara) era tinguda com la fita o el destí natural de tota inversió de capital”.

d'aquest moment serà el de *donzell*⁶⁵⁸. Així doncs, la seva principal àrea d'influència serà el territori més proper a la *domus* de l'Altarriba i les terres on hi tinguin algun tipus de propietat.

Així doncs, malgrat no poder recórrer als llibres sacramentals, la documentació notarial consultada ha permès refer la genealogia dels Altarriba des dels seus orígens fins a l'extinció del llinatge⁶⁵⁹. Val a dir que el que es presenta no és el total de la genealogia familiar, sinó que, per la importància dins el llinatge, sobretot s'han pogut documentar els membres hereus del patrimoni Altarriba, els cònjuges d'aquests —i en algunes ocasions a quina família pertanyien— i alguns dels fills que van destacar ja sigui per algun càrrec eclesiàstic, ja sigui com a procuradors del patrimoni, o bé per algun esment secundari en els documents, tot i que segur que alguns dels fills no s'han localitzat. Per tant, a mida que es pugui anar traient a la llum nova documentació d'aquesta família, la seva genealogia també podrà ser completada⁶⁶⁰. Alhora, s'ha de tenir present que en les primeres generacions els documents que parlen de les relacions de parentiu són molt menors en nombre. Això fa que les relacions que s'han establert s'hagin fet a partir d'alguns pocs esments. Les donem per vàlides segons el que avui en dia podem veure a la documentació, però cal nova documentació que en corroborei les relacions. Tanmateix, a l'arbre genealògic que es presenta semblen ser clares les línies successòries, així que no només hem pogut establir una simple genealogia sinó que, a més a més, s'han establert les relacions de parentesc dels diferents membres que ja es coneixien i s'han pogut situar en el seu context històric

---

⁶⁵⁸ En la taula de matrícula de les insaculacions de la Generalitat hi trobem diferents personatges amb cognom Altarriba. S'ha pogut comprovar que hi ha dues línies genealògiques principals: una és la que estem analitzant i l'altra pertany als Altarriba establerts al municipi actual d'Estaràs, Segarra, on encara hi ha restes del castell d'Alta-riba. No s'ha pogut definir si les dues branques familiar podien tenir algun tipus de relació genealògica. Tanmateix sí que s'ha observat que la família de la Segarra gaudia de la condició de noble, mentre que la família osonenca sempre apareixen com a donzells. ACA. Generalitat, Sèrie G, 81/1. Eva Serra ja es plantejava aquest dubte quan estudiava un Pere Altarriba, dit *lo Estudiant*, de Belianes (l'Urgell). Vegeu la nota 10 de SERRA, E. (2003). Una enquesta judicial a Maldà (1591): bàndols o justícia vindicativa. *Pedralbes: revista d'història moderna*. Núm. 23. Vol. 2, 35-65.

⁶⁵⁹ Tal com ja hem comentat s'han refet dotze generacions des de l'inici del llinatge fins a la seva extinció. Aquesta genealogia s'ha elaborat gràcies a l'obra de GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* i als documents notarials de ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. S'inclou l'arbre genealògic de la família Altarriba en els Annexos per tal de poder comprendre millor les relacions de parentiu entre els membres que s'expliquen a continuació.

⁶⁶⁰ Cal fer esment com a dos mesos de dipositar aquesta tesi es va tenir coneixement d'un fons Altarriba a l'Arxiu Episcopal de Vic. Malauradament, aquest fons està fora catàleg i per tant només se'n va tenir coneixement de forma casual amb una conversa amb el seu arxiver Rafel Ginebra. Seria molt necessari poder fer buidatge d'aquest fons per tal de complementar l'estudi del llinatge Altarriba.

amb accions concretes al llarg de la seva vida per així entendre el camí que varen seguir els Altarriba al llarg de quatre segles.

4.1.1 Els orígens familiars a Sant Martí de Riudeperes

El nucli i l'edifici principal de la família és la *domus* d'Altarriba⁶⁶¹ que estava ubicada a Sant Martí de Riudeperes⁶⁶², just sobre el torrent de Sant Martí. Les terres de Sant Martí pertanyien al terme del castell de Sant Llorenç de Munt —documentat des del 881—, tot i que el 992 aquest terme va ser venut al castell veí de Meda. Sabem que posteriorment —ja al s. XI—, aquest terme el posseïa la Mitra de Vic. A partir de l'any 1393, Sant Martí de Riudeperes es va annexar a la ciutat de Vic per privilegi reial conjuntament amb les quadres de Sant Joan del Galí, Golomers, Santa Maria de Folgueroles i Torrellebreta, tot formant les Quadres Unides. Per tant, gaudien dels privilegis donats a la ciutat de Vic, totes elles regides per un únic batlle i sota domini reial.⁶⁶³ Més clarament es veu quan l'any 1456 el batlle Joan Rosanes defensa que els habitants de Sant Martí no havien d'anar a host i cavalcada a la Seu d'Urgell⁶⁶⁴ perquè, pel fet de gaudir dels privilegis de la ciutat de Vic, només estaven

---

⁶⁶¹ Segons Josep Romeu i Bisbe, el casal ja surt documentat l'any 1050. ROMEU BISBE, J. (1992). *Història de Sant Julià de Vilatorca*. Vic: Eumo Editorial. P. 30. La *domus* d'Altarriba és una edificació imponent de gran bellesa amb un gran cos principal i amb una torre de cinc pisos, la qual és un bon exemple de la importància que la família tenia en el territori. Tanmateix, l'edifici que hom pot observar a l'actualitat és la culminació de diferents obres portades a terme en les centúries passades. De l'edifici original poca cosa en queda avui dia, ja que sabem clarament que al segle XV va ser enderrocada i cremada. Així doncs, el que ha arribat als nostres dies serà en gran part gràcies a les obres de finals del s. XV, del segle XVIII i d'altres de posteriors. L'any 2002 es van començar unes obres degut als problemes estructurals que patia sobretot el cos de la torre. El resultat va ser el rebaix d'un pis d'aquesta, resultant-ne avui una torre de quatre pisos.

⁶⁶² Actualment Sant Martí de Riudeperes pertany al municipi de Calldetenes, però en els seus orígens va estar molt lligat a la història de Sant Julià de Vilatorca.

⁶⁶³ VILAMALA SALVANS, J. (2002). *De Sant Martí de Riudeperes ...op.cit.*, p.57, PLADEVALL, A. (1956). La parroquia de San Julián de Vilatorca y su sufragánea San Martín de Riudeperes. *AUSA. Vol. 2. Núm. 16*, 246-258. P. 256 i JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.110.

⁶⁶⁴ Al llarg de l'any 1456 es troba documentat un conflicte entre la ciutat de la Seu d'Urgell i els sotsveguer de Berga. A 2 de maig d'aquest any, el Consell de la Seu decideix demanar ajuda als vicaris del Bisbe per defensar-se de les host que ha convocat el sotsveguer de Berga contra la ciutat. Si bé és cert que no sabem d'on arranca aquest problema, en la mateixa sessió del Consell també veiem que elegeixen Arnau Guillem de Talarn com a síndic per fer un requeriment sobre el pres que ha fet el veguer de Puigcerdà al Mas de la Quera —mas el qual està sota la plena jurisdicció de la Seu—. I malgrat que no coneixem la relació que puguin mantenir els dos afers, sé que han d'estar relacionats, perquè el Consell els tracta conjuntament. Posteriorment, ja al mes de juny, veiem que la intenció dels sotsveguer de Berga segueix en peu, de manera que els de la Seu decideixen informar el Governador secretament. El mes de juliol insisteixen que "...sien produhides cartes e documents e altres coses necessàries, e que la causa sie proseguida fins a sentència

obligats a participar-hi dins la jurisdicció⁶⁶⁵. La població de Sant Martí es distribuïa per aquest territori entre els masos, alguns dels quals amb prou poder com l'Eimeric, la *domus* de Riudeperes o la mateixa *domus* d'Altarriba i el nucli de població congregat a la sagrera de l'església de Sant Martí. És aquí on l'any 1359 es documenten vint-i-un focs, setze dels quals eren de domini eclesiàstic, quatre sota el domini de la *domus* d'Altarriba i un més del mas Eimeric⁶⁶⁶.

Pel que fa al terreny religiós, l'església de Sant Martí de Riudeperes està ja documentada a l'acta de consagració de l'església de Sant Julià de Vilatorrada l'any 1050, moment en què s'estableix com a sufragània de l'església parroquial. Però Sant Martí sembla que actuava en certes funcions com a parròquia per als fidels dels seu entorn més proper. Jordi Vilamala⁶⁶⁷ destaca que ja al s. XII s'hi va construir un atri o pòrtic on es feien les reunions de la universitat de Sant Martí. Aquesta església havia de coexistir amb la canònica veïna de Sant Tomàs de Riudeperes —consagrada l'any 1095—, i malgrat que les relacions sembla que eren bones, en moments concrets es poden documentar conflictes d'interessos entre els dos centres religiosos. Alhora, famílies com la Riudeperes o Altarriba van ser els principals benefactors de la canònica⁶⁶⁸.

Així doncs, l'origen de la família Altarriba el coneixem per una donació per matrimoni de l'any 1198⁶⁶⁹. La informació que en podem extreure no és massa precisa, però sí que es pot observar com aquest origen va estretament lligat a la família de Meda. El document diu com

---

diffinitiva...” i encara el 23 d'agost no s'ha trobat solució, ja que ara seran ells els qui convocaran les hosts per defensar-se dels sotsveguer. És en aquesta crida que es pot relacionar el moment que el batlle Joan Rosanes defensa que Sant Martí de Riudeperes no ha d'anar a la crida d'hosts de la Seu d'Urgell. Arxiu Comarcal Alt Urgell, Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre de Consell de 1431 a 1509, folis 183-184v. D'ara endavant s'utilitzarà l'abreviatura ACAU.

⁶⁶⁵ VILAMALA SALVANS, J. (2002). De Sant Martí de Riudeperes...op.cit. P.59.

⁶⁶⁶ VILAMALA SALVANS, J. (2002). De Sant Martí de Riudeperes...op.cit. P.77.

⁶⁶⁷ VILAMALA SALVANS, J. (2002). De Sant Martí de Riudeperes...op.cit. P.64.

⁶⁶⁸ La família Altarriba es va convertir en benefactora de Sant Tomàs de Riudeperes a partir del segle XV, moment en què desapareix la família Riudeperes. A canvi, aquestes famílies nobles volien ser enterrades en el monestir que protegien. És per això que encara avui dia podem observar una làpida amb els escuts de la família Altarriba dins el claustre de Sant Tomàs. PLADEVALL, A. (1984-1998). Sant Tomàs de Riudeperes. A Catalunya Romànica. Vol. II. Osona. Vol.1 (p. 174-180). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. P. 177.

⁶⁶⁹ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 85.

Guillem de Meda⁶⁷⁰ fa la donació de “la casa de Altarriba ab todas sas virilitats de homes y fombres en tota la parròquia de Sant Julià de Vilatorrada, Sant Martí de Riudeperas, Sant Feliu de Planeses, Sant Saturní de Osor, Santa Maria de Folgarolas, lo Mas de Molist y tots los delmes de Sant Pere de Roda” a Beatriu, que casa amb el seu germà Berenguer d’Altarriba⁶⁷¹. Berenguer i Guillem de Meda pertanyien a la família de castlans del castell de Meda, destacat pel gran territori que abastava el seu terme. La casa d’Altarriba estava ubicada dins la seva àrea, així s’entén que aquesta donació el que fa és passar la possessió de la casa i les terres que en depenien al nou matrimoni⁶⁷². No es pot oblidar, però, que la casa d’Altarriba era dins els límits del castell de Meda i, per tant, la família seria feudatària del bisbe de Vic. Però aquesta relació feudatària no era directa, sinó que era en quart grau. De manera que gràcies a un plet entre les *domus* de Sant Llorenç, Bellpuig, Riudeperes, Cucala, Prats i Altarriba de l’any 1247 es pot conèixer que la relació vassallàtica és la següent⁶⁷³: Bernat de Queralt té el castell i el terme de Meda pel bisbe de Vic; Bernat de Balenyà ho té en feu de Bernat de Queralt; alhora Bernat de Bellpuig ho té per Bernat de Balenyà. I en quart grau, Altarriba ho té en feu de Bernat de Bellpuig. Això, no obstant, no treu que l’Altarriba també tenia terres i masos en franc alou⁶⁷⁴, dels quals, per tant, tindria la

---

⁶⁷⁰ Per tal de poder situar els diferents membres de la família Altarriba, vegeu l’arbre genealògic de la pàgina 16.

⁶⁷¹ Entre els anys 1178 i 1196, Berenguer firma com de Meda. Però en aquest any 1196 començarà a firmar com a Berenguer d’Altarriba —segurament en relació amb la donació de la *domus* d’Altarriba al nou matrimoni?—. És habitual en aquests segles no haver-hi un ús del cognom de forma habitual i, a vegades, el cognom de pare a fill varia totalment. En el nostre cas s’ha d’entendre que es prendrà de nou el cognom Altarriba, ja que serà Berenguer qui aglutinarà tot un patrimoni important sota el domini del senyor de la casa Altarriba. Així doncs, a partir d’aquest moment la línia successòria d’aquest patrimoni sempre més es cognomenarà Altarriba. OLLICH CASTANYER, I. (1986). Prenoms i cognoms a la plana de Vic al segle XIII. Butlletí Interior de la Societat d’Onomàstica. Antroponomia, toponímia i bibliografia. Núm. 25, 44-52. P. 47.

⁶⁷² L’inici del llinatge Altarriba encara avui presenta alguns dubtes degut a l’escassetat de documentació, i és per això que la relació de parentesc entre Guillem de Meda, Berenguer d’Altarriba i Beatriu s’ha presentat amb algunes petites variacions. GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...op.cit. P.183. VILAMALA SALVANS, J. (2002). De Sant Martí de Riudeperes...op.cit. P. 87, presenta Beatriu, la qual casa amb Berenguer d’Altarriba, com a germana de Guillem de Meda. L’explicació que n’ofereix és que Guillem donaria la casa d’Altarriba com a dot de la seva germana i d’aquí Berenguer agafaria el nom l’Altarriba. Tanmateix, tal com ens diu el document de donació —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº85—, i com ens explica mossèn Pladevall, Guillem de Meda, Berenguer d’Altarriba i Bernat de Meda, casat amb Saurina, eren germans. PLADEVALL, A. (1964). El monasterio de Sant Llorenç del Munt. AUSA. Vol. 4. Núm.37, 95-106. P. 98

⁶⁷³ PLADEVALL, A. (1956). La parroquia de San Julián...op.cit. P.258.

⁶⁷⁴ PLADEVALL, A. (1956). La parroquia de San Julián...op.cit. P.258.

senyoria plena. Tant els masos i terres que té per un altre senyor com les que té en plena possessió li aportaran les principals rendes i riqueses familiars.

Pel que fa a les possessions que tenia la família Altarriba en aquest primer segle de la seva història, en fa referència un document de l'any 1216⁶⁷⁵. En aquest contracte, Beatriu d'Altarriba —muller de Berenguer d'Altarriba— juntament amb els seus fills Berenguer i Ferrer posen sota la protecció dels cavallers de l'orde de Sant Joan de l'Hospital de Jerusalem les seves possessions a canvi d'un cens anual pagat en espècies. El document té un bon grau de detall, ja que la firmant ha de deixar ben clar quines són les terres i els masos que hauran de protegir els cavallers hospitalers. Alguns dels masos que hi surten citats són el mas Bell-lloc, el mas Mata, el mas Coll, el mas Albareda, el mas Alalba o Alauba, el mas Fàbrega, el mas Destorrents⁶⁷⁶ —tots ells en aquest moment de la parròquia de Sant Julià de Vilatorça—, el mas Mirambell —de Sant Feliu de Planeses— i el mas Montornés i el mas Bojons de Sant Sadurn d'Osor. En el segle XIV coneixem altres masos en possessió dels Altarriba: el Mas Comes o Mas Hug, el mas Genovès de Sant Martí de Riudeperes, el mas Passadors i el mas Canal de Folgueroles, el qual el tenia en condomini amb la família Malla, o el Mas Vall de Sant Feliu de Planeses⁶⁷⁷.

Aquests masos en alou de l'Altarriba no només seran els que li permetran tenir domini sobre el territori, sinó que alhora són els que li aportaran riqueses. La major part dels documents del segle s. XIII i XIV són establiments entre un membre Altarriba i un pagès per a l'ús i l'explotació d'algun d'aquests masos o feixes de terra, on el pagès s'hi podrà establir i tenir-ne el domini útil a canvi de satisfer anualment un cens al senyor. Així, majoritàriament solem

---

⁶⁷⁵ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig y la casa d'Altarriba a Vilatorça*. Barcelona: La Il·lustración. P.21. On ofereix la transcripció del document.

⁶⁷⁶ En els casos on s'utilitzi l'article salat enganxat cognom, mantindrem la fórmula que trobem a la documentació. En algunes publicacions trobem aquest mas com a Torrents, però per la raó que s'ha comentat es mantindrà Destorrents tal i com apareix en el mateix document de 1216. Altres casos similars seran quan s'utilitzi l'article salat, on també el mantindrem unit en el nom tal i com majoritàriament es localitza en la documentació.

⁶⁷⁷ La relació de masos sota domini de la *domus d'Altarriba* s'extreu del document de 1216 publicat a: CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* p.21, la documentació pertanyent al fons ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, i PUIGFERRAT OLIVA, C. (2004). *Sant Julià de Vilatorça després de la Pesta Negra de 1348*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs. P. 59, ROMEU BISBE, J. (1992). *Història de Sant Julià...op.cit.* P.31, VILAMALA SALVANS, J. (2002). *De Sant Martí de Riudeperes...op.cit.* i PLADEVALL, A. (1956). La parroquia de San Julián...*op.cit.* P.255-257. En la documentació s'esmenten altres masos, però pel fet de no haver pogut determinar el domini que en tenia la família Altarriba, s'ha cregut millor no citar-los.

trobar que els censos són satisfets en espècies —quarteres de cereals— o amb sous barcelonesos. També és curiós que ja el 1268 veiem Bernarda Alalbesa —entenent que deu ser del mas Alalba— prestant sagrament i homenatge a Berenguer d'Altarriba. Aquesta situació serà més habitual encara entrat el s. XIV, quan trobem diferents juraments de personatges que es cognomenen igual que els masos citats més amunt⁶⁷⁸. Alhora ens demostra el poder jurisdiccional de què gaudien els senyors de la *domus* sobre masos i terres concretes.

A l'entorn immediat del casal també hi havia els molins, una part important del seu patrimoni. Ja és partir del segle XIII⁶⁷⁹ que tenim la primera cita del molí de l'Altarriba. I en un document del 18 de juliol del 1357 podem veure com ja tenien almenys dos molins⁶⁸⁰, de manera que aquests edificis li aportaven ingressos importants per a les seves rendes gràcies al pagament que s'havia de satisfer per fer-ne ús. A part, però, d'aquest ingrés directe relacionat amb el seu ús, veiem altres casos de com els molins aportaven beneficis a la família. El dia 22 de gener de 1287 es donava una llicència a Guillem Genovès per tal que pogués prendre aigua passada la resclosa del molí de l'Altarriba amb un cens de quatre diners. Per sota la *domus* d'Altarriba flueix el torrent de la Noguera o Quer⁶⁸¹. Encara avui dia es pot observar com just després del pont que travessa el torrent en direcció a la *domus* surt la desviació d'un petit rec, que primer forma una bassa i a continuació es dirigeix al molí

---

⁶⁷⁸ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n. Això també ens confirma el domini que tenia el senyor de l'Altarriba sobre aquests masos.

⁶⁷⁹ En referència a la datació dels molins, hi ha una discrepància en les fonts consultades. A ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. hi ha dos registres amb la mateixa informació però amb data diferent. Així, trobem "*Llicència per a pendrer aygua prés de passada per la resclosa del molí de Altarriba a Guillem Genovès, de la parròquia de Sant Martí de Riudeperas, a cens de quatre sous pagadors a Sant Pere y Sant Feliu, d'entrada 15 sous*". La primera referència la trobem a 22 de gener de 1287 —doc. Núm. 276—, mentre que la segona referència és d'11 d'abril de 1354 —doc. Núm. 665—. Tanmateix, el molí data del s. XIII, quan a la documentació trobem una llicència per construir-lo amb data de 4 de febrer de 1285. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. n° 269.

⁶⁸⁰ Parla dels molins en plural i no en singular com en el document anterior. Per tant, podem dir que com a mínim tenia dos molins, alhora que ja està documentat que hi havia la resclosa.

⁶⁸¹ Aquest torrent també es coneix com el Torrent de Sant Martí, tot i que segons el mapa de l'ICC és anomenat com a riera de Sant Julià. De fet, el nom primitiu d'Altarriba deriva del llatí, i es tracta d'un topònim derivat de la ubicació de la *domus* elevada sobre un torrent: *Alta ripa* —que es podria traduir com a riba alta—. Imma Ollich afirma que, encara al s.XIII, l'ús del cognom no apareix generalitzat ni tampoc regularitzat. Només es transmet en el cas de les famílies nobles, per una qüestió de patrimoni. En el seu origen, el cognom Altarriba faria referència a la descripció toponímica de la *domus*. OLLICH CASTANYER, I. (1986). Prenoms i cognoms ...*op.cit.*, p. 48.

que hi ha a un nivell inferior a la casa i que actualment està en runes. I malgrat que no es pot afirmar amb seguretat que el que es veu avui dia sigui la mateixa resclosa que apareix en els documents del s. XIII, sí que possiblement hi ha part del traçat que s'hi ha fossilitzat. El que sí que es pot assegurar però, és que existint aquesta resclosa, la família Altarriba tenia el control i el domini del transcurs de l'aigua que alimentava els seus molins i que per tant li generaven diverses rendes. Pocs anys després n'hi ha un altre exemple. El 18 de juliol del 1357 Ponç d'Altarriba fa una cessió al paborde de Sant Tomàs de Riudeperes, quan estableix que durant els mesos de maig a setembre deixarà de fer moldre els seus molins un dia a la setmana —dilluns o dimecres o divendres— per tal que el monestir pugui regar. Tanmateix, aquesta cessió no sembla ser del tot gratuïta, ja que amb la mateixa data veiem que el paborde fa una permuta on cedeix a Ponç el domini directe i els censos del Mas Genovès. És doncs en aquest moment que els Altarriba també incorporaran el Mas Genovès de Sant Martí de Riudeperes dins el seu patrimoni. I encara en la donació que fa Ponç d'Altarriba al seu fill Ponç —o Poncet— s'esmenta com els molins són importants per a la família, tant que els llisten juntament amb la casa⁶⁸².

Tal com ja hem esmentat, la família Altarriba s'inicia amb la unió de Berenguer d'Altarriba i de Beatriu a finals del s. XII. Malgrat que Gudiol no expressa específicament que d'aquest matrimoni en neixi Berenguer d'Altarriba, el document en què Beatriu posa sota protecció dels Hospitalers les possessions Altarriba ens permet establir aquesta relació. S'hi esmenta clarament que els firmants del document són “Ego Beatrix de Altaripa et filii mei Berengarii et Ferrario”⁶⁸³. Igualment, d'aquest primer matrimoni en coneixem dos fills, Berenguer i Ferrer i d'una filla, Guillema, casada amb Bernat d'Oló. Serà, però, Berenguer d'Altarriba qui ocuparà el lloc d'hereu universal.

En efecte, serà Berenguer d'Altarriba qui començarà a gestionar el patrimoni del llinatge Altarriba, cosa que queda demostrada amb el conflicte que té amb el bisbe de Vic quan rivalitzin per la jurisdicció de la casa i les altres propietats. Però alhora també veiem que ja gaudien d'una certa jurisdicció del territori quan el 26 de febrer de 1268 Bernarda Alalbesa, de Sant Julià de Vilatorrada, li fa homenatge, probablement pel mas Alalba. Segons la documentació patrimonial consultada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, sobretot es troba que la

---

⁶⁸² ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 799. Donació i heretament que fa Ponç al seu fill Ponç d'Altarriba de la casa i molins d'Altarriba, censos y rendas del castell de Meda i delmes d'Oristà i altres coses, entre el 8 desembre 1376 i 28 gener 1378.

⁶⁸³ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* p. 21.

gestió es centra en les propietats més properes a la *domus* i a les de Sant Julià, malgrat que sabem que també tenia propietats a les parròquies de Sant Feliu de Planeses, Sant Sadurní d'Osor i Santa Maria de Folgaroles. Segurament aquest fet ha d'estar relacionat amb la dissensió que Berenguer va tenir amb el bisbe de Vic sobre la jurisdicció del territori.

Berenguer devia tenir una llarga vida, ja que el trobem citat el 1216 —creiem que devia ser molt petit—, i el 1257 és quan s'uneix amb Elisenda de Clasens⁶⁸⁴. D'aquest matrimoni es coneix tan sols un fill, Ponç d'Altarriba, de manera que serà aquest qui heretarà el patrimoni del llinatge. Tanmateix, el matrimoni el trobem encara citat fins al 1279, malgrat que sabem que Berenguer moriria abans —fa testament el 13 de maig de 1284⁶⁸⁵— que la seva muller Elisenda, la qual encara se la cita el 1308.

La figura de Ponç d'Altarriba com a hereu universal es localitza a diferents instruments notariais. El 15 de juny de 1279, els seus pares li fan donació de la “casa de Altarriba ab tots sos masos i possessions reservant-se lo usdefruit durant sa vida”⁶⁸⁶. I el 1284 queda totalment establerta aquesta successió amb el testament de Berenguer. I malgrat que fins que no mor el seu pare, Ponç no gestionarà el patrimoni —Berenguer se'n reserva l'usdefruit mentre visqui—, a partir del 1287 ja es troba com a firmant dels establiments en els seus masos i en els homenatges que li fan els pagesos que té dins la seva jurisdicció⁶⁸⁷. Es coneix també que un mes després de rebre l'heretat firma capítols matrimonials amb Elisenda de Vilargent⁶⁸⁸ —15 de juliol 1279—, dels quals en naixeran quatre fills: Berenguer, Ponç, Ferrer, Jaume i Pere d'Altarriba.

---

⁶⁸⁴ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº191. Carta esponsalícia amb Elisenda de Clasens 16 de juny de 1257, filla de Bernat de Clasens.

⁶⁸⁵ Aquest testament està digitalitzat per la Biblioteca de Catalunya i es pot consultar al seu lloc web dins d'Arxiu/Pergamins amb el títol “1284, maig13, Testament sacramental. Vic”. És en aquest document on es detalla que l'hereu seria Ponç, l'ordre successori seguiria cap a l'altre seu fill Berenguer, clergue, en el cas que tornés com a lai i aleshores seguiria a la seva filla Saura. També en aquest document es pot veure com Saura estaria casada amb Pere d'Aiguafreda.

⁶⁸⁶ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 252.

⁶⁸⁷ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 278 i 295.

⁶⁸⁸ Es té coneixement que a Aiguafreda —Vallès Oriental— existeix enrunit el mas Vilargent. Aquest mas es troba citat ja el 1199. Es coneix que a la zona dels Vilars d'Aiguafreda existia una jurisdicció sota els senyors amb el mateix nom. Aquesta jurisdicció passà als Vilargent durant el s. XIII amb el casament de Beatriu d'Aiguafreda i Ramon de Vilargent. No s'ha pogut comprovar documentalment que Elisenda de Vilargent provingués d'aquesta família. Tanmateix, s'apunta a tall d'hipòtesi la possibilitat que la muller de Ponç d'Altarriba tingués relació amb aquests senyors d'Aiguafreda. LLORET BLACKBUR, M. (2013). *Mapa del Patrimoni Cultural d'Aiguafreda*. Barcelona: Diputació de Barcelona. P.9 i 19. FENOY PALOMAS, E.;

L'any 1307, la seva mare Elisenda fa testament, en el qual deixa per hereu universal no al seu fill Ponç, sinó al seu net Pere d'Altarriba. Podria semblar estrany, però gràcies al testament que Ponç fa l'any següent —20 de maig 1308— es veu com aquest està malalt. Per tant, l'elecció de Pere com a hereu universal per part d'Elisenda de Clasens respon a la possibilitat que Ponç pogués morir en qualsevol moment. I no devia ser massa després que això ocorria, ja que des de bon principi de l'any 1309, l'hereu de Ponç —Pere d'Altarriba— ja firmava els documents sobre el patrimoni familiar.

En documents de 1284 apareix una Saura d'Altarriba. Segons Gudiol⁶⁸⁹, no es coneix la relació de parentesc que podia tenir amb la branca principal del llinatge, però considera que no podia ser massa allunyada, ja que aquesta podria ser qui és enterrada a Sant Tomàs de Riudeperes. Així doncs, és a partir del 1309 que ja es troba Pere d'Altarriba actuant com a senyor d'Altarriba, malgrat que en un document del 18 de desembre de 1307, Pere de Montornés ja li presti jurament i sagrament com a únic senyor. També és en els primers dies de l'any esmentat que Pere d'Altarriba començà a defensar el cens que rebia del delme d'Oristà davant de Guillem de Portella, i que aquest, alhora, actuava com a procurador dels nobles Pere de Fonolco i Marquesia. En aquesta petició es queixa que els fruits que havia de rebre de Guillem de Vilagranada pel delme d'Oristà no els rebia perquè els pagava als senyors nobles. És per això que demana que Vilagranada li presti jurament, ja que aquest delme era en feu de l'Altarriba. També és amb Pere quan comencen a abundar els homenatges per part dels pagesos de les seves terres i masos. La majoria d'ells seran de la parròquia de Sant Sadurní d'Osor i de Sant Feliu de Planeses, ja que tal com hem esmentat anteriorment, eren dues de les parròquies on els Altarriba tenien jurisdicció plena⁶⁹⁰. Per tant, veiem que l'actitud de la família s'inscriu totalment dins les actituds feudals pròpies d'aquest període, mentre que la casa d'Altarriba encara en aquest moment és en feu del Bisbe de Vic, ja que l'any 1311 veiem que Pere apareix fent-li homenatge. En aquesta línia també apareix reconeixent que el terme de Meda el té en lliure i franc alou Pere de Malla. Per tant, pel que fa al terme de Meda la família Altarriba continuarà en un grau de vassallatge inferior sense tenir-ne la plena jurisdicció.

VALLHORNAT ESPASA, J. (2012). *Pla d'Ordenació Urbanística d'Aiguafreda. Catàleg de masies i cases rurals*. Aiguafreda: Ajuntament d'Aiguafreda.

⁶⁸⁹ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* P.185

⁶⁹⁰ Cal precisar, però, que en aquests territoris hi havia altres senyors que hi tenien drets com els Vilagelans, els Bellpuig i senyors eclesiàstics com el Monestir de Sant Llorens del Munt, el Monestir de Casserres, Sant Tomàs de Riudepres o el Monestir de l'Estany.

Abans de l'any 1314 es coneix que ja s'havia casat amb Sibil·la, tot i que d'aquest personatge no se'n té més informació que la seva relació de cònjuge amb el senyor d'Altarriba, amb qui va tenir Ponç —a vegades se l'esmenta com a Poncet d'Altarriba—, a qui s'institueix com a hereu universal, i una filla que es devia dir Elieta o Elisenda⁶⁹¹, que encara estava en el ventre de la seva muller en el moment de fer el testament —en data de 2 de juliol de 1321—.

Alguns dels germans de Pere també van destacar, però, pels seus càrrecs eclesiàstics. En el cas de Ponç d'Altarriba se'l troba citat com a clergue, i en el de Berenguer d'Altarriba⁶⁹² se'l cita com a clergue a la Seu de Vic l'any 1282 i en el canvi de segle com a rector de Sant Andreu de Gurb. Aquest darrer consta l'any 1319 com a monjo de Sant Miquel de Cuixà constituït com a procurador per l'Abat del mateix monestir i convent. De fet, aquest Berenguer fa una definició de llegat al seu nebot Ponç. Per tant, torna a quedar comprovada la relació de germans entre Pere i Berenguer.

Ponç d'Altarriba va ser un personatge important dins la genealogia de la família, que va donar un bon impuls a la categoria social del llinatge. Malauradament, també li va tocar viure els complicats episodis del camp català del s. XIV, on els successius brots de la Pesta Negra, les males collites i les inclemències meteorològiques van fer desestabilitzar els patrimonis basats en la propietat de la terra.

A Ponç d'Altarriba ja se'l cita com a fill de Pere l'any 1319. Es coneix que en primeres núpcies va casar amb Maria, hereva de Guillem de Deu o de Dom, ciutadà de Vic. No sembla, però, que d'aquest matrimoni hi hagués cap fill. El segon matrimoni és del 3 de

---

⁶⁹¹ Aquest podria ser l'altre membre de la família Altarriba que fou enterrat a Sant Tomàs de Riudeperes i del qual avui dia encara es conserva la làpida situada en el claustre. Segons com s'explica a la PLADEVALL, A. (1984-1998). Sant Tomàs de Riudeperes...*op.cit.* Pag. 177, la tomba és del segle XIV i hi apareixen tres peces —dues amb l'escut de la família i una altra amb una creu emmarcada per un cercle— amb la inscripció "Hic iacet domina Elicsendis de Altarrippa et Saura". Malgrat que avui en dia es trobi col·locada al claustre, no és que aquest fos el lloc originari. En un principi, tant les tombes dels Riudeperes com la d'Altarriba serien a l'atri de l'església de Sant Tomàs i, posteriorment, integrades a la nau. En reformes més tardanes sembla ser que s'utilitzaren per a l'ampliació de la cisterna i, ja al 1916, es van situar en l'arcosoli del claustre que actualment les acull.

⁶⁹² Sembla que GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.*p.185 el situa com a germà de Ponç i per tant tiet de Pere. Tanmateix, en el document ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. núm. 296 es diu clarament que Berenguer era germà de Pere, mentre que en aquesta investigació no s'ha trobat cap referència que Ponç d'Altarriba tingués un germà que respongués a aquest nom.

gener de 1361⁶⁹³, quan va casar amb Blanca de Foixà, filla de Bernat Guillem i Ermessenda de Foixà, la qual va aportar un dot de 20.000 sous⁶⁹⁴. Amb aquest matrimoni la família Altarriba quedava lligada amb els Foixà, que tenien el castell de Foixà en feu pels comtes d'Empúries i que era una família d'estament social remarcable pel fet d'estar vinculada de forma directa amb la casa reial de la Corona d'Aragó⁶⁹⁵. D'aquest matrimoni se'n coneixen tres fills: Pere Joan, Francesc i Ponç d'Altarriba, successor de la família.

En anys previs a aquest casament, però, s'observa com hi comença a haver un intent de diversificació en la posició social de la família Altarriba, de manera que a l'abril de l'any 1351 a Ponç se li dona el títol d'*auditor* de la Cúria Reial de la ciutat i també, segons Gudiol, és l'any en què se li dona el títol de *miles*⁶⁹⁶. A partir d'aquest moment la figura de Ponç d'Altarriba serà present en moments que ens demostren la seva importància dins la ciutat. El 20 de novembre de 1355, el rei Pere III ordena a Ponç d'Altarriba, a Berenguer de

---

⁶⁹³ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.185

⁶⁹⁴ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº702

⁶⁹⁵ Segons el document ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. núm. 1014 sabem que un any abans de la seva mort, el 1361, Bernat Guillem de Foixà va remoure de la tutela Bernat Alemany d'Orriols i hi posà el seu gendre Ponç d'Altarriba, de manera que queda corroborada la relació dels Altarriba amb els Foixà. Pel que fa a la història de la família Foixà, Arnau de Foixà apareix al costat d'Alfons I i Pere I i, posteriorment, trobem un altre Arnau de Foixà al costat de Pere II però enfrontat amb el comte d'Empúries. Ja en el segle XIV, Pere de Foixà va participar en l'expedició a Sardenya al costat de l'infant Alfons. També coneixem que l'any 1325, Bernat Guillem —pare de Blanca— era senyor del castell de Foixà, essent partidari del rei de Mallorca i situant-se en el bàndol contrari a Pere III. Aquesta posició li comportà que les forces reialistes ataquessin el castell, malgrat que aquest atac va ser fracassat gràcies a tot el suport que tenia Bernat Guillem per part d'altres senyors de l'Empordà. Finalment, va morir l'any 1362. PLADEVALL, A. (1984-1998). Castell de Foixà. A A. PLADEVALL, *Catalunya Romànica. L'Empordà. Vol. 8* (p. 58). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. P. 58. Avui dia encara es pot veure la làpida de Bernat Guillem a l'església de Nostra Senyora de l'Esperança de s'Agaró, la qual originalment havia estat situada a la capella dedicada a Sant Marc dins el mateix castell de Foixà.

⁶⁹⁶ El personatge de Ponç d'Altarriba presenta alguns dubtes que amb aquesta investigació no s'han pogut esclarir del tot. Gudiol, en la seva genealogia de la família Altarriba, ens diu que l'any 1351 Ponç d'Altarriba obté el títol de *miles*. Tanmateix, en la documentació veiem que el seu fill Ponç és titulat com a donzell, igual que les futures generacions. Per tant, no semblaria que la família Altarriba que estudiem siguin els que reben el títol de cavallers. En aquesta línia, i tal com ja hem comentat a l'inici d'aquest treball, coneixem una família Altarriba a la vegueria de Cervera pertanyents a l'estament militar com a cavallers —taula de matrícules de la Generalitat, ACA. Generalitat, Sèrie G, 81/1—, alhora que es coneix com un membre d'aquesta branca també anomenat Ponç d'Altarriba estava actiu en aquest mateix període cronològic i amb el qual s'ha confós en certs moments el Ponç de la vegueria de Vic. Per tant, en aquesta línia, seria molt necessari poder aprofundir en la genealogia de la branca de Cervera per tal de poder diferenciar uns Altarriba dels altres.

Codinachs, mestre racional, i a Pere ça Costa, procurador del fisc de Catalunya, que en l'adjudicació feta als Cabrera de la ciutat de Vic fessin complir les disposicions reials gràcies a la seva autoritat⁶⁹⁷. També és el protagonista d'un altre episodi prou destacable. Semblaria que Ponç d'Altarriba va ser elegit com a diputat a les Corts de Cervera de l'any 1359 pel braç militar amb la tasca encomanada de recollir el donatiu que s'havia negociat amb Pere III el Cerimoniós. Uns anys després, però, davant la necessitat que el rei tenia de disposar dels diners —degut a la guerra que mantenia amb Castella—, fa una queixa als diputats per no haver recollit tota la quantitat que s'havia d'haver rebut dels fogatges. És davant d'aquesta queixa que Ponç d'Altarriba, en nom de la resta de diputats del braç eclesiàstic i del militar, és enviat al rei per protestar i exposar-li que l'havien servit amb molta diligència⁶⁹⁸. Encara uns anys després se'l pot tornar a trobar a la documentació en relació amb el mateix rei. És el 1374, quan, davant la imminent entrada de tropes provinents de França en el conflicte amb Pere III, el rei fa que portin una còpia de la crida de Prínceps Namque a casa de singulars de la ciutat, entre els quals hi ha Ponç d'Altarriba. D'altra banda, també se'l troba present com a regent del batlle de la partida de Montcada, Bernat de Montrodon, el 1376⁶⁹⁹. Així doncs, sembla clar que Ponç Altarriba és qui primer s'introdueix a la ciutat de Vic. Ara bé, no sembla tant que vulgui utilitzar les estructures de poder de què disposa la ciutat per a ascendir socialment, sinó al contrari. Pel fet de tenir ja una certa preeminència social, calia també ser present a la ciutat capital de la vegueria, on es teixien i es decidien les qüestions més importants del territori⁷⁰⁰.

---

⁶⁹⁷ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.203, núm.359.

⁶⁹⁸ En el document núm. 711 de l'ACA, Inventaris hi ha una absolució feta als "honorables Arnau de Busquets, canonge de Barcelona y a Ponç de Altarriba, y a Ramon de Peguera, cavaller, que los brassos elegiren a las Corts Generals, antiguament tingudas en la vila de Cervera, per la defensió de la República habian fet bé son ofici" i FERRER MALLOL, M.T (2004). Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat en el marc de la guerra amb Castella (1359-1369). *Anuario de Estudios Medievales. Vol. 34. Núm. 2*, 875-938. P. 890

⁶⁹⁹ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, p.44 i JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic ...op.cit.*, p.443.

⁷⁰⁰ Cal fer notar com Ponç d'Altarriba tant va tenir protagonisme en una i l'altra partida. D'una banda tenia una certa connexió amb la Corona, ja fos pel títol de *miles* o el d'*auditor* de la Cúria Reial, però també va estar vinculat amb la partida de Montcada com a regent de batlle. Aquest és l'element que permet afirmar que no utilitzaria els llocs de poder que oferia la ciutat per situar-se socialment, sinó que a partir de la seva nova posició s'havia de fer present a la ciutat i aprofitaria les oportunitats que li sortissin dins la ciutat.

Tanmateix, la família Altarriba encara devia part de la seva importància a les propietats i l'estructura feudal que mantenia. D'una banda, el 8 d'abril de 1339⁷⁰¹ Ponç fa homenatge a Pere de Malla —qui entre el 1300 i 1338 té pel bisbe el castell de Meda⁷⁰²— per les possessions que tenia dins el terme del castell i pel delme de Roda. D'altra banda, és durant la vida d'aquest personatge quan a la documentació el localitza la major part dels juraments i homenatges d'alguns dels pagesos que estaven lligats a les seves terres. Hem de pensar que la majoria de pagesos estaven lligats al senyor a través del treball de la seva terra a canvi del pagament d'un cens anual. Però d'altres estaven lligats a les seves terres sense poder-les abandonar si no es satisfia el pagament de la remença⁷⁰³. Sembla que aquesta era la condició d'alguns dels pagesos de l'Altarriba quan en el document que presenta Carreras Candi⁷⁰⁴ es veu com Arnau Muntalt del mas Genovès —mas en propietat de l'Altarriba— jura i reconeix que el senyor de l'Altarriba pot mantenir les servituds personals i altres drets sobre els homes, dones i els fills, alhora que qui habiti en aquest mas sempre restarà sota domini i servitud de l'Altarriba. També veiem com Ponç reconeix Ponç d'Olleda, de la parròquia de Sant Feliu de Planeses, com a home propi⁷⁰⁵ per una peça de terra anomenada la Vinya de la mateixa parròquia⁷⁰⁶, o bé amb data de 6 d'agost de 1335, Arnau de Mirambell reconeix ser home propi i tenir els seus béns sota el domini del senyor

---

⁷⁰¹ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.185.

⁷⁰² ROMEU BISBE, J. (1992). Història de Sant Julià...*op.cit.* P.26.

⁷⁰³ En l'estudi que Carles Puigferrat fa sobre com va afectar la Pesta Negra a Sant Julià de Vilatorrada, afirma que la majoria de les famílies que vivien en els masos eren remences. Els principals senyors d'aquests remences eren els senyors de Bellpuig, el rector de la parròquia, el paborde de novembre de la catedral de Vic i els Altarriba. PUIGFERRAT OLIVA, C. (2004). *Sant Julià de Vilatorrada després...**op.cit.* P. 146.

⁷⁰⁴ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...**op.cit.* p..13. "... qui mansus cum hominibus et mulieribus et aliis juribus et servitutibus personalibus tenent sub dominio et francho alodio domus d'Altarriba [...] et recognosco meum corpus et omnes infantes meos nascituros, et omnia bona mea et eorum, habita et habenda ubique esse racione dicti mansi semper de dominio et servitute dicte domo d'Altarriba..." .

⁷⁰⁵ *Home propi* és la fórmula que trobem a la documentació per fer referència als pagesos que estaven lligats a la terra sense poder-la abandonar si no era mitjançant el pagament de la seva redempció, els remences. Jaume Vicens Vives ja va començar a treballar aquest tema a partir de mitjan s. XX. VICENS VIVES, J. (1945). *Historia de los remensas ...op.cit.* o bé VICENS VIVES, J. (1954). *El gran sindicato remensa: 1488-1508. La última etapa del problema agrario catalán durante el reinado de Fernando el Católico*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Patronato Marcelino Menéndez Pelayo . Però altres treballs de referència per conèixer el règim feudal català també són: FELIU, G. (2010). *La llarga nit feudal*. València: Publicacions de la Universitat de València; LLUCH BRAMON, R. (2010). La renta de la tierra de una parroquia gerundense (siglos XIV y XV). *Edad Media: revista de historia*. Núm. 11 , 235-262.

⁷⁰⁶ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. n°505.

Altarriba⁷⁰⁷— en total s’han comptat fins a vuit documents que clarament es poden comprendre com a juraments de pagesos de remença—. Per tant, la família Altarriba actuava com a autèntic senyor feudal a les terres de les quals en tenia la possessió.

Malauradament, aquest segle XIV va estar totalment marcat per les dificultats que comportaria la Pesta Negra a la plana, i els Altarriba no en quedarien pas al marge⁷⁰⁸. Sembla que l’epidèmia arribaria primer de tot a la ciutat de Vic pels volts de maig o juny de 1348 i s’allargaria fins al 1350⁷⁰⁹. Però aquesta no va ser la única crisi que va patir el territori, sinó que la plana de Vic es va veure afectada per diferents brots fins a la dècada dels 80, diverses fams molt serveres, un terratrèmol l’any 1373 —que es coneix que fa ensorrar el castell de Gurb— i fortes pluges, aiguats, glaçades i sequeres que van malmetre les collites en diferents períodes cronològics d’aquest segle. Així doncs, en el cas concret de la parròquia de Sant Julià, un 60 % dels masos estaven abandonats ja l’any 1380. I enmig d’aquesta situació, la família Altarriba, just en el punt d’inflexió on començava una prolífica carrera d’ascens social, es pot considerar que va ser de les que més perjudicades en va sortir, i en pocs anys tots els seus masos de la parròquia de Sant Julià van ser abandonats excepte un⁷¹⁰. Per tal de poder sobreviure a la situació d’extrema crisi, no tenien altra sortida que haver de fer nous establiments en unes condicions molt més favorables per als pagesos. Un reflex d’això és la major quantitat de documentació respecte a la gestió de les seves terres i masos. En aquesta època, els senyors, veient com disminuïen els censos que percebien, recorrien també a l’empenyament, com en el cas de Pere de Sala i la seva muller Maria, als quals se’ls empenyora, ja que no pagaven els censos ni les tasques pel mas de la Sala de la parròquia de Sant Sadurní d’Osor⁷¹¹.

---

⁷⁰⁷ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº509.

⁷⁰⁸ Els estudis sobre aquesta epidèmia solen donar com a dada general que va mori un terç de la població europea. Tot i això, tal com diu Pladevall, quan es fan estudis locals, les xifres solen ser molt més elevades. PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament ...*op.cit.*

⁷⁰⁹ PUIGFERRAT OLIVA, C. (2004). *Sant Julià de Vilatorrada després...op.cit.* P. 44. L’autor explica que un any més tard es recordaria l’any 1348 com a l’any de les mortalitats o de la mortaldat.

⁷¹⁰ PUIGFERRAT OLIVA, C. (2004). *Sant Julià de Vilatorrada després...op.cit.* P. 147. En el mateix any 1348 trobem una carta on es manifesta que la casa d’Altarriba té un vas funerari prop de la Verge Maria de la Rodona, en lo fossar de Sant Pere de Vic. Semblaria doncs que davant la possibilitat que la mort els sobrevingués, la família Altarriba fa un recordatori d’on han de ser enterrats. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº622.

⁷¹¹ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº606.

Però davant la davallada, sorgeix una voluntat de ressorgiment que es pot relacionar amb la construcció d'un nou molí dins la seva propietat, per tal de poder recaptar més censos. De manera que el 31 de Gener de 1366, veiem com “lo senyor rey, y per ell lo Veguer de Vich, concedí a Ponç d'Altarriba la facultat de variar un camí a fi de edificar un molí en la casa de Altarriba”⁷¹². Així doncs, la vida de Ponç estarà totalment marcada per un intent d'ascendir socialment, tot i que a la pràctica va haver d'esmerçar grans esforços per tal que l'economia de la família no es veiés del tot perjudicada⁷¹³.

Del fill del Ponç d'Altarriba, també anomenat Ponç, no es té massa documentació. Només es coneix que se li fa donació de “la casa Altarriba i molins d'Altarriba, censos y rendas del castell de Meda i delmes d'Oristà i altres coses” l'any 1377⁷¹⁴, però tal com es veu en l'altra documentació, Ponç pare se'n reserva l'usdefruit, i per tant serà qui realment encara gestionarà el patrimoni familiar. Sembla ser que també va casar amb una Blanca, però l'explicació per la qual aquest personatge no destaca pot trobar-se en la seva curta vida, ja que l'any 1391 la seva muller ja era viuda. D'aquest matrimoni en coneixem dos fills, Pere Joan d'Altarriba, qui en serà el successor, i Guillem d'Altarriba, paborde de Manresa.

4.1.2. Introducció del llinatge a la ciutat de Vic

Les conseqüències del segle XIV que van recaure sobre el patrimoni Altarriba les va patir de ple l'hereu Pere Joan d'Altarriba. De manera que el canvi més important que es pot observar en la família a partir de Pere Joan és la seva participació més gran en els afers de la ciutat de Vic. Sembla, doncs, que la disminució del patrimoni Altarriba comportà que haguessin de cercar noves vies per reforçar un altre cop la seva situació econòmica i social després del

---

⁷¹² ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº741.

⁷¹³ A part dels establiments, dels empenyoraments o de la construcció d'un nou molí, hi ha altres documents que ens demostren les actuacions de Ponç per protegir el patrimoni de la família. El 4 de juliol de 1355, Ponç d'Altarriba fa un canvi amb Guillem de Centelles. El primer dóna una casa que tenia a la parròquia d'Aiguafreda a canvi del mas de la Riba que el Centelles tenia a Gurb. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. núm. 673. O com a conseqüència de la situació que va deixar la Pesta Negra en masos, on per exemple podia haver quedat tant sols la viuda o bé fills menors i, que per tant, no podien treballar les terres. Això requeria que el domini útil fos venut. Per això, el 16 de gener de 1366 el bisbe de Vic fa donació a Ponç del dret de fadiga —dret que el senyor directe tenia d'apropiar-se una finca quan l'emfiteuta volia cedir-la a un altre pel mateix preu pel qual l'emfiteuta la volia cedir— sobre els feus que l'Altarriba tenia a la parròquia de Sant Sadurn d'Osor. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº753.

⁷¹⁴ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº799 i GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p. 185.

flagell de la pesta i la desestabilització del camp. És per això que en els documents treballats es pot veure com ja no hi ha pràcticament cap document d'establiment o de tipus contractuals sobre les terres, com tampoc els homenatges que feien els pagesos al senyor Altarriba. En aquest cas, el que s'ha localitzat és una remissió de senyoria i servitud que fa Pere Joan a Arnau Genovès, el qual li ha pagat 300 florins i li retorna els masos i terres⁷¹⁵, de manera que deixarà de ser remença dels Altarriba. Així doncs, el canvi d'estratègia sembla clar. La família Altarriba ja no basarà la seva economia en les estructures feudals que en aquestes cronologies comencen a defallir, sinó que començarà a dirigir els seus esforços a obtenir una parcel·la de poder dins la ciutat. Malgrat tot, la via d'entrada a la ciutat no serà a partir de la participació en el poder local, com tampoc no ho serà a partir de l'entroncament amb una burgesia incipient, sinó que intentaran obtenir aquest poder participant en les bandositats que comencen a aparèixer a partir de finals s. XIV.

Malgrat no saber quants anys va viure Pere Joan, la documentació ofereix com a dates límits l'any 1391 —moment en què ja se'l cita a la documentació—, i el 1423 —quan es coneix que encara era viu—. De la seva genealogia en coneixem el casament amb Elionor de Montcorb, filla de Berenguer de Montcorb de la parròquia de Vallfogona. L'any 1393, Pere Joan firma una àpoca de 3.000 sous a Ramon de Montcorb, germà d'Elionor, en concepte de cobrament de dot. Una altra àpoca és de l'any següent, però aquesta vegada se li pagaran 33 lliures de moneda barcelonesa. I encara el 1397 hi ha un últim pagament del dot de vint-i-vuit florins d'or⁷¹⁶. D'aquest matrimoni en nasqueren dos fills: Ponç i Bernat Guillem d'Altarriba, el qual l'any 1399 rep l'heretament per part del seu pare⁷¹⁷.

Així que els Altarriba, a partir d'aquest moment, canviarien d'escenari. Sense deixar de cuidar i gestionar les seves possessions territorials ubicades sobretot a les parròquies de Sant Martí de Riudeperes, Sant Julià de Vilatorrada, Sant Sadurní d'Osor i Sant Feliu de Planeses, començaran a entrar en acció dins la ciutat de Vic. Una ciutat on, malgrat haver patit també les greus conseqüències dels diversos brots de pesta, tal com diu Junyent, s'hi pot observar una forta vitalitat ciutadana i plena eufòria econòmica⁷¹⁸, fent referència a les diferents grans obres que s'hi van dur a terme, el reforç de les menestralies i confraries i

---

⁷¹⁵ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 918.

⁷¹⁶ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 865, 874 i 878. El dot que va aportar Elionor a Pere Joan d'Altarriba va ser d'unes 200 lliures barceloneses.

⁷¹⁷ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº886.

⁷¹⁸ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* P.111.

fundacions religioses. Així doncs, tot i la davallada de població que havia provocat l'epidèmia, la ciutat no semblava pas defallir.

La situació general que vivia el Principat de Catalunya, però, es caracteritzava per la mala situació del camp, que generava una certa crisi als senyors de la noblesa rural, la qual ja no es podia recolzar en les estructures feudals que estaven desestabilitzades. El poder d'aquesta noblesa es veia rivalitzat alhora pel creixement i l'augment de poder de les ciutats que naixien amb plena força⁷¹⁹. Tot això va comportar que els diferents estaments de la societat haguessin de buscar un nou lloc per afermar la seva condició social i econòmica. D'una banda, hi havia la incipient burgesia, que, sense pertànyer a la noblesa, començava a destacar i obtenia el seu espai en el poder local gràcies als càrrecs de la ciutat que ocupaven i al monopoli del deute municipal⁷²⁰. D'altra banda, hi havia la noblesa rural, que lluitava aferrissadament per tal que el poder que el feudalisme havia aportat a les seves famílies no li fos arrabassat, i que, malgrat trobar-se en una situació desafavorida, també començava a introduir-se a les ciutats per acaparar les noves parcel·les de poder que podia oferir la gestió del municipi. Però la falta d'influències dins la ciutat per part d'aquestes famílies nobles, com les economies malmeses de què disposaven, comportarà que la seva presència a les ciutats es faci mitjançant les bandositats⁷²¹. De fet, ja durant el regnat de Martí I l'Humà s'hauran de dur a terme ingents esforços per tal de pacificar les lluites de

---

⁷¹⁹ Braudel teoritza sobre l'empobriment de la noblesa a: BRAUDEL, F. (1976). *El Mediterráneo y el mundo mediterráneo en tiempos de Felipe II*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.

⁷²⁰ NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). *Cultura política y comunidad urbana: ...op.cit.*

⁷²¹ Ens tornem a referir a l'article de Flocel Sabaté, on fa una molt bona explicació de com les noves estructures socials i econòmiques que oferien les naixents ciutats comporten que la gent hagués de buscar noves fórmules de protecció —ara la protecció ja no li ofereix el seu senyor feudal—. De manera que les xarxes de solidaritat que s'estableixen, moltes vegades mitjançant enllaços matrimonials, estimularan que el mateix grup ofereixi ajuda als altres integrants per tal d'inserir-se en l'engranatge social urbà. SABATÉ, F. (1998). Els bàndols com a solidaritat...*op.cit.* Per entendre com es reorganitza la noblesa després de la crisi baixmedieval, l'article de Xavier Torres aporta idees molt interessants: TORRES SANS, X. (1998). Les bandositats de "nyerros" i "cadells": bandolerisme català o "feudalisme bastard"? *Pedralbes: revista d'història moderna*. Núm.18. Vol.1, 227-242. I en el context de les bandositats que veiem a les ciutats, aquesta ajuda i protecció es farà mitjançant la violència. Aquest fet no ens ha d'estranyar si recordem que la llei catalana permetia i regulava la guerra privada des de l'edat medieval. FERRO, V. (1987). *El dret públic català...op.cit.* Per tant, té una certa lògica que en una societat on es podia fer ús de la violència per obtenir uns interessos personals amb el recolzament de la llei, la protecció que s'ofereixen les famílies d'una mateixa xarxa de solidaritat acabi essent mitjançant la violència. SALES, N. (2002). *De Tuïr a Catarroja...op.cit.* i SALVADOR ESTEBAN, E. (2003). Bandos y fórmulas de solidaridad. La instrumentalización de las rivalidades de los poderosos por la Corona. *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*. XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Vol. 1 , 19-34.

bàndols que es succeïen a les ciutats del Principat⁷²². Així doncs, és en aquesta situació que Pere Joan d'Altarriba veurà en la ciutat de Vic la possibilitat d'estabilitzar el seu poder social i econòmic. Però la seva estratègia no anirà dirigida a procurar establir aliances matrimonials amb la burgesia vigatana, com tampoc no sembla que tingués per objectiu entrar en els consells de la ciutat de Vic⁷²³, sinó que la via que utilitzarà serà aquesta lluita de bàndols que tants mals de cap va comportar al rei Martí I a tot el Principat.

És just a l'inici del s. XV quan comencem a localitzar Pere Joan d'Altarriba actuant dins les muralles de Vic. Les seves actuacions no estaven aïllades del context polític i social de la ciutat, sinó que s'inserien de ple en els conflictes que comportava el fet que Vic estigués dividida en dues jurisdiccions en mans de dos senyors diferents, tal com s'ha vist a bastament en el capítol anterior. De manera que, igual que passava a la ruralia, on moltes vegades els interessos de diferents senyors feudals col·lidien pels interessos propis que tenia cadascú, a la ciutat no va ser diferent, i aquesta doble jurisdicció va ser la causant dels conflictes, tant entre els dos senyors com amb els habitants de cada partida. No hi va ajudar gens tampoc l'acapament dels càrrecs de batlle a mans de la família Malla, que provocà el fort període de violència entre els Malla i els Todonyà i els seus valedors respectius. La família Altarriba no en quedà pas exclosa, per això a partir del 1401 trobem com Pere Joan d'Altarriba ja participa activament en els bàndols. A partir d'ara, la violència ja no tant sols s'utilitzarà per aconseguir ocupar el poder municipal, sinó que a més ara s'hi afegirà la voluntat de venjança dels atacs ja perpetrats.

El 28 de març de 1402 el Consell es reuneix per designar un síndic amb la missió d'aconseguir que el rei posi pau en els "greus escàndols" que generen les disputes dels

---

⁷²² FERRER MALLOL, M. (1969). Lluites de Bàndols a Barcelona en temps del rei Martí l'Humà. *Estudis d'història medieval. Vol. 1.*, 75-94. El seu estudi es centra en les bandositats de la ciutat de Barcelona, però sense deixar de fer referència als conflictes que hi va haver a les ciutats de Tortosa, Vic, Cervera i també el País Valencià o Aragó. En el cas que estudia l'autora, els capitosts de les bandositats barcelonines són Galceran Marquet i Guerau de Palou, tots dos ciutadans de Barcelona. Veiem, doncs, que qui encapçala la lluita no forma part de la noblesa rural tal com passa en el nostre cas. Per aquest motiu volem donar importància al fet que indiferentment que qui capitaneja els bàndols siguin nobles o bé burgesos, en tots dos casos lluiten per un objectiu més gran: tenir lloc en el poder municipal. Per aquest aspecte també és especialment rellevant SABATÉ, F. (2015). *Regnat de Martí I...op.cit.*

⁷²³ Recordem que després d'intensos períodes de bandositats a la ciutat que s'havien infiltrat dins el Consell de la ciutat, el rei Martí I va ordenar la prohibició en el 1401 que tothom qui hagués participat a les bandositats no pogués entrar en el Consell. Per tant, la via d'accés al poder a través de les estructures de regiment municipal, li eren totalment frustrades.

Malla contra Gilabert de Canet i de Pere Joan d'Altarriba contra Marc de Vilalleons⁷²⁴. Un any després, veient que la violència no feia més que agreujar-se, el rei envia el virrei Pere de Llivà amb diferents objectius: primer de tot, deturar les bandositats que tantes malvestats estaven generant a la ciutat. En segon lloc, procurar que la partida dels Montcada sigui retornada als Foix i, a més, redimir les batllies de les mans dels Malla, els quals encara s'oposaven a perdre aquest poder. Per tal de parar les bandositats, el rei reclama que Pere de Llivà faci firmar paus i treves entre els Malla, Pere Joan d'Altarriba i altres, d'una banda, i, de l'altra, Gilabert de Canet i Marc de Vilalleons⁷²⁵. Sembla, doncs, que les posicions es van consolidant. I malgrat l'amenaça que si no aturaven la violència se'ls prohibiria l'entrada a la ciutat i parròquia, les seves accions continuaren. Era un conflicte on, a mesura que anaven passant els anys, cada vegada s'anaven intensificant més les violències i s'hi involucrava més gent del territori. Sembla ser que per a aquest període la situació serà d'un estat permanent d'hostilitats malgrat tots els esforços que hi esmerça el rei.

El 15 de febrer de 1408, Martí I faculta l'abat de Sant Joan de les Abadesses, Arnau de Vilalba, i el seu camarlenç, Bernat Galceran de Pinós, per fer un nou intent de posar pau entre les bandositats. En aquesta ocasió ens dona més informació sobre les persones involucrades en els principals bàndols: per un cantó hi havia Gilabert de Canet, Marc de Vilalleons i Galceran de Santa Pau, i per l'altre, Pere Joan d'Altarriba, Jaume Alemany de Bellpuig, Joan d'Orís i els germans Malla —Berenguer, Ponç, Guillem i Francesc—⁷²⁶. Però els esforços empleats no serviren, sinó que s'agreujaren encara més les disputes quan entrà una nova família en el joc de bàndols. Ara el senyor del castell de Savassona, Galceran de Vilanova, també entrarà en aquesta lluita d'interessos oposant-se frontalment a la família Malla⁷²⁷. Tal era la situació de violència que només la podria pacificar algú com Vicent

---

⁷²⁴ La intervenció de Pere Joan d'Altarriba la podem resseguir en el recull de privilegis i jurisdiccions que va fer Eduard Junyent a la seva obra JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis ...op.cit.*, 244, núm.537.

⁷²⁵ A 7 de setembre de 1403 trobem aquesta aprovació on es diu que Pere de Llivà ha de fer, "dintre el terme de deu dies i sota pena de mort, ferma seguretats i homenatge de que no perjudicaran ni intentaran fer-ho als seus contraris; altrament seran bandejats de la ciutat i parròquia". JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.* P. 246.

⁷²⁶ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.* p. 255, núm. És interessant que en el regest que fa Junyent diu seguint la documentació que la ciutat és "...somoguda profundament per les bandositats existents entre nobles, cavallers, burgesos, ciutadans i vassalls...". Per tant, queda ben clar com aquesta violència exercida per mitjà dels bàndols la fan tots els diferents estaments de la societat.

⁷²⁷ És significatiu aquesta dada, ja que trobem enfrontades les família Malla i Savassona encara a finals del s. XVI, quan la ciutat de Vic es veurà immersa en els episodis més importants de bandolerisme. Per poder veure el funcionament dels bàndols i les famílies involucrades en el bandolerisme de Vic a finals del s. XVI

Ferrer, que aconseguiria amb els seus sermons de 1409 treure'n una pau que firmarien les persones d'un i altre bàndol per pacificar finalment la ciutat. A l'amnistia que el rei Martí I emetia el 29 de juliol del mateix any es pot veure clarament com Pere Joan d'Altarriba també estava comprès entre els que havien firmat la pau: "...fideles nostros Poncium de Medalia et Petrum Iohannis de Altarriba domicellos eorumque amicos et valitores ex parte un et Gilabertum Sala et Nicholaum Sala cives dicte civitatis amicosque et valitores eorum ex parte altera..."⁷²⁸.

Així doncs, veiem com la família Altarriba fa la seva incursió dins la ciutat de Vic dins del bàndol dels Malla, els quals lluiten amb la clara intenció de mantenir uns càrrecs que els permeten augmentar el poder del seu llinatge. No ens ha de sorprendre, doncs, que els Altarriba s'uneixin a les intencions dels Malla. En primer lloc, per una solidaritat a la mateixa dissort que sofrien les dues famílies —tant els Malla com els Altarriba pertanyien a la noblesa que amb la crisi baixmedieval es veié empesa a buscar noves vies de poder—. Però sobretot hem de recordar que els Altarriba el 1339 encara havien jurat homenatge a Pere de Malla⁷²⁹, el qual tenia pel bisbe el castell de Meda i les possessions de dins el seu terme —inclosa la *domus* d'Altarriba—. Per tant, veiem com les estructures jeràrquiques i de vassallatge feudals influenciaran les fidelitats que s'estableixen dins els bàndols urbans de principis del s. XVI. És per això que ja des d'un inici la família Altarriba també s'oposarà a la unificació de la ciutat i a la conseqüent unificació de l'administració de les dues partides —cosa que comportaria la limitació de poder dels Malla—.

Però la pau aconseguida per Vicent Ferrer no va ser per cent anys com deia el text firmat pels bàndols, sinó que les bandositats s'activaren un altre cop quan s'intentà solucionar el tema pendent de la batllia de la partida de Montcada. L'11 d'agost de 1411 es restituí la batllia de la partida de Montcada a Berenguer de Malla, però amb una condició: que aquesta batllia fos redimida un cop morís Berenguer. Aquest acceptà, però l'oposició vindria per part de Ponç de Malla, el qual intentà prendre'n possessió malgrat que Berenguer hagués acceptat la clàusula. En aquest moment la violència tornarà a fer acte de presència dins la ciutat, però la posició de Pere Joan hi serà diferent. Ara, per primera vegada, s'oposarà a

---

són essencials les obres de Xavier Torres. TORRES SANS, X. (1993). *Nyerros i cadells...op.cit.*, TORRES SANS, X. (2007). *Cavallers i bandolers...op.cit.*; COLLELDEMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge...op.cit.* i COLLELDEMONT VIVES, E. (2014). *Segimon Paratge...op.cit.*

⁷²⁸ GARCIA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich. ...op.cit.*, p. 109. També ho veiem a JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.* p. 257, núm.590.

⁷²⁹ GUDIOL, J. (1912-1914). *Genealogia de la casa Altarriba...op.cit.* P.185.

Ponç de Malla, igual que ho faran també Berenguer d'Orís i Ramon de Peguera⁷³⁰. Però el que no canviarà serà la seva persistència dins la lluita de bàndols. Tot i que la batllia va ser finalment redimida el dia 9 de febrer de 1424, Ponç de Malla va continuar avivant els recels i la situació va tornar a ser crítica com anys abans de la predicació de Vicent Ferrer.

Així doncs, aquestes bandositats inicials on s'insereix Pere Joan d'Altarriba afermaran la posició familiar en contra de la unificació de la ciutat, com també arrelaran uns odís envers les famílies de la facció contrària, els quals es transmetran de generació en generació. L'exemple de com perviuen els odís és que, malgrat que els temps canviaran i el context en serà un altre, Bernat Guillem d'Altarriba —fill de Pere Joan— continuarà oposant-se aferrissadament a la unificació de la ciutat.

4.1.3. La Guerra Civil, una oportunitat?

Bernat Guillem d'Altarriba és, sens dubte, qui més protagonisme pren dins la família. I és que, mantenint la posició amb la qual el seu pare es va introduir en la lluita de bàndols, ell farà un gir més radical a l'estratègia familiar. Ja hem vist com l'estratègia econòmica canvia i comença a prendre més rellevància el censal, alhora que la situació social es concentrarà en augmentar la seva influència en el marc de la conflictivitat amb la ciutat, i per tant augmentarà el seu protagonisme dins la violència de bàndols, com també en l'ocupació de càrrecs com el de veguer.

---

⁷³⁰ No coneixem els motius que porten Pere Joan a oposar-se a la família amb qui estava aliat fins aleshores. La idea que es planteja és la possibilitat que la família Malla potser ja no li donava la seguretat o la influència que pretenia tenir dins la ciutat, ja que aquesta es veia en una profunda crisi per mantenir els seus càrrecs i, cada vegada més, generava unes enemistats que li comportarien més problemes que no pas beneficis. En un document molt més tardà —de l'any 1452—, els consellers expliquen com Bernat Guillem enyora l'administració de justícia que feia el comte de Foix quan posseïa la partida de Montcada: “[...] hauríem sentit que se entrayorarien del imperi de la jurisdicció del comta de Foix que havia en aquesta ciutat, la qual havia captivada e subjugada a aquesta comunitat, e que principiarien alguns preparatoris per anitxilar e revocar totes les dites compres del dit Comta fetes ab simulacions, ficcions e occasions, e encara palliacions, affí que pugessen tornar en lo dit imperi”. CARRERAS CANDI, F. (1895). *Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...op.cit.* P.249. Per tant, possiblement, la família Altarriba veia més possibilitat de prosperar si gaudia del favor de les altes jerarquies, ja fos el comte de Foix o bé la mateixa Corona, a la qual també interessava que els Malla fossin desposseïts finalment del càrrec. A l'obra de Francesc Carreras Candi se'ns ofereix la transcripció de dos documents que ens relaten aquestes noves posicions.

En aquest apartat farem múltiples cites a l'estudi de Francesc Carreras Candi sobre Bernat Guillem d'Altarriba, el qual presenta la transcripció d'una gran quantitat de documentació valuosíssima per a aquest treball. Només transcriurem, doncs, els documents que ajudin a una millor comprensió del nostre relat.

Malgrat que les possessions de la família encara eren les que els donaven la condició econòmica i social, després de la crisi del camp del s. XIV, la família necessita trobar nous camins per continuar tenint poder dins la vegueria de Vic. Tal com ja hem vist amb Pere Joan, la gestió que faran de les terres i masos que tenien en possessió canvia totalment. Fins al moment, la família basava la seva riquesa en el pagament de censos que els pagesos satisfien en raó de l'explotació les seves terres i masos. Però és a partir d'ara que comencem a detectar un nou mercat de la renda: el del préstec mitjançant la venda de censals. Fins al s. XIII els estaments més elevats de la societat, o sigui el nobiliari i l'eclésiàstic, basaven la seva font d'ingressos en la percepció dels censos que li generaven les seves terres, pagats majoritàriament en espècies. A partir sobretot del s. XIV, quan el valor de les rendes es devalua per la crisi en el camp català, l'administració de les rendes es farà mitjançant el diner. És per això que a partir d'aquest segle ja hi haurà un ús massiu del censal, on per mitjà de la venda d'aquest es rebia a canvi una pensió anual redimible un cop satisfet el preu total, però que a la pràctica en poques ocasions es podia redimir. Així doncs, si fins aleshores la terra era una font de censos per a les famílies nobles, amb el canvi de mentalitat, ara la terra seria solament la garantia del préstec⁷³¹. Bernat Guillem va seguir aquesta línia, per exemple amb el censal venut el 7 de desembre del 1443 per un preu de 36 lliures i 36 sous de pensió a Joan Rovira, prevere de Sant Joan de les Abadesses⁷³².

La importància de les seves possessions i la lluita aferrissada que dugué a terme per tal de no perdre cap renda la trobem documentada en les qüestions que va tenir amb Sibil·la de Vilagelans —senyora del castell de Vilagelans—. L'enfrontament entre les dues parts venia perquè cadascuna reclamava l'alou del mas Verneda de Sant Sadurní d'Osor com a propi⁷³³. Aquesta disputa havia de comportar una certa violència, ja que l'any 1440 es firma una treva entre Sibil·la de Vilagelans i Bernat Guillem d'Altarriba per pacificar aquesta qüestió per un termini d'onze anys.⁷³⁴

---

⁷³¹ PASSOLA PALMADA, J. (1986). Introducció del censal i del violari en el Vic medieval. AUSA. Vol.12. Núm. 117 , 113-123. L'autor ens diu que tot sembla indicar, doncs, que l'origen del censal i del violari es troba en una evolució lògica del mercat de les rendes,[...] forçada pel decreixement del valor dels fruits de la terra. De fet, un clar exemple d'aquesta gran introducció del censal en el segle XIV és la ciutat de Vic, quan ven diferents censals per fer front a les obres públiques i les despeses que generaven les bandositats dins la ciutat.

⁷³² ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 983.

⁷³³ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p. 187.

⁷³⁴ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 971.

Però el que realment va afavorir Bernat Guillem i la família Altarriba va ser el casament amb Elieta de Vilalleons, la qual aportà possessions importants quan quedà com a hereva dels seus pares i, per tant, dels seus respectius patrimonis. Era filla de Berenguer de Vilalleons i Joana Sesheres⁷³⁵, senyors de la *domus* de la Sala de Vilalleons. Pladevall afirma que els masos compresos dins els límits de Vilalleons pagaven els censos a aquesta *domus*⁷³⁶, trobant-nos així davant de la unió amb una família de tradició feudal i amb un poder en el territori també més que remarcable. Però a la pràctica, aquest contracte matrimonial aportava sobretot més terres i possessions i engrandia la possibilitat de cobrar noves rendes. Com era tradició, Berenguer de Vilalleons es devia guardar l'usdefruit de les seves possessions tot i haver fet la donació en vida del patrimoni a la seva filla, però la incorporació definitiva del patrimoni a la família Altarriba es devia dur a terme vora l'any 1443, moment en què Bernat Guillem d'Altarriba ja és titulat com a "dominus domus de Altarriba et de Vilalleons"⁷³⁷.

Però la mare d'Elieta, Joana Sesheres, va casar en segones núpcies amb Bernat de Vilagayà, senyor del castell i terme de Múnter⁷³⁸. Aquest matrimoni, una altra vegada, seria una bona oportunitat econòmica per a la família Altarriba. Essent Elieta l'hereva dels seus pares, i amb la possibilitat d'aproximar-se al patrimoni Vilagaya per estar Joana Sesheres casada amb el senyor de Múnter, Altarriba no desaprofitaria l'ocasió per mirar d'acaparar-ne alguna part. De fet, seran Bernat Guillem i Elieta qui pagaran àpoques del dot de la mare Joana amb Vilagaya⁷³⁹ i, ja més endavant, els Altarriba esdevindran senyors de Múnter.

---

⁷³⁵ Filla de Berenguer Sesheres. GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p. 187 ens diu que Elieta de Vilalleons era filla de Berenguer de Vilalleons i Elieta Vibert. Amb la documentació treballada no s'ha pogut comprovar si Berenguer de Vilalleons va estar casat en altres núpcies amb Elieta de Vibert, segurament que Gudiol ho havia comprovat. Però el que sí que es podem afirmar gràcies a aquesta documentació és que Elieta de Vilalleons era filla de Berenguer de Vilalleons i Joana Sesheres. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº969.

⁷³⁶ PLADEVALL, A. (1955). Santa Maria de Vilalleons. *AUSA. Vol.2. Núm. 14*, 153-160. P. 158.

⁷³⁷ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p. 187.

⁷³⁸ Actualment Múnter és una petita parròquia que pertany a l'actual municipi de Muntanyola i on encara es mantenen unes poques restes de la torre del castell.

⁷³⁹ Trobem tres documents de pagament de dot a Bernat de Vilagayà i sempre estan en nom de Bernat Guillem i Elieta. L'any 1441 hi ha un primer pagament de cinquanta florins —tot i que semblaria que ja hi ha hagut un primer pagament—. Posteriorment, l'any 1443, es fa un pagament de cent florins més, i el 1446 es fa l'últim pagament per quantitat de 50 florins. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 975, 980 i 991.

Però no serà fàcil incorporar aquesta jurisdicció, ja que no faltaran algunes causes amb els familiars de Vilagayà, els quals intentaran recuperar la senyoria del castell i del terme⁷⁴⁰.

Elieta, a més a més, aportava dues altres possessions importants: el castell de Vilagelans, com a successora de Sibil·la de Vilagelans⁷⁴¹ i les escrivanies públiques de Vic⁷⁴². En el primer cas, doncs, s'incorporava al patrimoni un altre seguit de censos vinculats a la terra, i en el segon cas, s'arrendava la gestió de les escrivanies a un notari que en portaria la gestió, a canvi també d'un cens anual⁷⁴³. Per tant, es veu perfectament com la tendència econòmica de la família cada vegada més tendia al cobrament en diners de les rendes que li oferien les seves possessions.

Bernat Guillem, però, no només intentà ascendir socialment per mitjà del patrimoni, sinó que alhora dugué a terme tot un seguit d'actuacions per anar prenent part en el poder local. És així que se'l nomena veguer d'Osona, Ripoll i Ripollès per al període 1445-49, i posteriorment com a veguer i batlle de Girona entre el 1458 i el 1461⁷⁴⁴. Tot i això, sembla ser que utilitzarà més aquests càrrecs en benefici de les famílies del bàndol amb qui actua de forma violenta que no pas per a una gestió correcta de les tasques que li són encomanades. Així doncs, el seu ascens social sobretot vindrà marcat per l'ús de la

---

⁷⁴⁰ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1015. La possessió del terme i castell de Múnter, de fet s'allargarà en el temps. És l'any 1461 quan els familiars Vilagayà en reclamen la possessió. Per això, el 1484 es fa una concòrdia sobre aquest enfrontament —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1038—. Però no es solucionarà fins al 1510, quan veiem que es dóna sentència a favor de la família Altarriba per la possessió del castell i terme de Múnter —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1083—. De manera que aquesta part de patrimoni no es veurà inclosa durant la vida de Bernat Guillem, sinó que serà ja a partir del seu fill Llorenç i sobretot del seu nét.

⁷⁴¹ GUDIOL, J. (1906). Sant Pau de Narbona y lo Bisbat de Vich. Memòria llegida en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona lo dia 7 de Janer de 1905. Barcelona: Imp. de la Casa Provincial de Caridad. P. 58.

⁷⁴² ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1137 i 1138. No s'ha pogut determinar del tot com les escrivanies s'incorporen dins la família Altarriba. Però gràcies a aquests dos documents del s. XVI veiem com la família Altarriba defensa la possessió de les escrivanies públiques de Vic, presentant la documentació que demostra que les tenen per l'herència que Llorenç rep de Berenguer Sesheres. Per tant, tot sembla indicar la possibilitat que aquest fos el pare de Joana Sesheres, la qual n'heretaria la propietat, alhora que en faria donació a la seva filla Elieta de Vilalleons, quedant integrat dins el patrimoni Altarriba.

⁷⁴³ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1133. Beatriu l'any 1524 fa l'establiment de les escrivanies públiques als notaris Miquel Comalada i Jaume Martí, tots dos notaris de Vic, pel preu de 40 lliures i pagament dels censos.

⁷⁴⁴ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.*

violència. Primer, en el context de les bandositats de la ciutat, amb les quals es volen defensar uns interessos personals com es veurà més endavant i, posteriorment, posicionant-se en el bàndol de Joan II durant la Guerra Civil.

A Bernat Guillem se li coneixen sis fills. La majoria van ser dones, per tant no és d'estranyar que dins la nova estratègia d'ascens social, els matrimonis que se'ls van pactar fossin fets amb personatges força rellevants⁷⁴⁵. Els dos fills barons van ser Salvador i Llorenç d'Altarriba. Salvador sembla ser que era el germà gran, i per aquesta motiu va ocupar el lloc de successor⁷⁴⁶. No només el succeiria en el patrimoni Altarriba, sinó que també fou fet capità dels partidaris de Joan II com el seu pare. Però Salvador va ser fet presoner l'any 1465 i un any després va morir⁷⁴⁷ —Bernat Guillem d'Altarriba morí a l'octubre de 1464—. D'aquesta manera, passava l'herència al segon fill, Llorenç d'Altarriba, el qual no destacaria tant en el transcurs de la Guerra Civil, però sí que ho faria en les bandositats i la violència de la ciutat de Vic de l'últim terç del s. XV.

Tornant a Bernat Guillem d'Altarriba, aquest va viure també un moment cabdal pel que fa a la política de la ciutat de Vic. Tal com ja s'ha exposat, l'any 1424 el problema de les batllies a mans dels Malla havia quedat solucionat, però la jurisdicció de la ciutat continuava dividida i això continuava comportant conflictes. Alfons IV el Magnànim, perseguint el desig d'unificació, a partir del 1431 va iniciar uns tràmits que malauradament s'allargarien en el temps. Això va ser així —entre altres motius— perquè havia de fer front als ciutadans i als senyors influents de la vegueria, com per exemple els Cabrera, que s'hi oposaven i que mostraven aquesta posició fins i tot des dels càrrecs de la ciutat. En aquesta situació, Bernat Guillem d'Altarriba va ser una de les persones que més es va oposar a la unificació.

Bernat d'Altarriba va ocupar el càrrec de veguer de Vic i Ripoll durant el període comprès entre el 1445 i el 1449. I si fent ús d'aquest càrrec va dur una política totalment contrària a la unificació, també va ser des d'aquesta posició que va fer ús de la violència en la lluita de bàndols. El 21 d'abril de 1447 hi ha un requeriment on Pere de Coll, prevere i procurador del bisbe de Vic, Jaume de Cardona, es queixa que Bernat Guillem d'Altarriba havia entrat amb

---

⁷⁴⁵ Aquests casaments els pactarà el seu fill Llorenç, ja que quan les filles van arribar en edat de casar, Bernat Guillem ja era mort.

⁷⁴⁶ Elieta ja fa donació al seu fill Salvador dels delmes de St. Sadurní d'Osor i de Sant Feliu de Planeses el 22 de març de 1449. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. n°1000.

⁷⁴⁷ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.187.

gent armada al terme de Santa Eulàlia de Riuprimer⁷⁴⁸. Sabem doncs que és en aquest període que també es reafirmarà la seva oposició a Guillem de Malla i, ara també, a Gilabert de Cruïlles⁷⁴⁹. Però el moment en què tornaran a sobresortir les bregues que protagonitza el nostre personatge serà a partir del 1449. El 19 d'abril d'aquest any, la reina regent Maria va autoritzar Bernat Guillem perquè pogués fer ús d'armes per la seguretat de la seva persona. Però tal com opina Carreras Candi⁷⁵⁰, sembla que va abusar d'aquest permís, cosa que va provocar que s'iniciés una nova etapa de fortes tensions. Els consellers de la ciutat van fer queixa a la reina, la qual va detallar que Altarriba, dins la ciutat, només podia dur la companyia de sis persones després d'informar prèviament el veguer dels seus noms. Però al juny una altra vegada se li permetrà portar armes dins la ciutat, després que la reina hagués demanat que s'aturessin les causes contra Bernat Guillem, la seva muller Elieta, el seu fill Salvador i Nicolau Roca i Anton Guerau, familiars⁷⁵¹. Per tant, malgrat que no s'ha pogut desvelar el perquè, sembla força clar que Bernat Guillem gaudia d'una certa benevolència per part de la regent.

A partir de l'any 1450, la compra de la partida de Montcada va anar prenent forma⁷⁵², i un cop la ciutat ja disposava dels diners suficients se'n va poder adquirir la jurisdicció i el domini útil. El privilegi de regiment de 1450 per a la ciutat recentment unida introduirà la insaculació com a sistema d'elecció dels consellers, en certa manera per evitar que les bandositats continuessin mantenint-se dins el govern de la ciutat. Més endavant, a més, el rei també signarà una provisió prohibint que el càrrec de veguer l'ocupi cap persona de la vegueria —de manera que no s'afavoreixin els interessos de cap bàndol des de dins mateix de la gestió de la ciutat i vegueria, tal com havia passat fins aleshores—⁷⁵³. Així, va ser en el període 1449-1457 quan més violència va protagonitzar Bernat Guillem d'Altarriba. Van ser uns anys d'intenses lluites entre els dos principals bàndols: d'una part, Bernat Guillem d'Altarriba i

---

⁷⁴⁸ AEV. Sentfores, Aguilar i Tona. Doc. nº.31.

⁷⁴⁹ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* P. 143.

⁷⁵⁰ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.239.

⁷⁵¹ És interessant conèixer que Nicolau Roca havia estat sotsveguer entre el 1436 i el 1437, i Anton Guerau era jutge de la vegueria, de manera que podem observar com diferents membres d'un mateix bàndol van ocupant parcel·les de poder, en aquest cas en els oficis reials.

⁷⁵² En aquest sentit, la corona també fa grans esforços per sufocar les bandositats per tal que no s'interposin a la unificació de la ciutat. És per això que la reina regent mana als seus oficials que obliguin a firmar una pau a Guillem d'Altarriba i Berenguer de Montcorb —el seu cunyat, segons Carreras Candi— per totes les bandositats que promouen.

⁷⁵³ JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis...op.cit.* P. 275.

Berenguer de Montcorb i, de l'altra, Jofre Gilabert de Cruïlles, Jaume Alemany de Bellpuig⁷⁵⁴, Guillem de Malla i Bernat Guillem de Malla.

Un dels molts exemples que podríem trobar per tal de fer-nos una idea de la violència amb què esclatava l'enemistat entre Altarriba i Cruïlles és el document que els consellers trameten a la reina explicant la situació de la ciutat:

“...com lo dia de ir, que era diumenge, per part de mossèn Cruïlles son stats tramesos desaximents de batala mortal an Altariba, per la qual cosa de hora en hora la ciutat sta en punt de perir: e noy vehem expedient ne remedi al mon pus prest, com seria la dita senyora personalment se fassa venir los dits mossèn Cruïlles, mossèn Alamany, los Malla e altres necessaris e axí matex Naltariba, en Montcorp et P. Mir e altres que conexerà”⁷⁵⁵.

Així doncs, s'observa com els consellers, davant la gran preocupació que els generaven aquestes noves bandositats, i després de ja haver intentat que firmessin treves, demanaren directament a la reina regent que hi intervingués si no volia que la ciutat de Vic en quedés totalment malmesa. Però malgrat que la reina sembla que tingué retinguts a la Cort Altarriba i Montcorb⁷⁵⁶, no seria suficient perquè en els anys següents s'acabés amb les entrades de gent armada d'un i altre bàndol dins la ciutat per imposar la seva llei, la crema de collites i molins, els assalts a propietats, robatoris de bestiar, veguers gens imparcials que beneficiaven un o altre bàndol i fins i tot diverses morts ocorregudes dins la vegueria. De fet, una de les més importants va ser la de Jofre Gilabert de Cruïlles a Sentfores, el 5 de febrer de 1452, per part de la gent de l'Altarriba després d'una brega on hi va haver molts ferits. Així ho relataven els consellers a la reina, tot tement la gran possibilitat que els Cruïlles planegessin una bona venjança:

“ ...en Cruïlles, ab molts seus servidors, aquesta nit passada stants en lo terma de Sent Fores, contigu an aquesta ciutat, Naltariba en molt gran potència de gents hi son venguts, ascomatent de

---

⁷⁵⁴ Tornem a veure com els enllaços familiars dins del bàndol són presents ja al s. XV. En aquest cas concret Jaume Alemany de Bellpuig era el sogre de Jofre Gilabert de Cruïlles.

⁷⁵⁵ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.241. El document transmet perfectament la gran preocupació que generava als consellers la lluita entre els Altarriba i els Cruïlles, esmentat el gran perill que suposava per la ciutat de Vic i els seus habitants.

⁷⁵⁶ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.242. Això passava al setembre de 1450, i possiblement es pot relacionar amb el fet que és durant el setembre d'aquest mateix any quan s'unifica la ciutat.

brega los dits Cruïlles e sos servidors, tant fortívolment, que lo dit Cruïlles e Nastanera, son servidor, hi son romasos morts, e molts daltres en tal manera nafrats, que son en punt de morir”⁷⁵⁷.

Els intents per posar-hi aturador seran múltiples al llarg de tots aquests anys: imposició de veguers que tractin les bandositats amb mà ferma, prohibició d’entrada d’armes dins la ciutat, firma de paus i treves que finalment són trencades, enviament de cartes a les mullers dels bandolejants “...a fi de interposar-les com a mitjanceres de pau ...”, requeriment de la presència del Governador General a la ciutat, empresonament d’alguns individus dels bàndols, prohibició a la gent de bàndol d’entrar dins la ciutat o bé amenaces a la reina dient que li lliurarien les claus de la ciutat perquè els consellers ja no sabien com posar solució a aquest problema. El grau de desesperació per part del Consell queda ben palès en una de les altres cartes que envien a la reina el 14 de març de 1453:

“Per diverses e multiplicades letres e missatgeries, havem tadiaa a Vostra gran Excellència per las grans bandositats e entre potents persones concorrens en aqueta ciutat e terra, e de las indisposicions dels vaguer e sotsvagner qui vuy regexen, e dels homicides e cruells celerats qui dins e fora la ciutat van, stan e habiten, dels quals no han animo de dirlos res, ne menys axir fora la ciutat, mas entenen en baxar los mansuets executant los bans e penes, de que aquesta ciutat nestà en punt de final perdició e destrucció. E per tant, e per altres necessitats aquesta ciutat na destinat son missatger a Vostra Magestat per haverne saludables provisions per conservar aquesta ciutat a vostra reial Corona. E novament Naltariba, en Montcorp, en Pujol, ab lurs valadors gitats de pau e de treva, stiguen replegats a menys de mija lega daquesta ciutat, cominants de entrar dins la ciutat e perpetrar crims irreparables dins aquella. E encara fora sentints les indisposicions daquestos vaguer e sotsvagner com no aturen rocins ne menys macips, e lo dit vaguer es molt vey e malalt que no pot cavalcar ne ha esforç, segons experiència de obres clarament manifesten. Car venguts e stants axí replegats los dits gitats de pau e de treva, lo dit vaguer ab molt gran instància nos ha requests de tancar tots los portals de la ciutat de nits, hoc si bo li era encara de dies. E no do tal càrrech al senyor Rey ne a la ciutat, per los dits gitats de pau e de treva, tencar portals, mas que ab bon esforç los hage a sa mà, car la ciutat farà lo degut: E ell no cura de pus sinó que los portals se tanquen, e no atura un patit roci ne companya, sinó un macip. E de present siam stats informats que lo dit vaguer hauria apuntat que per via de provisió nova lochtinènica e altre forma, la dita vagueria pervenga en mà de un seu fill molt jove e indispost per aquesta vagueria a regir, les quals indisposicions no curam exprimir, com sien asats aparents per las grans guerres ací concorrens e entre persones potents. Per tant, senyora molt excellent supplicam vos humilment sia de vostra mercè, prestament com sia gran perill en la triga, les coses demunt exposades, atseses e

---

⁷⁵⁷ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.248.

considerades, provahir d'aquesta vagueria algun valent e dispost e qui sia potent devers aquests guerrejants, en haver los en ses mans e ferna la justícia segons lurs demèrits. E no tollarant aquest vaguer, ne ja menys lo dit son fill regesquen aquesta vagueria atseses lurs indisposicions. En altre manera sia certa vostra excellència que aquestes ciutat e terra son destruides irreparablement, la qual cosa nostro Senyor Déu nos demanerà en lo stret juy. E conserveus, Senyora molt excellent, la Trinitat sancta en sa divinal gràcia e recomendació molts anys e bons, ab exalsament de vostra reyal corona. Scrita en Vich a XIII de març, any MCCCCLIII⁷⁵⁸.

Sembla ser que els consellers i la ciutat de Vic només veuran la seva salvació quan puguin firmar una seguretat general, de manera que finalment es pacifiquin les bandositats. Així doncs, a partir del 1453, entre d'altres accions, es començarà a demanar que la reina firmi aquesta seguretat general. Però encara tardarà a arribar la solució. L'any 1454 es van reunir a Barcelona les Corts presidides pel lloctinent General, el futur rei Joan II. Aquestes corts es van allargar fins a l'any 1458 per la complicació que va suposar arribar a l'acord de les negociacions. Els temes que s'havien de tractar venien donats per la tensa situació que vivia el Principat. D'una banda, Alfons IV, instal·lat a Nàpols amb l'objectiu d'incorporar aquest regne dins la Corona, pretenia aconseguir un bon donatiu per part dels tres braços. De l'altra banda hi havien els agitats conflictes entre la Busca i la Biga barcelonina, com també el tema remença per tractar⁷⁵⁹. Així que els consellers de Vic van creure que aquesta era una bona ocasió per poder reclamar la signatura d'aquesta seguretat general tot al·legant que la ciutat de Vic ja feia més de cent anys que patia les bandositats. Però Jaume Alemany de Bellpuig —pertanyent al bàndol oposat a l'Altarriba— mostrà una actitud contrària a firmar aquesta pau, mentre que els consellers de la ciutat encara demanaven amb més insistència aquesta solució. De fet, aquest tema es devia tractar en diferents sessions de les Corts, ja que trobem com el dia 9 de febrer de 1457, Bernat Guillem d'Altarriba acudeix a una de les sessions de Corts, malgrat no haver-hi estat cridat⁷⁶⁰, segurament per assabentar-se de com s'estava tractant una situació que l'afectava directament.

No es pot determinar si la seguretat general o bé la pau que havia fet firmar Joan II l'any 1456 entre els Cruïlles i els Altarriba havien estat efectives per apaivagar les bandositats, com sembla que passà a partir de l'any 1457. Però el que sí que segurament hi va tenir molt

---

⁷⁵⁸ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.250.

⁷⁵⁹ SÁNCHEZ DE MOLLEVÁN, I. (2001). El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període de 1454-1458. *Barcelona quaderns d'història*. Núm. 5 , 79-85.

⁷⁶⁰ A l'Arxiu de la Corona d'Aragó es poden consultar els processos de les Corts del segle XV a ACA. Generalitat. Escrivania Major.

a veure seria el nou càrrec que ocuparia Bernat Guillem d'Altarriba en el període comprès entre el 1458 i 1460: el de veguer i batlle de la ciutat de Girona. La documentació subscripta per la futura reina Juana Enríquez adreçada a la ciutat de Girona⁷⁶¹ desvela una informació interessant per comprendre per què Bernat Guillem s'apartà del seu territori.

La concessió d'aquest càrrec venia donada directament pel lloctinent general i futur rei Joan de Navarra. Havia concedit el càrrec de sotsveguer a Ramon de Malarç⁷⁶² i els càrrecs de veguer i batlle a Bernat Guillem. Aquesta concessió va comportar diverses queixes per part dels jurats de la ciutat de Girona. En primer lloc, perquè hi havia hagut una duplicitat de càrrecs, ja que en el mateix moment, Alfons IV havia atorgat la vegueria a Bernat de Guimerà; la batllia, a Bernat Garriga, i la sotsvegueria, a Joan Ferrer de Vidreres. Però per altra banda es queixaven que donar el càrrec de veguer i batlle a una mateixa persona anava contra els privilegis i constitucions de la ciutat, alhora que seria perjudicial per a la ciutat, degut que el càrrec de veguer comportaria que hagués de ser fora la ciutat habitualment sense poder-ne atendre els assumptes. Tanmateix, els vigatans van prendre possessió dels càrrecs sense que les peticions dels jurats disminuïssin. Alfons IV reclamava al seu germà que prevalgués el seu nomenament mentre que Joan II estava més preocupat per altres assumptes. Amb la mort d'Alfons el Magnànim l'any 1458, els càrrecs d'Altarriba i Malarç ja no van estar en perill. Però els jurats no cedien en la seva queixa, fins que l'any 1461 —un cop ja havien finalitzat els càrrecs— la reina Juana Enríquez els va enviar una carta demanant que retiressin la demanda contra Altarriba i Malarç⁷⁶³. Així doncs, aquest episodi sembla indicar un altre cop que la família Altarriba gaudia d'un cert favor per part de la Corona, ja no tant sols per atorgar-li el càrrec, sinó també per interposar-se davant la causa oberta amb els jutges de Girona.

---

⁷⁶¹ BATLLE PRATS, L. (1963). Diplomatario gerundense de la reina Da. Juana Enríquez y del príncipe D. Fernando. *Annals de l'institut d'Estudis Gironins. Vol.16.* , 33-79.

⁷⁶² Malgrat les fórmules dispars amb què trobem el cognom Malarç dins la documentació, la concessió del càrrec de sotsveguer a Ramon de Malarç ens fa pensar en la possibilitat que fos un membre de la família Malars de la vegueria de Vic, i que més endavant entroncaria amb els Altarriba gràcies el casament de Joana Elvira d'Altarriba —filla de Bernat Guillem— i Roger de Malars l'any 1487. Aquesta idea es veu reforçada quan es coneix que un dit Malars de la vegueria de Vic feia costat a Bernat Guillem en les seves accions l'any 1454. CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p.256. Per tant, no seria estrany que un altre cop trobéssim una mostra de com els integrants d'un mateix bàndol reforcen la seva solidaritat mitjançant els enllaços matrimonials.

⁷⁶³ A BATLLE PRATS, L. (1963). Diplomatario gerundense...*op.cit.* p. 42, podem llegir la transcripció que la reina Juana Enríquez envia als jurats de Girona demanant que abandonin la causa oberta contra Bernat Guillem i Ramon de Malarç.

Durant aquest període, per tant, Bernat Guillem no sembla estar vinculat amb la violència, ja que cap i al a fi es trobava en una posició beneficosa per a ell i la seva família, regint la vegueria i la batllia de Girona sota nomenament directe del lloctinent general. L'any següent, el 1462, serà el que marcarà un punt d'inflexió dins el Principat de Catalunya com fou l'inici de la Guerra Civil⁷⁶⁴. Després de la successió d'anys caracteritzats per les complicacions al camp encapçalades pels remences, les tensions per l'ocupació de càrrecs dins el govern municipal de Barcelona entre la Busca i la Biga i l'enfrontament per la Corona entre Joan II i el seu fill Carles de Viana, esclatava una guerra que enfrontava el rei contra les institucions del país i hi involucrava tots els estaments de la societat. Una guerra que va servir d'excusa per encabir els odis arrelats durant els anys de les bandositats i que provocava que les diferents famílies oposades trobessin el context idoni on continuar portant a terme la seva pròpia lluita, tot emparant-se sota el bàndol de Joan II o bé el de les institucions. La ciutat de Vic va donar suport a les institucions del Principat, mentre que la noblesa de la vegueria es va distribuir en un o altre bàndol.

La guerra va durar fins a l'any 1472, però a la vegueria de Vic sobretot van ser intensos els primers anys del conflicte, el moment en què Bernat Guillem hi prendrà part com a capità dels exèrcits del rei per a la ciutat i vegueria de Vic donant suport a la causa de Joan II. El desenvolupament de la guerra a la vegueria es caracteritzà per una forta arrancada amb les importants actuacions dels cabdills Verntallat, Vilacetrú o el mateix Altarriba. Durant els primers anys hi va haver un gran nombre d'atacs per part dels remences en què prengueren castells, atacaren camins i fins i tot intentaren prendre la mateixa ciutat de Vic. Per aquest motiu, el govern de la ciutat va ser assumit directament pel Consell de la ciutat i dirigit per la Diputació del General, la qual també dugué a terme incursions per tal de destruir els punts de suport als remences.

La via d'entrada des de la Garrotxa a la vegueria de Vic dels homes de Verntallat era el camí ral que unia Olot amb Vic. De fet, ja el 23 d'agost de 1462, els consellers de la ciutat de Vic avisen l'exèrcit de la Generalitat que Verntallat ha fet reparacions al Grau ça Cirera del camí ral per tal que tropes de francesos puguin entrar dins la vegueria de Vic. Al cap de quatre dies, els consellers escriuen al capità Ramon de Planella sobre l'enviament d'una tropa de 350 homes per trencar aquest Grau ça Cirera i així evitar l'entrada de les tropes que

---

⁷⁶⁴ L'obra de referència, encara avui en dia, sobre la Guerra Civil del segle XV és SOBREQUÉS VIDAL, S., & SOBREQUÉS CALLICÓ, J. (1973). *La Guerra civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*. Barcelona: Edicions 62.

capitanejava Verntallat, composta de cinc-cents homes⁷⁶⁵. Començava amb força, doncs, la guerra dins el territori de Vic. Però el capità Bernat Guillem d'Altarriba no va tenir massa sort en aquest inici, i el 12 de juny d'aquest mateix any en el Consell de Cent "... fou delliberat que en Bernat Guillem daltariba stigua desepertat e que vage per tot en la presó"⁷⁶⁶. El 16 de juny va començar la instrucció contra Bernat Guillem, on els diputats de Barcelona encarregaven als consellers de Vic que s'informessin si "... era o devia ésser capità dels pagesos de remença, e si ha fetes coses algunes conta la capitulació al Principat atorga". Entre el 12 i el 26 de setembre, Bernat Guillem fou empresonat⁷⁶⁷, però l'any següent, el 1463, ja es trobava en llibertat, tot i mantenir la seva posició dins la guerra i oferir resistència al Consell de la ciutat vigatà. Un episodi important va ser el que va ocórrer al setembre de 1463, quan els homes d'Altarriba, Vilacetrú i Verntallat, havent pres el castell de l'Aguilar⁷⁶⁸, van tenir una violenta batalla contra l'exèrcit que comandava el capità Marc de Planella, el qual en va resultar ferit de mort⁷⁶⁹. Així ho comunicaven els consellers de Vic als diputats de Barcelona, alhora que els demanaven ajuda per poder aturar a Altarriba:

"Als molt reverends, egregis, nobles, magnífichs e de molta providència senyors, los diputats del General de Cathalunya.

Molt reverends, egregis, nobles, magnífichs e de molta providència senyors; diumenge prop passat, lo capità nostro, ab aquells gentils hòmens e cavals qui hic eran, tirà la via dels anamichs ab CCC paons bé abillats, e quant fo en lo terme de Thona, encontrant-se ab ells, ferí axí fortment ab ells e vigorosa que-ls més en fuyta dues voltes, e ultimadament meteren-se en lo Castell de Aguilar, en lo

---

⁷⁶⁵ BUSQUETS, F., FUMANAL, M., CASAMITJANA, J., & ORTIZ, J. (2010). *Travessant el Collsacabra. ...op.cit.*, p.132.

⁷⁶⁶ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* P.15. i Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons Consellers, Bosses de Deliberacions, 1c. XIII-5. F.37v. D'ara endavant s'utilitzarà l'abreviatura AHCB.

⁷⁶⁷ El notari Jaume Safont va deixar constància en el seu llibre de jornades moltes dades interessants sobre la Guerra Civil del s. XV. Alhora, la seva posició propera al Consell barceloní el feia coneixedor de dades pròximes a aquesta institució. Un exemple clar són les anotacions que pren sobre els presos que s'han fet durant el mes de setembre de 1462, on apareix Bernat Guillem d'Altarriba, donzell. SAFONT, J. (1992). *Dietari o llibre de jornades de Jaume Safont (141-1484). A cura de Josep Maria Sans i Travé.* Barcelona: Fundació Noguera. P.171.

⁷⁶⁸ El castell de l'Aguilar —a l'actual terme de Balenyà— és un punt de control estratègic de la via que unia Vic amb la ciutat de Barcelona passant pel pas del Congost. Així doncs, des d'aquest punt podien tallar l'ajuda que la ciutat de Barcelona enviava a la ciutat de Vic.

⁷⁶⁹ És interessant l'estudi de Carlos González en el qual investiga sobre l'ascens polític i econòmic de la família Planella de Moià tot vinculant-se, també, amb la política del moment. GONZÁLEZ REYES, C. (2012). *Ascens polític, econòmic i reproducció ...op.cit.*

qual se faheren forts. E com en March de Planella, qui comendave dits peons, s'esforçàs traure'ls de aquell Castell, ells li faheren colp de pedre, de que és mort, lo que ab molta displicència sabut havem; restam emperò molt conortats, per quant molt gloriosament per la re pública la mort ha presa, per honor de la qual e conort dels parents entenen en les sues funeràries fer lo degut. És ver seria a nosaltres vist molt degut vosaltres deure provehir, de béns dels enamichs, fos feta alguna esmena per nosaltres a quatre filles e un fill que té, com sensa son hage servit molt, revent-na la mort darrerament, de la qual batalla los nostros han hagut lo millor, com no haiam perdut sinó lo dit mort, iatsia al molt stimassem, e los enamichs ne han perduts VIII, derelinquent lo camp, com dit és, en que eran presents n'Altarriba e Verntallat, dels quals hagueran haguda rahó d'en (avidant) si fogits no fossen. És ver se son deseplegats, que la ciutat era restada axí vàcua que noych havia negú, e per causa de la dita fuyta e falta de artellaria per donar conclusió en tal fet, (cone) promptament provehian haiam lo més socors possible, sia de vosaltres e del sacramental, e tremeten una grossa bombardas ab altre artellaria e pólvora per què en persona e béns pugam dits enamichs punir; altrament, si speran dilació, ab lo maior poder que speram, passam perill de perir e perdem venemes e sementer, que és nostra vida e estar. És veritat la setmana pasada, a instància e interveniment nostre e sabuda e consell dels ecclesiàstich e militars, per extrema necessitat, com la ciutat sigués molt desconortada e no bastàs a res, convengué al dit capità ab remedis oportuns haver dels qui devien a la bolla XXV lliures per pagar alguns cavalls e vuyt pahons soldeiat, iuxta lo sou qui aquí-s dóna, los quals no és de pensar lo beneffici que fan, plàcie-us prestar-hi paciència. Suplican-vos pus la voluntat havem tots de morir per defensar la pàtria no omenten negú, car certs vos fem dels qui singularment han bé obrat en dita bregua són estats alguns los quals en alguna sospita havíem; vosaltres endresseu lo posible, manant al deputat local provehesquen de la bolla sien pagats los soldeiat e soldeiadors. E conserve-us, molts reverends, egregis, nobles, magnífichs e de molta providència senyors, la Trinitat sancta en sa divinal gràcia e conservació. Scrita en Vich a XIII de Setembre any Mil CCCC LXIII.

A vostres ordinacions prests e aparellats,

los consellers de Vich." ⁷⁷⁰

La reacció que tingué la ciutat de Vic va ser la d'esmerçar tots els seus esforços a destruir els llocs que donaven suport als remences. Així va ser com es va destruir la Sala de Vilalleons, la casa dels Montcorb, el Despujol de Sant Hipòlit o la *domus* d'Altarriba. En aquest cas concret, demanaren ajuda un altre cop als diputats de Barcelona per poder-la assetjar. I aquests els prestaran dos mascles i dues bombardes per atacar-la:

---

⁷⁷⁰ ACA, GENERALITAT, Sèrie V, 235, 443 i 444.

“Item hi fou posat com fora captada e molt de nit ells consellers havien haut correu que per donar compliment en prendre e haver la casa de Altarriba, havia de gran necessitat dos mascles e dues bombardes per haver la casa de mossèn Altarriba, e que si decontinent non havian se perdere tot. E per ço ells consellers, no havent temps de poder na congregar consell, vist lo benefici que sen sperava saguir, deliberaran fer lo dit préstech ffiants del present consell lo loharà, aprovarà e haguera per bo.”⁷⁷¹

Per tant, tot i que la casa fos enderrocada i cremada, Altarriba sembla que n’aconseguí escapar i continuà amb l’estratègia de tallar la comunicació d’ambdues capitals. El 17 de juny de 1464, els consellers de Vic enviaren carta a Barcelona per explicar a què es devia aquesta falta de comunicació, alhora que aprofitaven per reiterar la demanda d’ajuda per fer front a un Altarriba que els tenia atemorits:

“ E jatsia vuy haiam més empatx e que vuque: haguessen per aquet abominable e cruel daltariva, qui ab molta crueltat corre quant hi ha, e crema, e penja, apresona axí homens com donas, destroueix los blats, e altres malifficis fa, que és increuella Déu com ho pot sostenir. [...] Pregam vos encare, tant com a vosaltres sie possible, doneu orde que en Monccorb, las mullers del Altariba, e den Pujol, e ffills llurs, sien strets de pressons tant com ffer se puxe per quant crehem serà algun tant de ffre en aquests dampnats.”⁷⁷²

La mesura que podien dur a terme les institucions, per tant, contra Bernat Guillem era l’empresonament dels seus familiars, tal com s’esmenta en la transcripció anterior, i de fet es coneix que el seu fill gran, Salvador, va ser pres durant una confrontació a Manlleu durant el febrer de 1465⁷⁷³. A l’octubre de 1464, Bernat Guillem va morir en una lluita al Berguedà. En data de 8 d’octubre de 1464, va arribar una carta de part dels consellers de Berga on descrivien que en una brega contra remences, a part de derrotar-los, hi va morir Altarriba⁷⁷⁴. I un mes després, va ser el seu fill gran qui el va succeir en la seva posició militar dins la guerra. El 20 de novembre de 1464, el rei li va concedir el títol de capità⁷⁷⁵. La captura de

---

⁷⁷¹ AHCB, Fons Consellers, Bosses de Deliberacions, 1c. XIII-6. 1463-64. Carpeta 26. En data de 4 de maig de 1464.

⁷⁷² CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* P.15.

⁷⁷³ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* P. 147. A MARTÍNEZ FERRANDO, E. (1936). *Pere de Portugal, rei dels catalans: vist des dels registres de la seva cancelleria*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans. p. 144. Es pot observar com la vídua i les filles de Bernat Guillem d’Altarriba també foren empresonades.

⁷⁷⁴ CARRERAS CANDI, F. (1895). *Lo capdill vigatà Bernat Guillem d’Altarriba...op.cit.* p. 301.

⁷⁷⁵ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* P.15. i CARRERAS CANDI, F. (1895). *Lo capdill vigatà Bernat Guillem d’Altarriba...op.cit.* p. 301.

Salvador a Manlleu al mes de febrer de 1465 no va suposar el seu final, el qual arribaria, però, l'any següent, el 1466. Tanmateix, a partir d'aquestes dates, les lluites i batalles de la guerra a la vegueria van minvar, i la ciutat de Vic es va dedicar a defensar-se dels contracops i represàlies⁷⁷⁶, amb Joan Pere de Vilademany com a capità de l'exèrcit de Vic a partir del 1466.

4.1.4. Els Altarriba entorn del canvi de segle

L'hereu i successor dels Altarriba, Llorenç, va continuar amb la tendència iniciada pel seu pare de recórrer a la violència per aconseguir beneficis per a la família. Acabada la Guerra Civil, semblaria que aquesta estratègia es deixaria de banda, però no va ser així, sinó ben bé al contrari. Aquest fet sembla indicar, doncs, que el posicionament dels Altarriba a favor de Joan II no responia a una ideologia política, sinó més aviat a la possibilitat d'obtenir uns favors personals gràcies a servir el rei, alhora que donava una certa legalitat a l'enfrontament amb unes famílies amb les quals havien estat enemistats des d'anys anteriors. Així doncs, un cop acabada la guerra, les enemistats familiars continuaven vigents, i per tant, Llorenç continuaria participant de la greu violència en què es veié immersa la ciutat de Vic durant l'últim terç del s. XV.

En primer lloc, però, cal comentar la seva política matrimonial, la qual tampoc no va ser gens menyspreable⁷⁷⁷. De fet, els seus matrimonis, més que aportar possessions al llinatge⁷⁷⁸, sobretot aportarien l'aproximació a famílies que gaudien d'una posició social més elevada que la que tenia la família Altarriba. En aquest sentit cal esmentar sobretot el casament que Llorenç va fer l'any 1486 amb Lucrecia de Peguera, que tenia quinze anys i era filla de Brianda de Vega i Berenguer de Peguera, senyor del castell d'Olost. A part de la importància que podia tenir Berenguer de Peguera en el territori com a senyor del castell d'Olost, Brianda de Vega és la que més interessa, ja que temps abans havia estat amant del príncep

---

⁷⁷⁶ JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* P. 147.

⁷⁷⁷ Sembla ser que el 14 de Gener de 1480, Llorenç tenia la intenció de casar-se amb Elionor Albó, filla de Joan Albó, mercader barceloní. Però finalment aquesta unió no es va celebrar. GUDIOL, J. (1912-1914). *Genealogia de la casa Altarriba...op.cit.* p. 196. Així doncs, Llorenç es va casar en dues ocasions, primer amb Lucrecia de Peguera i anys més tard amb Beatriu de Marimon.

⁷⁷⁸ No podem oblidar que van ser Llorenç i la seva segona muller Beatriu qui acabaren de dur a terme els plets per la possessió del castell i terme de Múnter i de les Escrivanies públiques de Vic. Tanmateix, la voluntat d'incorporar aquestes possessions al patrimoni no la podem adjudicar a Llorenç sinó, que tal com hem comentat, responia a les estratègies econòmiques de Bernat Guillem, el qual en sobrevenir-li la mort no va poder solucionar-ne les peticions, i va ser el seu fill qui se'n va haver de fer càrrec.

Carles de Viana⁷⁷⁹, amb qui havia tingut un fill il·legítim, Felip d'Aragó i de Navarra, comte de Beaufort. A partir del 1470 ja està comprovada la relació de Brianda amb Berenguer de Peguera però no serà fins a l'any 1477 que s'efectuarà el matrimoni. També es coneix com el comte de Beaufort protegia aquest matrimoni —sembla que va pagar les despeses de reconstrucció del castell d'Olost—, igual que la descendència que en sorgís⁷⁸⁰. Per això va ser ell qui va gestionar el dot de Lucrecia amb Llorenç, aportant una quantitat de 1100 lliures. Un cop casats, Llorenç marxaria cap a la guerra amb Granada⁷⁸¹, moment en què el rei li va concedir el grau de capità⁷⁸². Per tant, en aquest moment, obtenia un cert ascens social pel fet de pertànyer a la jerarquia militar a les ordres del rei. Lucrecia, però, es posà malalta l'any 1493 i morí dos anys més tard. D'aquest matrimoni sembla que en van sortir dos fills, però cap dels dos va viure per heretar la successió familiar. De manera que Llorenç d'Altarriba havia de procurar establir un nou matrimoni. En aquesta ocasió va casar amb Beatriu de Marimon⁷⁸³, filla de Bernat Guerau de Marimon, la qual li donaria finalment un hereu, Llorenç d'Altarriba —a vegades se l'anomena Llorencet—.

La seva vida matrimonial, però, segurament va estar molt condicionada pel títol d'alcaid que va rebre Llorenç. De fet, cinc anys abans del matrimoni, el 1493, hi ha una provisió reial on es lliura a Llorenç “la possessió de la castlania del castell de Puicerdà ab cinquanta lliuras de salari, assignadas sobre los emolumentos de la vegueria de la vila de Puigcerdà”⁷⁸⁴. A aquest càrrec s'hi va afegir una nova provisió reial de l'any 1496 amb la qual es posava

---

⁷⁷⁹ Núria Coll fa un treball molt interessant per poder conèixer més detalls sobre el personatge de Brianda de Vega. COLL JULIÀ, N. (1974). Brianda de Vega, amante del príncipe Carlos de Viana, esposa de Berenguer de Peguera; descendencia de este matrimonio. *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*. Núm. 4, 239-270.

⁷⁸⁰ Així doncs, la filla d'aquest matrimoni i que posteriorment es casaria amb Llorenç d'Altarriba quedava protegida pel fill il·legítim de Carles de Viana. COLL JULIÀ, N. (1974). Brianda de Vega...*op.cit.* p.241 i 246

⁷⁸¹ Els Reis Catòlics van començar la conquesta del regne nassarita de Granada l'any 1482. Però aquest regne no va caure fins al cap de deu anys, el 1492.

⁷⁸² Aquest càrrec ha de tenir molta relació amb el fet d'establir lligams amb Brianda de Vega i amb Felip d'Aragó i de Navarra. Sabem que quan va a Granada, ho fa sota les ordres del mestre de Montesa —orde religiosa i militar—, càrrec que en aquest moment ocupava Felip d'Aragó i de Navarra, imposat pel seu tiet Ferran II. Per tant, sembla clar que el matrimoni amb Lucrecia li va aportar el títol de capità. COLL JULIÀ, N. (1974). Brianda de Vega...*op.cit.* p.252.

⁷⁸³ Tenim els capítols matrimonials amb data de 9 d'abril de 1498. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1056.

⁷⁸⁴ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1049.

Llorenç en “possessió de la Torre Cerdana ab los salaris acostumats”⁷⁸⁵, i en el mateix any, Ferran II li va atorgar un privilegi per “exercir lo càrrech de la capitania de la fortalesa de Puigcerdà y la Batllia de Querol ab los salaris competents”⁷⁸⁶. De manera que de l’any 1493 al 1496, Llorenç d’Altarriba ascendeix socialment gràcies als càrrecs militars que li ofereix el rei, un fet que serà molt beneficiós per la família ja que aquests tres castells controlaven el pas natural entre el Principat de Catalunya i França. Les tasques encomanades li devien requerir establir-se a l’actual Cerdanya, i per això en el fogatge de 1497 podem veure com Llorenç, capità del castell de Puigcerdà, es troba en aquesta vila⁷⁸⁷. Mentrestant, la seva muller Beatriu va ser qui, estant-se a la *domus* d’Altarriba, feia de procuradora de les possessions familiars i gestionava les rendes que rebien del seu patrimoni. És per això que en moltes ocasions, en la documentació, la trobem a ella com a signant.

Tal com ja hem comentat, Llorenç tenia un germà —que havia mort l’any 1466— i quatre germanes, de qui es va encarregar de pactar els casaments. El 5 de setembre de l’any, 1486 la seva germana Elisabet d’Altarriba va casar amb Joan d’Olmera⁷⁸⁸, de Sant Cristòfol de les Planes —a l’actual Garrotxa—. Un any més tard hi va haver dos casaments a la família —amb tot el que això devia suposar econòmicament per haver-les de dotar—, el de Margarida i el de Joana Elvira. Per a Margarida es va poder establir un bon casament amb Bernat Joan de Gurb, hereu principal de la família Gurb i senyor del castell de Solterra i la *domus* de la Rovira de Sant Hilari de Sacalm, del castell de Duocastella de Sora, del castell de Sa Reganyada —a l’actual Bellmunt— i altres casals importants de la vegueria de Vic com la Sala i Montral⁷⁸⁹. D’aquest matrimoni només en va néixer una filla, Anna Beneta Segimona, que seria la darrera descendent dels Gurb. Pel que fa a Joana Elvira, es va concertar matrimoni amb Roger de Malars, senyor del castell de Sales, a Sales de Llierca. El seu fill Gispert de Malars va ser qui va fer construir un casal moliner⁷⁹⁰ en unes terres

---

⁷⁸⁵ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1050.

⁷⁸⁶ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1051.

⁷⁸⁷ IGLÉSIES, J. (1991). *Fogatge de 1497: estudi i transcripció*. Barcelona: Rafael Nadal.

⁷⁸⁸ GUDIOL, J. (1906). *Sant Pau de Narbona...op.cit.* P. 581

⁷⁸⁹ GUDIOL, J. (1906). *Sant Pau de Narbona...op.cit.* P. 581 i PLADEVALL, A.; SERRADESANFERM, A. (1986). *Sant Hilari Sacalm. Capital de les Guilleries*. FITER. Veiem com Llorenç d’Altarriba firma un compromís pel dot de la seva germana Margarida amb Bernat Joan de Gurb - ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1052-. Posteriorment trobem una època en concepte de cobrament del dot per part de Bernat Joan —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1056—.

⁷⁹⁰ Gispert de Malars va fer construir aquest casal moliner en el lloc conegut avui dia com a Malars, a l’actual terme de Gurb i al qual s’accedeix des de la carretera de Vic a Manlleu —i que posteriorment va esdevenir

pertanyents al terme de Vilagelans, del qual n'era senyora la seva mare Joana Elvira, que l'havia rebut per testament de la seva germana Elionor⁷⁹¹. L'última germana en casar-se va ser Elionor —l'any 1492— i ho va fer amb el senyor del castell de Montpalau d'Argelaguer, Bertomeu de Montpalau. Es coneix que Elionor era senyora del castell de Vilagelans per donació de la seva àvia materna, Joana Sesheres i que un cop va morir el va rebre la seva germana Joana Elvira.

Per tant, amb aquests casaments veiem com Llorenç d'Altarriba fa un esforç per pactar uns contractes matrimonials amb famílies que gaudien d'una condició social similar a la seva⁷⁹². I malgrat que moltes vegades un casament suposava una bona condició per ascendir de grau social a canvi d'aportar un bon dot al nou matrimoni, en el nostre cas sembla que això no fou possible. No està clar si la raó es trobava en el fet que Llorenç havia decidit ascendir per mitjà de la via militar, o si per la concentració de casaments en un curt període cronològic l'economia familiar no podia oferir dots que resultessin atractius a famílies de major nivell social. De fet es coneix un episodi que podria ser un bon exemple de les dificultats per les que passaria l'economia familiar. I és que un cop mor la seva primera muller, Lucrecia de Peguera, l'any 1495, Llorenç va tenir un plet amb els seus familiars perquè aquests li reclamaven el retorn del dot. Altarriba, però, al·legava que no el podia retornar per culpa de les dificultats econòmiques de la família Altarriba. Poc després, però, arribarien a una solució perquè aquest dot fos retornat⁷⁹³.

Però si bé s'ha pogut observar que la política d'enllaços matrimonials va aportat tot un seguit d'avantatges socials a Llorenç i al seu llinatge, són encara més rellevants les seves actuacions bèl·liques, amb una participació modesta a la Guerra Civil però especialment rellevant per al període posterior a aquesta. Així, la participació de Llorenç d'Altarriba dins la Guerra Civil no sembla pas destacar en la mesura que ho havia fet el seu pare. De fet, Llorenç va haver de fer front sobretot a les conseqüències que la família rebia pel paper destacat de Bernat Guillem com a capità en contra de la ciutat de Vic i no pas prendre una actitud de lideratge enfront dels exèrcits de la ciutat. Com demostra una carta de Joan II a

---

una colònia tèxtil—. LLOP JORDANA, I.; SADURNÍ PUIGBÒ, N. (2015). *Malars. De molí fariner a colònia industrial*. Vic: Eumo editorial, Ajuntament de Gurb i Museu del Ter. P. 25.

⁷⁹¹ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p. 197.

⁷⁹² N'és excepció el casament d'Elisabet.

⁷⁹³ COLL JULIÀ, N. (1974). Brianda de Vega...*op.cit.* p.252.

Francesc Sala, el qual custodiava el castell d'Orís al seu favor, Llorenç d'Altarriba passava a formar part de la tropa que capitanejava el príncep Ferran:

“Nos recordants nos dels assenyalats serveys a nostra maiestat fets per en Bernat Guillem de Altarriba, volem que en Llorenç Daltariba, fill de aquell, stiga en servey del Illustríssimo Rey de Sicília, nostre molt car fill primogènit ...”⁷⁹⁴.

Les principals conseqüències a què va haver de fer front van ser les diferents confiscacions que els diputats de Barcelona, els consellers de Vic i les seves companyies feien sobre el seu patrimoni. L'any 1467, per exemple, se li confiscava el delme que rebia de Tona⁷⁹⁵. Però una altra de les conseqüències va ser el seu empresonament a Barcelona a principis del 1470, tot i que no devia durar massa temps gràcies a la intervenció del mateix monarca Joan II, que va facilitar el seu recat⁷⁹⁶.

Tal com la Capitulació de Pedralbes seria molt benèvola amb qui s'havia oposat al rei durant els deu anys de guerra, la de Vic seguia la mateixa pauta. S'ha pogut observar que la capitulació va resultar molt beneficiosa per a la ciutat de Vic i per al seu desenvolupament, però al mateix atiava els rancors de tots aquells que, com els Altarriba, havien lluitat al costat del rei i ara veien com s'afavoria els seus enemics. Sota les condicions de la capitulació, les represàlies varen ser especialment dures per a gent com Altarriba. Aquest aspecte és important per entendre el perquè de l'actuació que tindria Llorenç d'Altarriba a partir d'aleshores, el qual, veient que el suport que havia donat al rei no es veia recompensat, sinó al contrari, va prendre la decisió de tornar a recórrer a la violència de bàndols dins la vegueria de Vic i de prendre's la llei per la seva banda. L'any 1474, doncs, trobem com Llorenç capitaneja un altre cop un dels bàndols de la ciutat de Vic enfrontant-se a les famílies tradicionalment oposades a la família Altarriba —els Cruïlles, els Malla i els Orís—⁷⁹⁷. En els acords del Consell de la ciutat trobem com se n'exclamen el 30 de novembre de 1475:

---

⁷⁹⁴ La carta té data de 30 de juliol de 1468. CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p. 302.

⁷⁹⁵ L'autor transcriu la carta de 6 de març de 1467 on els consellers de Vic —per ordre dels diputats de Barcelona— confisquen el delme de Tona a la família Altarriba. CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* P.16. Com també es coneix que les obres de refortificació del castell de Centelles per part de les institucions del Principat es feien gràcies als subsidis obtinguts de la confiscació de béns dels Altarriba i Montcorb. MARTÍNEZ FERRANDO, E. (1936). *Pere de Portugal...op.cit.* P. 153.

⁷⁹⁶ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p. 302.

⁷⁹⁷ CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba...*op.cit.* p. 303.

“... Attenent lo dit honorable consell, la present ciutat e par en grandíssim perill [...] per causa de la bandositat dels Cruylles e Altarriba [...] de quasuna part van per la ciutat, a dels uns a dels altres, armats amb lanses e balestes [...] e en forma molt de por donada, que poria molt peril cosa damneia e matar los ciutadans de la dita ciutat ...”⁷⁹⁸

A finals del 1475, de fet, Llorenç d'Altarriba protagonitzà un dels episodis més remarcables de la seva vida i pel qual seria recordat sempre més: l'assalt de l'Altarriba. Els fets van ocórrer l'11 de desembre d'aquell any, però van ser fruit de tota una estratègia que havia planificat Llorenç amb l'ajuda de Luís de Mudarra, capità d'una tropa de mercenaris que retornaven del setge de Perpinyà on havien lluitat en el bàndol de Joan II. Tanmateix, semblava que el monarca no havia complert amb el pagament de les soldades de la gent de Mudarra. Els interessos dels dos personatges van confluir, i conjuntament van tramir un assalt a la ciutat, on Mudarra podria prendre els béns que en saquegés i Altarriba atacaria la ciutat i les famílies del bàndol contrari⁷⁹⁹. Malgrat haver introduït soldats dins la ciutat el dia abans per així l'endemà poder atacar el portal de Santa Eulàlia amb contingents ubicats dins i fora muralles, l'atac es va veure frustrat. Juan de la Muela —un dels mercenaris que s'havien hostatjat dins la ciutat— va explicar el pla d'Altarriba i Mudarra a Guillem de Malla, el qual de seguida ho va relatar al Consell, que va prendre mesures per fer front l'endemà a l'assalt. D'aquesta manera, el dia de l'assalt, l'exèrcit de la ciutat, dirigit per Bernat de Montrodon, va poder prendre els soldats que s'havien infiltrat la nit abans, defensar el portal i iniciar una persecució de l'exèrcit de Llorenç d'Altarriba i Lluís de Mudarra, el qual veient la seva derrota havia fugit en direcció a la Sala d'Heures de Santa Eugènia de Berga. Pocs dies després, el 29 de desembre, Joan Pere de Vilademany va pactar la concòrdia que es faria amb Llorenç per tal que aquest retornés el casal a canvi dels homes que havien estat fet presos dins la ciutat. D'aquesta forma es solucionava un incident que havia espantat severament la ciutat. Aquest episodi també es troba relatat en un acord on la ciutat havia de deliberar com havien de fer front a les despeses que havia generat l'assalt de l'Altarriba per les destrosses a la muralla:

“Attenent aquests dies passats la companyia de mossèn Modarra ab n'Altarriba, e molts altres, voler entrar per força en la dita ciutat e trencar lo portal de Sancta Eulàlia ab destrals e may ab alguns

---

⁷⁹⁸ AMVI, Acords, Vol.2, f.232r.

⁷⁹⁹ Sobre els detalls de l'assalt de l'Altarriba de l'11 de desembre de 1475, vegis: CARRERAS CANDI, F. (1893). *Efemérides històriques de Catalunya*. Barcelona.: La Il·lustració; GUDIOL, J. (1906). *Sant Pau de Narbona...op.cit.*; JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic...op.cit.* i ALBÀS, M.; COLLELLDEMONT, E. (2014). *L'Assalt de l'Altarriba*. Vic: Ajuntament de Vic OFIM.

cavallers qui estant aposentats dins la dita ciutat al qual enantament e insults, megensant lo divinal adiutori, per los de aquesta ciutat són romasos apresonats, e los de fora sen són haguts anar, de que s'és seguit que après per recobrar los dits presos ells han presa la casa de Eures de qui en fora corrent, e apresonant los ciutedans de que per migà de magnífich mossèn Joan Pere de ilademany, capità, e dels consellers amb alguns dels pus singulars de aquesta ciutat, s'és concordada certa capitulació e avinènça continent que tornassen los presos e tornarien la casa de Eures e ço que haurien près e permetien ab cert cartell de fe de no fer pus novitat.”⁸⁰⁰

També en dies posteriors, el Consell de la ciutat de Vic relatà els fets ocorreguts al Consell de Cent de Barcelona, demanant ajuda per combatre les reiterades males intencions de Llorenç. Alhora, també avisava les poblacions properes per prevenir-les dels possibles atacs que hi podria perpetuar Mudarra⁸⁰¹.

Malgrat la injúria que havia protagonitzat Altarriba a la ciutat de Vic, la violència continuà encara fins a l'any 1478, moment en què les bandositats entre els Altarriba i els Cruïlles firmaren una treva. Precisament també és en aquest any que el monarca Joan II feu una concessió a la família Altarriba en recompensa als serveis prestats durant la Guerra Civil i, en certa manera, per indemnitzar-los pels danys que havien sofert en el seu patrimoni durant els anys del conflicte⁸⁰². El rei lliurava a Llorenç el terme de Sant Julià de Vilatorrada, Sant Julià de Vilamirosa, Saderra, Cladelles i Vilacetrú i també de la Garriga amb els seus castells i cases fortes. No sabem si aquest nou patrimoni va estar durant gaires anys dins l'heretat Altarriba, però sí que veiem que no serà inclòs en l'heretat que arribarà a la família Clariana ja al s. XVII⁸⁰³

Aquesta recompensa no va suposar tampoc la tranquil·litat de la família, ni encara menys la finalització de la violència. El 1482, els consellers es queixen als de Barcelona que aquestes bandositats, si no s'hi posava remei, només farien que “cremar e destruir tota aquesta terra”⁸⁰⁴. I més continuaren els atacs quan l'any 1492 hi va haver una forta baralla dins la ciutat on va ser mort el ciutadà Jaume Riera i, per l'altre bàndol, mossèn Pujol, actiu dins els bàndol Altarriba fins aleshores. Aquest fet, com havia passat altres vegades, va fer témer a

---

⁸⁰⁰ AMVI, Acords, Vol.2, f.232v.

⁸⁰¹ La correspondència entre el Consell de Vic i el barceloní la trobem transcrita també a GUDIOL, J. (1906). *Sant Pau de Narbona...op.cit.* P. 574.

⁸⁰² CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig...op.cit.* P.9.

⁸⁰³ ACA, CONSEJO DE ARAGÓN, Legajos, 0260, nº014

⁸⁰⁴ CARRERAS CANDI, F. (1892). *Llorens d'Altarriba...op.cit.*

la ciutat que els bàndols volguessin venjar les morts i que Vic tornés a submergir-se en episodis d'extrema violència. Fou tot just ara que el monarca, ara ja Ferran II, finalment intervingué per posar pau entre les bandositats. El rei escrigué al Lloctinent General de Catalunya dient que si els bàndols accedien a firmar una pau entre ells se'ls perdonarien les faltes comeses fins a aquell moment. Així doncs, a partir del 1492 les bandositats entre Altarriba i Cruïlles firmarien una treva⁸⁰⁵ que pacificava la vegueria de Vic.

Però Ferran II encara va dur a terme una nova mesura, que seria la solució definitiva a tants anys de malvestats. Possiblement cansat dels aldarulls que les bandositats entre Altarriba i Cruïlles havien provocat dins la vegueria de Vic durant gairebé mig segle, com per la certa benevolència que la Corona mostrava envers la família Altarriba, finalment el 23 d'octubre de l'any 1493 el rei va nomenar Llorenç d'Altarriba com a veguer de Cerdanya, Baridà, Urgellet i baronia d'Orcau i batlle de Puigcerdà⁸⁰⁶. Tal com ja s'ha anotat, en els anys successius —el 12 de febrer de 1496— se li van lliurar també els castells de la Vall de Querol —castell de Querol i Torre Cerdana— per la resta de la seva vida⁸⁰⁷. I així és com en queda constància en el Dietari de Puigcerdà:

“Lo primer governador qui fonc en rossello y cerdanya apres de la restitucio dels comptats, fonch mossen ortaffa, y lo primer veguer de Serdanya fonc mossen Lorens de Altarriba lo qual apres fonch capita dels castells de puigcerda carol y torre Cerdana”⁸⁰⁸.

---

⁸⁰⁵ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº 1048.

⁸⁰⁶ ACA, Registres de Cancelleria, Ferran II, 3540 (Officialium 3), fol. 30-31. Sembla que aquell mateix any 1493 Llorenç d'Altarriba assistia a les Corts de Barcelona. MORALES ROCA, Francisco José: *Caballeros de la Espuela Dorada del Principado de Cataluña, Dinastía de Trastámara. 1412-1555*. Madrid: Hidalguía i Instituto Salazar y Castro (C.S.I.C), 1988, p. 40. També a partir d'aquell any i fins a la seva mort va ser insaculat com a diputat per la vegueria de Vic. SERRA I PUIG, Eva (coord.): *Els llibres de l'ànima de la Diputació del General de Catalunya (1493-1714)*. Volum 2. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. p. 189. Aquest càrrec li va ser renovat el 25 de desembre de 1497 per al trienni següent. ACA, Registres de Cancelleria, Ferran II, 3540 (Officialium 3), f. 220-220v.

⁸⁰⁷ ACA, Registres de Cancelleria, Ferran II, 3540 (Officialium 3), fol. 133v-134v. Vegeu el jurament i l'homenatge al representant del rei al f. 135. Per entendre el funcionament dels comtats incorporats recentment, vegeu CASALS, À. (2006). Frontera, guerra, jurisdicció i plet: la Capitania General durant la primera meitat del segle XVI. *Manuscripts*, 24, 153-165, CASALS, À. (1996). Estructura defensiva de Catalunya a la primera meitat del s.XVI: els comtats de Rosselló i Cerdanya. *El poder real en la Corona de Aragón (siglos XIV-XVI)*, vol. II, (págs. 83-93). Saragossa i CASALS, À. (2001). Instituciones catalanas y presencia militar. *Carlos V: europeísmo y universalidad*, vol.III, (págs. 123-144). Granada.

⁸⁰⁸ GALCERAN VIGUÉ, Salvador: Dietari de la fidelíssima vila de Puigcerdà. Transcripció literal i comentari original. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, p. 33.

D'aquesta manera era com la família Altarriba disminuiria la seva presència a la Plana de Vic i centraria molt més les seva atenció en el nou escenari⁸⁰⁹. De fet, la possessió d'aquests tres castells els ofería la possibilitat de control d'una important via de pas, la Vall de Querol, a través de la qual es feia tota la comunicació entre França i el Principat de Catalunya per la part dels Pirineus. Tot i aquesta privilegiada posició, o precisament per això, i des d'aquest punt estratègic, els Altarriba continuaren vinculats a la violència. Així, després que Llorenç d'Altarriba morís l'any 1500, el seu fill Llorenç va continuar actuant en la lluita de bàndols, ara però, emmarcat en el bandolerisme de la Cerdanya del segle XVI⁸¹⁰.

“Per tots aquests senyors, stants aiustats dins la casa jusana del Consolat, feta a ells proposició per dits honorables cònsols com lo deputat, lo qual [és] mossèn Antoni Pasqual, en lo present die los ha dit com los le cayos de mossèn Altarriba roben quiscun die palesament en lo pas de Querol, lo que és gran dany de la vila y terra, que si no y és provehit serà tajar lo pas de Querol, e per ço quina provisió s'i farà. Fonch concordablement.”⁸¹¹

---

⁸⁰⁹ Aquesta mesura segurament responia al fet que fer canviar de territori Llorenç d'Altarriba disminuiria les bandositats dins la vegueria de Vic. Tanmateix, no podem pensar que aquest havia estat l'únic motiu. La incorporació recent del comtat, la voluntat d'instituir en els oficis reials gent capaç de protegir una frontera encara inestable i alhora fer tot un canvi dels llinatges que els havien ostentat fins a la guerra devien ser motius importants pels quals Ferran II va determinar enviar Llorenç d'Altarriba cap a la Cerdanya i la Vall de Querol.

⁸¹⁰ Els diversos articles esmenats a continuació ofereixen la informació dels Altarriba per al seu període cerdà, caracteritzada per una actuació totalment centrada a beneficiar el llinatge. Mostra d'això és com en fer la successió de Llorenç d'Altarriba al seu fill, el qual encara era a la panxa de la seva mare, es van incloure diverses disposicions en el testament per tal d'assegurar que els càrrecs cerdans no s'escaparien de dins la família. COLLELDEMONT VIVES, E., & OBIOLS PERARNAU, L. (2017). De la Plana de Vic a la Vall de Querol: Els Altarriba (1493-1545). *Records de l'Aravó: Bulletin de l'Association pour la Protection du Patrimoine et de la Mémoire Collective de la Vallée de Carol*, núm.13, p.6-17. I COLLELDEMONT VIVES, E., & OBIOLS PERARNAU, L. (2017). Els Altarriba, alcaïds dels castells de la Vall de Querol (1493-1545). *ERA. Revista Cerdana de Recerca*, 2, p. 95-119. Els diversos estudis de l'historiador Lluís Obiols Perearnau ofereixen un coneixement bàsic per comprendre el context del bandolerisme cerdà a on es va inserir Llorenç d'Altarriba. OBIOLS PERARNAU, L. (2012). El bandolerisme a Cerdanya: algunes precisions (1526-1593). A À. d. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol. I* (p. 185-222). Cabrera de Mar: Galerada; OBIOLS PERARNAU, L. (2010). Relacions entre el comtat de Foix i el bandolerisme a l'Alt Urgell i la Cerdanya durant el segle XVI. *Ibix: annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. Vol. 6*, 111-132; OBIOLS PERARNAU, LL.; SIMON LLEIXÀ, E. (2013). El castell de Puigcerdà: alguns aspectes durant el segle XVI. *Ker. Revista del Grup de Recerca de Cerdanya. Núm. 6*, 31-38.

⁸¹¹ ARXIU COMARCAL DE LA CERCANYA. Fons de l'Ajuntament de Puigcerdà. Registre de Consells de 1526 a 1529, f. 208. En data de 24 d'abril de 1529.

Així doncs, malgrat que la família continuaria fent recurs a la violència per aconseguir els seus propis interessos tant econòmics com socials, gràcies a aquest nou canvi d'escenari, la violència que els Altarriba havien dut a terme dins la vegueria de Vic durant tres generacions i durant més de cent anys arribava a la seva fi.

No podem dir el mateix, en canvi, per a l'escenari cerdà, ja que el que més caracteritza Llorenç d'Altarriba fill, o Llorençet, és la seva participació en les bregues de bàndols des dels castells que controlava a la vegueria de Puigcerdà i, també, per ser el personatge amb qui s'acabarà el llinatge Altarriba. És aquest Llorenç qui, ja el 1518, trobem capitanejant les forteses de Puigcerdà, Torre Cerdana i la Batllia de Querol⁸¹², heretades del seu pare. És des d'aquestes forteses des d'on Llorenç començarà a bandolejar, tot aprofitant el control que tenia del pas estratègic de la Vall de Querol, i les seves accions seran tan importants que entre l'any 1525 i 1526 es dugué a terme un procés contra ell per pertorbador⁸¹³. Tot i això, el procés no li va revocar la posició d'alcaid, ja que el 1528 encara el trobem regint l'alcaidia d'aquests tres castells reials⁸¹⁴.

Això comportava que Llorenç estigués instal·lat totalment a la Cerdanya, quedant la gestió de la *domus* i el patrimoni d'Altarriba en mans de la seva mare Beatriu. Aquesta en devia ser usufructuària des de la mort del seu marit Llorenç l'any 1500, i mentre Llorenç fill era petit. Però tot i que el 1524 aquest obtingué la majoria d'edat⁸¹⁵, per la qual cosa legalment hauria pogut gestionar el patrimoni familiar, veiem que igualment ho deixà en mans de la seva mare i, amb un document de 1527, feu una procura tot lloant i aprovant les gestions que aquesta n'havia fet⁸¹⁶. De fet, ja entrat el s. XVI, la gestió del patrimoni Altarriba es centrava cada vegada més en la venda de censals o bé en el cobrament dels censos que comportaven⁸¹⁷, algun plet per protegir part del patrimoni⁸¹⁸ i, en molt pocs casos, algun establiment de terres

---

⁸¹² ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1197.

⁸¹³ ACA, Generalitat, Sèrie G. 193, 66.

⁸¹⁴ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.197.

⁸¹⁵ GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.197.

⁸¹⁶ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1142.

⁸¹⁷ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1066, 1072,1094, 1095, 1096 1098, 1099, 1102, 1134, 1140, 1144, 1145, 1154.

⁸¹⁸ Recordem que tot i que el terme de Múnter entrà en el patrimoni dels Altarriba a partir del matrimoni de Bernat Guillem amb Joana Sesheres —per l'herència de la seva mare Joana Sesheres, que havia casat amb Bernat de Vilagayà, el qual havia estat el senyor de Múnter—, hi va haver un plet que es va allargar molt en el temps. I va ser Beatriu qui n'acabà de portar la defensa fins que finalment fou incorporat al patrimoni

o masos⁸¹⁹. Així que la presència de la família Altarriba a la vegueria de Vic cada vegada devia ser menor, fins al punt que l'any 1525 Beatriu arrendà a Joan Poquí de Vilacetrú⁸²⁰ la casa i heretats d'Altarriba, amb totes les seves pertinences i les de la Sala de Vilalleons, com també les escrivanies públiques, durant quatre anys i per un preu de 263 lliures⁸²¹. Beatriu morí l'any 1529⁸²², i a partir d'aquest any veiem com Llorenç agafà la gestió del patrimoni de la vegueria de Vic, malgrat que podem continuar resseguint-li una presència a la Cerdanya. Mostra d'això és quan el mateix 1529 intentà recuperar la casa d'Altarriba perquè ja havien passat els quatre anys d'arrendament. Sembla que hi hagué problemes perquè l'heretat li fos retornada, i per això Llorenç començà un procés contra Poquí per tal que li fos retornat el patrimoni Altarriba⁸²³.

Llorenç d'Altarriba va emmaridar amb Aldonça Alemany i Descatllar, filla de Pau Alemany i Isabel Descatllar, i van tenir dues filles, Anna Àngela i Anna Susanna d'Altarriba. Però aquesta no va ser l'única descendència que va tenir, sinó que se li coneix que va tenir un fill il·legítim anomenat Jeroni amb una dona que es deia Constança i que vivia al castell de Puigcerdà⁸²⁴. Quan l'any 1539 fa testament, deixa com a hereu universal el fill que la seva

---

familiar l'any 1510, un cop Llorenç pare ja era mort. Per altra banda, també veiem com Beatriu protagonitza un plet contra la seva cunyada Elionor d'Altarriba per la possessió del castell de Vilagelans. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1084. La resposta va ser contrària a la senyora d'Altarriba i el castell va continuar estant sota el poder d'Elionor i, posteriorment, a mans de la seva germana Joana Elvira i Roger de Malars. En un altre document, també trobem Beatriu portant a terme una causa contra Elisabet Grau, viuda de Galceran Grau. Sembla que aquesta darrera havia guardat unes joies d'or i plata de l'heretat de l'Altarriba que un cop reclamades no havien estat tornades. La sentència donada el 6 de maig del mateix 1523 concedia a Beatriu sis dies més per demostrar la seva demanda, ja que la sentència deia que no ho havia fet. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1104B.

⁸¹⁹ Sobretot en el terme de Múnter, terme on encara trobem homenatges al senyor Llorenç d'Altarriba i de Múnter l'any 1529 —tot i que ja no els hem d'entendre com a homes de remença, sinó com a reconeixença de la jurisdicció que Altarriba té sobre Múnter—. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1150.

⁸²⁰ Parròquia que actualment pertany al terme municipal de Manlleu.

⁸²¹ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1135 i 1136.

⁸²² GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba...*op.cit.* p.197.

⁸²³ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1148 i 1149.

⁸²⁴ En el testamet que Llorenç fa l'any 1539 en parla com a *madona Constansa qui està en ma casa, en lo castell de Puigserdà*. També preveu que qui sigui l'hereu procuri donar-li de menjar i vestir durant la seva vida i, un cop mori, es destinin 10 lliures cerdanes per a la seva sepultura i misses. ACA, DIVERSOS, sentmenat, Legajos, Letra A_s/n (Plecs Successions Varias), Plecs 8, 9 y 10.

muller Aldonça porta a la panxa⁸²⁵ i, en cas que no fos mascle, l'hereva universal seria Anna Àngela. Aldonça demanava “suplico me mande favorescer en que se alcance de su Alteza una merced para que si yo pariese hijo, que en el entretanto que-s de edad, se estén las dichas fortalezas en poder del dicho mi hermano”⁸²⁶. Aquesta mateixa petició era secundada pels cònsols de Puigcerdà, al·legant “lo que bé a servit son càrrec” el difunt Llorenç⁸²⁷. Tal com sabem, però, el segon fill del matrimoni va ser Anna Susanna⁸²⁸, de manera que l'herència va recaure en la filla major. En el mateix testament deixa clar que si Anna Àngela no pot heretar el patrimoni per falta de successió, aquest recauria en seu fill il·legítim Jeroni. Anna Àngela va casar amb Ponç Descatllar a l'octubre de 1549. Del matrimoni en va néixer un fill anomenat Andreu Eudald, un altre dit Lluís i una nena anomenada Anastàsia, però cap d'ells no va sobreviure la seva mare⁸²⁹. I com que en aquestes dates ja tampoc no es parla de Jeroni, el patrimoni Altarriba retornava a Aldonça Descatllar —que ja era viuda després que Llorenç d'Altarriba havia mort el 1545—. Així que en el testament d'Aldonça del 27 d'agost de 1580, i essent ja molt gran, fa hereva universal Albina Descatllar, neboda seva⁸³⁰. Finalment, el patrimoni Altarriba no va tenir més opcions que anar a parar a mans d'una dona, de manera que quan Albina Descatllar va casar amb Don Pere de Clariana i de Vilatorra⁸³¹, tot el patrimoni Altarriba quedaria finalment inclòs a la família Clariana.

Tal com apunta Manel Güell, l'extinció biològica és, doncs, el desenllaç de molts llinatges catalans: “la mateixa política d'acumulació de patrimonis de llinatges extingits enllaçats amb el seu propi, que el va beneficiar al llarg dels segles, va beneficiar al final un altre llinatge, el que li prengué el relleu biològic”⁸³². Altres paraules del mateix autor ens il·lustren la dissort

---

⁸²⁵ Tornava a fer la fórmula d'instituir com a hereu universal el fill que la seva dona portava a la panxa en cas que fos de sexe masculí, com ja havia fet el seu pare amb ell, clarament amb l'objectiu de no perdre els oficis reials que posseïen a terres cerdanes.

⁸²⁶ AGS, Estado K, 1705, doc. 41, 28 de gener de 1545 (Aldonça d'Altarriba al Comendador Mayor de León).

⁸²⁷ AGS, Estado K, 1705, doc. 43, 30 de gener de 1545 (els cònsols de Puigcerdà al príncep Felip).

⁸²⁸ Anna Susanna va casar amb el noble Pere de Castellet, fill de Lluís de Castellet.

⁸²⁹ Sembla que un cop mort Andreu Eudald, s'adjudica l'herència a Anastàsia l'any 1561 —ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1161—, però l'any 1567 fa testament Anastàsia, amb la qual cosa fa hereva universal la seva àvia, Aldonça Descatllar. ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1177.

⁸³⁰ Albina Descatllar era Filla de Francesc Alemany Descatllar —germà d'Aldonça— i de Jerònima Vila. El testament d'Aldonça el trobem a ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1190.

⁸³¹ ACA, DIVERSOS, Sentmenat, Legajos, Letra N, Inventari de Vic, s/n, doc. nº1187.

⁸³² GÜELL JUNKERT, M. (2011). Els Margarit de Castell d'Empordà... op.cit., p.499.

de molts dels llinatges catalans de l'època moderna: "els seus membres davallaren [...] com un riu que neix a les muntanyes [...], baixa consolidant el cabal per torrents i valls, tot creixent gràcies a l'aportació d'altres rius [...] que hi moren, fins arribar al mar [...], on desemboca extingint-se"⁸³³.

---

⁸³³ S'han pres les paraules de Manel Güell, que creiem que són una fantàstica metàfora visual per explicar la dissort de molts dels llinatges catalans en època moderna. S'hi han obviat, però, les referències que l'autor intercala sobre la família Margarit.

CAPÍTOL 5. CONCLUSIONS

El principal objectiu d'aquesta tesi doctoral era poder analitzar les bandositats vigatanes del s. XV de forma específica per tal d'aproximar-nos a les motivacions i als objectius reals que duïen els seus protagonistes a fer ús de la violència en les seves lluites de poder. Malgrat que l'estudi de les bandositats per a aquest segle no era nou, sí que es volia assajar un nou enfocament com era el d'investigar les lluites de bàndols coneixent profundament una de les famílies més implicades com eren els Altarriba, i alhora analitzar com evolucionaven les estructures de poder municipal on aquesta família es volia inserir. Era lògic pensar que les vies per aconseguir el manteniment o l'ascens social havien de ser per mitjà de les estructures de poder que li eren més properes. Així ens podíem aproximar a l'evolució d'un llinatge per conèixer la seva estratègia familiar, però es feia del tot necessari conèixer-ne el context proper que li permetia dur a terme les accions necessàries per acomplir la seva estratègia de llinatge.

La ciutat de Vic presentava un escenari perfecte per poder fer aquesta recerca, ja que la seva complexitat política, ja des del s. XIV però sobretot des del s. XV, mostrava una seqüència de canvis i reformes politicosocials molt evidents. Unes reformes que, al seu torn, oferien noves possibilitats d'entrar a la cúpula dirigent en els moments en què es modificaven o s'augmentaven els càrrecs de poder o, en els millors dels casos, es reemplaçaven les famílies que les havien ocupades fins aleshores. Per tant, es creaven unes places de poder per les quals lluitarien les famílies que les pretenien. De fet, la major part de les reformes varen venir donades per la característica que presentava la ciutat de Vic d'estar dividida en dues partides en mans de dos senyors jurisdiccionals diferents. D'una banda, la partida reial, a mans de la Corona des del 1315, que evolucionaria —com la resta de viles reials— cap a la consolidació de les seves pròpies estructures de municipi on una oligarquia ocuparia el grup minoritari de regiment del bé comú. De l'altra banda, la partida de Montcada, en mans de la família Foix —o de la família Cabrera en uns moments determinats—, que gaudia d'una estructura que seguia plenament les formes feudals a mans d'un senyor jurisdiccional.

Així doncs, Vic ens aportava l'exemple perfecte del que estava ocorrent a la resta de territori: l'evolució de les velles estructures feudals —les quals pervivien a redós dels grans esforços dels senyors jurisdiccionals per mantenir-les i així mantenir el seu poder— envers l'estructuració del municipi amb les seves pròpies institucions emparades en un corpus legal

i amb autonomia econòmica suficient com per oposar-se a les anteriors. Les dues fórmules, per tant, totalment antagòniques.

De fet, haver reulat en els segles plenament medievals per observar com va esdevenir la divisió en dues partides i com aquesta va viure fins al s. XIV, ha posat de manifest que aquest aspecte no sempre va generar conflicte. Mentre el feudalisme era el sistema jurídicocial vigent i majoritari, la convivència de les dues partides va ser de bona entesa — malgrat alguns moments on els interessos de la casa de Montcada o Foix entraven en competència amb els del bisbe—. Al cap i a la fi, el seu funcionament no deixava de ser el que passava en la major part de territori durant el feudalisme, on hi havia diferents senyors feudals que cohabitaven seguint un mateix sistema i els quals entraven en conflicte en el moment que els dos pretenien uns mateixos objectius. Així, el bisbe i els Montcada i Foix no feien més que cohabitar com a senyors feudals, però en un espai molt més petit i acotat com era la ciutat de Vic. Tanmateix, quan s'avançava en el s. XIV, moment en què les estructures econòmiques, i de retruc jurídiques, s'havien d'adaptar a una realitat marcada per diverses crisis, es veu com s'estableix un senyor jurisdiccional dins la ciutat molt diferent: el rei. A partir del 1315, doncs, la convivència ja no es faria d'igual a igual, sinó que portaria a l'enfrontament dels senyors jurisdiccionals contra la Corona dins les muralles de Vic. Així doncs, s'ha pogut observar com a partir d'inicis del s. XIV —i intensificant-se a final de segle— els conflictes de la ciutat responien a una nova realitat; no a la confrontació entre senyors feudals, sinó a l'enfrontament entre dos sistemes de govern i de possessió que estaven entrant en competència a la resta de territori.

Les formes de possessió oposades de les partides, alhora, es traduïen en unes diferències abismals en el regiment de la ciutat. Ja des del mateix 1315, la partida reial va gaudir de consell propi format per tres consellers i vint jurats, mentre que la partida de Montcada no ho aconseguiria fins al 1368. Per tant, durant més de cinquanta anys aquesta última va haver de continuar procurant pel bé comú a partir de la fórmula de parlaments generals sota l'autoritat d'un senyor jurisdiccional que no sempre va afavorir que els seus prohoms gaudissin de més autonomia. Però aquesta confrontació de sistemes de regiment no tan sols es pot observar en les esferes de poder sinó que es feia ben palesa també en els seus mateixos ciutadans. De fet, en el dia a dia dels vigatans s'havia de conviure a partir d'uns drets i unes obligacions diferents depenent de la partida on es visqués, de manera que sovint una part se sentia agreujada davant dels privilegis més grans de què gaudia l'altra, com podia ser gaudir de la ciutadania. Totes aquestes diferències també comportarien enfrontaments entre els habitants d'una i altra partida. Així doncs, la conformació de la ciutat

a partir de dues partides era la causa i l'origen dels conflictes convertits en bandositats de la ciutat de Vic del segle XV. Una violència en termes categòrics que era distribuïda en dues posicions: els que s'oposaven al fet que les fórmules de govern municipal s'establissin a la ciutat, ja que això els suposava una menor possibilitat de detenir poder en la seva persona o família, i els qui eren partidaris de l'estructuració del municipi amb les seves pròpies institucions. En el primer cas s'hi trobarien els senyors jurisdiccionals i tota la petita noblesa rural, mentre que en el segon s'hi inclouria l'oligarquia de la ciutat i la menestralia. Així, la defensa dels interessos privats i la lluita al costat d'un o de l'altre sistema de regiment quedaven totalment entrelligats. Aquestes lluites doncs, no responien tant a la defensa d'un sistema juridicopolític concret com a ideologia, sinó que el que feia que ho defensessin eren les oportunitats personals que hi veien per tal d'acomplir els seus interessos privats.

Alhora, ens trobem en una societat on la crisi de les estructures medievals suposava també una manca de sistemes de protecció, que s'havien de suplir per unes xarxes de solidaritat que permetien relacionar-se amb el poder. Aquestes xarxes procuraven pel bé de tots els seus integrants —sobretot formats per parentela fins al grau de llinatge emparentats per via de matrimoni—. Tanmateix, quan el que s'havia de defensar excedia les possibilitats de les vies legals es podia recórrer a una altra eina permesa encara a la baixa edat mitjana: la guerra privada. Aquest aspecte ens permet entendre com la violència era una fórmula més a què es podia recórrer, ja que es veia com a una cosa habitual i comuna. Per tant, no és estrany que quan les xarxes de solidaritat emparessin la violència, aquestes se les passés a denominar bandositats. La documentació és mostra d'això, ja que sota el terme bandositats s'hi emparaven lluites entre llinatges potents que allargaven les seves enemistats en el temps —un aspecte que ens dificulta conèixer més concretament la causa primigènia de la seva oposició— tot aplegant al seu voltant un gran nombre de persones, com també per referir-se a aquelles baralles —més o menys reiterades— entre dos personatges que s'oposen per un motiu més recent i concret i on alhora hi havia implicada altra gent de la seva xarxa de solidaritat però en un nombre menor. Per tant, l'element en comú sempre era la defensa d'uns interessos propis que entraven en competència amb els d'algú altre i que alhora es defensaven mitjançant la violència ajudats per aquesta xarxa de solidaritat.

Amb tot plegat, es tenia el marc idoni perquè la ciutat de Vic en el segle XV visqués immersa de forma contundent en les bandositats. Mostra d'això n'eren les paus de Vicent Ferrer. El sermó del predicador va aconseguir que signessin la pau un total de 532 persones —cal tenir en compte que no totes eren de la ciutat de Vic, ja que hi havia present gent de la vegueria com també de fora d'aquesta—, un número gens menyspreable si es té en compte

el total de població de la ciutat després de les sotragades demogràfiques de la segona meitat del s. XIV. O bé el fet que unes mateixes bandositats, com són les dels Cruïlles contra els Altarriba, s'allarguessin durant pràcticament cinquanta anys, o com algunes famílies concretes van estar vinculades a les bandositats durant tot el s. XV, sobretot els Malla i, de nou, els Altarriba.

És després de tot aquest anàlisi que s'ha pogut observar com els intersticis polítics en les estructures de regiment de la ciutat de Vic eren plenament coincidents amb els moments de més virulència de les bandositats. Per tant, ja d'entrada es confirma com en els moments de reformes on hi ha àrees de poder que en podríem dir vacants, tot un seguit de famílies empraven la violència per poder-s'hi posicionar. Amb aquesta afirmació no es vol dir que la violència s'utilitzés per prendre per la força alguns dels càrrecs de regiment, sinó que l'ús que se'n feia era més aviat per contrarestar les altres famílies que competien per un mateix lloc, com també per afavorir o ajudar altres llinatges que ja estaven en el poder i que alhora podien atorgar aquestes places vacants. La violència, doncs, servia per aconseguir i reforçar aquestes xarxes de solidaritat per tal d'obtenir beneficis i favors per a l'entrada a la cúpula dirigent de la ciutat.

Així és com s'ha vist per al cas de Vic des de l'inici del període analitzat. Concretament, en motiu del deteniment de les batllies de les dues partides a mans d'una mateixa família, els Malla. Aquesta família, provinent també de la petita noblesa rural, gaudia d'una posició dins muralles de gran rellevància. No tan sols ocupaven un càrrec de poder a la partida de Montcada, sinó que tenien també el de la partida reial, i a més com a càrrec vitalici. Per tant, veiem com certes famílies provinents de l'entorn rural, el qual era el territori que els havia aportat un nivell social i econòmic elevat, complementaven les seves àrees d'influència entrant en joc dins la ciutat, fet que els obria la possibilitat de l'ascens social. De fet, tal com hem vist de forma evident per a la família Altarriba, l'entrada en el món urbà va venir donada per la crisi de les estructures feudals del camp i més concretament dins les seves possessions. El llinatge Altarriba, després de la disminució de censos que patí per causa dels masos rònecs i de la falta d'habitants en el seu territori —causats no només per la Pesta Negra sinó també per les migracions en busca de millors condicions de vida—, es veia obligada a buscar una nova via econòmica que, si més no, li permetés com a mínim mantenir la seva posició o, en el millor dels casos, augmentar-lo.

Així és com Pere Joan d'Altarriba va començar a ser present a la ciutat actuant en les bandositats a favor de la família Malla. Posicionar-se sota aquesta fórmula havia de suposar

poder entrar en la prohomenia de la ciutat, gràcies a la condició de què ja gaudia la família Malla. També és lògic trobar que la família Altarriba entrés a través dels Malla, perquè tal com s'ha comprovat a l'àrea rural ja hi tenien relacions vassallàtiques per a alguns dels seus territoris. De nou, trobem com les estructures feudals i les noves estructures urbanes conviuen encara en aquest segle de canvis.

Tanmateix, cal apuntar que Pere Joan, malgrat que el considerem el primer a ser present dins la ciutat relacionat amb les bandositats, no va ser el primer membre de la família que hi tenia presència. De fet, anys abans, al seu pare Ponç també se'l pot resseguir dins la ciutat gaudint d'una certa rellevància. Malgrat això, les seves trajectòries presenten unes característiques ben diferents. Ponç d'Altarriba, tal com esmenta Gudiol, gaudia de consideració de *miles*, cosa que ens reafirma que es devia moure entre els més singulars de la ciutat. Alhora ho podem veure per com se'l troba nomenat diputat pel braç militar a les Corts de 1359 o bé rebent la còpia de Princeps Namque per la guerra amb Castella el 1374, igual que la resta de prohoms de Vic. Tot i això, aquest posicionament li venia donat pel poder i la importància de la família a la seva àrea rural i pel fet d'actuar com a senyor jurisdiccional —recordem que en la seva època el patrimoni rural de la família encara estava en plena esplendor sota un funcionament feudal d'on rebia gran quantitat de censos per la terra que posseïa—. Així, la seva intervenció dins la ciutat es distancia en gran mesura del seu fill Pere Joan, ja que Ponç hi és present per la consideració social més elevada de què gaudia i essent necessari actuar dins la ciutat per ser capital de la vegueria i alhora essent el lloc on hi havia les institucions i estructures de poder —a part que hi tenia casa⁸³⁴—. En cap cas podem observar en la figura de Ponç una voluntat d'utilitzar la ciutat com a via per fer els seu propi *cursus honorum* sinó més aviat com a espai de representativitat de la seva condició.

En temps del seu fill, Pere Joan, en canvi, el patrimoni Altarriba ja havia patit la gran batzegada que comportava a la disminució de censos. La seva proximitat a una família com els Malla, que tenien presència dins la ciutat des de temps més remots, podia ser una bona manera per posicionar-se i salvar la seva situació. El context era ideal per començar a prendre-hi part: el desposseïment a la família Malla de les batllies l'any 1385 i uns anys després, el 1396, la confiscació dels béns de la casa de Foix, el qual era senyor de la partida

---

⁸³⁴ Aquest element és comú a totes les famílies provinents de la petita noblesa rural. El fet de poder ser presents a la ciutat de Vic, espai de poder i seu de Bisbat, comporta que a partir sobretot del s. XV la major part d'ells es facin construir cases on ostentar la importància del seu llinatge.

de Montcada. És en aquest moment que els Malla fan que la seva xarxa de solidaritats — dins de la qual es troba Pere Joan— prengui les armes per defensar els seus propis interessos davant la denúncia que havien fet Pere Mir i Pere Todonyà que una única família detingués tant poder dins la ciutat.

I és que al cap i a la fi, el que de nou estava en lluita era la competència de poders. Mir i Todonyà representaven la ciutat i prenien part dins el Consell de la partida reial. Per tant, sembla clar que el que denunciaven no era tan sols la família Malla, sinó l'acapament d'aquest poder per part d'una única família, que no podem oblidar que provenia de la tradició feudal, i que per tant posava en perill el funcionament legal que ja tenia la partida del rei. Però tot i que les batllies fossin retornades el 1491, un fet que aportà uns moments d'una certa calma a la ciutat, aquests odis reviscolaren a partir de la confiscació dels béns dels Foix feta pel rei Martí, la qual comportava una breu unificació de la ciutat dins la Corona.

Així, les bandositats dels Malla tornaven a prendre força, ja que aquests el que veien en l'acció d'unificar la ciutat era que es limitaven totes les esferes de poder on eren presents. No podien acceptar haver d'arrecerar-se de nou en l'àmbit rural, el qual ens podem imaginar que havia patit les mateixes conseqüències de la crisi agrària de finals del s. XIV que havien patit els Altarriba. Així, malgrat que poguessin haver-hi alguns petits períodes on semblava que la ciutat vivia en tranquil·litat, no eren mai definitius i ni molt menys significaven que el motiu pel qual s'estava lluitant s'hagués solucionat. De fet, veurem com les bandositats entre els Malla i els Todonyà —tal com les hem vist anomenades dins la documentació—, eren encara presents en el canvi de segle. De fet, el 1401, Per Mir va ser mort per part dels Malla, i Roger de Malla —que havia estat veguer i batlle de la partida reial— també va ser mort el 1402. Tot això ocorria tot i haver estat retornada la partida de Montcada als Foix just l'any 1400.

Per tant, aquest fet ens presenta una de les principals problemàtiques que sorgien a l'hora d'intentar aturar les bandositats. I és que en el moment en què dos bàndols s'enfrontaven per defensar una causa oposada, qualsevol solució que es prengués suposava un greuge envers un dels dos. Així ho veiem clarament per a la ciutat de Vic, ja que en el moment de la restitució de la partida als Foix, la gent que defensava la unificació de la ciutat va veure esmunyir-se el seu objectiu, fet que comportava alhora que aquests no abaixessin les armes. Tanmateix, l'altre element que comportava que les enemistats no tinguessin aturador era que la suma de tots els greuges fets d'un bàndol a l'altre portava implícita la venjança,

motiu pel qual les enemistats i els odis s'heretaven dins la família i es traspassaven al llarg del temps i, en la major part de les ocasions, sense ja recordar quin era la causa primigènia.

A aquesta conclusió també s'hi devia arribar des de la ciutat de Vic. Per això a partir del segle XV veiem com s'introdueix una nova manera per intentar frenar a la violència de bàndols: els predicadors. És molt important, doncs, el paper que té la predicació de Vicent Ferrer de 1409 a la ciutat. Aquest fet ens demostra diferents elements. En primer lloc, com les institucions buscaven una nova fórmula per aturar la violència de la ciutat un cop observat que les fórmules de repressió legal eren inexistent, tant perquè les solucions aportades pel monarca no oferien una solució per al conjunt de la gent implicada com també perquè en la gran majoria de casos els oficials reials a qui pertocava reprimir la violència formaven part de les mateixes bandositats. En segon lloc, la preocupació que generava a la mateixa població l'existència de les bandositats —fins i tot podem pensar que això era així pels mateixos que en formaven part per l'esgotament i l'impediment d'una vida quotidiana que comportaven—, perquè no feia més que provocar una situació d'inestabilitat general i entorpir el desenvolupament de la ciutat. Tanmateix, no es pot menysprear la capacitat d'influència que exercia l'Església en aquests segles baixmedievals. Per tant, part de la població també devia ser moguda a acudir a aquestes predicacions per l'obligació espiritual que suposaven. I, en tercer lloc, i com a element més destacable, la predicació i la posterior firma dels implicats en els bàndols oferia tant a la ciutat com a la Corona una llista detallada de totes les persones que havien estat involucrades en la violència per una i altra facció.

De fet, tal com hem vist, es va utilitzar precisament d'aquesta forma. De manera que el 1424, degut a les fortes tensions encara presents a la ciutat i en el Consell després que les batllies fossin finalment redimides dels Malla, el rei va posposar l'elecció de consellers. L'ordre que donava era que s'havien d'elegir persones idònies per al regiment del bé comú i que fossin nomenades pels membres del Consell tot indicant a quin bàndol pertanyien, per finalment acabar escollint el Consell el mateix rei. Per tant, és destacable que per part de la Corona, i malgrat que fos una mesura puntual juntament amb l'elecció de 1398, es formés el Consell amb membres dels bàndols. Aquesta mesura, però, perseguia més l'equitat entre bàndols que no pas una acceptació dels implicats a la violència dins el poder municipal. Tanmateix, els esdeveniments varen demostrar que aquest intent d'afavorir les dues faccions a parts iguals no va portar la tranquil·litat, sinó que les bandositats estaven de nou ben enceses. I encara seria més així quan es decidís a partir de 1431 que el camí que s'havia de seguir era la compra de la partida de Montcada.

El fet de treballar amb els acords de la ciutat ha posat de relleu un aspecte inèdit fins avui. Tots els autors que s'havien deturat a analitzar la formació de la ciutat de Vic no s'havien detingut a observar minuciosament el període comprès entre la dècada dels anys 20 fins el 1450 més enllà de les tensions generades per aquesta compra. Altrament, gràcies a les deliberacions del Consell, s'ha pogut comprovar l'existència d'un consell comú per a les dues partides regulat per uns Capítols Comuns que, com a mínim, tenien trenta-quatre capítols. Aquest element ens mostra tant la necessitat com la voluntat d'una part de la ciutat de poder-se regir conjuntament, malgrat la dificultat que representava haver-ho de fer a partir de dos consells diferenciats i amb estructures de funcionament en certs moments oposades. Però el fet de no haver-se conservat els privilegis que regulaven aquest Consell de vint-i-dues persones ha comportat que no s'hagi inclòs com un atorgament més en l'evolució de les estructures del municipi. Alhora, presenta una nova línia d'investigació — per com aquest funcionament del Consell de vint-i-dues persones podria tenir relació amb la pressió per a la compra de la partida de Montcada— que podria afegir més detall a un període que fins ara tan sols s'havia explicat de forma molt superficial.

En aquest moment, doncs, la ciutat de Vic tenia autonomia i capacitat econòmica suficients per fer fora la noblesa de dins el regiment de la ciutat. El camí havia de ser que el conjunt de la ciutat fos regida per un únic consell sota una estructuració del poder marcat pel corpus legal que li oferien les Constitucions de Catalunya, els Usatges de Barcelona i els propis privilegis que la Corona havia atorgat a Vic al llarg de la seva història. Així, les bandositats que havien estat lluitant sota l'excusa de la redempció de les batllies ho continuarien fent. Al cap i a la fi, la causa de fons per la qual es lluitava es continuava mantenint: l'estructuració del poder municipal de la ciutat *versus* la noblesa jurisdiccional reticent a perdre les seves àrees de poder dins la ciutat.

I així va ser com les bregues i els encontres varen continuar amb cicles més o menys pacífics seguint plenament la intensitat de les gestions de la compra de la partida de Montcada. La correlació és exacta. Així, és molt evident que en cada moment que s'avançava en la reforma política que suposava la unificació de la ciutat, els qui s'hi oposaven mostraven la seva oposició per mitjà de la violència. Altrament, en la documentació hem vist que en diferents ocasions els noms dels capitosts de les bandositats canviaven. Un exemple és quan en la pau de Sant Vicenç Ferrer els dos bàndols oposats són els Malla i els Savassona, mentre que en d'altres ocasions havien estat els Malla contra els Mir i Todonyà, o els Altarriba contra els Cruïlles més endavant. Però gràcies als acords es pot comprovar que el que canviava era qui capitanejava el bàndol,

mentre que els valedors i els implicats acostumaven a ser els mateixos. De nou, veiem que les enemistats perduraven en el temps i que el que tenia una gran importància dins la xarxa de solidaritat no era tant l'objectiu a aconseguir sinó l'enemic contra qui lluitar. Aquest seria l'aspecte que donaria explicació al fet que en certs moments el nom que ens apareix a la documentació com a líder del bàndol fos un o altre, el qual capitanejava la lluita per a la seva causa, però que si ens fixem en la composició sempre s'anava a parar a unes mateixes famílies de la pròpia xarxa de solidaritats que l'ajudaven contra l'adversari que tenien en comú.

Davant, doncs, de la imminent compra de la partida, varen seguir uns anys molt intensos de violència que durarien fins als primers anys en què la carta magna ja estaria en funcionament. Ara ja no es lluitava per impedir la unificació de la ciutat, aconseguida el 22 de setembre de 1450, ni per evitar l'exclusió final de la noblesa, sinó que s'estaven fent els últims intents d'impedir que el poder municipal s'imposés de forma definitiva. És aquí on, de nou, trobem la família Altarriba amb Bernat Guillem al capdavant. Finalment, però, l'oligarquia municipal havia guanyat a la noblesa i seria ella qui a partir d'aleshores ocuparia el poder de la ciutat. No es pot oblidar que el privilegi d'Alfons exclouïa explícitament del Consell la noblesa —i més encara la casa de Cabrera—. Aquesta seria, doncs, la premissa de la lluita per a les dècades següents. I és que, al cap i a la fi, el privilegi no tan sols havia eliminat la possibilitat de la noblesa de tenir una jurisdicció dins la ciutat sinó que alhora els havia clarament foragitat de la nova estructura de regiment. La noblesa quedava exclosa de la ciutat de Vic.

Alhora, era en aquest moment que s'introduïa la insaculació amb l'objectiu que la sort ajudés a renovar del Consell aquella oligarquia la qual també havia perpetuat posicions acèrrimes dins els bàndols. Malgrat tot, aquesta situació no es va aconseguir. La insaculació no va foragitar la oligarquia prèvia a la carta magna. Cert és que es varen introduir nous llinatges en el regiment de la ciutat, però moltes de les famílies que havien estat presents fins al moment es poden continuar resseguint en la documentació del Consell a partir de 1450. I és més, algunes d'elles —com el cas dels Fontarnau o dels Pruners i d'altres— encara se'ls pot trobar en el segle XVI. Eliminar la cooptació l'únic que va aconseguir va ser que prengué més importància l'elaboració de les matrícules per mantenir la mateixa oligarquia dins les bosses, així que la regeneració que buscava Joan II no es donà. Tot plegat era un greuge prou important per a la noblesa com per continuar lluitant contra la ciutat, ja que, després de veure com els desapareixia la possibilitat de recuperar els seus propis patrimonis per mitjà del poder municipal, ara només els quedava continuar lluitant.

Aquests odis i confrontacions van trobar el context ideal amb la Guerra Civil catalana. Al cap i a la fi, els ideals i els desitjos de la noblesa de la vegueria no diferien gens de la voluntat de la noblesa del Principat, que reclamava més poder enfront de les institucions que havien anat evolucionant i afermant el seu poder. Així va ser com els bàndols vigatans de la guerra coincidien plenament amb els bàndols que prèviament ja havien estat actuant. Per tant, és molt interessant destacar com unes bandositats i unes enemistats ja existents varen continuar portant a terme la seva lluita però sota una nova dialèctica i lluita general com era la Guerra Civil. Malgrat tenir el treball pioner de Sobrequés⁸³⁵ sobre el paper de la noblesa a la guerra, caldrien més estudis per saber si aquest aspecte es detecta de forma generalitzada a d'altres ciutats del territori, ja que això ens faria plantejar i definir de forma més acotada la composició dels bàndols de la Guerra Civil i el motiu d'implicació real que faria que la gent es decantés per Joan II o per les institucions capitanejades per la Diputació del General. No semblaria tant que els implicats lluitessin per les causes generals de la guerra, sinó que sembla més aviat que la guerra els oferís un context bèl·lic que els permetria continuar duent a terme la seva lluita sense impugnació per part de la justícia, almenys fins que aquesta finalitzés.

Altrament, malgrat que la Guerra Civil acabés gràcies a capitulacions on no s'havia de considerar cap dels bàndols com a derrotat —recordem la posició de Joan II, que no és que perdoni els revoltats sinó que accepta que no hi ha hagut revolta—, sí que a la pràctica un dels bàndols quedava desafavorit en les disposicions pactades. Alhora, s'hi afegia que qui més en sortia perjudicat era el bàndol que havia donat suport al rei, precisament el vencedor. Així, a nivell local, la capitulació de Vic no va suposar el document de pacificació d'una guerra, sinó que va comportar que la noblesa es trobés en una situació més precària que no pas en temps previs a l'esclat del conflicte.

Però la impossibilitat d'entrar en els espais de poder de la ciutat ara no eren barrats a tota la noblesa rural de la vegueria, ja que alguns d'ells, i gràcies a la guerra, havien aconseguit fer-s'hi un lloc. Un clar exemple en són la família Montrodon i Vilademany, els quals provenien de l'entorn rural per mitjà d'estructures feudals, però que pel fet de no haver estat implicats plenament en les bandositats de la primera meitat del XV i la seva posició al costat de la

---

⁸³⁵ SOBREQÜÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). La Guerra Civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. La societat catalana durant el conflicte. Vol. 2. Barcelona: Edicions 62. El capítol IV precisament tracta sobre la noblesa catalana durant la Guerra Civil —pàg. 7-190— i el capítol VI sobre algunes ciutats catalanes durant la Guerra Civil —pàg. 243-330—.

ciutat durant la guerra, es van poder aproximar al poder urbà des dels càrrecs de capitans. Queda demostrat quan, anys després, amb el conflicte dels creditors, es troba com Montrodon faria d'intermediari de la causa entre ciutat i creditors. Es veu, doncs, com alguns dels nobles en varen sortir beneficiats i es varen poder aproximar al Consell unificat.

Però aquesta no era la tendència general, sinó que la gran majoria de llinatges nobles provinents de l'àrea rural es veien privats d'entrar en l'estructura de regiment de la ciutat — explícitament registrat a la capitulació de la ciutat—, amb l'agreujant que algunes altres famílies sí que ho podien fer. Alhora, a més a més, els seus patrimonis havien estat força damnificats i no en podien demanar cap indemnització. Aquesta era la situació amb la qual es sortiria de la guerra. Així, no és gens estrany que encara per al període de la postguerra fins a la dècada dels anys noranta del s. XV, Altarriba i Cruïlles duguessin a terme una violència extrema dins la ciutat.

Alhora, altres motius com el conflicte entre la ciutat i els creditors també servien d'excusa perquè tornessin a saltar els odis, cosa que permet observar com aquests eren latents, i sota qualsevol tipus de tensió es podien tornar a prendre les armes. És interessant com a les fonts es troba la queixa dels consellers que els creditors es mostraven i volien ser els senyors de la ciutat. Una altra vegada es demostra com pertànyer en aquesta oligarquia possibilitava tenir una influència i un poder per sobre de la resta de ciutadans. Finalment, les violències varen remetre a partir de 1493, quan Ferran II dugué a terme mesures de pacificació⁸³⁶. En primer lloc, s'ha vist com a partir d'aleshores —i seguint el privilegi atorgat el 1475— la noblesa podria formar part del consell. Alhora, Ferran II, atorgava poder a una de les famílies que més havia lluitat per aconseguir-ho, els Altarriba. Així és com de forma molt hàbil els va atorgar el poder en una altra vegueria com seria la de Cerdanya.

Es veu clarament, doncs, com Ferran II esmerçava esforços a pacificar unes bandositats ja envellides i allunyades del seu motiu original de lluita però que alhora li impossibilitaven afermar i ampliar el poder reial al territori. Cert és que en la carta de 1492 del rei al seu lloctinent per tal de pacificar els Cruïlles i els Altarriba s'esmenta com les mateixes bandositats, esgotades de tanta violència, demanaven la pau. Però aquest no devia ser el motiu real, ja que els Altarriba varen continuar fent ús de la violència a la vegueria de Cerdanya amb objectius clars de reafirmar els seu poder en un nou territori. Aquesta

---

⁸³⁶ CASALS, À. (2010). Vicens i Vives i el redreç de Ferran II. En À. CASALS, *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens i Vives* (págs. 105-124). Cabrera de Mar: Galerada.

voluntat d'acabar amb la lluita, devia respondre més al fet que la causa original de conflicte entorn de la competència entre dues estructures de poder antagòniques s'havia esfumat, i més davant d'una nova política centralitzadora com era la de Ferran II. Per tant, el que havia portat els Altarriba a lluitar durant pràcticament un segle es va veure com a inútil per aconseguir l'ascens social i econòmic, i més encara davant la nova oportunitat que els oferien els càrrecs de veguer i d'alcaids per al territori cerdà.

Alhora, Ferran II, conscient que necessitava la noblesa al seu costat, va decantar-se per pacificar les tensions hagudes fins al moment. Una de les formes d'aconseguir-ho va ser amb l'estabilització del feudalisme que va suposar la Sentència Arbitral de Guadalupe. Amb aquesta acció allunyava la noblesa del poder, però alhora suposava posar aturador a la decadència econòmica que patia aquesta, malgrat que tan sols fos temporalment. Per altra banda, afavoria la barreja entre els sectors urbans i els sectors més baixos de l'estament militar amb la creació de la categoria de ciutadans que dugué a terme a Barcelona. Alhora, amb els canvis introduïts a les grans institucions com el Consell de Cent i la Diputació del General amb la introducció de la insaculació, el que intentava era despolititzar les institucions. Per últim, i essent el cas dels Altarriba, oferia posicions de poder servint la Monarquia a llinatges que s'havien vist perjudicats en temps anteriors. Amb tot això, situava la noblesa en una posició clarament diferent que la política del seu pare. Així, les mesures aplicades per Ferran II a la ciutat de Vic es dirigien clarament a imposar aires nous i obrir les cotes de poder a uns nous llinatges que no havien estat vinculats als odis de les bandositats vigatanes. Tanmateix, i tal com es coneix, el segle XVI tampoc no seria un segle on la lluita de bàndols s'atenués, però el context de la ciutat ja seria totalment diferent.

Per altra banda, retrocedir fins a l'inici del llinatge Altarriba —finals del s. XII— dins l'estudi de cas ens ha permès observar d'on sorgia el poder de què disposava la família ja des dels seus orígens. La comprovació que les seves possessions procedien de la família Meda, castlans del castell del mateix nom, ha estat la clau per entendre que el seu poder emergia de les rendes que li oferien les terres que gestionava segons una estructura encara plenament feudal. Algunes d'aquestes possessions les tenia en feu per algun altre senyor, però d'altres era la família Altarriba qui en tenia la plena jurisdicció i era gràcies a aquestes on es sostenia el seu poder —tant per les rendes com per les estructures vassallàtiques que hi eren establertes—. Per tant, aquesta situació que s'iniciava a finals del s. XII els va permetre fer-se un lloc dins la noblesa rural de la Plana de Vic, amb un radi d'influència centrat entre les parròquies de Sant Julià de Vilatorrada, Sant Martí de Riudeperes, Sant Sadurní d'Osor i Sant Feliu de Planeses.

La comparació del seu patrimoni abans i després de la Pesta Negra, d'altra banda, ha estat l'element primordial per entendre com la família Altarriba —una de les més afectades per l'epidèmia de tota la parròquia de Sant Julià de Vilatorrada— es veié obligada a buscar noves vies per sobreviure a la crisi en la qual es veia submergida. Tan sols un dels seus masos va quedar habitat, de manera que la seva economia, basada en les rendes que cobrava pel treball de la terra que en feien els seus pagesos, ho tenia molt difícil per tornar a nivells d'abans de la pesta. Així doncs, la família Altarriba començà a dur a terme una nova estratègia econòmica i social per intentar mantenir el seu poder. Si amb Pons d'Altarriba detectem que hi comença a haver una nova voluntat de crear pactes matrimonials que afavorissin la família, serà clarament amb Pere Joan d'Altarriba amb qui veurem aquesta nova estratègia ja no només basada en la terra, sinó també en l'aliança amb d'altres llinatges que els fossin favorables. Així que l'anàlisi patrimonial familiar al llarg dels seus primers segles ens ha ajudat a entendre per què Pere Joan d'Altarriba es veu involucrat en les bandositats de Vic a partir de finals del s. XIV.

Tal com ja hem esmentat, la família hauria pogut introduir-se a la ciutat buscant solidaritats amb la nova burgesia incipient de Vic. Tanmateix, es veu clarament com la família Altarriba era hereva d'una tradició vassallàtica feudal. El fet de ser feudataris de Pere de Malla per les propietats Altarriba, ens dona la pista que va ser aquesta família la que va ajudar a introduir els Altarriba a Vic. Però els Malla, que ja gaudien d'una bona condició social dins les muralles gràcies als càrrecs de batlles de les dues partides, es van veure immersos en les bandositats per defensar la seva posició social. Així doncs, veiem que la família Altarriba va entrar en les bandositats de principis de s. XV, en primer lloc, per la situació de crisi que estava passant la seva economia però, en segon lloc, perquè la família amb qui havia establert una xarxa de solidaritat era la principal protagonista d'aquestes bandositats.

La seva posició al costat de la família Malla perdurà fins al 1420, moment en què veurem que els Altarriba s'oposaran als Malla a causa del conflicte sobre la batllia de la partida de Montcada i, a partir d'aleshores serien els seus enemics fins a finals del s. XV. De fet, el rei havia pactat amb Berenguer de Malla que en el moment de la seva mort la partida es redimiria. Podria ser doncs, que Altarriba, malgrat que s'oposava fermament a la ciutat, no es volia involucrar en les lluites de Ponç de Malla davant d'una disposició reial com la que s'havia establert entre Berenguer de Malla i el rei.

Aquesta actitud contrària a la ciutat va ser continuada pel següent membre Altarriba, Bernat Guillem. I si des de la posició de veguer de Vic i Ripoll va exercir amb força per tal que la

unificació de la ciutat no es dugués a terme, tampoc no va canviar la seva posició enfront la ciutat. Ell va ser el gran protagonista de la família i qui més va canviar l'estratègia familiar. Amb ell ja es veu clarament que la violència i el bàndol s'utilitzen en favor propi: tant ho podem veure amb els diferents càrrecs que va obtenir durant la seva vida com els diferents favors que va rebre per part de la corona malgrat ser el causant de les bandositats entre els Cruïlles i els Altarriba. La seva intervenció a la Guerra Civil va ser molt important, però un cop acabada aquesta guerra, les enemistats entre els Cruïlles i els Altarriba van persistir. És clar, doncs, que la Guerra Civil va emascarar uns odís que havien anat arrelant en el si de les famílies vigatanes i que un cop conclusa la guerra encara es mantenien. De fet, aquestes bandositats van persistir, ara protagonitzades per Llorenç d'Altarriba. I de fet, no es veuran finalitzades fins que Ferran II aparti la família Altarriba de l'escenari vigatà, donant el control de la Vall de Querol a Llorenç.

Per tant, la família Altarriba va tenir una persistència en l'ús de la violència i va estar enemistada a unes mateixes famílies pràcticament durant tot un segle. De manera que si podem afirmar que darrere el bàndol no hi ha cap ideologia, tot sembla indicar que aquest en canvi era utilitzat per perseguir els interessos propis de les famílies que l'integraven i que havien establert una xarxa de solidaritat entre elles. Potser no totes coincidien en tenir un interès idèntic, però on sí que coincidien era en tenir un opositor comú, i l'estudi de la família Altarriba ens ha pogut ajudar a demostrar aquest element.

D'altra banda, no podem deixar de destacar l'actitud de benevolència que la Corona va mostrar envers la família Altarriba —sense haver pogut determinar en quin grau hi va influir l'afer de la batllia de la partida de Montcada—. Episodis com el de la reina regent Maria donant permís per usar les armes a Bernat Guillem, la concessió directa del càrrec de veguer i batlle de Girona per part del llavors lloctinent Joan de Navarra, la petició de retirar la causa que tenien els jurats de Girona contra Bernat Guillem d'Altarriba per part de Juana Enríquez, la disposició de Joan II en què posà Llorenç d'Altarriba sota les ordres directes del príncep Ferran II, com l'ajuda que ofereix per tal d'alliberar Llorenç del seu empresonament l'any 1470 o també el nomenament de castlà dels castell de la Vall de Querol que Ferran II atorga al mateix Llorenç, en són més que una comprovació. Per tant, tot sembla indicar que la lluita que va portar a terme la família Altarriba per mitjà dels bàndols va comportar que aquesta s'aproximés a la Corona, la qual va ajudar a l'ascens social i econòmic dels Altarriba, sobretot des de mitjan s. XV.

En resum, haver analitzat exhaustivament la família Altarriba ha permès entendre per què la família va fer l'ús de la violència en el seu origen, alhora que s'ha pogut observar com van mantenir una mateixa posició en contra de la ciutat al llarg de les tres generacions. Lògicament, però, aquesta lluita la van haver d'adaptar en el context precís de cadascun dels membres del llinatge. En resum, Pere Joan es va oposar intensament a les gestions per a la compra de la partida de Montcada perquè suposava l'anihilació del poder de la noblesa dins la ciutat. El seu fill Bernat Guillem Altarriba també va defensar la mateixa posició contra la compra just en el tram final de les negociacions i, ja un cop portada a terme amb èxit, va continuar exercint una forta violència contra la ciutat en els primers anys després que la carta magna fos concedida per Alfons el Magnànim i estigués entrant plenament en vigor. Però la lluita en contra de la compra de la partida, a partir d'aleshores, deixava de tenir sentit. Tanmateix, el llinatge va continuar mantenint la seva ferma oposició a la ciutat però ja en un nou context polític com va ser la Guerra Civil. Així, Bernat Guillem ràpidament es va alinear al costat de Verntallat i de tots els qui eren contraris al bàndol de Vic i, de retruc, en contra de les institucions del Principat. Un cop acabada la guerra, ja el fill de Bernat Guillem, Llorenç, va ser qui va continuar en defensa de la posició familiar i en contra de la ciutat. Ara bé, el context era molt diferent que el del seu pare ja que no hi havia un context polític complex com ho havia estat any abans. Així, les seves accions varen ser estrictament adreçades a defensar i aconseguir els seus propis interessos portant una aferrissada lluita contra els Cruïlles. En aquest sentit, el seu odi cap a la ciutat no havia desaparegut i mostra d'això en va ser l'assalt que va protagonitzar el 1475. Les seves accions a la vegueria de Vic només es veurien aturades gràcies a l'atorgament del càrrec de veguer i d'alcaid dels castells de Puigcerdà, Querol i Torre Cerdana.

Així, aquesta llarga tradició de posicionament contra la ciutat, i que ja només trencaria Llorenç pel fet que Ferran II havia situat a la família en un territori allunyat del seu àmbit de conflicte, s'hauria prolongat al llarg de tres generacions, al final de les quals, de ben segur que era difícil de recordar quina era la causa original que els havia fet entrar en lluita contra la ciutat. I si malgrat en origen la seva lluita anava adreçada a recuperar l'economia familiar maltractada per les crisis de mitjan s. XIV, havia evolucionat cap a la lluita contra les estructures de poder que competien amb un senyor feudal al qual els Altarriba defensaven per similitud de tarannà i per possibilitats d'ascens social que li oferia, per acabar portant una lluita contra l'estructura mateixa a la qual li havien privat l'accés. La lluita havia canviat de motivacions, però el que no havia canviat era el subjecte contra qui lluitaven. Al cap i a la fi, el llinatge Altarriba estava portant a terme la seva pròpia venjança contra els qui l'havien deshonrat, la ciutat.

Així doncs, en un àmbit més ampli del de les xarxes familiars, es veu clarament com les bandositats formaven part de la lògica municipal. Les bandositats no tan sols tenien sentit gràcies a les reformes en les estructures de poder, les quals els oferien noves àrees de poder vacants i, per tant, un benefici prou atractiu com per prendre les armes, sinó, també per ser un element que afavoria l'evolució de les pròpies estructures municipals. Al cap i a la fi, pel fet de lluitar per uns funcionaments de poder diferents, unes i altres havien de prendre mesures per contrarestar els greuges que realitzava el bàndol. Amb això es vol dir que si la violència no hagués estat tan potent a la ciutat de Vic, qui sap si l'evolució cap a la unificació i la introducció de la insaculació hauria succeït de la forma i amb els temps que es va esdevenir. Per tant, tant la Corona com la partida reial en el seu moment o el Consell unificat a partir de 1450 van ser els primers que procuraren obtenir privilegis detallats sobre com fer front a la violència, alhora que oferien a la ciutat anar augmentant la seva autonomia de regiment com a institució municipal basada en un corpus legal.

També s'ha pogut comprovar i definir en gran mesura el funcionament dels bàndols. S'ha pogut observar com les xarxes de solidaritat eren la base de les bandositats, ja fos que vinguessin heretades per les relacions pseudovassallàtiques, ja fos per relacions de parentesc, tal com es va anar generalitzant a partir del s. XV. Alhora, per mitjà de la documentació s'ha pogut observar amb molta més presència el bàndol que de bon origen va defensar les velles estructures feudals. Tanmateix, les fonts ens han permès observar com l'oligarquia i els prohoms de la ciutat també estaven implicats en aquestes bandositats — l'exemple ha estat clar amb Pere Mir i Pere Todonyà capitanejant una facció—, però cert és que la seva presència és menys intensa. La resposta es podria trobar en el fet que l'oligarquia era més rotatòria en el poder per mitjà de l'elecció d'un consell de forma anual, cosa que feia que els consellers, que acostumaven a ser-ne els caps visibles, també anessin canviant anualment. Però alhora una altra resposta es podria trobar en el fet que l'oligarquia no només tenia la violència com a mesura de defensa de la seva causa, sinó que en aquest moment ja gaudien de poder i autonomia suficients, a més que també podien recórrer a les vies legals i de protecció que els oferia la Corona. Així, es va veient més clar com l'estament social del qual es procedeix seria un element que marcaria si es recorreria a la violència o no per aconseguir les aspiracions personals.

De fet, la comparació entre la família Paratge i la família Altarriba així ens ho confirma. Els Paratge arriben a la ciutat de Vic a la primera meitat dels s. XV, provinents d'un Olot molt malmès pels terratrèmols d'inici de segle. Arriben a una nova ciutat on havien d'establir nous contactes i xarxes de solidaritat per tal de prosperar en un territori per a ells encara inhòspit.

La seva tendència serà entrar a la burgesia vigatana per mitjà d'uns entroncaments familiars que els permetran ascendir socialment, alhora que també s'emparentarien amb la noblesa rural empobrida com els Bellfort —l'enllaç es va dur a terme el 1466 i va comportar obtenir la condició de donzell a partir d'aleshores—. Aquesta estratègia els va permetre gaudir d'una prohomenia a la ciutat de Vic que els va permetre entrar al consell —primer per mitjà de les obreries per finalment arribar a la conselleria—.

En el fons el que buscaven els Paratge és el mateix que buscaven els Altarriba: que el llinatge prosperés. Ara bé, el que marca la diferència amb els Altarriba és que aquests, provinents de la petita noblesa rural, no va optar per l'estratègia matrimonial amb la burgesia de la ciutat, sinó que va voler procurar pel seu ascens mitjançant l'entroncament amb d'altres famílies nobles i mantenir la condició que tenien, però des de la defensa d'unes estructures jurídicosocials que estaven en decadència com eren les estructures feudals. Així doncs, observar els llinatges i la seva elecció per la via d'hibridació amb els grups urbans o bé la resistència dins l'estament nobiliari seria el que ens permetria entendre la seva presència o no dins les bandositats.

Alhora es veu clarament com l'anàlisi del món urbà no pot anar dissociat del món rural. Tal com s'ha explicat abastament, els Altarriba lluitaven per controlar un poder urbà que consideraven hostil. També s'ha pogut veure en les fortes pressions que havia exercit la ciutat de Vic per la qüestió de Gurb. O bé com els nobles havien de competir amb la ciutat per la influència sobre el veguer i el favor reial, com tampoc no es pot oblidar que el mercat financer urbà anava condicionant cada cop més el futur econòmic de la noblesa⁸³⁷. I és que, de fet, s'estava produint un canvi ideològic que feia que els valors que protegia la noblesa en termes de defensa de l'honor o l'ús de la violència fossin cada cop més aliens als que s'anaven implantant en el món urbà d'estabilitat i de rebuig al desordre social. L'assalt del 1475 seria vist, d'una forma poètica, com una mena de capítol tràgic que il·lustraria el procés i la derrota de l'antiga noblesa. En aquest sentit, els Altarriba actuen en conseqüència: o integrat en el servei del rei o al món urbà; fora d'això no quedava futur, com es comprovaria al segle XVI.

---

⁸³⁷ Aquest aspecte és ben evident a BUSQUETA, J., & BOLÓS, J. (2002). *Hug III, senyor en les muntanyes: Procés al darrer comte del Pallars, 1491*. Lleida: Pagès, on es veu clarament com el comtat de Pallars era totalment dependent econòmicament dels ciutadans de Barcelona.

Així doncs, seria necessari continuar la recerca sobre les bandositats vigatanes tot analitzant —tal com s’ha fet per a la família Altarriba— una família que hagués destacat dins la burgesia vigatana i que hagués participat en la política i el poder de la ciutat de Vic en el segle XV com també en la lluita de bàndols i que alhora ens permetés resseguir-la tant a les fonts municipals com també per mitjà dels notarians. D’aquesta forma es podria obtenir una visió més global de les bandositats vigatanes del s. XV, ja que malgrat que gràcies a aquesta investigació s’ha pogut avançar en el coneixement del funcionament d’aquestes lluites de bàndols, és cert que tenim una visió més centrada en la incidència que hi va tenir la petita noblesa rural.

Finalment, s’ha fet ben palès com l’estudi de les bandositats no es pot fer sense conèixer-ne profundament els protagonistes i el context en el qual s’insereixen. Només així podrem entendre realment les bandositats, deixant d’explicar-les sota un concepte general de grup, sinó més aviat com un mode de funcionament —el moment en què les xarxes de solidaritat recorren a la violència— per defensar i aconseguir un objectiu propi. També s’ha arribat a aquesta conclusió en els estudis del segle XVI, on a hores d’ara ja es va acceptant cada vegada més que el bandolerisme també venia determinat pels interessos propis dels capitosts dels bàndols per ascendir socialment tot valent-se de les xarxes de solidaritat. Així doncs, tot sembla indicar que tant les bandositats del segle XV com el bandolerisme del s. XVI coincidirien en el motiu pel qual s’utilitza violència.

Ara bé, entre aquests dos moments hi ha un període històric on caldria dedicar molta més recerca. Hem vist com Ferran II començà a introduir unes mesures pacificadores per neutralitzar les famílies que podien dificultar la imposició del seu poder real en el territori. Tanmateix, conscients que aquest aspecte tan sols s’ha pogut apuntar a tall d’hipòtesi, la recerca sobre l’origen del bandolerisme i la seva relació amb les bandositats del s. XV —les quals se’ns han mostrat totalment coincidents en motiu i forma d’actuar—, passaria per centrar-nos en la primera meitat del s. XVI. Només d’aquesta manera es podria veure quins són els motius pels quals, malgrat l’intent pacificador de Ferran II, es continuà fent ús de la violència per lluitar per l’ascens social i, més important encara, en quin context i gràcies a quines possibilitats en les estructures de poder això es donà. Així doncs, la crisi de les estructures feudals i l’evolució envers una estructura del poder municipal reglamentat serien la causa de les bandositats del s. XV, alhora que aquestes es podrien considerar l’origen del bandolerisme del segle següent, perquè establien un recurs per a un ascens social tan cercat per tots els llinatges del Principat en el traspàs de la baixa edat mitjana a l’època moderna.

BIBLIOGRAFIA

- AAVV. (2005). Dossier: Bandolerisme i bandositats. *Recerca*, n.9.
- AAVV. (2008). *Bandolerisme, bandolers i bandositats: Actes de la XXXVIII Jornades de Treball. Grup de Recerques de les Terres de Ponent*. . Barbens.
- ALBARDANER LLORENS, F. (2018). 1472 Capitulacions de la ciutat de Vich amb el reid'Aragó Joan II. *Armoria*, núm.7, 87-121.
- ALBAREDA, J., FIGUEROLA, J., MOLIST, M., & OLLICH, I. (1984). *Història d'Osona*. Vic: Eumo Editorial.
- ALBÀS, M.; COLLELLDEMONT, E. (2014). *L'Assalt de l'Altarriba*. Vic: Ajuntament de Vic OFIM.
- ALMAZÁN FERNÁNDEZ, I. (1993). Poder, propiedad y represión del delito, algunas reflexiones sobre la funcionalidad de las "Unions contra lladres i bandolers" en 1606. *Pedralbes: Revista d'història moderna*. Núm.13 (1), 665-673.
- AMELANG, J. (1986). *La formación de una clase dirigente: Barcelona, 1490-1714*. Barcelona: Ariel.
- AMELANG, J. (2008). L'oligarquia ciutadana a la Barcelona moderna: una aproximació comparativa. A J. AMELANG, "*Gent de la Ribera*" i altres assaig sobre la *Barcelona Moderna* (p. p. 97-126). Vic: Eumo-Universitat de Vic.
- APARISI ROMERO, F. (2013). Las élites rurales en la Edad Media como objeto de estudio: de la marginalidad al centro del debate historiográfico. *Historia. Instituciones. Documentos*. Vol, 40., p. 11-34.
- ARIMANY, J. (2014). Devoció i religiositat popular: auge i declivi dels diferents sants patrons de la ciutat de Vic (s.X-XX). *AUSA*, Vol. 26, Núm.173, 755-777.
- ARNALL I JUAN, M. (. (2000). *Lletres reials a la ciutat de Girona (1293-1515)*. Girona/ Barcelona: Ajuntament de Girona/ Fundació Noguera. 4 vols.
- ASENJO GONZÁLEZ, M. (1995). Sociedad y vida política en las ciudades de la corona de Castilla. Reflexiones sobre un debate. *Medievalismo*, 5., p. 89-125.
- AURELL CARDONA, J. (1996). *Els mercaders catalans al quatre-cents: mutació de valors i procés d'aristocratització a Barcelona, 1370- 1470*. Lleida: Pagès.
- AVENTÍN PUIG, M. (1996). Mercat de rendes, mercat de salvació. A M. (. SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval* (p. 133-151). Barcelona: IMF-CSIC.

- BADOSA COLL, E. (2007). Negocis, patrimonis, préstecs i rendes a Barcelona entre 1600 i 1652, a partir dels inventaris post mortem. *Estudis Històrics i documentns dels Arxius de Protocols, n. 25. Col·legi de Notaris de Catalunya*, p.255-309.
- BAJET ROYO, M. (1994). *El mostassaf de Barcelona i les seves funions en el segle XVI. Edició del "Llibre de les Ordinacions"*. Barcelona: Fundació Noguera.
- BAJET ROYO, M. (2002). Policia de mercat a l'època medieval. *Revista de Dret Històric Català, 2*, p. 121-143.
- BAJET ROYO, M. (2009). *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el dret general de Catalunya (segles XIII-XVIII): Edició de la "Forma i pràctica de celebrar els juraments i les eleccions a la ciutat de Barcelona en el segle XV*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- BARRIO BARRIO, J. (1998). Una oligarquía fronteriza en el mediodía valenciano. El patriciado de Orihuela, siglos XIII-XV. *Revista d'Història Medieval, 9*, p. 105-126.
- BARRIO BARRIO, J. (2002). Las élites políticas urbanas en la gobernación de Orihuela. Los sistemas de creación, acceso y reproducción del grupo dirigente en n territorio fronterizo. *Anuario de Estudios Medievales, 32/2*, p. 777-808.
- BATLLE GALLART, C. (1964). Una familia barcelonesa: los Deztorrent. *Anuario de Estudios Medievales, 1*, p.471-488.
- BATLLE GALLART, C. (1973). *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XIV*. Barcelona: CSIC.
- BATLLE GALLART, C. (1982). Retorn a la Busca i la Biga, els dos partits de la Barcelona medieval. *Acta historica et archaeologica mediaevalia, 3*, p.229-234.
- BATLLE GALLART, C. (1986). La oligarquía de Barcelona a fines del siglo XV:el partido de Deztorrent. *Acta historica et archaeologica mediaevalia, 7/8*, p. 312-335.
- BATLLE GALLART, C. (1988). Esquema de l'evolució del municipi medieval a Catalunya. *Estudis baleàrics, V/31*, P.61-72.
- BATLLE GALLART, C. (1988). *L'expansió baixmedieval. Història de Catalunya, Vol.3*. Barcelona: Edicions 62.
- BATLLE GALLART, C. (2007). *Els ciutadans honrats de Barcelona. L'exemple dels Gualbes (segle XV)*. Barcelona: Rafel Dalmau. Episodis de la història, núm.348.
- BATLLE GALLART, C., & FERRER MALLORL, M. e. (2007). *El "Llibre del Consell" de la ciutat de Barcelona. Segle XIV: les eleccions municipals*. Barcelona: CSIC-IMF.
- BATLLE PRATS, L. (1966-1967). Epistolario gerundense de Juan II de Aragón. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, 18*, p. 261-346.

- BATLLE PRATS, L. (1943). El viaje de los Reyes Católicos a Gerona, última etapa de la recuperación de la Cerdaña y Rosellón. *Hispania*, 13, p. 631-645.
- BATLLE PRATS, L. (1946). Fiesta en Gerona por la conquista de Granada. Enero - Febrero de 1492. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 1, p. 94-107.
- BATLLE PRATS, L. (1954). La canonización de San Vicente Ferrer y su conmemoración en Gerona. *Analecta Sacra Tarraconensia*, 27, p. 5-8.
- BATLLE PRATS, L. (1963). Diplomatario gerundense de la reina Da. Juana Enríquez y del príncipe D. Fernando. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Vol. 16., 33-79.
- BATLLE PRATS, L. (1979). El juratori del Consell Municipal de Girona. *Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona*, 2, p. 30-31.
- BAUCCELLS REIG, J. (2006). *Vivir en la Edad Media: Barcelona y su entrono en los siglos XIII y XIV (1200-1344)*, vol. III. Madrid: CSIC.
- BAUTIER, R. (1990). Un nouvel ensemble documentaire pour l'histoire des pestes du XVI siècle: L'exemple de la ville de Vic en Catalogne. *AUSA*, Vol. 14, Núm. 124, 31-52.
- BAYDAL SALA, V. (2013). El género epistolar en las escribanías municipales de Valencia y Barcelona (siglos XIV-XVI. A V. ESCARTÍ, *Escribir y persistir. Estudios sobre la literatura en catalán, de la Edad Media a la Renaixença* (p. p.81-133). Los Ángeles/Buenos Aires: Argus-a.
- BELENGUER CEBRIÀ, E. (1999). *Ferran el Catòlic*. Barcelona: Edicions 62.
- BENITO MONTCLÚS, P. (2014). Los beneficiarios del impuesto en la Corona de Aragón. Élités urbanas y rurales. A M. BOURIN, F. MENANT, & L. (. TO, *Dynamiques du monde rural dans la conjoncture de 1300: échanges, prélèvements et consommation en Méditerranée occidentale* (p. p. 637-653). Roma: École française de Rome.
- BERTRAN ROIGÉ, P. (2005). Els llibres del batlle de Cervera, Galzeran Sacirera (1459-1460). Notes de vida quotidiana i conflictivitat urbana a Cervera, a darreries de l'edat mitjana. *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 26, p. 875-902.
- BOLÒS, J., & HURTADO, V. (2001). *Atles del comtat d'Osona (798-993)*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor.
- BORRÀS, A. (1953). Contribución a los orígenes del bandolerismo en Cataluña. A *Estudios de Historia Moderna* (p. p. 157-180). Instituto Jerónimo Zurita- CSIC. Recollit de Estudios de Historia Moderna, vol. III.
- BOSOM ISERN, S., & VELA PALOMARES, S. (2007). *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona: Fundació Noguera.

- BOSOM ISERN, S., & VELA PALOMARES, S. (2009). *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Barcelona: Fundació Noguera.
- BRAUDEL, F. (1976). *El Mediterráneo y el mundo mediterráneo en tiempos de Felipe II*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- BRIQUET, J. (1998). Clientelismo e processi politici. *Quaderni storici*, 97, p. 9-30.
- BUSQUETA, J., & BOLÓS, J. (2002). *Hug III, senyor en les muntanyes: Procés al darrer comte del Pallars, 1491*. Lleida: Pagès.
- BUSQUETS, F., FUMANAL, M., CASAMITJANA, J., & ORTIZ, J. (2010). *Travessant el Collsacabra. El camí ral de Vic a Olot i les Marrades del Grau. Història. Aqueologia. Patrimoni*. Olot: Ajuntament d'Olot.
- BUYREU JUAN, J. (2005). *Institucions i conflictes a la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau. Col·lecció Bofarull, 10.
- CABALLÉ, A., MOLAS I FONT, M., & OLLICH, I. (2008). De l' Auso romana al Vicus Ausonensis medieval. *AUSA, Núm. 23*, 161-162, 719-722.
- CABRUJA, E. (2012). Bandolerisme a la sotsvegueria d'Igualada. A À. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol.I* (p. 255-267). Cabrera de Mar: Galerada.
- CAROCCI, S. (2009). Mobilità sociale e medioevo. *Storica*, 43/45, p.11-55.
- CARRERAS CANDI, F. (1892). Llorens d'Altarriba. *La Ilustración Catalana*. 13-296., 327-30.
- CARRERAS CANDI, F. (1892). Llorens d'Altarriba. *La Ilustración Catalana*.13-299, 342-346.
- CARRERAS CANDI, F. (1892). *Lo castell de Bellpuig y la casa d'Altarriba a Vilatorra*. Barcelona: La Ilustración.
- CARRERAS CANDI, F. (1893). *Efemérides històriques de Catalunya*. Barcelona.: La Ilustración.
- CARRERAS CANDI, F. (1895). Lo capdill vigatà Bernat Guillem d'Altarriba. *Jocs Florals de Barcelona, 1985*, 235-398.
- CARRERAS CANDI, F. B. (1936). Desafiaments a Catalunya en el segle XVI. *Butlletí de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelons*. Vol 16, 39-64.
- CASALS, À. (1996). Estructura defensiva de Catalunya a la primera meitat del s.XVI: els comtats de Rosselló i Cerdanya. *El poder real en la Corona de Aragón (siglos XIV-XVI)*, vol. II, (p. 83-93). Saragossa.
- CASALS, À. (1998). El nebulós món d'una nebulosa classe dirigent. *Revista d'Història Medieval. Universitat de València, núm. 9. Debat.Història urbana i història*

rural. A propòsit de l'obra de Josep Fernández Trabal. " Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona, 1267-1533", 226-234.

- CASALS, À. (2000). *L'emperador i els catalans. Catalunya a l'Imperi de Carles V(1516-1543)*. Granollers: Editorial Granollers.
- CASALS, À. (2001). Instituciones catalanas i presencia militar. *Carlos V: europeísmo y universalidad, vol.III*, (p. 123-144). Granada.
- CASALS, À. (2006). Frontera, guerra, jurisdicció i plet: la Capitanía General durant la primera meitat del segle XVI. *Manuscrits*, 24, 153-165.
- CASALS, À. (2007). En nom de la terra i contra l'estat. A AAVV, *Som una nació*. (p. p.74-91). Barcelona: Edicions 62.
- CASALS, À. (2010). *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens i Vives*. Cabrera de Mar: Galerada.
- CASALS, À. (2010). Vicens i Vives i el redreç de Ferran II. A À. CASALS, *Revisió historiogràfica de Jaume Vicens i Vives* (p. 105-124). Cabrera de Mar: Galerada.
- CASALS, À. (2011). *Antoni Roca, el capellà bandoler: l'home que va escandalitzar la Catalunya del segle XVI*. Barcelona: Pòrtic.
- CASALS, À. (2012). *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol.I*. Cabrera de Mar: Galerada.
- CASALS, À. (2013). *El compromís de Casp. Negociació o imposició?* Cabrera de Mar: Galerada.
- CASALS, À. (2017). Legal and illegal forms of vendetta in the legal framework of catalonia (15th to 17th century). *Acta Historiae*, 25 (2), 219-234.
- CASAS LOSCOS, L., & OLLICH CASTANYER, I. (1986). *Catàleg dels arxius notariais de Vic*. Barcelona: Fundació Noguera.
- CHIA, J. (1888-1890, 3 vols). *Bandos y bandoleros en Gerona. Apuntes históricos desde el siglo XIV hasta mediados del XVII*. Girona: Imp. Librería Paciano Torres.
- COLL JULIÀ, N. (1974). Brianda de Vega, amante del príncipe Carlos de Viana, esposa de Berenguer de Peguera; descendencia de este matrimonio. *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos. Núm. 4*, 239-270.
- COLLELLDEMONT VIVES, E. (2012). Segimon Paratge: les seves estructures econòmiques i socials com a capitost dels Cadells a la vegueria de Vic. A À. (. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó, vol. I* (p. P.269-286). Cabrera de Mar: Galerada.

- COLLELLDEMONT VIVES, E. (2013). *Segimon Paratge: Capítost bandoler a la vegueria de Vic. Família, relacions i economia entre 1566 i 1617*. Treball Final de Màster.
- COLLELLDEMONT VIVES, E. (2014). Segimon Paratge: capítost bandoler a la vegueria de Vic. Família, relacions i economia entre 1566 i 1617. *Pedralbes*, n.31, p.387-397.
- COLLELLDEMONT VIVES, E., & OBIOLS PERARNAU, L. (2017). De la Plana de Vic a la Vall de Querol: Els Altarriba (1493-1545). *Records de l'Aravó: Bulletin de l'Association pour la Protection du Patrimoine et de la Mémoire Collective de la Vallée de Carol*, núm.13, p.6-17.
- COLLELLDEMONT VIVES, E., & OBIOLS PERARNAU, L. (2017). Els Altarriba, alcaids dels castells de la Vall de Querol (1493-1545). *ERA. Revista Cerdana de Recerca*,2, p.95-119.
- COLLS I CARRERAS, J. (1957). El Consejo de Ciento, institución singular del régimen municipal manresano. *Bages*. Núm.57-58, 8-10.
- CORTADA, J. (1868). *Proceso instruido contra Juan Sala y Serrallonga, lladre de pas (salteador de caminos). Extractado en su parte más interesante*. Barcelona: El Principado.
- CORTIELLA ÒDENA, F. (1984). *Una ciutat catalana a les darreries de la baixa edat mitjana: Tarragona*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- CUADRADA, C. (1991). Sobre les relacions camp-ciutat a la baixa edat mitjana: Barcelona i les comarques de l'entorn. *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. Núm. 11- 12, 161-185.
- CUNILL, S. (1915). La Plassa del Mercadal. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, vol. II, p.140-141.
- CUNILL, S. (1918). Rodalia de la part superior de la ciutat de Vich, vulgarment dita de Moncada. *Butlletí del Centre Excursionista de la ciutat de Vich*, vol.III, P.38-39.
- CUVILLIER, J. (1970). Una societat en crisi: la sagrera, la parròquia i el castell de Taradell després de la Pesta Negra (1352-1365). *Ausa*, vol. 6, Núm. 66-67, p. 223-241.
- DANTÍ, J. (2005). Barcelona i la xarxa urbana catalana als segles XVI-XVII. A J. DANTÍ (Coord.), *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna* (p. 9-39). Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm. 11.
- DANTÍ, J. (2005). *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm. 11.

- DANTÍ, J. (2011). La xarxa urbana als segles XVI-XVII: Un sistema complementari. A J. DANTÍ (Coord.), *Les xarxes urbanes a la Catalunya dels segles XVI i XVII* (p. 13-54). Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm. 18.
- DE FERRERAS, J. (1775). *Synopsis Histórica Chronológica de España. Parte undecima*. Madrid: Impenta de Don Antonio Pérez de Soto.
- DEL VAL VALDIVIESO, M. (1994). Oligarquía versus común (Consecuencias sociopolíticas del trunfo del regimiento en las ciudades castellanas. *Medievalismo*, 4, p. 41-58.
- DONAT PÉREZ, L., MARCÓ MASFERRER, X., & ORTI GOST, P. (2010). Els contractes matrimonials a la Catalunya medieval. A R. (. ROS MASSANA, *Els capítols matrimonials: una fnt per a la història social*. (p. p. 19-46). Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines - Centre de Recerca d'Història Rural (IRH) de la Universitat de Girona.
- DURAN NOGUER, J. (1957). *El régimen municipal de Vich anterior al Decreto de Nueva Planta 889-1716*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.
- El sometent de la Bisbal del segle XVI. (2010). *Estudis del Baix Empordà*, 29, 85-106.
- *Estructuras y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca.1118-1462)*. (2015). Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, Departament de Ciències Històriques-Estudis Medievals.
- FALCÓN PÉREZ, M. (2000). La introducción del sistema insaculatorio para la provisión de cargos municipales en Aragón. A *XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona, La Corona d'Aragona ai tempi di Alfonso il Magnanimo. Nàpols, setembre de 1997* (p. p. 253-276). Nàpols: Comune di Napoli- Paparo Edizioni.
- FARGAS PEÑARROCHA, M. (1996). Família y poder a Catalunya, 1516-1626. Les estratègies de consolidació de la classe dirigent. *Pedralbes*, n. 16, p.199-222.
- FARGAS PEÑARROCHA, M. (1997). *Família i poder a Catalunya, 1516-1626*. Barcelona: Fundació Noguera.
- FELIU MONTFORT, G. (1999). La demografia baixmedieval catalana: estat de la qüestió i proposter de futur. *Revista d'Història Medieval*, Núm.10, 13-43.
- FELIU MONTFORT, G. (2004). La crisis catalana de la Baja Edad Media: Estado de la cuestión. *Hispania*, LXIV/2, n. 127, p. 235-466.

- FELIU MONTFORT, G. (2010). *La llarga nit feudal*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- FELIU MONTFORT, G. (2016). Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV. *Catalan Historical Reviews*. Núm.9, , 129-146.
- FENOY PALOMAS, E.; VALLHORNAT ESPASA, J. (2012). *Pla d'Ordenació Urbanística d'Aiguafreda. Catàleg de masies i cases rurals*. Aiguafreda: Ajuntament d'Aiguafreda.
- FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1992). *El fons Llinatge Moixó de l'Arxiu Nacional de Catalunya*. Barcelona: Arxiu Nacional de Catalunya.
- FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1995). *Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona 1267-1533*. Barcelona: Ajuntament de Girona - Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FERNÁNDEZ TRABAL, J. (1999). De "prohoms" a ciudadanos honrados: Aproximación al estudio de las elites urbanas de la sociedad catalana bajomedieval (s.XVI-XV). *Revista d'història medieval*, 10, p.331-370.
- FERNÁNDEZ TRABAL, J. (2000). El conflicte remença a la Catalunya del segle XV (1388-1486). *Afers*, 17/ 42-43, p.587-624.
- FERRER MALLOL, M. (1969). Lluites de Bàndols a Barcelona en temps del rei Martí l'Humà. *Estudis d'història medieval*. Vol. 1., 75-94.
- FERRER MALLOL, M. (1991). Origen i evolució de la Diputació del General de Catalunya. A *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'istòria Institucional*, (p. p. 152-159). Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- FERRER MALLOL, M. (1999). *L'associació de municipis a l'Edat Mitjana: El carreratge de Barcelona*. BARCELONA: Ajuntament de Barcelona.
- FERRER MALLOL, M. (2001). Establiments de masos després de la Pesta Negra. A *El mas català durant l'Edat Mitjana i la Moderna* (p. p.189-241). Barcelona: IMF-CSIC.
- FERRER MALLOL, M. (2004). Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat en el marc de la guerra amb Castella (1359-1369). *Anuario de Estudios Medievales*. Vol. 34. Núm. 2, 875-938.
- FERRER MALLOL, M. T. (1970-1971). El patrimoni reial i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV. *Anuario de Estudios Medievales*, 7, p. 351-491.
- FERRER MALLOL, M. T. (1995). El sagramental: Una milícia camperola dirigida per Barcelona. *Barcelona quaderns d'història*. Núm.1, 61-70.

- FERRO, V. (1987). *El dret públic català: les institucions a Catalunya fins el Decret de Nova Plana*. Vic: Eumo editorial.
- FONT I GAROLERA, J. (2005). El sistema de transports preindustrial i la vertebració històrica del territori català. A J. DANTÍ (Coord.), *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya moderna* (p. 229-259). Barcelona: Rafael Dalmau, Editor. Col·lecció Bofarull, núm.11.
- FONT I RIUS, J. (1990). El cerimonial dels Antics consellers de la ciutat de Vic. *Revista de Vic*, No està paginada.
- FONT RIUS, J. (1945). Orígenes del régimen municipal de Cataluña. *Anuario de historia del derecho español*, n.16, p.389-529.
- FONT RIUS, J. (1982). La administración financiera en los municipios catalanes medievales. A *Historia de la Hacienda española (épocas antigua y medieval)* (p. p.197-231). Madrid: Reproduit a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval: col·lectànea de treballs del prof. Josep M. Font i Rius amb motiu de la seva jubilació acadèmica*, Barcelona. Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1985. p.611-164.
- FONT RIUS, J. M. (1994). La potestat normativa del municipi català medieval. *Estudis Universitaris Catalans*, XXX, p. 131-164.
- FREEDMAN, P. (1980). Un règim consular en el Vic del segle XII. *AUSA*, Vol.9, núm.93, 1-6.
- FRIGOLA ARPA, J. (2010). El sometent de la Bisbal del segle XVI. *Estudis del Baix Empordà*, 29, 85-106.
- FURIÓ DIEGO, A. (1999). Deuda pública e intereses privados. Finanzas y fiscalidad municipales en la Corona de Aragón. *Edad Media. Revista de Historia*, 2, p.35-79.
- GALCERAN VIGUÉ, S. (1977). *Dietari de la fidelíssima vila de Puigcerdà. Transcripció literal i comentari original*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana.
- GARCÍA, A. (1955). El "llibre del mustaçaf" de Vich. *AUSA*, Vol. 2, Núm. 11, 18-24.
- GARCÍA, A. (1956). La actuación procesal del mustaçaf. *AUSA*, Vol.2, Núm. 17, 301-310.
- GARCÍA, H. (1951). *San Vicente Ferrer en Vich*. Castello de la Plana: Sociedad Castellonense de Cultura.
- GATRELL, V., LENMAN, B., & PARKER, G. (1980). *Crime an the law: the social history of crime in Western Europe since 1500*. London: Europa Publications Limited.

- GIFRE RIBAS, P. (1998). Vindicació dels arxius patrimonials. *Revista d'Història Medieval*, 9, p. 219-226.
- GIFRE RIBAS, P. (2010). El procés final d'implantació dels capítols matrimonials (final del segle XVI-començament de segle XVII). A R. ROS MASSANA, *Els capítols matrimonials. Una font per a la història social* (p. P.55-69). Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. Universitat de Girona. Col·lecció Biblioteca d'Història rural. Fonts, 6.
- GINEBRA, R. (1990). Les muralles medievals de Vic. Notícies referents a les portes i als ponts sobre el fossat. *Revista de Vic*.
- GÓMEZ BACH, A. (2017). El castell i palau dels Montcada a Vic: noves aportacions de la intervenció arqueològica del 2013. *AUSA. Vol.28. Núm.179*, 91-106.
- GONZÁLEZ REYES, C. (2012). Ascens polític, econòmic i reproducció social a la Catalunya baixmedieval. Els Planella de Moià. *Porticum. Revista d'estudis medievals. Núm. IV.*, 99-116.
- GRAS DE ESTEVA, R. (1911). *La Pachería de Lérida. Notas sobre la antigua organización municipal de la ciudad (1149-1707)*. Lleida: Imprenta litografía Sol y Benet.
- GRAU FERNÁNDEZ, R. (2001). La historiografia sobre el règim del Consell de Cent. *Quaderns d'Història*, 5, p.57-122.
- GUAL VILÀ, V., & BUYREU JUAN, J. (2009). Bandolerisme de Frontera. A À. CASALS, *Les fronteres catalanes i el Tractat dels Pirineus* (p. p.209-224). Cabrera de Mar: Galerada.
- GUAL VILÀ, V., & BUYREU JUAN, J. (2012). El bandolerisme a les terres de la Catalunya Nova. A À. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó, vol. I* (p. p. 165-184). Cabrera de Mar: Galerada.
- GUDIOL, J. (1906). *Sant Pau de Narbona y lo Bisbat de Vich. Memòria llegida en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona lo dia 7 de Janer de 1905*. Barcelona: Imp. de la Casa Provincial de Caridad.
- GUDIOL, J. (1912). El Portal de Santa Teresa. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol. I*, p.124.
- GUDIOL, J. (1912-1914). Genealogia de la casa Altarriba de Sant Julià de Vilatorrada. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich. Vol. I*, 183-187 i 196-200.
- GUDIOL, J. (1915). Sobre la construcció de la muralla y torres de la riera. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich, vol.II*, p.78-79.

- GUDIOL, J. (1918). Dels ponts dels voltants de Vich. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, vol. III, p.8-11.
- GÜELL JUNKERT, M. (2011). *Els Margarit de Castell d'Empordà: família, noblesa i patrimoni a l'edat modernaf*. Barcelona: Fundació Noguera.
- GUINOT RODRÍGUEZ, E. (2007). Oligarquías y clientelismo en las comunidades rurales del sur de la Corona de Aragón (siglos XIII-XV). *Hispania*, 70/235, p.409-430.
- HISTORIA, R. A. (1899). *Cortes de Catalunya. Vol. II*. Madrid.
- HOBSBAWM, E. (1976). *Bandidos*. Barcelona: Ariel.
- HURTADO, V. (2016). *Atles manual d'història de Catalunya. Dels comtes reis al Tractat dels Pirineus*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor.
- IGLÉSIES, J. (1991). *Fogatge de 1497: estudi i transcripció*. Barcelona: Rafael Nadal.
- IMÍZCOZ BEUNZA, J. M. (2009). Redes, grupos, clases. Una perspectiva desde el análisis relacional. A S. MOLINA PUCHE, & A. IRIGOYEN LÓPEZ, *Territorios distantes, comportamientos similares. Familias, redes y reproducción social en la Monarquía Hispánica (siglos XIV-XIX)* (p. 45-87). Murcia: Edit.um y Universidad de Murcia.
- IRADIEL MURUGARREN, P. (1993). Corporaciones de oficio, acción política y sociedad civil en Valencia. A *Cofradías, gremios y solidaridades en la Europa medieval. XIX Semana de Estudios Medievales, Estella, 20-24 juliol de 1992* (p. p.253-284). Pamplona: Gobierno de Navarra.
- IRADIEL MURUGARREN, P. (1998). De mercaderes a caballeros. *Revista d'Història Medieval*, 9, p.249-260.
- IRANZO MUÑÍO, M. (2005). *Élites políticas y gobierno urbano en Huesca en la Edad Media*. Huesca: Ayuntamiento de Huesca.
- JARA FUENTE, J. (2001). Élités urbanas y sistemas concejiles: una propuesta teórico-metodológica para el análisis de los subsistemas de poder en los concejos castellanos de la Baja Edad Media. *Hispania: Revista española de historia*, LXI/1, n.207, p. 221-266.
- JARA FUENTE, J. (2006). Identidad corporativa y constitución política urbana: solidaridades económicas y poder en el marco de los procesos de afianzamiento de las retas concejiles. A Y. GUERRERO NAVARRETE, *Fiscalidad, sociedad y poder en las ciudades castellanas de la Baja Edad Media* (p. p. 11-60). Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid.

- JARA FUENTE, J. (2013). "Çercada de muchos contrarios". Dicáctica de las relaciones políticas ciudad-nobleza en la Cuenca del siglo XV. *Edad Media. Revista de Historia. Universidad de Valladolid*, 105-127.
- JARA FUENTE, J. A. (2004). Élités y grupos financieros en las ciudades castellanas de la Baja Edad Media. *En la España Medieval*, 27, p.105-130.
- JUNCOSA BONET, E. (215). *Estructuras y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona. Creación y evolución de un dominio compartido (ca.1118-1462)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Institució Milà i Fontanals.
- JUNYENT, E. (1953.). La puerta de Malloles. *Ausa.Vol.1. Núm. 6*, 257-263.
- JUNYENT, E. (1956). La fortificación de Vich en 1368. *Ausa. Vol.2. Núm.18*, 347-356.
- JUNYENT, E. (1969). *Jurisdiccions i privilegis de la ciutat de Vich*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.
- JUNYENT, E. (1976). *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial.
- JUNYENT, E. (2001). Intervencions reials en la constitució del consell de Vic (1315-1450). A E. JUNEYNT, *Estudis d'història i art (segles IX-XX)* (p. 353-361). Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.
- LALIENA CORBERA, C. (2010). Las transformaciones de las élites políticas de las ciudades mediterráneas hacia 1300. Cambios internos y movilidad social. A S. (. CAROCCI, *La mobilità sociale nel medioevo* (p. p.147-185). Rome: École française de Rome.
- LALIENA CORBERA, C., & IRANZO MUÑÍO, M. (1998). Poder, honor y linaje en las estrategias de la nobleza urbana aragonesa (siglos XVI-XV). *Revista d'Història Medieval*, 9, p. 41-80.
- LALINDE ABADIA, J. (1962). Los pactos matrimoniales catalanes. *Anuario de Historia de Derecho Español*, XXXII, p. 133-266.
- LENCINA, X. (1998). Espais i objectes quotidians. Els inventaris post-mortem catalans en el context europeu. *Pedralbes, n. 18, vol. I*, p. 303-310.
- LLOP JORDANA, I.; SADURNÍ PUIGBÒ, N. (2015). *Malars. De molí fariner a colònia industrial*. Vic: Eumo editorial, Ajuntament de Gurb i Museu del Ter.
- LLORET BLACKBUR, M. (2013). *Mapa del Patrimoni Cultural d'Aiguafreda*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- LLUCH BRAMON, R. (2010). La renta de la tierra de una parroquia gerundense (siglos XIV y XV). *Edad Media: revista de historia. Núm. 11*, 235-262.

- LÓPEZ DE MENESES, A. (1971). Datos acerca de la Peste Negra en Vich. *AUSA*, Vol.6, Núm.68, 280-283.
- LÓPEZ RODRÍGUEZ, C. (2005). *Nobleza y poder político. El Reino de Valencia (1416-1446)*. Valencia: Publicacions de la Universitat de València.
- LÓPEZ, M. (2015). El comercio interno. Ferias y mercados. La redistribución a través de los caminos terrestres, fluviales y el tráfico de cabotaje. *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (13396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp*. (p. 501-517). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- M.T. (1918). Les taules del Mercadal. *Butlletí del Centre Excursionista de Vich*, Vol.III, 126-127.
- MANCONI, F. (. (2003). *Banditismi mediterranei: Secoli XVI-XVII*. Roma: Studi Storici Carocci.
- MARQUÈS CARBÓ, L. (1952). *Una històrica institució municipal de caràcter econòmic: La tabla de cambio y comunes depósitos de la ciudad de Gerona*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local.
- MARTÍ ARAU, A. (2010). La memoria de la deuda pública en la Cataluña bajomedieval. A A. COLLANTES DE TERÁN SÁNCHEZ, & J. BONACHÍA HERNANDO, *Fuentes para el estudio del negocio fiscal y financiero en los reinos hispánicos (siglos XIV-XVI)* (p. p.229-247). Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.
- MARTÍNEZ FERRANDO, E. (1936). *Pere de Portugal, rei dels catalans: vist des dels registres de la seva cancelleria*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MARTÍNEZ GIRALT, A. (2012). *El poder feudal, els seus agents i el territori: El vescomtat de Cabrera (1199-1423)*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans.
- MAS I SOLENCH, J. (2005). *Bibliografia del Dr. Josep M. Font i Rius*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.
- MOLAS I FONT, M., & OLLICH, I. (1985). L'aplicació d'un programa d'arqueologia urbana: la delimitació del Períbol del Temple romà de Vic. *Cypselà*. V., 163-170.
- MONSALVO ANTÓN, J. (1993). Parentesco y sistema concejil: observaciones sobre la funcionalidad política de los linajes urbanos en Castilla y León (siglos XIII-XV). *Hispaia*, 53/185, p. 937-969.
- MONTAGUT ESTRAGUÉS, T. (1984). El Baile General de Cataluña (notas para su estudio). *Hacienda Pública Española*, LXXXVII, p.73-84.

- MONTAGUT ESTRAGUÉS, T. (1996). *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat-Sindicatura de Comptes de Catalunya.
- MONTAGUT ESTRAGUÉS, T. (2001). La jurisdicción municipal en Cataluña y los juristas de Barcelona en la Baja Edad Media. A J. CAUCHIES, & É. (. BOUSMAR, *Fire bans, edictz et statuz: Légiférer dans la ville médiévale* (p. p.331-364). Bruxelles: Publications des Facultés universitaires Saint-Louis.
- MUÑOZ POMER, M. (2003). Las ciudades y las Cortes: la presencia de las oligarquías urbanas en las Cortes de Alfonso el Magnánimo. A *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta, XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Vol. III* (p. p. 673-693). Barcelona: Universitat de Barcelona.
- MUXELLA, I. (2009). Joan II, Lluís XI i els Comtats: una jugada a tres bandes. A À. CASALS, *Les fronteres catalanes i el Tractat dels Pirineus* (p. 93-110). Cabrera de Mar: Galerada.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1990). Orígenes sociales de los tres estamentos ciudadanos en la Valencia medieval. *Estudis*, 16, p.7-30.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1992). Finanzas municipales y patriciado urbano. Valencia a finales del Trescientos. *Anuario de Estudios Medievales*, 22, p. 485-512.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1995). *Valencia, municipio medieval: poder y luchas ciudadanas (1293-1418)*. Valencia: Ajuntament de Valencia.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1998). Oligarquías políticas y élites económicas en las ciudades bajomedievales (siglos XIV-XVI). *Revista d'Història Medieval*, 9, p.9-15.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1999). El método prosopográfico y el estudio de las élites de poder bajomedievales. A *El Estado en la Baja Edad Media: nuevas perspectivas metodológicas, V Seminario de Historia Medieval*. (p. p.31-49). Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (1999). Marrades. Un partit patrici. A R. NARBONA VIZCAÍNO, *L'univers dels prohoms. Perfils socials a la València baix-medieval* (p. p.17-55). Valencia: Edicions 3 i 4.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (2003). Vida pública y conflictividad urbana en los reinos hispánicos (siglos XIV-XV). A *Las sociedades urbanas en la España medieval, XXIX Semana de Estudios Medievales, Estella, 15 - 19 julio 2002* (p. p.541-589). Pamplona: Gobierno de Navarra.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (2013). Cultura política y comunidad urbana:Valencia, siglos XIV-XV. *Edad Media: revista de historia. Núm. 14*, 171-211.

- NEGRE PASTELL, P. (1951-1955). Divisiones territoriales y jerarquía nobiliaria en las comarcas gerundenses en época medieval. *Pyree (col·lecció d 'articles publicats entre els n. 22-57)*.
- OBIOLS PEREARNAU, LL. (2010). Relacions entre el comtat de Foix i el bandolerisme a l'Alt Urgell i la Cerdanya durant el segle XVI. *Ibix: annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. Vol. 6*, 111-132.
- OBIOLS PEREARNAU, LL. (2012). El bandolerisme a Cerdanya: algunes precisions (1526-1593). A À. d. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol. I* (p. 185-222). Cabrera de Mar: Galerada.
- OBIOLS PEREARNAU, LL. (2012). *Lo niu dels bandolers de Catalunya. Els setges del castell d'Arseguet (1588-1592)*. La Seu d'Urgell: Edicions Salòria.
- OBIOLS PEREARNAU, LL. (2012). "La clau d'esta terra": alcaids i bandolers a la vall de Querol durant el segle XVI. *Records de l'Aravó: Bulletin de l'Association pour la Protection du Patrimoine et de la Mémoire Collective de la Vallée de Carol. Núm. 9*, 6-11.
- OBIOLS PEREARNAU, LL.; SIMON LLEIXÀ, E. (2013). El castell de Puigcerdà: alguns aspectes durant el segle XVI. *Ker. Revista del Grup de Recerca de Cerdanya. Núm. 6*, 31-38.
- OLIVERA, C., & et.alii. (2006). *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.
- OLLICH CASTANYER, I. (1986). Prenoms i cognoms a la plana de Vic al segle XIII. *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica. Antroponomia, toponímia i bibliografia. Núm. 25*, 44-52.
- OLLICH CASTANYER, I. (1988). *Camp i ciutat a la Catalunya de segle XIII*. Vic: Eumo Editorial.
- OLLICH, I. (1982). Dos exemples d'arqueologia medieval al nucli urbà de Vic: La casa de la Plaça de Dom Miquel de Clariana i la necròpolis del Cloquer. *AUSA*, 375-385.
- OLLICH, I. (2002). Orígens i evolució del Vic romà i medieval. Una visió des de l'arqueologia. *Ciència, didàctica i funció social dels estudis clàssics* (p. 57-77). Vic: Secció Catalana de la Sociedad Española de Estudios Clássicos.
- OLLICH, I. (2010). Arqueologia de la Catalunya feudal i prefeudal: poblament i territori. El model teòric de la comarca d'Osona. A J. BOLÓS, *La caracterització del paisatge històric. Col·lecció Territori i Societat: el paisatge històric. Vol. V* (p. 299-346). Lleida: Universitat de Lleida.

- OLLICH, I., & PUJADES, J. (2004). La casa natal del poeta Andreu Febrer. A AAVV, *Viure a palau a l'Edat Mitjana. Segles XII-XV* (p. 71-80). Girona: Fundació Caixa de Girona.
- ORDEIG I MATA, R. (1981). *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs.
- ORDEIG I MATA, R. (1982). Aspectes del segle XV vigatà segons els acords del consell municipal. . *AUSA, Vol. 10, Núm.101*, 13-29.
- ORDEIG I MATA, R. (1993). *Vic i els seus monuments*. Vic: Estudis Històrics. Monografia 2.
- ORTI GOST, P. (2001). El Consell de Cent durant l'Edat Mitjana. *Quaderns d'Història, 4*, p.21-48.
- ORTI GOST, P. (2013). Pagesos de Caldes de Malavella, mercaders de Sant Feliu de Guíxols i consellers reials: l'espectacular ascens de la família Pujada durant el segle XIV. A J. S. MUTGÉ VIVES, *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: Estudis d'història medieval en homenatge a la doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol* (p. p.547-557). Barcelona: IMF-CSIC.
- ORTI GOST, P., SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M., & TURULL, M. (1996). La genesis de la fiscalidad municipal en Catalunya. *Revista d'Història Medieval, 7*, 115-134.
- PALOS, J. (1994). *Catalunya a l'imperi dels Àustria: la pràctica de govern (segles XVI i XVII)*. Lleida: Pagès.
- PASCUAL RODRÍGUEZ, V. (1988). *Vic. Una ciutat en el decurs de la història*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PASSOLA PALMADA, J. (1986). Introducció del censal i del violari en el Vic medieval. *AUSA. Vol.12. Núm. 117*, 113-123.
- PASSOLA, J. (1993). La moneda medieval de Vic i els orígens de la banca. El primer banc públic d'Europa. *AUSA, Vol.15, Núm. 130.*, 193-198.
- PÉREZ LATRE, M. (2003). *Enter el rei i la terra. El poder polític a Catalunya al segle XVI*. Vic: Eumo editorial.
- PEYTAVÍ, J. (1996). *La família nord-catalana. Matrimonis i patrimonis (segles XVI-XVIII)*. Perpinyà: Editorial el Trabucaire. Col·lecció Història.
- PLADEVALL, A. (. (1984-1998). *Catalunya Romànica, III, Osona, Vol. 2*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- PLADEVALL, A. (1955). Santa Maria de Vilalleons. *AUSA. Vol.2. Núm. 14*, 153-160.
- PLADEVALL, A. (1956). La parroquia de San Julián de Vilatorca y su sufrananea San Martín de Riudeperes. *AUSA. Vol. 2. Núm. 16*, 246-258.

- PLADEVALL, A. (1963). La disminució de poblament a la Plana de Vich a mitjans del segle XIV. *AUSA. Vol. 4. Núm. 44*, 361-373.
- PLADEVALL, A. (1964). El monasterio de Sant Llorens del Munt. *AUSA. Vol. 4. Núm.37*, 95-106.
- PLADEVALL, A. (1972). *El comtat d'Osona a mig segle XIV. Origen i extensió del comtat d'Osona creat pel rei Pere III a favor de Bernat III de Cabrera - el 1r de març de 1356-*. Barcelona: Impremta Subirana.
- PLADEVALL, A. (1972). *Una familia de mercaderes de peles en Vich a finales del siglo XIV*. Vic: Editorial Colomer Munmany.
- PLADEVALL, A. (1972). *Una familia de mercaderes de pieles en Vich a finales del siglo XIV*. Vic: Editorial Colomer Munmany.
- PLADEVALL, A. (1984-1998). Castell de Foixà. A A. PLADEVALL, *Catalunya Romànica. L'Empordà. Vol. 8* (p. 58). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- PLADEVALL, A. (1984-1998). Sant Tomàs de Riudeperes. A *Catalunya Romànica. Vol. II. Osona. Vol.1* (p. 174-180). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- PLADEVALL, A. (1995). *Taradell. Passat i present d'un terme i vila d'Osona*. Taradell: Ajuntament de Taradell i Eumo Editorial. Col·lecció l'entorn 29.
- PLADEVALL, A. (2001). *Mont-rodon. Passat i present d'un gran llinatge i casal osonenc*. Vic: Editorial Diac.
- PLADEVALL, A.; SERRADESANFERM, A. (1986). *Sant Hilari Sacalm. Capital de les Guillerries*. FITER.
- POVOLO, C. (2011). *Zanzanù. Il bandito del lago (1576-1617)*. Grafica 5.
- POVOLO, C. (2014). Faida e vendetta tra consuetudini e riti processuali nell'Europa medievale e moderna. Un approccio antropologico-giuridico. A G. RAVANCIC (ed.), *Our daily crime. Collection of studies* (p. 9-57). Zagreb: Croatian Institute of history.
- POVOLO, C. (2017). La pietra del bando. Vendetta e banditismo in Europa tra Cinque e Seicento. *Acta Historiae. Núm. 25. Vol.I*, 2156.
- PRATDESABA SALA, A. (2016). El procés de fortificació i reocupació del territori a Catalunya entre els rius Ter i Llobregat en època altmedieval i carolíngia : el cas de l'Esquerda segles VIII-X . Universitat de Barcelona. Inèdita.
- PUIGFERRAT OLIVA, C. (2000). Fam, guerra i pesta a la plana de Vic, 1374-1376. *Ausa, vol.19, n.144*, p.73-106.
- PUIGFERRAT OLIVA, C. (2004). *Sant Julià de Vilatorrada després de la Pesta Negra de 1348*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

- PUIGFERRAT OLIVA, C. (2005). Els registres d'extremuncions i sepultures de l'Arxiu del Capbreu de Vic (ABEV), una font molt valuosa per a la demografia i la història de la medicina. *Gimbernat: revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, Vol.43, 65-80.
- PUIGVERT GURT, X. (1996). *La reconstrucció de la vila d'Olot després dels terratrèmols (1427-1433)*. Olot: Ajuntament d'Olot.
- PUJADAS, J. (1975-1976). *Dietari*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- PUJOL CASADEMONT, E. (2000). Entre la realitat comarcal i l'atracció barcelonina. *Revista de Girona*, 200, p. 287-294.
- QUEROL I COLL, E. (2005). Cristòfol Despuig i les bandositats tortosines de mitjan segle XVI. *Recerca*, 9, 19-38.
- REGLÀ, J. (1951). La cuestión de los Pirineos a comienzos de la Edad Moderna: el intento imperialista de Gastón de Foix. *Estudios de Historia Moderna. Consejo Superior de Investigaciones Científicas i Universitat de Barcelona*. Vol. 1, 1-31.
- REGLÀ, J. (1966). *El bandolerisme català del Barroc*. Barcelona: Edicions 62.
- REGLÀ, J., & FUSTER, J. (1961). *Joan Serrallonga. Vida i mite del famós bandoler. Amb un estudi sobre Serrallonga a la literatura*. Barcelona: Aedos.
- REIXACH SALA, A. (2013). "Con se degen los càrrechs supportar entre los ciutadans". Administració municipal i identitat urbana a Girona (1350-1440). *Revista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea*, 10, p.293-245.
- REIXACH SALA, A. (2013). Censal i dots: mercats financers i matrimonis en una ciutat catalana baixmedieval (Girona, 1340-1440). A N. PUIG, & M. (. VIADER, *Família a la baixa edat mitjana (s.XIII-XV). Actes del III Seminari d'Estudis Medieval d'Hostalric (15-16 novembre 2012)* (p. p.49-65). Hostalric: Ajuntament d'Hostalric.
- REIXACH SALA, A. (2015). Municipi, finances i elits locals en una ciutat catalana baixmedieval: Girona (1345-1445). Universitat de Girona. Inèdita.
- RIERA MELIS, A. (2010). La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu. *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 30, p.152-249.
- RIQUER MORERA, M. (1998). *Quinze generacions d'una família catalana*. Barcelona: Quaderns Crema.
- RIU RIU, M. (1990-1991). La banca i la soicetat a la Corona d'Aragó, a finals de l'Edat Mitjana i començaments de la Moderna. *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 11-12, p.187-224.

- ROCA I CASAS, J., & YLLA-CATALÀ I GENÍS, M. (2016). L'hospital de la Santa Creu de Vic fidelitat a un ideari. *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*. Vol. 65, 43-54.
- ROCAFIGUERA GARCIA, F. (1990). Arxiu Històric Municipal de Vic. A AAVV, *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, 4 (p. p.191-220). Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- ROIG VIDAL, J. (2011). El bandolerisme i altres problemes socials a Ulldecona durant l'edat moderna. *Rails, Núm.27*, 66-73.
- ROMEU BISBE, J. (1992). *Història de Sant Julià de Vilatorrada*. Vic: Eumo Editorial.
- ROVIRA GÓMEZ, S. (2009). *Noblesa catalana de l'edat moderna*. Benicarló: onadaedicions.com.
- RUBIO VELA, A. (2011). Después de Caspe. El urgelismo y las oligarquías. A J. (. SESMA MUÑOZ, *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1410-1412: El Interregno y el Compromiso de Caspe* (p. p.265-292). Zaragoza: Gobierno de Aragón.
- SABATÉ CURULL, F. (1995). El veguer a Catalunya. Anàlisi del funcionament de la jurisdicció reial al segle XIV. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 6, p.147-159.
- SABATÉ CURULL, F. (1995). Les factions dans la vie urbaine de la Catalogne du XIV siècle. A P. (. SÉNAC, *Histoire et Archéologie des terres catalanes au Moyen Age* (p. p.339-365). Perpignan: Presses Universitaires de Perpignan.
- SABATÉ CURULL, F. (1996). El poder reial entre el poder municipal i el poder baronial a la Catalunya del segle XIV. A *El poder real de la Corona de Aragón: siglos XIV-XVI, XV Congreso de Historia de la Corona de Aragón (Jaca, 1993)*, vol. 2 (p. P.327-342). Zaragoza: Gobierno de Aragón.
- SABATÉ CURULL, F. (1997). *El territori de la Catalunya medieval: Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.
- SABATÉ CURULL, F. (1997). L'augment de l'exigència fiscal en els municipis catalans al s.XIV. Elements de pressió i de resposta. *Col·loqui Corona, Municipis i Fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana* (p. 423-466). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- SABATÉ CURULL, F. (1998). Ejes vertebradores de la oligarquía urbana en Cataluña. *Revista d'Història Medieval*, 9, p. 127-153.
- SABATÉ CURULL, F. (1998). Els bàndols com a solidaritat en la societat urbana baixmedieval. *Afers: fulls de recerca i pensament*. Vol. 13, núm. 30, 457-472.

- SABATÉ CURULL, F. (2000-2002). Municipio y monarquía en la Cataluña bajomedieval. *Anales de la Universidad de Alicante, Historia Medieval*, 13, p.255-282.
- SABATÉ CURULL, F. (2006). El somatén en la Cataluña Medieval. *Clio & Crímen. Núm.3*, 209-304.
- SABATÉ CURULL, F. (2007). Conflictes agraris i guerra civil a la Catalunya baixmedieval. Realitat i ficció historiogràfica. A F. SORIA, & J. (. FERRER, *Miscel·lània a Ernest Lluch i Martín, vol. II* (p. P.395-408). Barcelona: Fundació Ernest Lluch.
- SABATÉ CURULL, F. (2012). La Catalunya del segle XV des de l'observatori gironí. A S. BERNATO, *L'artesana a Girona al segle XV* (p. p.9-13). Lleida: Pagès editors.
- SABATÉ CURULL, F. (2013). Ciudad e identidad en la Cataluña bajomedieval. A J. JARA FUENTE, *Ante su identidad: La ciudad hispànica en la Baja Edad Media* (p. p.177-214). Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla- La Mancha.
- SABATÉ CURULL, F. (2013). Identitat i representativitat social a la Catalunya baixmedieval. A À. CASALS, *El compromís de Casp. Negociació o imposició?* (p. 53-93). Cabrera de Mar: Galerada.
- SABATÉ CURULL, F. (2015). Regnat de Martí I: el govern del territori i els bàndols. *Martí l'Humà. El darrer rei de la dinastia de Barcelona (13396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp.* (p. 69-119). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- SAFONT, J. (1992). *Dietari o llibre de jornades de Jaume Safont (141-1484)*. A cura de Josep Maria Sans i Travé. Barcelona: Fundació Noguera.
- SALARICH, J. (1854). *Vich. Su historia, sus monumentos, sus hijos y sus glorias*. Vic: Impremta de Soler Hermanos.
- SALES, N. (1984). *Senyors bandolers, miquelets i botiflers: estudis h'història de Catalunya (segles XVI al XVIII)*. Barcelona: Empúries.
- SALES, N. (2002). *De Tuïr a Catarroja. Estudis sobre institucions catalanes i de la Cornoa d'Aragó (segles XV-XVII)*. Barcelona: Afers.
- SALRACH MARÉS, J. (2011). Santiago Sobrequés i la història social del poder: entre el present de l'historiador i el passat medieval. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 22, p. 283-298.
- SALRACH, J. (2001). Sociedad rural y mercados en la Cataluña medieval. *Edad Media: Revista de Historia, núm.4*, 83-111.
- SALVADOR ESTEBAN, E. (2003). Bandos y fórmulas de solidaridad. La instrumentalización de las rivalidades de los poderosos por la Corona. *El món urbà a*

la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta. XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Vol. 1, 19-34.

- SÁNCHEZ DE MOLLEVÁN, I. (2001). El Consell de Cent barceloní i les seves relacions amb la Diputació del General en el període de 1454-1458. *Barcelona quaderns d'història. Núm. 5, 79-85.*
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M., & ORTI GOST, P. (1997). La Corona en la genesis del sistema fiscal municipal en Catalunya (1300-1360). *Col·loqui Corona, municipis i fiscalitat a la Baixa Edat Mitjana* (p. 233-278). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- SANS I TRAVÉ, J. (1994). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya. Vol.I. Anys 1411 a 1539.* Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- SANS I TRAVÉ, J. (1975). *Algunes reflexions sobre el règim municipal de Montblanc a l'Edat Mitjana (segles XII-XIV).* Montblanc: Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca.
- SERRA, E. (. (2003). *Cort General de Montsó (1585). Montsó - Binèfar. Procés familiar del braç militar.* Barcelona: Deneralitat de Catalunya. Departament de Justícia i Interior.
- SERRA, E. (1975). Evolució d'un patrimoni nobiliari català durant els segles XVII i XVIII. El patrimoni nobiliari dels Sentmenat. *Recerques: Història, economia i cultura, n. 5, p. 33-71.*
- SERRA, E. (1980). El règim feudal català abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe. *Recerques: Història, economia i cultura, n. 10, p. 17-32.*
- SERRA, E. (2003). Una enquesta judicial a Maldà (1591): bàndols o justícia vindicativa. *Pedralbes: revista d'història moderna. Núm. 23. Vol. 2, 35-65.*
- SIMON TARRÉS, A. (2008). *Pau Claris, líder d'una classe revolucionària.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SOBRAQUÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). *La guerra civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. Causes i desenvolupament. Vol.1.* Barcelona: Edicions 62.
- SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1975). *Catálogo de la cancillería de Enrique IV de Castilla señor del Principado de Catalunya (Lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464).* Barcelona: CSIC.
- SOBREQÜÉS I VIDAL, S. (2011). *Catalunya al segle XV. De la Sentència de Casp al regnat de Ferran II el Catòlic.* Barcelona: Editorial Base.
- SOBREQÜÉS VIDAL, S. (1955). Régimen municipal gerundense en la baja edad media. La "insaculación". *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses, 10, p.165-232.*

- SOBREQÜÉS VIDAL, S. (1957). *Els barons de Catalunya*. Barcelona: Vicens Vives.
- SOBREQÜÉS VIDAL, S. (1970-1971). La nobleza catalana en el siglo XIV. *Anuario de Estudios Medievales*, 7, p.513-531.
- SOBREQÜÉS VIDAL, S. (1973). *El compromís de Casp i la noblesa catalana*. Barcelona: Curial.
- SOBREQÜÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). *La Guerra Civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. La societat catalana durant el conflicte. Vol.2*. Barcelona: Edicions 62.
- SOBREQÜÉS VIDAL, S., & SOBREQÜÉS CALLICÓ, J. (1973). *La Guerra Civil catalana del segle XV. Estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana. Causes i desenvolupament de la crisi. Vol.1*. Barcelona: Edicions 2.
- SOLER I TEROL, L. (1909). *Perot Roca Guinarda. Història d'aquest bandoler*. Manresa: Impr. de Sant Josep.
- SOLER, Q. (2007). Catalunya oprimida (segles XV-XVII). Vol. 4. A *Som una nació*. Barcelona: Edicions 62.
- SOLÓRZANO TELECHEA, J. A. (1999). La organización interna de la oligarquía urbana y el ejercicio del poder en Santander durante la baja edad media. Linaje, familia y poder. A *I Encuentro de Historia de Cantabria, Santander, Diciembre de 1996, vol. I* (p. p.575-597). Santander: Gobierno de Cantabria.
- SURINYACH, M. (1985). *Pla especial de protecció del patrimoni arquitectònic inatural de Vic, sector fora muralles*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- TO FIGUERAS, L. (1996). L'oligarquia urbana baix-medieval a través d'una família de Girona. *Plecs d'Història Loca*, 64, p.43-44.
- TORRAS RIBÉ, J. (1983). El procediment electoral per insaculació en el municipi d'Igualada (1483-1714). *Miscellanea Aqualatensia. Núm.3.*, 101-131.
- TORRAS RIBÉ, J. (1998). *Poder i relacions clientelars a la Catalunya dels Àustria. Pere Franquesa (1547-1614)*. Vic: Eumo.
- TORRAS RIBÉ, J. M. (1983). *Els municipis catalans de l'Antic Règim 1453-1808*. Barcelona: Curial.
- TORRES SANS, X. (1993). *Nyerros i cadells: bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Quaderns Crema.
- TORRES SANS, X. (1998). Les bandositats de "nyerros" i "cadells": bandolerisme català o "feudalisme bastard"? *Pedralbes: revista d'història moderna. Núm.18. Vol. 1*, 227-242.

- TORRES SANS, X. (2007). *Cavallers i bandolers. Nyerros i cadells a la ciutat i vegueria de Vic (1580*. Sant Vicenç de Castellet: Farell editors.
- TORRES SANS, X. (2011). El municipi de la casa d'Àustria. Insaculació i aristocratització (segles XV-XVII). A AAVV, *El govern de la ciutat (I). De la Gerunda romana (segle I a.C) a la Girona borbònica (segle XVIII)* (p. p.115-132). Girona: Ajuntament de Girona. Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions.
- TORRES SANS, X. (2012). A tall d'obertura: el bandolerisme a l'Europa moderna vint-i-cinc anys després. A À. (. CASALS, *El bandolerisme a la Corona d'Aragó. Vol. I* (p. p.17-30). Cabrera de Mar: Galerada.
- TURULL RUBINAT, M. (1990). *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera.
- TURULL RUBINAT, M. (1995). El règim municipal al comtat d'Urgell. De la universitas a la Paheria. El govern de la ciutat de Balaguer a la baixa edat mitjana. A *El comtat d'Urgell* (p. p. 89-117). Lleida: Universitat de Lleida-Institut d'Estudis Ilerdencs.
- TURULL RUBINAT, M. (2002). Nuevas hipótesis sobre los orígenes de los Consejos municipales en Cataluña (siglos XII-XIII): Algunas reflexiones. *Anuario de Historia del Derecho Español*, 72, p. 637-677.
- TURULL RUBINAT, M. (2009). *El gobierno de la ciudad medieval: administración y finanzas en las ciudades medievales catalanas*. Barcelona: IMF-CSIC.
- TURULL RUBINAT, M., & RIBALTA HARO, J. (1991). "De voluntate universitatis". La formació i l'expressió de la voluntat del municipi (Tàrrrega, 1214-1520). *Anuraio de Estudios Medievales*, 21, p. 271-326.
- TURULL RUBINAT, M., & VERDÉS PIJUAN, P. (2001). Gobierno municipal y fiscalidad en Cataluña durante la baja edad media. *Anuario de Historia del Derecho Español*, 76, p. 221-236.
- VALLS TABERNER, F. (1986). El " Compendium Constitutionum Cathaloniae" de Narcís de Sant Dionís. A F. VALLS TABERNER, *Literatura jurídica: Estudios de ciencia jurídica e historia del pensamiento canónico y político catalán, francés, alemán e italiano* (p. p. 299-337). Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias.
- VERDÉS PIJUAN, P. (2011). Las elites urbanas de Cataluña en el umbral del s.XV: entre el discurso político y el mito hisotiográfico. A J. (. SESMA MUÑOZ, *La Corona*

- de Aragón en el centro de su historia, 1410-1412: El Interregno y el compromiso de Caspe* (p. p.147-164). Zaragoza: Gobierno de Aragón.
- VERDÉS, P. (2009-2010). La ciudad en el espejo: hacienda municipal e identidad urbana en la Cataluña bajomedieval. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 16., 137-173.
  - VERDÉS, P. (2011). "Atès que la utilitat de la Universitat deu precehir lo singular". Discurso fiscal e identidad política en Cervera durante el s.XV. *Hispania. Revista española de Historia. Vol. LXXI, núm. 238*, 409-436.
  - VICENS VIVES, J. (1936). *Ferran II i la ciutat de Barcelona. 1479-1516*. Barcelona: Universitat de Catalunya. Seminari d'Història de Catalunya. Monografies Històriques.
  - VICENS VIVES, J. (1945). *Historia de los remensas en el siglo. XV*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Jerónimo de Zurita.
  - VICENS VIVES, J. (1954). *El gran sindicato remensa: 1488-1508. La última etapa del problema agrario catalán durante el reinado de Fernando el Católico*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Patronato Marcelino Menéndez Pelayo.
  - VICENS VIVES, J. (1967). Cataluña a mediados del siglo XV (publicació d'un discurs pronunciat en la recepció d'entrada a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, desembre de 1956). A M. BATLLORI, & E. GIRLAT, *Obra dispersa. Vol. I* (p. p.152-168). Barcelona: Vicens Vives.
  - VICENS VIVES, J. (1980). *Notícia de Catalunya*. Barcelona: Destino.
  - VICIANO, P. (2008). *Regis la cosa pública: Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV-XV)*. València: Publicacions de la Universitat de València.
  - VILA, A. (1989). *Cerimonial de consellers de la ciutat de Vic. Manuscrit inèdit del segle XV (Transcripció i pròleg del Dr. Eduard Junyent)*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs.
  - VILAMALA SALVANS, J. (2002). *De Sant Martí de Riudeperes a Calldetenes. Passat i present d'un poble viu*. Tarragona: Edicions El Mèdol.
  - VILAR, P. (1964). El declive catalán de la baja Edad Media. A P. VILAR, *Crecimiento y desarrollo: Economía e historia. Reflexiones sobre el caso español*. Barcelona: Ariel.
  - VILAR, P. (1986). *Catalunya dins l'Espanya Moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals, I*. Barcelona: Curial- Edicions 62.
  - VILLARI, R. (2003). Introduzione. A F. MANCONI, *Banditismi mediteranei: Secoli XVI-XVII* (p. p. 15-21). Roma: Studi Sorici Carocci.

- ZURITA, J. (2003). *Anales de Aragón. Libros XIX y XX (versión electrónica)*. Edició electrònica de José Javier Iso (coord.): Institución Fernando el Católico.

ANNEXOS

Annex 1. Capítols per a la compra de la partida de Montcada

1432

AMVI, Acords, Vol. 1, f.111r-114r

f. 111r

Capítols per la compra de la partida de Montcada

A la explicació feta per lo molt honorable e de molt gran saviesa mossèn Pere de Sentcliment, conseller del molt alt senyor rey, ara beneventuradament regnant, e mestre racional de la sua cort, sobre la letra de creença per lo dit senyor al dit mossèn Pere de Sentcliment feta e a la ciutat de Vich destinada, la qual és stada feta en presència de tot lo Consell e de alguns singulars de la partida reyal congregats en la casa del Consell de la dita ciutat, l'afecta de la qual contania que lo dit senyor, havent compassió dels grans mals de la dita ciutat e terra, mogut de clemència e benignitat, volia aquelles pacificar, emperò que perfectament no's podia fer sens unitat de les dues partides de la dita ciutat, axí que fos donada obra e loch que la partida qui's diu de Muncada vingués en senyoria del dit senyor, e que en aquesta forma era poch defícil la dita pacificació perdurablement fer hoc offerint que lo dit senyor decoraria la dita ciutat de gràcies, libertats e prerrogatives, a les quals coses explicades foren per lo dit Consell sis notables ciutadans de la dita ciutat assignats e deputats a comunicar de aquelles ab lo dit mossèn Pere de Sentcliment. E haüts entre ells diverses col·loquis e tractes e considerada la molt gran inòpia de la dita ciutat, e axí matex les gràcies obtanidores del dit senyor, és vist a ells en la forma de les condicions e applicacions deval exprimides al dit senyor deura ésser fet lo adjutori deiús scrit.

Et primo, que ans del dit adjutori lo dit senyor hage a fer la dita compra de la dita partida e pendre possessió realment e de fet de aquella, e metra pau en aquesta ciutat e terra, e pacificar aquella ab degudes qualitats, ofertas, integritat, fermatat e sinceritat, en manera que d'aquí avant cessen tant com possible sie en les dites ciutat e terra guerres, bandos e mals, axí que les dites compre he pau sa aien a fer ab tota lur perfecció, presehint la compra ho la pau axí com plaurà al senyor rey.

Ítem, que lo dit senyor hage a fer la dita compra de la partida e pendre possessió d'aquella, segons dit és, ab les qualitats demunt e devall expressades, a càrrech e a totes despeses del dit senyor.

Ítem, que fetes ab tot lur afecta e pertanyent fermatat les dites compra, possessió

f. 111v

e pau, lo dit senyor, encontinent hage afer contribuir los poblats en la dita partida en lo dit adjutori e despeses que la ciutat ne farà, havent aquells per compresos en tots privilegis e libertats haüts e havadors per la part reyal de les quals abdues les partides unides se alegren, axí com a un cors e única ciutat en tot e per tot pertanyent a la Corona reyal. E feta la compra e presa la dita possessió, hagen a fer semblant seguratat o caució, e d'equí avant çes lo offici de batlia e tots altres constituïts en la dita partida reyal [sic] e sien lavors ten solament en tota la dita ciutat los officis de vaguer e batle, sotsvaguer e sotsbatle qui vuy són en la part reyal, com atesa la pauritat de la dita ciutat e terra sia vist que y haurà prou dels dits officis ho officials aquells obtanint, pus lur cort sia ben areglada, la qual sa haia a tanir en lo loch acostumat de present en la part reyal o en altre loch si a la dita ciutat seria vist.

Ítem, que feta per lo dit senyor la dita compra de la dita partida e presa la dita possessió, hage e sie tengut donar a la dita ciutat totes les cases, hedificis e pertinències del castell de la dita partida qui's diu de Muncada constituïdes dins la dita partida.

Ítem, que durant lo temps dels dotza anys dins los quals lo dit adjutori se pagarà al dit senyor, hage e sie tengut donar a la dita ciutat totes les rendes e foriscapis de cascuna de les dites partides a parròquia qui són e seran del dit senyor, en ajuda e subvenció per supllir al gran càrrech que la dita ciutat pren per complaura al voler del dit senyor.

Ítem, que lo dit senyor, per contemplació de la dita pau, hage a fer remissió general a la dita ciutat e a tots aquells qui fermaran en la pau de abdues les parts, per çò que millor e pus animosament cascuns de les parts sien inclinats a fer e fermar la dita pau.

Ítem, que segons la dita ciutat ha ja per preivilegi lo dit senyor hage

f. 112r

a provehir que feta la compra e possessió presa, la dita partida sie perpetualment unida ab ley paccionada a la dita partida reyal, en tant que tota la ciutat dessus dita sie tan solament

un cos e una universitat per tots temps. Och encara, que tota la dita ciutat, parròquia e termes de aquella no's puxen per alguna manera, encara que sie extrema necessitat, separar de la Corona reyal, ciutat e comtat de Barchinona. E que aquell qui serà senyor de Barchinona hage a ésser e sie senyor de la dita ciutat de Vich. E que's puxa alegrar de tots privilegis, libertats, franqueses, immunitats, usos e custums e encara gràcies fetes e faedores a la dita ciutat de Barchinona, e segons ells pus plenament han obtengut, obtenen e obtindran, axí com si tots aquells e cascú d'ells eren açí de paraula a paraula posats e scrits, havent tots aquells e cascun d'els lo dit senyor per mencionats, scrits e inserts, per spacials e singulars que sien, los privilegis emperò de la present ciutat romanents fermes e illibats e en res no perjudicats, ans totalment stants fermes en lur força e vigor, e aquells loant e aprovant, e aquells stenent a la dita partida comprada de certa sciència conselladament e deliberada. E sia quant a les dites coses unida a la ciutat de Barchinona la dita ciutat de Vich, axí unida com dit és, romanent en la forma e manera fet per primer la dita unió que vuy és, en tota sa honor e preheminiència, axí que sia feta la dita unió principalment sens alguna seqüel·la o accessió. E que sobra lo fet del no semparrar de la Corona reyal, ciutat e comtat de Barchinona, la dita ciutat de Vich hage, obtengua e's puxa alegrar de tots privilegis per lo dit senyor no ha molt atorgats a la vila de Cervera, en e sobra la unió d'aquella feta a la sua alta senyoria, ciutat e comtat de Barchinona.

Ítem, com la dita ciutat sia dotada de bon privilegi de elegir consellers lo dia de Sent Andreu, e après jurats, segons forma del dit privilegi, lo qual molts anys per diverses suspensions e provisions reyal, axí del dit senyor com de sos predecessors d'alta recordació s'és empexat en exeució, de què s'an saguits grans dans, dampnatges, despeses e intolerables inconvenients en aquesta ciutat, e per obviar a aquells, que lo dit senyor, per ell e successors seus, hage atorgar de tanir e observar inviolablement a la dita ciutat lo dit privilegi, e jurar e prometre per si e sos successors de no atorgar per proprii motiu o instigació d'altres persones, provisions, suspensions o qualsevol empexaments contra lo dit privilegi e libertat d'aquell, e en cars que's fes, que los consellers e jurats a qui seran presentats tals empexaments, sens incurrimet de alcuna pena o indignació de senyor, deguen e hagen e puxen usar entegrament de lur privilegi, segons seria e tenor d'aquell e en les penes e indignacions contengudes en les dites provisions incorreguen sens sperança de alcuna vènia aquells qui aquelles hauran impetrades e obtengudes e aquelles presentara o en qualsevol manera usaran, e noresmenys sien perpetualment privats de caber en Consell e regiment públich de la dita

f. 112v

ciutat, sens sperança de alcuna gràcia e reintegració del dit senyor o successors seus obtanidora, la qual si obtenen fos e sia per tostemps cassa e nulla sens alcuna efficàcia e vigor, e noresmenys sien tenguts en tots dans, dampnatges e interessors [sic] provinents de açò a la dita ciutat cascú d'ells en tot e per lo tot. E si per ventura, per los consellers, jurats, regidors de la dita ciutat, seran obaydes les dites provisions e fet contra lo dit privilegi, que axí matex incórreguen en les penes contengudes en aquelles, e en tot e per lo tot cascú d'ells sien tenguts a la dita ciutat en tots danys e dampnatges, messions, interessos que per la admissió de tals provisions, suspensions o empatxaments li convendria a soportar e sostanir, dels quals contra tots los dessús dits se haia a fer prompta execució, axí com de deuta confessat en juý. E noresmenys, com a mals administradors, sien privats perpetualment de tots actes de Consells e altres regiments públichs de la dita ciutat, sens alcuna sperança de gràcia o vènia que del dit senyor e sos successors no puxen obtanir, e si de fet les ne obtanien, que sien casses e nulles, e los regidors e administradors de la dita ciutat qui les los admatrien, incórreguen en semblant penes sens sperança de alguna vènia o gràcia, romanent al dit senyor plenària facultat de manar e precipir ab penes e indignacions en aquells a qui's pertanyerà fer elecció de consellers que si hagen bé e legítimament, a profit e utilitat de la dita ciutat e terra, e a conservació del ben públich de aquella, entès emperò que, feta la dita unió e agregació de tota la dita ciutat de Vich, que lo nombre dels consellers sie crescut en ésser cinch, conformant-se a la ciutat de Barchinona, lo dit privilegi stant en sa força e valor, axí que com aquell a present ha loch en III consellers, que lavós hage loch e cinch consellers. En les altres coses, emperò, en lo dit privilegi contengudes, en res no derogant ne periudici algú no fahent.

Ítem, que lo dit senyor hage a fer desempatxar les dites e devall scrites demandes franques de dret de segell.

E obtengudes totes les dites gràcies demunt e devall expressades e cascuna de aquelles an adjutori de la dita compra faedora de la dita partida per lo dit senyor e presa la possessió de aquella, segons dit és, la dita ciutat donarà dins dotza anys comtadors lo jorn que totes les dites coses seran complides, quindecim mille florenos

f. 113r

ço és, tots anys segons prorata qui serà mil doents [sic] sinquanta florins per cascun any. E on les dites coses no's complissen, lo dit adjutori fos nulla e lo dit senyor directament o indirectament, tàcitament o spressa, de dret o de fet, no pugués fer a la dita ciutat he singulars de aquella compulsions algunes per aquell obtanir, e on fossen fets, la dita ciutat

ne singulars de aquella o officials qualsevulla, no puguessen o fossen strets obaÿr, ans fossen nulles e casses e per no fetes haüdes.

Ítem, supplica al dit senyor la dita ciutat sia de sa merçè vulla consentir a la dita ciutat la barra en aquella forma e manera que les imposicions a aquella són consentides e atorgades, çò és, fins sia desliurada de tots censals e càrrechs seus.

Ítem, que sia merçè del dit senyor unir los terços a l'offici de mostaçaffia de la dita ciutat, e que sien divsits segons los emoluments del dit offici, çò és, la terça part al dit senyor, altra terça a la obra del mur e la terça al mostaçaff, com los dits emoluments de l'offici de mostaçaff sien ten poch que envides se troba qui vulla lo dit offici regir, e haurien més sostaniment ab la dita unió, e lo pobla qui vuy per exacció dels dits terços és vexat e depauperat, qui'n seria mils comportat.

Ítem, que sia de merçè del dit senyor que los consellers puxen fer totes ordinacions sobre tots officis e en cascú de aquells, e les ja fetes revocar, si vist lo serà, com ja n'agen concessió antiga.

Ítem, que sia de merçè del dit senyor atorgar que los coltells qui seran pessats en examen de vadors de la dita ciutat, pus se aparega ab

f. 113v

lur letra testimonial, puxen anar e ésser venuts en tota parts axí com a obra aprovada e lícita, e que altres vahedors o officials no y puxen conéixer ne de aquells en alguna manera entremetre's.

Ítem, que com la dita ciutat e singulars de aquella hagen per privilegi de no poder ésser querelats per pau e treves en altra part sinó devant lo vaguer de Vich, que lo dit privilegi los sia tengut e observat, e si seran queralts per pau e treves en altra part, que puxen comparar davant lo vager de Vich, segons lo dit privilegi, e feta la dita comparició, que alguns altres vagers o officials no's puxen dels dits querelats entremetre, ans los sia inhibit, declarant ésser bacas e nulla tot procehument qui per altres vagers o officials serà fet contra lo dit privilegi.

Ítem, que plàcia e sia merçè al dit senyor rey reintegrar a la vagaria de la dita ciutat los lochs separats de aquella, e aquells unir e tornar a aquella, çò és, los castells de Basora, de Luçà, de Tona e tots altres segons temps ha, a privilegi, són stats restituïts.

Íte, que plàcia e sia merçè del dit senyor atorgar que lo vager, dins la vagaria, en los lochs reyls puxa exercir tota jurisdicció de que's meresca mort o mutilació de membres, com sovín se seguesca que los batles forans, per manasses e dupta de mals hòmens, cessen fer en ells les dites punicions e execucions, e axí matex la dita vagaria, qui és molt disminuïda, se'n crexa en emoluments e's trobarien mils que en pessat persones notables per regir aquella.

f. 114r

Ítem, que plàcia e sia merçè del dit senyor atorgar que lo jutge ordinari, advocat e procurador fiscal sien celeriats dels emoluments de la cort, segons en altres moltes ciutats e lochs insignes de Cathalunya és acostumat, com per tant com los dits officis no són sellariats no han requesta e lonch temps ha no's són regits ordinàriament, de que's seguex que en la dita cort la justícia és molt desreglada, la refermació de la qual és gran conservació del públich de les dites ciutat e terra, perquè plàcia al dit senyor constituir sobre los dits emoluments salaris, almenys al jutge L lliures, a l'advocat discal XXV lliures, al procurador fiscal XII lliures, pagadores prorata dels emoluments segons en altres lochs e corts de ciutat e viles de Cathalunya, on pensions ordinàrias se paguen als dits officials és acostumat e observat. Entés emperò e expressametn salvat e retengut que los dits jutge, advocat e procurador fiscal axí salariats no puxen demanar, exhigir, rebra e haver directament o indirecta res de composicions, ans hagen a ésser de aquelles contents per los dits salaris a ells taxats.

Retengut emperò e expressament salvat que en esdevenidor, en los presents capítols e en cascú de aquells, se puxa, si serà vist expedient e necessari, anadir, minuir, mudar, corregir, interpretar, hoc he altres afagir a profit e a tota utilitat de la dita ciutat e tot altre dret san romanent.

Annex 2. Capitulació de la ciutat de Vic a Joan II

8 de juny de 1472. Trasllet del s.XVIII

AMVI, Privilegis, Llibre XIX, f. 273r-283v

f. 273r

Capitulació de alguns Privilegis atorgats a la ciutat de Vich en lo temps que torna a la obediència del Rey.

Senyor Molt excelent

1 Com nostre s[eny]or Déu, p[er] la sua infinita circumspecció, haie permès entre los altres lochs del Principat de Cathalunya, la ciutat de Vich e província de Osona ab los domiciliats e poblats en aquellas persones potenciors e en forma coattiua, és ser sagregats de llur primitiu Senyor e, transpostats en altres diverses senyories segunis la guerra capital. Circa aquell senyor per la qual llonch te[m]ps e més opprimit tot lo principat són, seguits d'ella diverses morts, nafras, violències, incendis, obcessions, obcidions de fortas combats de aquells abengnis, enderrochs tant de fortes cases, quant altres diversos edificis ab moltes altres infinits dans rebuts e inferits p[er] las ditas ciutat e p[ro]víncia. E, dins lo qual temp jat sie la dita ciutat haye vistes diverses potències de aquell primer senyor, nunca és stada reportada al prese[n]t cas, p[er] ésser congruament demanada a la Règia Magestat com és ara per la Senyoria Vostra Carlos, altres o simplement sens pus adir passave[n] la terra o entenie[n] en la preda del territori. E com s[eny]or sia cosa més que notoria tal cars axí advers e, comprès en necessitat inevitable, reta las ditas ciutat e p[ro]víncia, in sonts inculpables e sons algún vici. Perçò Senyor, suplica la dita ciutat per part sua encara p[er] tota la dita p[ro]víncia de Osona e per tots aquells quis vullen aderir al p[rese]nt acte,

f. 273v

la Senyoria Vostra sia mersè sua, p[er] la Règia potestat absoluta de leys, declarar qualsevol dels suplicants, axí en los universes com en particulars, no haver violat en alguna cosa lo sacrament e homanatge, la obediència, la fidelitat, la naturaleza prestada a la Règia Magestat e al s[eny]or Primogènit, ara Rey de Sicilia. Ans ésser devers aquells s[eny]ors en

aquella censera amor íntegra reputació e, fama e, bona opinió, que fore[n] la jornada que tals fidelitats foren prestades, havent aldevant per sempre quant convé a la fragilitat humana per ley Divinal e, humana deure cascú donar lloch a la necessitat, la qual sotmet ací tot linatge e, vincte. E més avant s[eny]or, p[er] més apartar los apetits de qualsevol emulos a cautela. E, sens perjudici de les dites coses sia mersè vostra cancelar, abolir e, extinguir qualsevol crims, malificis, delictes, culpes e, nagligències encara ques poguesen dir, fingir ho deduir de crims de lesa Magestat en los primers caps o, altrás sedicions, rebellions, homicidis, usurpació de senyoria capitals o, no corporals o pecuniaris, encara ques puguesen dir per fets o, cosas tocants accés precedents la guerra p[rese]nt o, durant aquella, axí en universal com encara a qualsevol particular. E, fins a la jornada de la prestació de fidelitat e per tot lo temps passat, com més a ple pensar se podrá imposant axí, circa los universes com particulars, p[er] part dels quals suplicat és a la Règia M[agest]at al s[eny]or Primogènit, Rey de Scicilia, a la cort Real, al fisch e, encara a qualsevol personas, axí públicas com privadas, de qualsevol casos d'aque[sts] seguits en las cosas ditas callament de scilènci p[er]petual, en virtut de la p[rese]nt lley paccionada have[n]t força de juy donat en cort, de la qual p[er] lo usatge de Barcelona restituint encara més a cautela e, sens perjudici de las cosas ditas, los dit supplicants e, universos e particulars, p[er] la dita Règia Magestat absoluta legibus in tota lur integérrima exestimació, privilegis, libertats, usos, costums e, qualsevol coses les quals haguesen e, tenguessen e, posseysen en lo temps que tals fidelitats prestare[n] la dita Règia Magestat e, al dit s[eny]or Primogènit e, après haye tengudes possehides teni[n] e, possehere[n] en qualsevol drets amplíssimament.

Plau Sen[y]or Rey

f. 274r

2 E més avant, com la dita guerra, si estada ocasió, com dites de rebre sé inferir divisions dans e signantment haye convengut a la dita ciutat ab intervenció dels oficials seus et al[tre]s per causa de la guerra mortal, que los subcerts feien en aquella e en tota la p[ro]víncia matant e apersonant les gents, e receptantse en les fortes, procehir contra aquells tals en cohorcir, ecxequtar algunas de llurs persones, enderrocar e cremar entre los altres los castells de S[ant] Fores, la casa e força de Muntsequiu, Despugol, de la Parra, de la Sala, de Vilallaons, de Vilagelans, de Altarriba, de Bellpuig, al[tre]s, Muntcorp, de Olost, de Lussà, de Casserras, Savesona, de Voltraga, de la Torra e altres encare que fossen dela Ciutat de Vich e suburbis de aquella o de altre qualsevol part. Encara seguint la forma que tenian los qui a ells adversaven, los ha convengut en tanta necessitat de despeses ajudarse

e pendres dels bens dels desus dits e altres exequant los béns, los preus, axí de mobles com immobles, com accions, drets e crèdits e redigir aquells en la necessitat de la guerra. E la rahó dicte veure ells tolerar la ley que han inditida. Persò S[eny]or sia mersè vostra, sens perjudici de les coses ditas, imposar silènci e callament p[er]petual ab la integritat damunt dita a qualsevol persones les quals haren ho haver pretenguesen devers aquelles coses accio[n]s, petitions, demanda, axí civil com criminal, plet ho controvèrsia encara q[ue]en nom públich o privilegiat o, privat tal cosa deduir pugués imposant-los així, in universo com en particulars, cilènci e callament p[er]petual com sia millor cosa donar lloch en las cosas menors per reposar tota la república. E, restituir-la en lo prest i no stat lo que nuncas faria sidonchs p[er] la Règia sancció, no és p[ro]vehit les coses posades e, fetas en la guerra ésser dadas pux en efecte en obliuó e no ésser sots perill de la vida tollerades de commemorar ne menys en juy deduir. Plau al S[eny]or Rey exceptat dels béns mobles dels obedients quis tropien ésser que aquells vol se puguen cobrar e emperò si los dits mobles e, se mouents serán executats no se pugue les demanar.

3 E com S[eny]or axí com les coses qui son consumades e han acabat lur effecte es congruï percistesquen en llur effecte. Axímatex es de molta justícia e, rahó que aquelles quals huy se troven en ésser en lo punt que són e en llur p[ro]pietat, les quals p[er] la guerra serien transpostades en altres mans, sie[n] restituies als qui les tenen ans de aquella o en lo seu temps. E si co[n]cessio[n]s

f. 274v

Reyals e dites sentències, decrets e, declaracions hi havia o, altrás cosas per qualsevol ocasió hant sguart a les coses predites suades que molta rahó tot deure ésser restituit. Però suplique la Senyoria Vostra, la dita Ciutat en lo nom repetit ulle encare a cautela esens perjudici de las ditas cosas, restituir la dita ciutat e p[ro]víncia de Osona, tots los ciutadans e habitans en aquella, e encara tots aquells que ni en cars trobaran al temps de la ferma de les p[rese]nts Capítols, e encara més avant dins lo temps que per la S[enyoria] Vostra donat sia differida la prestació de la fidelitat los quals emperò aderir haye[n] a la dita Ciutat salvo encare als ciutadans ont que sien e ont que no, axí ecclesiàstichs com seculars, de qualsevol grau, lley, steme[n]t o, condició. Sien en tots lurs heretatges, castells, senyories, rendes, béns mobles e immobles, drets, actions, revocant qualsevol restrits, cartas, letras, gracias, sentènties, decrets, declaracions, edictes, anotacions e, confistacions e altres qualsevol cosas, atorgadas o atorgadores per la Règia Magetat, son Ill[ustrissi]mo

Primogenit, Capitans, conestables, lochtinents e altres qualsevol persones, encara que fose[n] ab clàusules derogatòries, les quals p[er] aquella Règia potestat vulla haver ací p[er] incertes totes e, sengles com si de paraula a paraula hi here[n] redigides, abolli[n]t e cancellant-les. He havent com si no eren fetes ans reputar-les per casses irrites e nulles e manant ab se[n]tè[n]cia de tal lley paccionada i qualsevol qui tals cartas o, altres coses desús dites tinguen que de continent per esquivar tot emfracte los meten en les mans de quells contra qui sien fetes, e en sos registres manar cancellar aquellas. E notificant aquestas cosas, obtenir axí del que dit és com encara del deius scrit lo decret e forma de la Règia Magestat e del dit Senyor Primogenit. E manar a qualsevol oficials, axí reals com altres e, donar tota obra ab acabament que de contine[n]t aquellas tals suplicants sien restituits ab tota llur integritat en los dits heretatges e, altres coses desús dites. Tota excepció, deffenció, e obstagle a part posats e en aquesta part, encara si mester serà favorir-los ab mà militar et al[tra] cab tots altres remedis fins e atant liberame[n]t quieta e pacífica tinguen e possesquen los dits heretatge e altres coses desús desús dites

f. 275r

segons ans de la guerra o en aquella tenian, axí en la ciutat de Vich, província de Osona com en qualsevol part de Chatalunya o, en altra qualsevol part. Demanant encare més que si algú attemptare, mogut p[er] p[rò]pria passió, ant al[tre]s, obviar en aquest bé universal e voler de paraula o, en scrits en jui o, fora algunas cosas dir, fer o, contractar, circa la p[rese]nt capitulació en lo pre o, subscript com sia certa cosa aquell tal no voler lobé de la Magestat Règia ne de la sua República, ans voler-lo posar en perill que los oficials qualsevol ordinaris de quiscú dels acusats aquí tals coses seran denunciades si davant ells los tals sis vol, fós en universes o en particular, sots la Règia Indignació e, ira apartant-se nos feren semblants de aquells tals los quals los haguesen aportades suplicacions, sèdules, cartes, lletres o, altres qualsevol coses segons desús és dit que de continent sien tenguts de pendre, lacerar e, cancellar tals coses presentades e, manarles que perlo servici del S[eny]or Rey e, per la fidelitat que tenguts lisons, e sots la pena de infidelitat tals coses no attempten. On emperò p[er] malícia o al[tre], axí com dit és p[er] acte judicial, com extra algú perseverave retraure mal dir o, altrament enentar circa les coses p[rese]nts, en tal cas qualsevol oficial ordinari de quiscú dels acusats ellegit p[er] qualsevol dells suplicants, in universo et in particular, rebuda sumària informació com és acostumat de altres crims, citar ab veu de crida en lo lloch pública, axí com és acostumat. Aquells tals que dins sis diez se meten personalment, no guiats, ni assegurats, ni en alguna manera privilegiats en mà e, poder de aquell tal oficial p[er] esmenar la ofensa a la Règia Magestat a tot son arbitre e a la

part ofesa e, lesa e, damnificada, arbitre del dit official, ab cominació que si temeràriament differien cumplir tals coses de continent, serien publicats p[er] inobediens a la Règia Ma[gesta]t, a la sua República. E tal publicació haureu a fer los dits officials, e qualsevol altra de la sua Senyoria, ab subcidiàrias e qualsevol persona de qualsevol grau, ley o, condició, sien los haie a reputar e tractar p[er] tals com dites virilment e poderosa. Plau al S[enyor] Rey . Axímateix que puguen cobrar sos heretatges e bens mobles quis trobara[n] ésser

f. 275v

e los inmoables empero si los dits bens mobles e, semovents serán executats no sen pugue res demanar e quant als dans donats durant la Guerra sien remesos.

4 E perquè no és stat possible en espècie nomenar les dites persones quis alegraran del p[rese]nts Capítols, que sens perjudici, restitució e disminució de la p[rese]nt capitulació e sens de traure alguna cosa a les coses supscrites e infrascrites, del qual puxen usar aquell linatge de penes e en la forma q[ue] volran a cautela e voluntat líbera de quisú, la Senyoria Vostra declarar que qualsevol persona, axí ecclesiàstiques com seculars, de qualsevol lley, stement o, condició, sien les quals obtenir volran letra o lletres dels Concellers de Vich, ab les quals anomenara[n] tals persones, en universo o particular. E si encara en tal letra o letres eren insertats los los p[rese]ns capítols o qualsevol de aquells que tal letra o letres dels dits concellés sortesquen aquell degut efecte circa qualsevol coses en ellas compresas en juyo o, fora juy, ab tota integritat que haurà la carta la qual serà expedida per la Senyoria Vostra dels p[rese]nts capítols o qualsevol carta real desemachada com pertany. Plau al S[enyor] Rey

5 Més per quant S[enyor] la dita guerra, soberguament, ha damnificats los dits suplicants en forme que no és possible ells puguen suplir com avans de la guerra fahie[n], suplica la dita ciutat en lo nom ya dit la S[enyor]ia Vo[st]ra, sia mersè sua afer-los grà[cia] de qualsevol cosa que fós deguda per ells, in universo vel particular, a la Règia Magestat, a la sua república, al dit s[enyor] Primogènit, encara ques pugués dir fos per regalia o ragalias hoc encara per la coronació, p[er] subvenció de cavalls e, guerra o, altre quasevol subvenció e per mayor grà[cia], fer-los exemps de qualsevol contribució de guerra axí personal com reyal per tot lo p[rese]nt any de setanta dos e, encare que fos per lo usatge de Princeps namq[ue].

Après emperò que sien collocats circa aquestes coses e altres qualsevol tractats e reputats en la forma que les majors universitats de Cathalunya se han tractades, en tal manera que los dits suplicants qui són membre notable del Principat usar puguen e deguen no sol com dites de lurs gràcies, béns e drets particulars més encara de tots los usatges, constitucio[n]s, pragmatiques,

f. 276r

sanccions, cosos e practicas del principat de Cathalunya sots aquella major integritat en la qual constituits eran en lo temps de las prestacions de les dites fidelitats a la dita Magestat e al dit s[eny]or Primogènit prestades. E, ab aquella major eficàcia quede pensà és més compresa que de boca nos pot dir. Plau al Senyor Rey que sien franchs fins a la p[rese]nt jornada e quant a la contribució de la guerra la ciutat contribuisqua segons en lo parlament q[ue] lo S[eny]or Rey convocarà serà deliberat ahon la dita ciutat serà apellada e, que puguen usar dels dits privilegis, cosos, usatges, constitucions e, pregmàtiques, sanccions segons en lo dit capítol és contengut.

6 E per la causa mateixa, ço és de la perdició de la p[rò]pia sustància, suplique[n] la S[enyori]a Vo[st]ra vulla per la Règia Magestat e bé universal provehir que la ditat ciutat, e universitats, e llochs units a aquella, resten franchs e quitis de qualsevol pencions de censals, o altres qualsevol consemblans dietes, als quals fos satisfet alurs creedors de tot lo temps passat e encara per lo corrent a[n]y. Axí que durant aquell a[n]y e la present guerra, la qual se espere en nostre senyor Déu no occupara tot aquell, puix la dita ciutat deduhits los salaris ordinaris e las despeses rahunables fa comp[er]timente, contribució p[ro] solido et libra entre los creedors, no sie ne puxe ésser, p[er] via alguna en juy ne fora iuhi, molestats ne inquietats. Salvant encara quesí p[er] la gran penúria la qual restarà en la terra per algún temps, los emoluments de la dita universitat e llochs a aquella units no abastaven en cumplir lurs càrrechs que servant la forma p[ro]p dita resten quitis inunes e, franchs. Plau al S[eny]or Rey dels inobedients fins a la p[rese]nt jornada e, encara quant als ciutadans e habitants en Vich quant als obedients farà son poder de fer i metre alguna bona concòrdia e avinensa e, puix la ciutat iuxta los emoluments pague a sou per liura que sen hayen tots a contentar e, que la ciutat no pugue ésser vexada.

7 Encara S[enyo]r, per major declaració e gràcia, vos plàcia provehir que si alguns dels dits ciutadans o habitants, los quals són vui constituïts en la opinió dela dita ciutat dins lo dit p[rese]nt any, no serven la obediència que aquella seguirà en lo qual temps a ells novitat nols sia feta passat tal termini, si per aquells o altres qualsevol se trobave aver crèdit sobre

f. 276v

la dita Universitat e llochs a aquella units, los quals pertanguessen a la Règia Magestat e cort sua o p[er]tanyeran durant la guerra, que de aquells face gràcia a la dita Universitat de Vic p[er] suprir ales necessitats sues. Plau al S[enyo]r Rey de les pencions fan a la jornada present e dels que passats tres mesos seniran que sie[n] confiscats al S[enyo]r Rey e quant als utramar qu no vindra[n] dins sis mesos reduhint lo temps de un any en lo capítol demanat als dits tres e sis mesos exceptat emperò que en açò no sia compresa la persona del bisbe de Vich.

8 E com S[enyo]r, experiència haie mostrat que per abusos de alguns officials, la dita universitat e altres suplicants an portat diversos dan[ys] en persones e béns circa les coses subscriptes, suplica la repetida ciutat, en lo nom desús dit la S[enyor]ia V[ost]ra, li plàcia atorgar los que negun home de honor, ciutadà a habituat dela dita ciutat e lochs de aquella units, no pugue[n] ésser p[er] los officials reials impetits, citats, realment a verbal o altrament en les persones e béns tocats sens cognició de causa. Çoés concellant e intrevenint lo jutge ordinari, apelada e hoyda com pertany la part servat lo degut orde de justícia, ne encara que pugue dir que sos causa capital e delas majors que per ofensa de orelles de jutge, inobediència, p[ro]tervitat, pertinàcia e que més dir se poria rebellió. Lo que ab concemplant tall de paraules indegudament algunes hores se és attemptat nos puxe p[ro]sehir a cortura questions agravació de carcer o de ferros contra tals p[er]sones, en qualsevol manera succeesque primerament en la enquesta no sie publicada dadas legitimas, defenses assignadas, p[ro]vas degudas, les quals no puixen ésser menors de XV jorns encara que fossen dintra la dita ciutat, car de les fo seques iura[n] la distància dels llochs bonament arbitrant deuen ésser allergades, sie donada públicament com se pertany sentència sobre la interlocutòria de juraments de la qual sis serà absolutòria lo fisch real nos pugue apellar segons nos fa dels altres. Si emperò serà conde[n]natoria sia lícit al condemnat dins lo temps que dret li dóna apellarse

f. 277r

de tal interlocutòria en aquell a qui pertanyera. E lo dit official sia tingut ab apòstols revencials offerir a tal apellació, ne pusque tal interlocutòria executar sinó ab deliberació obtinguda causa cognita de aquell S[eny]or al qual serà estat apellat. E encara més, en qualsevol causes civils, axí grans com poques, sie lícit a qualsevol persones poderse apellar del jutge ordinari, al veguer en cas de greuge inferit, axí de se[n]tència diffinitiva com altre cas apellable lo qual veguer haye assignar de continent jutge de apellació, algun juriste o sàvia persona, la qual de paraula e ab notori del procès matex inhibesque lo jutge ordinari. E feta assignació a les parts a dir, produir e allegar ultra les coses i a dites si voldran dada alguna congrua dilació a novellas p[ro]vas, iuxta primera apellació salva la derrera a la Règia Magestat. Ne p[er] açò sia vist los officis de veguer e jutge ordinari conculcar la hu laltre ne donar res que sia del hu al altre ans quiscú pràtich la sua sola porció segons fins así és acostumat salva la present pura p[er]tícula car axí és praticat en alguns llochs de la prefata Magestat. Plau al S[eny]or Rey puix S[enyoria] e sos officials ho manegen tot e que sie[n] servades les constitucions de Cathalunya e disposició de dret comú que no puguen abusar.

9 Més avant S[eny]or, com lo S[eny]or Rey Alfonso de gloriosa recordació, entre les altres gràcies que a la dita ciutat per la incorporació de la partida, dóna tots los seus alous que hagués en Vich e en los llochs units a la dita ciutat, p[er] la qual donació aquella ciutat entre les altres coses ha fets alguns molins o fets fer e encara stablir en la riera de aquella, lo que alguns poch sabent las règias magnificè[n]cias deure ésser amplíssimament compresas, han volgut innuir dita donació no compendre tals coses per esquivar tots emfiactes. Que sie mersè vostra, loant e aprobant la dita donació, p[ro]vehir e declarar en tal donació ésser compresos los dits molins e altres qualsevol e encara qualsevos coses, que la dita ciutat fer volgués ne ordenar ne inmutar en rieres, fluvis, plassas, camins, balants e altres coses qui

f. 277v

estiguen o sien mà del S[eny]or Rey o disposició sua dins la dita ciutat e llochs a aquella circumucins units, concentir-los que sens altra llicència puguen de Gurri o, altra riera puguen pendre e mudar de vés la dita ciutat tota o, part de aquella p[er] embelliment e augme[n]t dels poblats en la dita ciutat. Plau al S[eny]or Rey si privilegi ne tene[n] atrogat per lo S[eny]or Rey Don Alfonso, com dieu e confirmat per sa S[enyoria]. Però si es interès de algun particular obedient a sa magestat que sia content favorir la ciutat e fer-hi tot lo possible que sen concorden.

10 E per esquivar dan[ys] e inconvenients, los quals son stats vists e mirats, sen esperarien vos plàcia concentir, que attès en la dita donació és comprès lo castell de Vich lo qual està en mà de la ciutat administradora de la Almoyna de la qual és, nos pugue més fortificar, axí en edificis com en persones, ans la total disposició de la dita forca o forces qui seran en Vich estiguen a tota ordinació de la dita ciutat, ço és dels concellés e concell de aquella. Plau al S[eny]or Rey axí com se estave[n] abans de la guerra.

11 E perquè la constitució de Chatalunya prohibeix tafureria, nos puxe comportar en Vich ne en los llochs a units a alguna tasureria de qualsevol spècie, si donchs no ere vist a la ciutat tollerar la per algu[n] temps e llevarla e traurerla, axí com als concellés de aquella plaura iuxta la qualitat de aquella. Axí que los emoluments daquen procehits se convertesquen en conservació del mur de la dita ciutat. E si de aquella eren fetes os fehie[n] gràcias o donacions algunes, sien hagudes per nulles com a fetes contra constitucions de Chatalunya. Car lo esguart del Príncep ab la sua universitat, entre los quals és tal ley paccionada, pot per tostems en aquella dispensar lo que en un particular apar cosa intollerable. Plau al S[eny]or Rey abeneplàcit de sa Magestat.

12 Ítem com los mals de la guerra porten infalliblement tal impresió en los animos de cascuns que és molt difícil de remoure segons experiència demonstra, e encara testifiquen les constitucions de Chatalunya p[ro]vehints als qui son remesos de homeys, que sia mersè vostra p[ro]vehir qualsevol

f. 278r

persona o, personas de qualsevol ley, stament, sexu o condició, sien qui hayen adversada la ciutat en la dita guerra, no entren en aquella ne parròquia sua per tot lo temps de la guerra. Ço és tant quant en qualsevol part de Cathalunya guerra aurà, ne encara après fins per aquell tal o tals serà prestada aquella seguretat la qual p[er] la Règia Magestat e, altres Ill[ustríss]imos Reys passats és stada provehida de prestar a la dita Universitat e singulars seus e béns, lurs de no damnificar-los en persone ne béns, donant seguretat idònea de la quals los concellés de Vich sien contents. Plau al S[eny]or Rey que no entren en la Ciutat si

no prestada aquella seguretat que se acostuma prestar entre aquells entre los quals se solen seguir tals casos.

13 Ítem per augment de la cosa pública de la dita ciutat e per apartar tota disminució de aquella la qual és cap de aquesta província, e consegüentment los altres la deuen regonexer per tal no ocuparli les coses suas ans suste[n]tarla e beneficiarla. Que sia mersè vostra provehir la dita ciutat pugue, en continent fermats los p[rese]nts capítols, fer e tenir en pertostems et successive lliurement e quieta dos mercats. Ço és lo primer al dimars e lo segon al disapte. Com és acostumat al jorn de Sancta Creu de venemas ab sinch jorns après seguens e retorn defira lo primer jorn de maig ab tres jorns après següents, axí que las personas de qualsevol sevol part en aquelles confluents de la jornada que iuraran ésser partits de algun lloc ab p[ro]pòsit de venir a les dites fira e retorn, vinguen salvament e, segura de qualsevol deutes e crims. E, que en nenguna part de la dita p[ro]víncia de Osona nos pugue[n] fer ne tenir fires ne mercats ne altres coses, que sentisen e nulació de aquella remetent-ho al arbitre dels concellés de la dita ciutat, per qualsevol concessions e gràcies en contrari de les dites coses impetrades o, impetradores revocant. Plau al S[eny]or Rey atorgar los mercats e fires com demane[m] però si altres de la p[ro]víncia d'Osona tenen gràcia reyal abans de la guerra quen puguen usar. Reservades en totes coses les preheminiencias Reals.

14 Ítem S[eny]or, per quant lo Ill[ustr]e Rey Don Joan prouoncle del Illustrissimo S[eny]or Rey entre les altres gràcies, liberta los habitants de la dita ciutat que no fosen tenguts aposentar alguns encara que vinguessen en nom del s[eny]or Rey. Sia mersè vostra concertir a dita ciutat e als concellers de

f. 278v

aquella, que no sien tenguts de admetre en la dita ciutat qualsevol cavalcades, hostes, exercits o companyias enca[s] que vinguesen ab capita[n]s o altres oficials reals, salvo las personas dels quals aparte tots inconvenients. E en tal cas sien tenguts aquells que ells volran aposentar ante omnia concordarsen de la esmena ab los s[eny]ors de las casas. Plau al S[eny]or Rey que sia servat lo privilegi del Rey Don Joan. Però que ultra lo S[eny]or Rey Primogènit e fills durant la guerra haye[n] aposentar qualsevol capitans donar dins la dita Ciutat.

15 Ítem perquant S[eny]or en la temporada p[rese]nt són estadas, experimentadas las virtuts de quiscú e signantment, los officials reyals, concellers e, concell e altres qui regiment e govern han tengut e tene[n] en la dita ciutat e llochs, e seguint lo sol bé comú manifestame[n]t no han duptat oblidar lur privat interès. Per ço suplica aquella matexa ciutat en lo nom dit concentir-los que lo Magnífich M[ossèn]n Joan Pere de Vilademaný, cavaller Capità de Vich e d'Osona, de Thona e de Caldes sie e romangue salve a ell emperò la llibertat de aturar o, no aturar en las ditas capitania, e encara restituir en tots los se[us] castells, forçes, casals, vassalls, senyorias altas e baxas, mer e mixt imperi, heretatges, censos, censals, rendes e altres qualsevol béns mobles e immobles, semovents e drets ab aquella major integritat que expressada és en los presents capítols. E m[ossèn] Pere Joan Alberti, cavaller oriundo de la ciutat de Mallorca, Veguer e Balle de Vich e d'Osona, que romangue en la dita Vegueria e Ballia e, senbla[n]tment sie restituit en les coses sues com del dit m[ossèn] Vilademaný, és dit axí dels béns de Mallorca com en qualsevol altra terra de la obediència de la dita Magestat. Miser Pere Bosch, jutge, Joan Domènech, sotveguer e sotballe, romanguen en la dita judicatura, sotvegueria e sotballia. E perquè los dits veuger e jutge e sotveguer per ocasió del temps han hagut més asuplir als dits officis que fructuar de aquells que romangue[n] com dites en los dits officis per la resta del corrent trienni e encara per tot lo trie[n]ni següent sens nova p[ro]visió e ab sola loació dels presents capítols. Micer *f. 279r*

Antoni Guerau, advocat fiscal; Jaume Riera, procurador fiscal; Pere Canal, carceller romanguen en llurs officis iuxta las concessions que tenen, les quals reben confirmació sens nova p[ro]visió ab la p[rese]nt capitulació. Los h[ono]r[ab]l[es] en Gabriel Vivet, en cap, Galceran Prat, segon, Jaume Riera, ters, en Jaume Fontarnau Concellés e tot lo Concell e ministres de la ciutat, romanguen en lurs officis segons millor aquells tenen en virtut de la p[rese]nt capitulació. E sens pus e que us plàcia S[eny]or lloar confirmar e ab decret real corroborar qualsevol p[ro]cessos, sentències, remissions e actes qualsevol, axí judicials com extra judicials, fets per qualsevol officials, concellés e concell e ministres en qualsevol nom fets e en qualsevol temps, axí de la guerra com abans, reposant-los ab sèrie de la present en lo nom de la Règia Magestat e donar-los tanta de efficàcia quanta dir se poria en virtut de la dita Règia potestat legibus absoluta, no obcistent en res qualsevol coses en contrari repugnants. Plau al S[eny]or Rey. Axímatex de tots los officials e concellés e, concell segons en lo dit capítol és contengut, e quant a la restitució dels béns exceptat les pencions e béns mobles que seran ja convertits en les necessitats de la guerra quant a la lohació dels actes.

Plau al S [eny]or Rey aquells sien valits pus sia servada la forma del capítol parla[n]t de la restitució dels béns immobles emperò si lo m[ossèn] Viladamany sen anave Plau al S[eny]or Rey atorgarlos lo capità que la Ciutat li suplicara.

16 Ítem com per lloable consuetut de la dita ciutat, los concellés de aquella sien acostumats ordenar sobre qualsevol cosas per si e sens official e imposar pena encara capital, eshigint-ho la qualitat del negoci que sia mersè vostra provehir los officials reals, en virtut del sacrament e homanatge prestat han e prestaran, de servir privilegis e libertats, usos e costums hayen e, sien tenguts executat totes dilacions apart posadas totes ordinacions fetas e faherodres per los dits concellés qui ara són e per avant seran ab tota lur integritat. Plau al S[eny]or Rey si tals privilegis o, p[ro]visions reals tenen.

17 Ítem com la dita ciutat haye rebut molt augment de la incorporacio dels llochs a aquella units en los temps passats e ans de la present

f.279v

Guerra, lo que és molt augment a la Corona Real proveir aconse[m]blants unions, sia mersè vostra concèntia ab sèrie de les presents e sens pus, que la dita ciutat per p[ro]pria auctoritat se puixa venir agregar e incorporar qualsevol universitats cosos e, collegis e particularitats sen altra l[í]nia de la vegueria de Vich o fora aquella en qualsevol part. Sien constituis en que la dita ciutat haje lo ius luendi, que lo S[eny]or Rey ha en qualsevol cosas de la ciutat e veugeria de Vich sens altra llicència e, signantment dels lochs qui incorporar ab la dita ciutat se volra[n] e que qualsevol castells, vilas, lochs e persones qui sien de la vegueria de Vich nos puxen cepear de aquella, ans haien a reputar la ciutat de Vich per cap de la p[ro]víncia e estar en los fets de la guerra signantment en recullea e altres coses en ordinació del capità, e ab lo concell dels concellés de Vich. E, que los llochs units e unidors sien reputats ab totes lurs persones e béns com si eren carrer constituit dins la Ciutat de Vich e, usar de totes gr[à]cies privilegis, libertats e drets de aquella. Plau al s[eny]or Rey. E quant se aguese[n] agregar a algú sens preiuhidesa Magestat se hayen a agregar a la ciutat de Vich.

18 Ítem com la dita ciutat, per lo p[rese]nt, no rest quitia de guerra e sie expedient a aquella los qui la volran immitar, sots la millor forma quels sera vist apartar e p[ro]pulsar los dans que la dita ciutat ab son capità pugue en forma hostile, si volrà sens altra llicència proceir e encara ab obcidió e ab engins e ab qualsevol forces que las guerras tolleran. E encara si volran fer treves o supeniment a llurs hostalitats, que sens altra llicència ho puguen fer ab la capitulació forma e temps que ben vist los serà. E que vos S[eny]or de les coses ditas ne encara si entre ells havia alguna comunicació o comersi, pus no sien virtualles ne cartellories pus se fassa ab llicència del dit capità, lo S[eny]or Rey e lo dit Ill[ustr]e Primogènit, la cort Real ne altre qualsevol nols ne puxe culpar, impetir ne molestar. Plau al S[eny]or Rey servades emperò les

f. 280r

preminències que los Reys solen haver en les guerres.

19 Ítem com los magnífics e noble m[ossèn] Auziàs de Cruïlles, m[ossèn] Pont de Malla, m[ossèn] Bernat de Monrodon, m[ossèn] Joan Ramon de Verguos cavaller, m[ossèn] Franci Joan Doris, m[ossèn] Joan Torrellas, m[ossèn] March e Garlceran de Vilanova al[tre] de sp[er]aguera, Bernat de Gurb, Ramon de Galliners donzells ab altres homens de honor haien aderir a la dita ciutat e p[ro]víncia de Osona e iaquint se perdre llurs castells, viles e forces, hayen mostrar lagrandíssima voluntat tenen en conservació de aquesta ciutat e p[ro]víncia, esposant les persones fins a la mort inclusive, lo que ab mayor dilectió ésser no poria. Sia mersè vostra restituir a aquells e a qualsevol dells signanment al dit noble m[ossèn] Cruïlles lo castell e, Vila de Rupit, de fornils, lo castell del Bruy e totas las parts del Castell de Cruïlles, lo censal que pren sobre lo Baró de Cruïlles ab tots termes, vassalls, juridictions, civils e criminals, altas e baxas, mer e mixst imperi, censos, censals, rendes, delmes, cases, béns mobles, immobles, semovents e actions, competens e competidores en la p[ro]víncia de Vich e de Osona, en las ciutats de Barcelona, de Gerona e de Ampurdà, Roselló, en Regne de València e en altres qualsevol parts de la senyoria de la Règia Magestat com encara fóra e, en altres qualsevol llochs e abla mayor integritat que dir se porie. E, semblantme[n]t al dit m[ossèn] Malla les forces del Vilar de Curull, de Tavertet, de Vilarnadal, la Castranya, de Torallo ab tots llurs territoris, vassalls e drets sego[n]s és dit del dit m[ossèn] Cruïlles. E al dit m[ossèn] Montrodon, la casa de Montrodo[n] ensemps ab ses terres honors, po[ce]ssions, delmes, censos, censals, rendes, drets e béns seus en qualsevol part concistents e, axí en lo principat de Chatalunya, en la Ciutat e Regne de

Mallorques, de Valencia com en altra qualsevol lloch de la corona Real o foras. E al dit Orís lo castell de Orís ab tot son terme, vassalls e, juridictió qualsevol ab integritat de totes les coses axí censals com cesos, heretatges, vincles, successions, béns mobles e immobles e, semouents en qualsevol part de la Corona Reyal o foras a ell e a quascun dells pertanyents segons més llarch la present capitulació comprèn. E als dits Sparagueras la llur casa e forca de Sparaguera ab sas terras honors e, pcessions, castalanya de Centelles, lo castell de Cornet

f. 280v

e de castellet ab tots vassalls, juridictions, censos, censals, rendas e drets, béns mobles, immobles, removents e drets qualsevol ont que sien e ont que no. M[ossèn] Bernat de Gurb e als pubills de Gurbe, de Savesona tots lurs heretatges e béns en lo punt en que vui estan. E al dit m[ossèn] Joan Torrelles, compresos ab ells lo pare e germà si aderir sevolran e qualsevol dells salve a quiscú la dita libertat. Axí que los restans tinguen e, possesquen liberame[n]t lo castell de Ro[n]sans, de Granera, la casa de Martorell, de la Bovera ab juridiccions, censos béns e drets llurs béns e drets seus a ont que sien e ont que no. E lo dit Galliners e en Joan Fransech de Bellfort en lurs heretatges, delmas, censos, censals, rendes e béns e drets quals que sien e a ont sevulla. E en Franci de Vilagayà dament en los castells de Múnter, de Clusa ab sos termas e juridictió qualsevol en lo punt en que estan. Axí que p[er] expedició de la p[rese]nt capitulació ont per la Règia Magestat, per lo dit S[eny]or Primogènit o altre qualsevol fos stat atorgat algun r[e]scripte, donacions, concessions, cartas o gracias o en sdevenidor atorgadas, seran ab qualsevol clàusulas derogatòries les quals sien haudas assí per suscritas tals cosas sien nulles e irritas. E encara en aquellas se haie a p[ro]sehir per vos S[eny]or per la Règia Magestat per lo dit S[eny]or Primogènit, lo Governador de Cathalunya, oficials reals e personas altrás qualsevol segons serie deun altre capítol sobre concemblants cosas molt més aple disponent. Axí que la Senyoria Vostra e dels dits s[eny]or proticesquen pus la dita ciutat se sotmet atot lo possible e, singularment los damunt nomenats restituesqua expetlidament a quells en llur plena líbera, quieta e pacífica pcessió dels dits castells, forces, cases e cosas demunt dites. E encara si obs serà ab mà militar post posat tot empatxe, distorp, dilació e inconvenient que seguir pogués a tota utilitat lur segons millor tals cosas han tengudas ans de la guerra o en aquella. Si e on emperò en lo temps deius incert prestar volran ab los dits suplicants la dita fidelitat e no en altra manera salvada a ells la libertat Salvat **(F281r)** emperò que com les foces de Orís, Rupit, del Bruy e Seva sien les principals de la p[ro]víncia de Osona dampnayant, aquella e sia condecant a quiscuna part en lo mig ésser

p[ro]vehit per als tots que Rupit e al Bruy sien acomenats al noble m[ossèn] Jofre de Anylles Orís, a m[ossèn] Roger de Malla e Seva los quals lo tinguen en lo dit mija p[er] V[ostra] M[agestat] ab facultat de retre-las en continent e prestada la subscripta fidelitat lo que en tot cas v[os] ante om[n]ia complir se degue. Plau al S[eny]or Rey exceptades pencions fins a la p[rese]nt jornada e béns mobles confiscats e ocupats guerrificant e distribuïts en ús de la guerra e dats en compensació de dans rebuts, e axí matex exceptades les comandes de les forces.

20 Ítem S[eny]or, com en Moncorp e sos fills sien tenguts a la Almoyna de Vich, segons certa avinència entre la Ciutat de Vic e ells feta per quitants d[e]ls dits pare e fills, daltres persones als quals eran stats transportats e la rahó nou acompanyaria que la dita Ciutat e Almoyna reportasse[n] dan del que ells rebut e sentit benefici pur en açó que no pagant com no han en aquell a qui ere[n] consignats foren stats agreugats e maltractats segons altres concemblants en la p[rese]nt guerra an acostumat e, practicat de que testen quitis e p[er] major expedició lur pare ha més de dos anys passats ha stat sta sobre case sua e, dels dits sos fills en libertat de treballar p[er] cumplir tal restitució en la qual no nés curat ne per poca parció pagar alguna cosa sia mersè vostra confirmar a la dita ciutat e Almoyna la capitulació feta entre ells e los dits Montcorp e, cartells per ells donats los quals sien haguts ací p[er] incerts. Axí que per qualsevol coses impetrades o, impetradores e encara clàusulas derogatòries les quals sien ací p[er] incertes no puguen en res obviar en açò avans seguint se en tal cas lo que Déu adverte sia p[ro]cehir contra aquells segons serie dels capítols precedents qui disponen dels contrastants en la present capitulació. Plau al S[eny]or Rey que hoïdes les parts los sie feta expedida justícia.

21 E jat sia ab los capítols precedents, sia salvat la sustància e béns qualsevol als dits suplicants, encara a mayor cautela e expulsió de tots emfiactes, sia mersè vostra provehir q[ue] qualsevol delmes,

f. 281v

censos, rendes, béns, explets, drets e emoluments los quals pertangue[n] vui als poblats e domiciliats en Vic e Osona e altres compresos en la p[rese]nt capitulació, per arrendaments, crèdits e obligacions, qualsevol encara que las p[ro]pietats e senyorias en qualsevol lloch sien de p[er]sones, concistents fora la obediència de vosaltres dits s[eny]ors o encara en

noms llurs p[ro]pis e encara que fosen constituïts sots les forces obedients a la dita Magestat, que puguen de tots aquells e encara de tots lurs blats, censos e béns lliberament usar, anar, star, comerciar en totes aquelles parts que ben vist los serà. Axí de las terras del dit s[eny]or com altres qui concistesquen, axí en Osona com fora Osona en altres qualsevol parts, cultivar lurs terres collir e, recollir lurs fruits e altres béns e, de aquells e altres coses lliberament e, sens que no puguen ésser guerrificats, maltractats ne molestats en persones ne en béns. Axí dins lo temps subscript, lo qual es donat a la ciutat e suplicants p[er] constituir en la sua llibertat com encara molt pus fort ap[rès] que la fidelitat prestada fos puguen usar a tota llur voluntat. Plau al S[eny]or Rey e axí mateix dels arrendaments del present any puix mostres actes autèntichs e juraments de paga.

22 E per major corroboració dels dits suplicants, sia mersè vostra loar, confirmar, decretar, corroborar e convalidar qualsevol gr[à]cias, privilegis, rescripts, lletres, concessions, donacions llibertats, usos, costums e coses altres e personas qualsevol als dits suplicants atorgades o pertanyents. E encara a cautela denou totes aquestas, atorgar e constituir-los com si ab pura integritat eran a p[ro]pi motiu per la Règia Magestat e p[er] vos consentides. Axí que qualsevol persona attemptat era contradir o fer cerca qualsevol coses compreses en lo present o qualsevol article de la present capitulació donat ab concessió Reyal, per transportacions o successions o alienacions o per qualsevol mans passades, fosen e concistesquen que sia p[ro]pit a favor dels suplicants e devers los contrastants iux[t]a la serie dels capítols preinserts. Plau al S[eny]or Rey de aquells o aquelles q[ue] p[er] sa magestat o, predecessors seus atorgades o atorgats seran.

f. 282r

23 Ítem los dits magnífichs capità e suplicants, jat sie stiman haver fetas algunas e moltes fadiguacions, axí als de Barcelona com a al[tr]es dis lo Principat constituïts e, nols aparegua per justificació llur restar assats fadiguats al manco a aquell s[eny]or al qual derrerament han prestada fidelitat lo quas és en p[ro]víncia remota sia mersè vostra iaquir star los dits capitans e suplicants en tota lur llibertat obediència e integritat en la qual concistit han e stan del p[rese]nt die fins per tot lo mes de agost p[ro]p venidor en lo qual temps la dita ciutat e, suplicants puguen lliberame[n]t sens reprehensió o, culpa alguna haver regrés al dit S[eny]or per mijà de qualsevol personas a les quals la Senyoria Vo[st]ra atorch aquells salvos conduïts o, conduir que demanats seran ab aquella eficàcia integritat que lo cas requerrà lliberament e, sens dilació e contrast de Vo[st]tra Senyoria e, daltres qualsevol persones axí que si durant lo dit temps predit s[eny]or o altre o, altres prenants lo cap de Bar[celon]a era

mesa tal potència que se miorey a sen lo Camp en Osona o, en Vallès o, en lo vezcomtat de Cabrera en qualsevols dels dits llochs que en tal cas los dits suplicants no fossen tenguts a la prestació de fidelitat avans lliberament e quitia resten en la obediència e stat que de present constituïts són e irreprehensiblement salvada encara amplíssima facultat a qualsevol persones de qualsevol grau stat o, condició sien que dins lo temps mateix p[ro]p dit puguen segurament de qualsevol parts no obedients a la Règia Magestat transferir-se en la p[rese]nt ciutat e alegrarse de tots los p[rese]nts capítols ab tanta plenitut quanta dir se pot e, encara salvada facultat al dit magnífich capità o, altres qualsevol persones de qualsevol stament o, condició sien que si dins tres mesos après que serà prestada la fidelitat voldran transferir-se a la ciutat de Bar[celon]a o, altres ont se vulla sien e puguen franchament sens contrast e empachament algú fero ab tots lurs béns p[er]sones, cavalls, arnsesos e, altres qualsevol coses los quals personers e cartells encars de llur testar hagen a tota llur llibertat e, en la disposició que tenen los altres béns. E p[er] tals coses la Senyoria Vostra e de la dita Règia Magestat e lo S[eny]or Primogènit ne concente e, fasse complir tots salconduyts, lletres e p[ro]visions e, altres coses necessàries p[er] expedició

f. 282v

dels presents e, altres capítols. Si emperò e ho seguint-se la condició que de aquí e, per tot lo dit temps tal socors com damunt és dit no era fet la dita ciutat e, suplicants qui restan volran seran contents fermada la present capitulació per la Senyoria Vostra axí co[m] havent potestat de la Règia Magestat e del s[eny]or Primogènit com encara en nom seu p[ro]pi e, encara fermada p[er] la dita Règia Magestat e per lo dit Ill[ustr]e Primogènit en p[ro]pias personas e aquellas tals fermas per qualsevol de vosaltres fetas redigidas en cartas públicas juradas per la dita Magestat e lo dit S[eny]or Primogènit e V[ost]ra S[enyoria] clausuladas, signadas e, segellades e, despachadas en forma pública e com pertany e lo cas requere, qui sien mises lliberament e franca in actu v[os] a[n]te omnia en mans dels dits cavallers prestar seguint-se totes les dites condicions e, ab tota llur integritat la dita fidelitat a la prefata Règia Magestat e, a son Ill[ustr]e Primogènit salvo tota hora la present capitulació e, llurs plens drets de la qual e, dels quals usar puguen a tota llur llibertat e per las via e, formas que voldran. Axí emperò que prestada tal fidelitats ans que la Senyoria vostra o, la dita Règia Magestat lo dit S[eny]or Primogènit ne qualsevol preheminent persona entre en la dita ciutat immo e, de continent tal fidelitat prestada fos tots vosaltres dits s[enyo]rs e qualsevol de vosaltres personalment e, ab jurament concentie[n] la present capitulació e, aquella sia ab cartas públicas e, com dit és expedides franques de sagell sien lliurades als dits concellers suplint qualsevol altres coses qui fosen stades atorgades a concemblants

universitats e, persones enconceplant cas per inadvertència o al[tre]s oblidadas o, defalliments qualsevol en les quals les senyories vostres concenten o, deslliuren cartes o, lletres reals com pertany expedides a simple suplicació de la dita ciutat e, suplica[n]s. Plau al S[eny]or Rey exceptat que lo temps sie reduit de prestar la fidelitat a trenta sinch jorns comensants a córrer de la ferma dels presents capítols faedora per lo s[eny]or Arquebisbe, locht[inent] e havent poder del S[eny]or Rey e, del sereníssimo Príncep de Castella, Rey de Sicilia e, Primogènit d'Aragó ab tal condició e, pacte que si dins

f. 283r

lo dit temps no haurà entrat en la p[ro]víncia de Osona dins lo territori de Vich dos milia de cavall del s[eny]or aquí obeeix la dita ciutat e que estiguen en lo camp p[er] spay de deu jorns continuament següents entreguara[n] e metra[n] en poder del dit s[eny]or Arquebisbe o, del s[eny]or Rey o, persones havents poder dels dits s[eny]ors la dita ciutat dins lo qual temps no puguen recullir forme[n]t negú sinó solament sinó ordis e civades e que lo dit s[eny]or Arquebisbe hage a fer fermar la p[rese]nt capitulació al s[eny]or Rey e al Sereníssimo S[eny]or Rey de Sicilia dins lo dit temps.

24 Ítem que lo dret de la Bolla sia reduhit e tornat al estame[n]t en q[ue] era abans del temps de la guerra, ço és que daquí avant nos pach sinó dos sous p[er] lliura com era acostumat. E que los drets de la sal e, canamaceria derrerament imposats sien del tot levats. Plau al S[eny]or Rey paguen com les altres universitats paguaven.

25 Ítem per quant alguns dels poblats en aquesta ciutat, p[er] la nova redució que auran a fer, perdran e rebran molts dans axí de coses que possehexe[n] en Bar[celon]a com en altras parts, que sia lícit, e per més en aquells quitals dans rebran, reintegrar-se dels béns, axí dels poblats en Barcelona com en altras parts inobedients a la Magestat del S [eny]or Rey, quistrobara[n] en la p[rese]nt ciutat de Vic paròquia e llochs a aquella units o del dret de la Bolla. Plau al S[eny]or Rey debens de enemichs sien satisfets e reintegrats pus se mostre ab acte auctèntich de la quantitat perduda.

Les quals coses supliquen, axí conjunctament com separada, in universo et particulari, e com pus congruament a quiscú de aquells se puxa aptar circa las cosas p[ro]meses totes e sengles. Plau al S[eny]or Rey.

Fet e fermat en lo mas de Plantalamor de la Paròquia de Sancta Eugènia de Berga a vuyt dies del mes de juny del any MCCCCLXXII.

Testimonis m[ossèn] Requesens de Soler, Governador de Cathalunya, Joan de Alarcon cunyat del s[eny]or Archabisbe, m[ossèn] Pere Torroella e m[ossèn] Joan Aymarich cavallers.

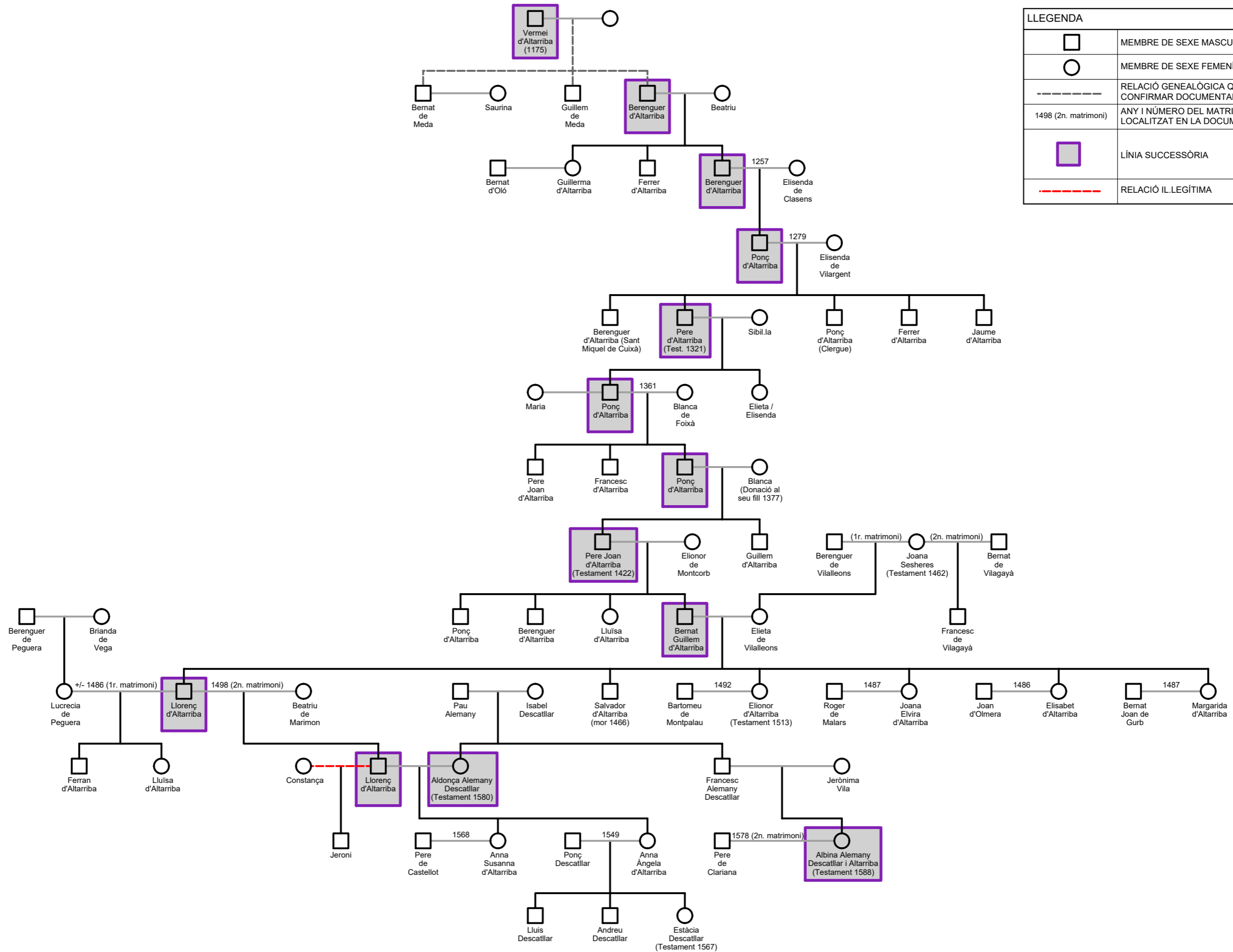
Die XVI juny anno a nat[ivitate] domini millesimo CCCCLXXII in villa de Perelada dictus Serenissimus d[omi]nus Rex laudavit

f. 283v

concessit et firmavit capitula ante dicta iuxta responciones ad pedem eorum apositis in posse Joannis de Sant jordi scribe sue magestatis et obedientia sue serenitat[is] sigillum secretum in robur premissorum ibi positum fuit. Pro sigillo.

Annex 3. Arbre Genealògic de la família Altarriba

LLEGENDA	
	MEMBRE DE SEXE MASCULÍ
	MEMBRE DE SEXE FEMENÍ
	RELACIÓ GENEALÒGICA QUE NO S'HA POGUT CONFIRMAR DOCUMENTALMENT
1498 (2n. matrimoni)	ANY I NÚMERO DEL MATRIMONI (SEMPRE QUE S'HA LOCALITZAT EN LA DOCUMENTACIÓ)
	LÍNIA SUCCESSÒRIA
	RELACIÓ IL·LEGÍTIMA

Annex 4. Testament de Llorenç d'Altarriba

7 d'agost de 1539. Notari Salvi Beuló

ACA, Diversos, Sentmenat, Legajos, Letra A, s/n (plecs successions varias, plecs 8, 9 i 10)

Testament del señor Lorens de Altarriba fet en poder de Salvi Beuló, notari públich de Vich als 7 de agost 1539 y ab lo qual elegí en marmessors, entre altres, a Aldonsa, sa muller, fra Jordi Descatllar, Francesch Alemany Descatllar y Joan Pere de Foix, sos cuñats. Instituhí usufructuària de sos béns durant sa vida a dita Aldonsa, sa muller, y a Àngela, filla dels dos, hereva universal, substituhint-li et cetera y ab obligació et cetera.

(...)

En nom de Nostre Senyor Jesuchrist sia. Com molts, pensant la vida diferir la mort incerta, los enganya, he la fragilitat de natura humana sia subjecta a molts e innumerables cassos, per los quals moltes e diversas voltas los òmens incogitadament venen a morir, e hen aquell temps lo enteniment e memòria, torbats dels pensaments de la mort, no poden fermament exercir los actes ni entendre en la disposició de las cosas suas, per çò yo, Lorens de Altarriba, donzell, en la ciutat de Vich domiciliat, estant en ma bona sanitat, bo e ple seny, sana he íntegra memòria e bona paraula, fas e orden mon testament, hen e ab lo qual elegesch mermassors meus y de aquest meu testament execudors la magnífica senyora Aldonsa, muller mia, los magnífichs e honorables senyors mosèn Galseran Durall, donzell, en la ciutat de Barcelona domiciliat, mon oncle, frare Jordi Joan Dezcallar, monge y sacristà major del monestir de Ripoll, mossèn Francesch Alamany Dezcallar, en la vila de Ripoll, mosèn Joan Pere de Foix, donzell, en la vila de Bagà domiciliat, cunyats meus, mosèn Rafel Juan, cavaller y secretari de sa magestat, miser Gerònim Ferreres, doctor en drets, miser Francesch Estanyol, licenciat en dret, canonges de la església de Vich, e miser Jaume Bosch, doctor en quiscun dret, ciutadà de Vich, an als quals marmassors meus do plena potestat de complir y exequir aquest meu testament y derrera voluntat mia, segons per mi trobaran ordenat y devall scrit.

Primerament, y ans de totes cosas, vull y man que tots los deutes que jo degue sien pagats, e las injúrias a restitució de las quals aparrà jo ésser tingut sien esmanadas de mos béns, breument, simplament y de pla, sens stúpit ni figura de juý, segons aquells millor se podran mostrar o provar per testimoni, instruments o altres legítims documents als quals complir y esmanar oblich tots e sengles béns meus, comanant a Nostre Senyr Déu Jesuchrist, creador y redemptor meu, e a la gloriosa Verge Maria, mare sua, la mia ànima a governar, y lo meu cos a ont se vulla que a mi se convingue morir, vull sie soterrat en lo fosar de la dita eglésia [sic] de Vich, en la sepultura a ont la senyora ma mara, que en glòria sia, és estada soterrada, la qual sepultura vull y man me sie feta bé y onrradament, a coneguda de mos marmasors.

Ítem, per salut y remey de la ànima mia, vull y man sien celebrats en la dita iglesia de Vich sinch trentanaris de misses, segons la vida de Sant Amador, e més, vull y man que per temps de un any continu després de l'òbit meu, en la mia casa que tinch a dita ciutat de Vich, sie feta caritat de donar a dinar quiscun dia oneestament, segons los dies que seran, a dotze pobres, los més pobres o menesterosos que's trobaran en dita ciutat, a coneguda de mos marmessors, per la qual sepultura e trentanaris prech e vull sien distribuïdas de mos béns cent lliures barcelonesas; e si, pagades las ditas sepultura e trentanaris, sobrerà alguna cosa de las ditas cent lliures, vull sie distribuït en altres officis, misses, almoynas, caritats, obsèquias o luminàrias que aparrà als dots meus marmasors se degan distribuir; he si res y faltarà, vull hi sia fet compliment de altres béns meus. Vull, emperò, que lo dinar dels dits pobres no sie comprés en las ditas cent lliures, sinó que de altres béns meus sie pagat.

Regonech a la dita senyora Aldonsa, muller mia, lo seu dot y espoli, segons en los capítols nupcials entre mi y ella fets és contengut, lo qual dot, íntegrament e agut y rebut, e leix a la dita senyora muller tots los joyells y joyes, axí de or com de argent y altres, y tots y qualsevol vestits e atavios per obs de la sua persona fets, e més avant, leix a la dita muller mia senyora majora, poderosa e usufructuària de tots y sengles béns y drets meus tot lo temps de la vida sua, estant emperò e vivint casta e sens marit, conservant mon nom y lo dot e altres drets seus no demanant, del qual usdefruyt no vull sie tinguda ni obligada donar compte ni rahó alguna; e si per disposició de dret o en altra manera, la dita muller mia, del dit usdefruyt ere tinguda ni obligada en donar compte, tant quant serie tornadora li leix de mos béns, en virtut de llegat que ab lo present li fas.

Ítem, per dret de institució y per tota part, eretat y legítima sua paterna y supliment de aquella, y per qualsevol altres drets en mos béns pertanyens, axí per dret de natura com en

altra manera, leix a na Àngela, filla mia e de la dita senyora Aldonsa, muller mia, cinquanta mília sous barcelonesos, los quals vull y man li sien donats en temps y obs de col·locació de matrimoni e no abans, y que entratant sie proveïda y alimentada de mos béns, bé y onrradament, e si la dita Àngela, filla mia, morir-se convindrà ans de ésser col·locada en matrimoni, o après, quant que quant sens infans, o ab infans, hu o molts, de legítim y carnal matrimoni procreats, algú dels quals a edat perfeta no vingués, los dits cinquanta mília sous tornen e tornar hagen a mon hereu, quisqui serà, exceptats emperò vint-y-sinch mília sous, dels quals la dita filla mia, après de ésser casada, en tot cas puga testar, dispondre e ordenar e fer sas líberas voluntats; y en aquest llegat, la dita filla mia, a mi hereva instituesch.

Ítem, per semblant dret de institució e per tots drets damunt dits, leix al prenyat que la dita muller mia en son ventre aporta, si fembra serà, cinquanta mília sous barcelonesos, los quals li sien donats en lo modo e forma e ab lo vincle que posat de la propdita Àngela, y en aquest llegat aquell a mi hereu instituesch.

Ítem, leix a Gerònim de Altarriba, fill meu natural, y per la Cezàrea Magestat, ab son oportú privilegi ledesmat⁸³⁸, sinch-cents ducats de or, y assò per dret de institució y per qualsevol drets que li pertenguesen o pertànyer puguesen en mos béns, en qualsevol manera per los quals age renunciat a tots los dits drets largament, y en aquest llegat lo dit fill meu a mi hereu instituesch. Vull emperò e man que, havent rebut lo dit Gerònim, fill meu, lo dit llegat, o no havent-lo rebut, puga estar en la casa, y en aquella anar y tornar tant com volrà, y que de mos béns li sie donat de manjar y de beure per ell y un mosso qui's servesca bé, e un cavall, y encara prech carament a mon hereter, qualsevulla que sie, e als tudors y curadors deval scrits, que en tot lo que podran lo tingan per acomanat hi l'afavorescan en tot lo que pugan. E axí matex, prech y ancarrech a dit hereter y tudors que morint o sens fills llegítims, li sien bons y procuren a despesas de ma heretat que sa magestat li fasa marsè de las alcaydías de Puigserdà, de la manera que lo mon pare, que en glòria sia, y jo las avem tingudas.

Ítem, vull y man que la missa cotidiana que la senyora ma mare, que en glòria sia, a dexada en son testament, sie celebrada en aquell lloch y del modo que ella té ordenat, e vull que tots mos béns e qualsevol que sie hereter meu en tot temps perpètuament sien obligats en pagar quiscun any la celebració de dita missa, és a saver, divuyt lliures barceloneses per

---

⁸³⁸ Legitimat

any, e que en tot age éser servat lo orde que la dita senyora ma mare, que aja glòria, en son testament a dexat, lo qual testament fonch pres en Barcelona per mosèn Francesch Garau Fogassot, notari, a [espai en blanc] del mes de [espai en blanc] de l'any mil sinch-cents y vint-y-set, al qual me refaesch.

Ítem, leix a madona Constansa, qui està en ma casa en lo castell de Puigserdà, que tot lo temps de la vida sua sie provehida en ma casa en menjar e béurer, calsar y vestir bé y onestament, e que la ora de la sua fi sien distribuïdes de mos béns deu lliures de moneda serdana per la sepultura, obsèques, mises e altres caritats per la ànima sua.

Ítem, leix a senyor en Joan Oms, de perròquia de Gurb, per bona amistat y en regonexensa de aquella, deu ducats de or.

Ítem, leix a n'an Joan Fabres, batlle del meu terme de Múnter, poseïnt lo dit offici o no, per la propdita causa, altres deu ducats de or.

Ítem, leix a mosèn Llorens Tàpias, prevera beneficiat en la isglésia de Sant Miquel de Barcelona, altres deu ducats de or la dita rahó, e vull y man que los tudors y mon hereu lo tinguen per acomanat e que vegant algú o alguns beneficis dels que sò patró sie presentat per obtenir aquells abans que ningun altre.

Ítem, leix vint-y-sinch ducats de or, los quals vull y man sien distribuïts en fer e fabricar una tomba nova sobre la sepultura de la senyora ma mare y mie, ab las suas armas y mies, ab una arcada al desobre, he que sia tot de bona pedra y ben obrada, lo millor que per la dita quantitat se podrà fer.

Ítem, vull y man que qualsevol debitoris y segurats que sien stadas fetas a la senyora ma mare, que en glòria sia, en lo comptat de Serdanya, per qualsevols personas y de qualsevol quantitats qui's trobaran en peus après de la mia fi, sien cansellats y en virtut de aquells, mos hereus ni llurs tudors no puguen res demanar, car ab lo present o leix y remet; las qual coses demunt dites, totes y sengles, primerament deduïdes, pagades, llavades y complides sens emperò per iudici, novació ni (axetació?) de l'usdefruyt per mi a la demunt dita muller mia, dalt dexat, tots y sengles altres béns y drets meus, accions mies, qualsevol que sien y a hont se vulla que sien e a mi se pertanguen e pertànyer pугan, ara o en sdevenidor, per qualsevol rahons, drets, títols o causas, leix al prenyat que la demunt dita senyora Aldonsa, muller mia, en son vestre aporta si prenyada serà e mascla serà, viu a llum vindrà, e lo dit prenyat a mi hereu universal fas e instituesch. Si, emperò, la dita muller mia prenyada no serà, o serà e lo dit prenyat mascle no serà, o serà e viva llum no vindrà, o vindrà e morrà en

pupillar edat o après, quant que quant sense infans, o ab infans de legítim e carnal matrimoni precreats, hu o molts, algú dels quals a edat perfeta no vingués, en los dits cassos e quiscú de aquells, substituesch e a mi hereu universal fas e instituesch la dita Àngela, filla mia e de la dita muller mia, si viurà, e si no viurà sos infans, çò és, lo mascle primer nat e après los altres, del major al manor, seguint l'orde de primaginitura; e si la dita Àngela, filla mia, las oras no viurà, o viurà e a mi hereva universal no serà perquè no volrà o no podrà, e o a mi hereva universal serà e morrà, quant que quant sots la dita forma substituesch a ella, y a mi hereu universal fas e instituesch lo prenyat que la dita muller mie en son ventre aporta si prenyada serà e fembra serà e viu a llum vindrà; si emperò la dita muller mie prenyada no serà, o serà e viu a llum no vindrà, o vindrà e morrà quant que quant, sots la dita forma substituesch al dit prenyat y als altres demunt dits, y a mi hereu universal fas e instituesch lo dit Gerònim de Altarriba, fill meu natural, si leshoras viurà; e si no viurà, sos infans, los mascles primers nats y après las fembras, de grau en grau, seguint lo orde de primogenitura; he si lo dit Gerònim, fill meu, no viurà, o viurà e a mi hereu universal no serà perquè no volrà o no podrà, o a mi hereu universal serà e morrà quant que quant, sots la dita forma substituesch e ami hereu universal fas e instituesch lo parent meu a mi més propinch en grau de parantesch y major de dies qui lasoras se trobarà, y en tal cas, faltant los demunt dits fills y prenyat, sens infans ho ab infans no venint a edat perfeta, e que la dita mie heretat pervingués al parent meu més propinch, com dalt és dit, vull que en dit cars lo dit hereu meu sie tingut e obligat donar e pagar al capbrever major de la dita iglesia de Vich quiscun any perpètuament devuyt lliures barcelonesas per obligació de una missa cotidiana perpètuament celebradora en lo altar vulgarment dit de Nostra Dona del Cor de dita iglesia, per la ànima mia y de tots los meus, la qual missa cotidiana, en lo dit cars, ab lo present instituesch, pregant caramente a los magnífichs concellers de la dita ciutat que seguin-se la dita successió vullen mirar que la dita missa cotidiana sie celebrada quiscun dia en dit altar, y per asò los do plen poder que en cas que lo capbrever fos negligent en fer celebrar dita missa lo pugan fer compellir ab los remeys de justícia oportuns per a fer celebrar aquella.

E més avant, vull y man que qualsevol qui succeirà en la dita mie heretat e mon hereu, qualsevol que serà, se aia anomenar e fer anomenar de mon connom de Altarriba he pendre las mias armas, sens altra mixtura de nom ni armas, y en cars que fos per algú contrafet, vull aquell tal sie privat de ma universal heretat, e que en la dita heretat succehesca aquell a qui se pertanyarà succeir segons los vincles per mi dalt oposats, com aquesta sia ma determinada voluntat.

Més avant, do e asigne en tudors y en son temps en curadors a la dita Àngela, filla mia, e al dit prenyat, la dita senyora Aldonsa, muller mia, e los dits senyors mosèn Galseran Durall, frare Jordi Joan Dezcallar, Francesch Alamany Dezcallar, Pere Joan de Foix, Rafel Joan e miser Francesch Estanyol, qui aquells y los béns de aquells regesquen, procuren, administren y defensen axí com de bons tudors e curadors se pertany, car jo, als dits tudors y curadors, y a la major part de aquells, do tanta potestat e tal quanta e qual a tudors y curadors testamentaris és acostumada de donar, axí de costum com de dret.

Ítem, fas memòria que per la Cezària Magestat me són deguts sinch mília e set-cents y catorze o quinze ducats, poch més o menys, per lo que he bestret y pagat per rahó de la guarda de las fortalesas que tinch en càrrec, çò és, Puigserdà, Carol y la Torre Cerdana, com se amostra per la clarícia y averiguació que sa magestat me a manada donar y per una sertificatòria del Tresorer General de Aragó, que jo tinch en ma casa, y per altres actes que tinch en ma casa, com sab la dita ma muller, qui'ls té en son poder y de tot està informada.

E més, fas memòria que tota la desferra de casa y tota la roba qui és en lo castell de Puigserdà és mia pròpria y comprada de mos béns, y axí matex tinch jo en dites fortalesas vint-y-dues ballestas entre de potta y de peu, y nou arcabusos ab sos adresos, y tres ascopetas y duas pesas de bronzo, la huna ab senyal de un leó y l'altre ab flos de llis en lo mitx, e tretze o catorse cuirases, las millors qui y són, y algunas seladas y las llansas y rodellas qui estan en lo dit castell de Puigserdà, las quals cosas són totes mis pròprias, he més algunes altres armas e altres cosas, las quals ma muller y los de ma casa saben quines són.

Més, fas memòria com jo tinch en la terra de Serdanya algunes parceries de vacas y de ègoas e alguns bous a lloguer, y molts deutes que alguns particulars de la dita terra me deuen, axí per rahó de mos salaris de ditas fortalesas com per altres cosas, dels quals deutes y parceries e altres cosas me referesch a mos comptes e a la informació que la dita ma muller ne té.

E aquesta és la mia derrea [sic] voluntat, la qual loe y aprobe, e la qual vull vàlega per dret de testament, e si no valia per dret de testament, vull que vàlega per dret de codissil o per dret de aquella derrera voluntat mie que millor de dret valer puga y tenir.